

Univerzita Karlova v Praze

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Katedra sociální a kulturní ekologie

Bc. Lenka Rolcová

Poznávací zájmy Hnutí Duha **Rainbow Movement's Knowledge Interests**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Arnošt Novák

Praha 2010

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité prameny a literaturu.

V Praze 13. září 2010

.....

Lenka Rolcová

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce Mgr. Arnoštu Novákovi za podporu při volbě tématu, inspirující konzultace a poskytnutou literaturu. Dále děkuji všem respondentům za ochotu a věnovaný čas, Hnutí Duha za možnost realizovat rozhovory s jejími zaměstnanci. Na závěr děkuji své rodině za podporu, trpělivost a laskavé zázemí.

Abstrakt (česky)

Tato práce se zabývá poznávacími zájmy a identitou environmentální nevládní neziskové organizace Hnutí Duha. Cílem práce je prostřednictvím kognitivního přístupu k sociálním hnutím zjistit, jaké ideové koncepty, hodnoty a zájmy reprezentuje Hnutí Duha. Kromě toho, je mým cílem také snaha představit kognitivní přístup k sociálním hnutím v prostředí České republiky. Domnívám se, že nabízí cenné hledisko pro studování sociálních hnutí, organizací a občanského sektoru.

V první části jsem zpracovala teoretická východiska. Nejprve jsem se věnovala problematice občanské společnosti a NNO, následně jsem představila kognitivní přístup a aspekty environmentálního hnutí.

V praktické části jsem aplikovala kognitivní přístup na analýzu identity NNO Hnutí Duha. Použila jsem kvalitativní výzkumnou strategii - analýzu polostrukturovaných rozhovorů se zaměstnanci Hnutí Duha. Popsala jsem motivace a základní dimenze poznávacích zájmů Hnutí Duha (kosmologickou, technologickou a organizační). Snažila jsem se postihnout současné zaměření organizace na ovlivňování politických procesů a na šíření pozitivní vize, která je chápána jako reforma společnosti v rámci demokratického uspořádání směrem k větší ohleduplnosti a citlivějšímu přístupu k životnímu prostředí a lidem. Identifikovala jsem, že kognitivní praxi Hnutí Duha formují převážně orientace na liberální environmentalismus, slabý antropocentrismus a ekologickou modernizaci, které jsou dnes většinovým trendem environmentálního myšlení. Diskutovala jsem také vnitřní tenze mezi profesionalitou a aktivismem a balancování mezi dominující pozitivisticko instrumentální racionalitou a slabší kulturně hermeneutickou racionalitou jako přirozenou součást dynamiky sociálních hnutí a NNO.

Abstract (English)

The thesis deals with the knowledge interests and identity of environmental non governmental organization Hnutí Duha (Rainbow Movement). The aim is to identify the ideological concepts, values and interests represented by Rainbow Movement, by using cognitive approach to social movements. In addition, my goal is to thematize cognitive approach to social movements in the Czech Republic. I believe that it offers a valuable perspective for studying social movements, organizations and the civic sector.

In the first part, I compiled the theoretical basis. I first concerned with the issues of civil society and NGOs, and then I introduced the cognitive approach and aspects of the environmental movement.

In the practical section, I applied the cognitive approach to the analysis of the identity of the NGO Rainbow Movement. I used a qualitative research strategy - an analysis of interviews with employees of the Rainbow Movement. I described the motivation and basic dimensions of knowledge interests (cosmological, technological, organisational) of the Rainbow Movement. I tried to involve the current focus of the organization to influence political processes and to spread a positive vision that is perceived as a positive reform within a democratic society in order to move towards greater discretion and a more sensitive approach to the environment and people. I identified that the cognitive praxis of Rainbow Movement is formed mainly by focusing on liberal environmentalism, weak anthropocentrism and ecological modernization, which is now the majority (dominant, controlling) trend of environmental thinking. I also discussed the internal tension between professionalism and activism, and the balancing act between a dominant positivist instrumental rationality and a weaker cultural and hermeneutic rationality as a natural part of the dynamics of social movements and NGOs.

Obsah:

I. ÚVOD	7
II. TEORETICKÁ ČÁST	11
1. Občanská společnost, veřejná sféra a nevládní neziskové organizace.....	11
1.1. Vymezení pojmů	12
1.2. Vývoj veřejné sféry	16
1.2.1. Organizovaná občanská společnost v České republice.....	19
2. Kognitivní přístup a sociální hnutí	22
2.1. Sociální hnutí a společenské vědy	22
2.2 Kognitivní přístup k sociálním hnutím	29
3. Environmentalismus a environmentální hnutí	37
3.1. Rozvoj environmentalismu a environmentálního hnutí	37
3.2. Teoretické aspekty a kontexty environmentálního hnutí dnes.....	42
3.3. Definice environmentálního hnutí	45
3.4. Environmentální hnutí v ČR.....	46
III. PRAKTICKÁ ČÁST	54
4. Metodické postupy a východiska	54
5. Hnutí Duha v „kostce“	57
5.1. Historie a Hnutí Duha v současnosti	57
5.2. Organizační struktura	63
6. Motivace.....	64
7. Poznávací zájmy Hnutí Duha	72
7.1. Kosmologická dimenze	73
7.1.1. shrnutí.....	93
7.2. Technologická dimenze	95
7.2.1. Shrnutí	102
7.3. Organizační dimenze	102
7.3.1. shrnutí.....	113
IV. ZÁVĚR	114
V. LITERATURA A ZDROJE	119
VI. PŘÍLOHY	124
Příloha č. 1 – Seznam použitých otázek	124
Příloha č. 2 – Rozhovory s respondenty	125
Příloha č. 3 – Zadání projektu	229

I. ÚVOD

Environmentální problematika se stala důležitým veřejným zájmem, samostatným politickým sektorem a dokonce i součástí mezinárodní politické agendy. Environmentální normy jsou začleňovány do právních řádů mnoha zemí a dochází k jejich implementaci v rámci trvale udržitelného rozvoje. Environmentální diskurz se v podstatě stává stále více součástí naší životů, do té míry, že „*je internalizován do našich kultur a osobností*“ (Jamison, 2001, s. 17). Dle Jamisona (2001) je evidentní, že v naší společnosti dochází k procesu kulturní a kognitivní transformace a vzniká jakási nová společenská kulturní formace – ekologická. Environmentální hnutí, jako představitel a šířitel této vznikající ekologické kultury, je v současné době ve fázi rychlého rozvoje v celé západní Evropě (Eyerma, Jamison, 1989). Zároveň je však jedním z terčů kritické analýzy institucionálního ukotvení občanské sféry, kde díky procesům profesionalizace dochází, zejména u velkých environmentálních NNO¹, k deradikalizaci, ke ztrátě původní ideové identity a ohrožení jejich kulturního statusu (Marada, 2003). Současné environmentální hnutí již prý není schopno vytvářet novou kosmologii a soustředí se jen na technicko-organizační parametry (Doherty, 2002). Z původně radikálně smýšlejícího environmentálního hnutí, které se snažilo o hodnotovou změnu celé společnosti, se totiž staly systematizované a profesionalizované sítě environmentálních organizací, které mění věci v praktickém životě – snaží se především zastavit ekologicky škodlivé aktivity (Eyerma, Jamison, 1989) prostřednictvím ovlivňování politik a obchodních praktik (Doherty, 2002).

Paradoxní je, že i přes šířící se environmentální uvědomění a jistou expanzi profesionalizujícího se environmentálního hnutí, zůstává myšlenka environmentální odpovědnosti stále menšinovým prvkem společnosti, jakýmsi deviantním jevem vzhledem k etablovaným vzorcům jednání. Skrze prisma menšinové formace si ale environmentální hnutí i nadále uchovává svojí kulturní identitu a status alternativního projektu proměny společnosti. Důležité je také nevynechat skutečnost, že environmentální hnutí je dnes velmi rozmanitým a nesourodým souborem myšlenek, názorů a forem (Jamison, 2001; Eyerma, Jamison, 1989; Doherty, 2002; a jiní). Proto, chceme-li porozumět dění ve společnosti a vzrůstajícímu environmentálnímu povědomí,

¹ NNO – nevládní nezisková organizace, zkratka, kterou budu používat pro lepší plynulost textu, také budu používat zkratku anglické varianty NGO – non governmental organization (nevládní organizace), nebo jiné termíny viz později, nejčastěji však půjde o NNO.

je nutné reflektovat všechny tyto skutečnosti, zabývat se environmentálním hnutím a jeho rozmanitou ideovou orientací.

Environmentální hnutí je dnes nejviditelnějším a nejaktivnějším neparlamentním politickým aktérem v ČR (Císař, 2008). Tento aktivismus má v ČR velmi specifickou podobu danou místními sociokulturními tradicemi a historickou zkušeností s totalitním režimem. Po pádu komunismu nastal jeho mohutný rozvoj a rychle se měnil jeho charakter. Dnes ho můžeme klasifikovat jako *transakční aktivismus*, jenž se vyznačuje nízkou mobilizací na individuální úrovni, ale velkým organizačním rozvojem (Císař, 2008). Hnutí je tedy tvořeno především environmentálními institucionalizovanými NNO, které v ČR „představují nejetablovanější a nejrozmanitější odvětví sdružovací aktivity“ (Fagan, 2004, s.1). Některé z nich v ČR dokonce „vyrály do podoby efektivních advokačních skupin, které jsou schopny ovlivňovat rozhodovací procesy na státní i regionální a v některých případech i transnacionální úrovni“ (Císař, 2008, s. 26). Ideová a zejména organizační diferenciací environmentálních NNO v kombinaci se speciálním národním kontextem tak dala vzniknout rozmanitému českému environmentálnímu hnutí s širším spektrem činností, možností a organizačních forem než předpokládaly předchozí teorie sociálních hnutí (Fagan, Jehlička, 2003). Environmentální advokační organizace jsou dnes všeobecně nejviditelnějšími reprezentanty environmentálního hnutí. Dle Eyermana a Jamisona (1989) ale již nemá smysl zabývat se jednotným environmentálním hnutím, protože bylo rozdrobeno do mnoha rozmanitých specializovaných organizací. V diplomové práci se proto zaměřím na konkrétní environmentální NNO jako reprezentanta širší obtížně uchopitelné kategorie českého environmentálního hnutí.

Vědecké kruhy se zabývají zvláště obecnými trendy organizačního rozvoje českého environmentálního hnutí v 90. letech – jeho institucionalizací a deradikalizací během demokratické konsolidace (Fagan, Jehlička, 2003; Jehlička, Sarre, Podoba, 2005) a jeho vývojem směrem k tomu, co Bernstein (2000) nazývá *liberálním environmentalismem*, soustřeďují se tak na zahraniční vlivy, které tvarovaly české environmentální hnutí, aby se podobalo, alespoň co do organizačních forem a funkcí, západnímu environmentálnímu hnutí (Jehlička, Sarre, Podoba, 2005). Různorodé hodnoty a ideje, které výrazně formují české environmentální hnutí do nynější podoby jsou však mimo zorné úhly bádání (Jehlička, Sarre, Podoba, 2005). Jejich význam je zatím v českém společenskovědním rámci podceňován, i přesto že v rovině kritiky institucionálního rozvoje občanské sféry hrají podstatnou roli. Kromě zachycení

hodnotových orientací zde chybí také „*detailed analysis of the spread and diversity of environmental movements parallel to the analysis of Western organizations*“ (Fagan, Jehlička, 2003). V diplomové práci se tedy budu věnovat analýze hodnot a idejí, budu se snažit reflektovat to, co je zatím pro společenské vědy v ČR okrajovým tématem.

Předmětem předkládané diplomové práce je zkoumání identity environmentální NNO Hnutí Duha² skrze její poznávací zájmy a praxi. Hnutí Duha budu zkoumat zejména jako fenomén sociálního hnutí, jako formu politického aktivismu a jako aktéra občanské společnosti ČR. **Cílem práce je zjistit, jaké ideové koncepty, hodnoty a zájmy reprezentuje Hnutí Duha v rámci českého environmentálního hnutí.** Prostudování těchto kvalit v jejich originálním kontextu by mělo umožnit pochopit roli Hnutí Duha v současném českém environmentálním hnutí. Mimo jiné se budu zabývat také tím, jaké zahraniční i domácí vlivy v politické situaci a společenských poměrech ovlivnily názorové pozadí organizace. Východiskem mi byla studie Petra Jehličky, Philips Sarra a Juraje Podoby: *The Czech Environmental Movement's Knowledge Interest in the 1990s* (2005).³

Hnutí Duha jsem si zvolila proto, že se jedná o jednu z největších, nejznámějších a ryze českých environmentálních organizací. Kooperuje v rámci mezinárodní sítě přidružených organizací FoE⁴ a prošla pozoruhodným vývojem od poměrně radikálně nastavené skupiny k pozici profesionální advokační organizace realizující praktická uplatnění. Mimo jiné se zdá, že se stále snaží vytvářet platformy a udržovat si svůj specifický kulturní status.

Diskursivním východiskem práce je kognitivní přístup k sociálním hnutím (Eyerman, Jamison 1991). Přínos práce by měl spočívat v aktualizování a rozšíření kognitivního přístupu v českém prostředí společenských věd, kde zůstává v podstatě neobjeveným teoretickým konceptem a kde by si (dle mého názoru) zasloužil mnohem víc pozornosti.

Předměty bádání - ideje, myšlenky, názory a tradice – představují výzkumné proměnné, pomocí nichž lze studovat identitu sociálních hnutí. Můžeme je vyčíst z dokumentů organizace nebo je můžeme najít v myšlenkách a jednání jejich členů. Pro tuto studii jsem proto zvolila kvalitativní výzkumné metody, konkrétně jsem po vzoru

² Z důvodu lepší plynulosti textu budu na mnohých místech požívat jen označení Hnutí Duha bez identifikační zkratky NNO

³ „Poznávací zájmy českého environmentálního hnutí v 90. letech“

⁴ Friends of the Earth – Přátelé země, velká mezinárodní aliance či federace environmentálních organizací z různých zemí po celém světě, v textu budu používat zkratku FoE.

studie Poznávacích zájmů českého environmentálního hnutí v 90. letech (Jehlička et al., 2005) přistoupila k analýze hloubkových polostrukturovaných rozhovorů se zaměstnanci Hnutí Duha. Sekundárně budu vycházet z literatury, popřípadě přihlédnou k dokumentům organizace.

V první teoretické části práce nejprve uvedu téma do širších souvislostí a vymezím základní pojmy. Poté se budu podrobně věnovat teoretickému vymezení kognitivního přístupu. V druhé praktické části se budu zabývat samotnou aplikací kognitivního přístupu na zkoumání Hnutí Duha za použití kvalitativní výzkumné strategie. Představím organizaci Hnutí Duha a zaměřím se na metodická východiska a samotnou analýzu dat.

Práce je svým charakterem popisná s cílem pochopit a představit sociální a kulturní identitu Hnutí Duha. Hodnocení kognitivních zájmů nespadá do tohoto vytyčeného výzkumného cíle a proto nebude v práci tematizováno.

II. TEORETICKÁ ČÁST

1. Občanská společnost, veřejná sféra a nevládní neziskové organizace

Občanská společnost je chápána jako emancipační projekt. V současnosti se těší období rozkvětu, ale zároveň je právě díky svému velkému rozvoji vystavena změnám a doslova krizi měnícího se světa. Rozvíjí se mnohé kritiky ze všech stran, i z míst, které tradičně patřily k táboru stoupců. „*Pro jedny se stala už poněkud otravným sloganem, pro druhé již neadekvátním analytickým nástrojem, pro další dokonce nebezpečnou a zavádějící ideologií*“ (Marada, 2005a, s. 7). Terčem mnohých kritik je zejména občanský sektor, jakožto infrastruktura občanské společnosti. Občanskému sektoru jsou vyčítány zvláště procesy jeho institucionalizace, profesionalizace, deradikalizace a anonymizace. Podle mnohých tyto procesy zapříčinily to, že subjekty občanského sektoru, původně jako součást opoziční „alternativní kultury“, jsou kooptovány většinovou kulturou (stávají se součástí mainstreamové kultury), a dochází tak k jakémusi hodnotovému vyprázdnění, či oddálení od ideových základů a hodnotových orientací. Je tedy občanský sektor byrokratizující sférou, která už nemá, co nabídnout? Odpovídají ale tyto teoretická zobecnění realitě? Není vždy realita mnohonásobně bohatší a rozmanitá než vygenerované obecniny? Otázek je mnoho stejně jako argumentů a názorů. Důležité je nezapomínat, že kritika sama je pozitivní jako nastavené zrcadlo, které umožňuje identifikovat a napravit bariery a nedostatky, a že vždy bude existovat (aspoň malý) rozdíl mezi ideálem a sociální realitou, v němž také tkví nádherný Sisyfovský úděl lidstva skombinovaný s platónským chápáním světa – jelikož nikdy nedosáhneme ideálu, budeme se mu vždy snažit přiblížit, budeme se stále učit, budeme reflektovat chyby a měnit se. Různé kritiky a celospolečenské debaty o občanském sektoru nám navíc svojí četností ukazují, jak důležitou roli občanský sektor ve společnosti má a že je nezbytné se mu věnovat. Z těchto důvodů, a abychom lépe chápali kontext tématu diplomové práce, vymezím teď pojmy občanské společnosti, občanského sektoru a NNO. Pokusím se nastínit, jaké problémy tento sektor provází a provázely.

1.1. Vymezení pojmů

Občanská společnost je obtížněji definovatelný obecný pojem, kterému se za jeho dlouhou historii dostalo a stále dostává množství různorodých definic. V současnosti se těší nebývalé pozornosti, je předmětem četných diskuzí a debat a výzkumů. Koncept používá a uchopuje celá řada různorodých společenských aktérů (akademici, aktivisti, zástupci vlád i lokálních politik, mezinárodní organizace a jiní), jejichž „zájmy variují od ekonomického růstu k demokratické správě věcí veřejných“ (Ciobanu, 2007). Původ pojmu můžeme vysledovat v antice, všeobecně se má za to, že latinská verze „*civilis societas*“ je překladem aristotelova pojmu „*politika koinonia*“ (Rakušanová, Stašková, 2007), což znamená politické společenství, neboli obec směřující k nejvyššímu dobru. Z toho důvodu se pojem občanská společnost používal až do 18. století jako synonymum pro stát, či pro politiku. Základ moderního chápání občanské společnosti se objevuje v 18. století, v období osvícenství, kdy se začíná pojem občanská společnost oddělovat od sféry politiky, stává se prostorem odlišným od státu. První zárodky můžeme hledat zejména v dílech Hobbese, Locka, Rousseaua, Kanta, Montesquieua, či Smitha. (Miller, 2001; Skovajsa, 2010 b). V 19. století pak vyniká zejména hodnotově orientované Tocquevillovo pojetí⁵, které je čteně tematizováno a na něž se odkazují mnohé koncepce (Rakušanová, Stašková, 2007; Miller, 2001, Skovajsa, 2010 b).

Občanská společnost je v současnosti všeobecně chápána jako emancipační projekt. Spočívá na ideji, že společnost je samoregulující či samosprávný orgán, odlišný od státu i soukromé sféry (Dohnalová, Malina, 2006), prostřednictvím něhož se naplňují alternativní hodnoty a dodržují práva. V tocquevillovském pojetí je místem, kde se kultivují občanské ctnosti svobody, odpovědnosti, tolerance, soucitu, altruismu aj. (Marada, 2005). Originální teorii konceptu občanské společnosti nabízí v 20. letech 20. století Gramsci, který se stal inspirací pro mnohé teorie sociálních hnutí včetně kognitivního přístupu. Občanská společnost pro něj znamenala „*sféru společenských institucí a kulturních představ*“, kde se „*odehrává zápas o tzv. kulturní hegemonii, tj. o to, jaké hodnoty a představy budou ve společnosti považovány za všeobecně platné*“ (Skovajsa, 2010, s. 68).

⁵ Tocqueville patří ke klasickým liberálním autorům 19. století, patřil k nejhlasitějším zastáncům občanské společnosti v té době (Skovajsa 2010 b). Demokracie pro Tocquevilla znamenala možnost naplnění individuálních svobod a rovnost životních podmínek všech lidí. Aby se dle Tocquevilla „*nezvrhla v despotickou vládu příliš silné veřejné moci, je nezbytná intenzivní aktivita občanů a existence politických a jiných občanských sdružení*“ (Skovajsa 2010, s. 67).

V evropském kontextu je dnes občanská společnost chápána jako prostor pro „*jednání a sdružování mezi rodinou, trhem a státem*“, který je tvořen jak organizovanou formální částí, tak skupinou neformálních občanských aktivit (Skovajsa, 2010a, s. 30). „*V českém veřejném i odborném diskurzu občanská společnost obvykle znamená pozitivní sdružování občanů, které je nezávislé na státu, přispívá k rozvoji občanských hodnot a sociálního kapitálu a je vůči demokracii jako společenskému režimu v podstatě konstruktivní*“ (Vajdová, 2005, s. 22).

Pojmu občanská společnost se dostalo většího respektu a uznání zvláště po pádu komunismu ve východní Evropě, kdy ale také koncept nabyl nových souvislostí a významů – stal se protipólem k autoritativnímu a intervencionistickému státu a spojil v sobě strategii marketizace s politickou liberalizací (Jehlička, Sarre, Podoba, 2005). Konceptu se dostalo liberálních ale i tržních souvislostí, protože principy samosprávy, na nichž občanská společnost stojí, jsou již dlouho považovány za zdroj ekonomického blahobytu a růstu. Proto je asi koncept občanské společnosti také tolik oblíbený a proto je v realitě postkomunistických zemích „*chápán jako nástroj pro urovnávání problémů, které vznikají při implementaci tržního hospodářství*“ (Jehlička, Sarre, Podoba, 2005, s. 77). Zdá se tak, že občanská společnost ale i demokracie v posledních dvou dekadách nabyly významu nástroje pro dosahování ekonomického růstu a blahobytu spíše než, že by zůstávaly cíli společenského směřování. Z terminologického hlediska je věcné uvědomovat si, že občanská společnost je především obecný teoretický pojem, který je využíván spíše konceptuálně (Rakušanová, Stašková, 2007).

Občanskou společnost můžeme chápat ale i formálně, (dle Habermasova pojetí) jako „*soubor zprostředkujících organizací a skupin, jejichž sítě vytváří různá sociální hnutí a které jsou relativně nezávislé na státě a na zájmech soukromých firem*“ (Císař, 2008, s. 8). Tyto uskupení tedy představují formální institucionalizovanou část občanské společnosti. Souhrnně bývají označovány pojmem *občanský sektor* (také veřejná sféra, třetí sféra, neziskový sektor). Termín „*zavedl v sedmdesátých letech italský politolog Amitai Etzioni pro soubor soukromých organizací poskytující služby ve veřejném zájmu a dotované státem*“ (Rakušanová, Stašková, 2007). Skovajsa (2010a) naproti tomu uvádí, že termín má svůj původ v sektorovém dělení hospodářství a že používání a rozšíření tohoto označení je zásluhou *Občanské komise pro soukromou filantropii a veřejné potřeby* při vládě USA (*Filerova komise*). V prostředí ČR tento souhrnný pojem nejčastěji označuje organizace či uskupení, které jsou legislativně ukotvené a které

zároveň prakticky umožňují politickou participaci mimo institucionální rámec politiky⁶. Oproti konceptuálnímu (širšímu) pojmu občanská společnost je občanský sektor konkrétní praktickou kategorií, která může být empiricky zkoumána (Rakušanová, Stašková, 2007).⁷ Vymezení pojmu občanský sektor výstižně dokresluje Sokolova definice (2002, in Dohnalová, 2005): „*Občanský sektor je spontánní a vždy dílčí sebeorganizace individualizované společnosti okolo veřejných zájmů.*“. Souhrnem-li to občanský sektor obecně představuje inovativní a flexibilní prostor – arénu angažovanosti, která umožňuje artikulování a prosazování zájmů občanů, a která tak napomáhá demokratizaci společenského soužití vůbec.

Vrcholnou reprezentací či institucionalizovanou podobu občanského sektoru a občanské společnosti jsou nevládní neziskové organizace. V regionu středo- a východoevropských postkomunistických zemí se dokonce staly mírou (indikátorem) rozvoje občanské společnosti (Fagin, 1999; Marada, 2003). NNO v obecné rovině představují sociálně konstruktivní dimenzi občanské společnosti, neboť „*jako svébytné organizační formy reprezentují kulturní významy*“ (Marada, 2003, s. 159), nesou specifické kulturní identity a umožňují sympatizantům identifikovat jejich osobní identity s identitou sociální.

Pojem *Nevládní neziskové organizace* se začal používat v legislativních složkách ČR, zvláště díky činnosti *Rady vlády pro nestátní neziskové organizace*, a proto se také etabloval v celé české společnosti. Můžeme se setkat i s jinými vymezeními a termíny – v českém prostředí zvláště s pojmem nezisková organizace (NO), či nevládní organizace (NVO), nebo vymezení používané Českým statistickým úřadem⁸, v mezinárodní měřítku nejčastější nevládní organizace (NGO)⁹. Tyto termíny jsou ale mnohem širší než vymezení NNO dle legislativy ČR. V Práci se budu držet již etablovaného termínu NNO, popřípadě NGO, či označení „*organizace sociálních hnutí*“ používané zahraničními autory.

NNO je českým ekvivalentem mezinárodního širšího termínu *non-governmental organization*, který byl utvořen v roce 1945 na půdě OSN, aby pomohl rozlišovat v chartě OSN mezivládní agentury od soukromých organizací a jejich příslušná práva participace. NGO byly vymezeny v 71. článku charty OSN. Po delší dobu zůstával tento

⁶ Tedy souhrnné označení pro NNO či NGO.

⁷ Oba pojmy – občanská společnost a občanský sektor často bývají nešťastně zaměňovány a mateny.

⁸ Český statistický úřad operuje s termínem nezisková organizace vymezeným na základě strukturního dělení národních účtů. Více viz. Poznámka č. 7.

⁹ Přehled základních českých i mezinárodních označení můžeme nalézt v publikaci *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v ČR* (Skovajsa a kol., 2010).

termín pouze doménou OSN, teprve v 70. letech se stal celosvětově populární (Omar, 2007). NNO v ČR můžeme obecně charakterizovat jako dobrovolné organizace zabývající se obecně prospěšnou činností, které nemají ambice dosahovat politických funkcí a které „*nevytvářejí zisk k přerozdělení mezi své vlastníky, správce nebo zakladatele; zisk sice mohou vytvořit, ale musí ho zase vložit zpět k rozvoji organizace a plnění jejích cílů*“ (Neziskovky.cz, 2008). Přesné definice pojmů občanský sektor a nevládní nezisková organizace však v právním řádu ČR a v odborných dokumentech nenajdeme (Dohnalová, 2005). Definice NNO v ČR ovšem vyplývá z právní subjektivity: kategorii NNO dle právním řádu ČR totiž odpovídají 4 právní formy: občanské sdružení (zákon č. 83/1990 Sb.), obecně prospěšná společnost (zákon č. 248/1995 Sb.), nadace a nadační fondy (zákon č. 248/1995 Sb.), církevní právnická osoba (zákon č. 3/2002 Sb.) (Neziskovky.cz 2008).

Z pohledu veřejného mínění spočívají role/funkce NNO zejména v pomáhání potřebným, v boji proti státní byrokracii a v obraně demokracie (Vajdová, 2004). V odborné literatuře však můžeme najít nepřeborné množství různorodých klasifikací funkcí a úloh NNO. Dohnalová (2005) uvádí dvě zastřešující role: funkci operační (zajišťování služeb) a funkci obhajovací či advokační kde jde o ovlivňování politického či veřejného mínění a navazování vztahů. Napříč literaturou ale můžeme najít tyto rozmanité role a funkce, které pod hlavní vytyčené kategorie jistě spadají: NNO vytvářejí pracovní místa, vytvářejí skupinovou identitu či prostor pro vyjádření specifických názorů a identit, chrání tak určité kulturní hodnoty a podporují komunitní funkci. Pomáhají vytvářet aktivní občanství, šíří a učí charitě a dobrovolnictví, „*institucionalizují tradiční vzájemnou pomoc mezi občany a přispívají k integraci společnosti*“ (Rakušanová, Stašková, 2007, s. 38). Mají inovační funkci, vizionářskou a průkopnickou roli, podporují společenské změny a pluralismus (Skovajsa, 2010a). Uspokojují zájmy a potřeby občanů. Jsou alternativou k běžným komerčním či státním poskytovatelům služeb, v sociální oblasti dokonce na mnohých místech představují jediné poskytovatele služeb, které by měl primárně zajišťovat stát, nahrazují tak chybějící funkce státu (Rakušanová, Stašková, 2007).

Podobně se dělí NNO podle typu činnosti na servisní (poskytují služby, zejména sociálně-zdravotní a vzdělávací oblast), zájmové (pomáhají realizovat a vyjadřovat zájmy a trávit volný čas, zejména zájmové kroužky - sport, umění atd.) a advokační (veřejná obhajoba zájmů, zejména odbory, lobbyistické skupiny, organizace na ochranu životního prostředí, na ochranu práv sociálních skupin) (Skovajsa, 2010a, s. 41).

Servisní a zájmové NNO odpovídají spíše občanské participaci, tedy sociálnímu aktivismu, zatímco advokační NNO jsou typem politické participace, formou politického aktivismu.¹⁰ Jak už bylo vytyčeno předmětem diplomové práce je právě advokační NNO, proto se budu věnovat v následující části zvláště politickému aktivismu v zorném úhlu environmentalismu.

1.2. Vývoj veřejné sféry

Institucionální forma charity a mimostátní sdružování byly v západní civilizaci doménou křesťanské církve až do 18. století (období osvícenství), kdy začaly vznikat první mimostátní a mimocírkevní místa veřejného setkávání a diskutování – salony, divadla, kavárny, lóže (Hinchman, Hinchmanová, 2001). Emancipační osvícenské období tedy dalo vzniknout veřejné sfěře, která se poté rozvíjela a demokratizovala, v podobě různých prvotních sociálních hnutí, spolků, organizací, charitativních činností a odborů. Do 70. let 20. stol. se však veřejná sféra a koncept občanské společnosti těšily jen malému teoretickému zájmu (Skovajsa, 2010b). Významným mezníkem ve vývoji fenoménu moderní občanské sféry (také ve vývoji jeho teoretického zkoumání) jsou 60. léta 20. století, kdy se zformoval alternativní myšlenkový korpus, který dal vzniknout základům dnešního veřejného sektoru. Tento myšlenkový korpus pramenil z protestů a revolty studentského hnutí 60. let, z jejich kritiky technokratické a konzumní společnosti, která člověka uzavírala v jednorozměrném myšlení¹¹ ochuzeném o hodnoty solidarity, individuality, autonomie a svobody. Cílem protestů byla změna politických, hospodářských, sociálních a kulturních struktur společnosti směrem k demokratizaci a spolupodílení se na řízení a rozhodování. Tyto změny pak měly zapříčinit nastolení „*nové společnosti*“ fungující na bázi ctností a hodnot (Gilcher-Holteyová, 2004). I přes utopický charakter idejí a to, že se radikální požadavky v podstatě nikdy nerealizovaly, studentské protesty přinesly koncept či projekt moderní občanské angažovanosti a politického aktivismu.

Za prvé jde o to, že na konci 60. let vznikla z původního studentského hnutí, které latentně zahrnovalo a sjednocovalo mnohá dílčí témata, novodobá masová sociální hnutí - hnutí za lidská práva, pacifismus, feminismus, environmentalismus a jiné.

¹⁰ Typologie participace k nahlédnutí v publikaci „*Organizovaná občanská společnost v České republice*“ (Rakušanová, Stašková 2007).

¹¹ Jednorozměrné myšlení dle Marcusovy kritiky odsuzuje člověka k pasivitě a k otrocké orientaci na konzum a zisk, ovládá současnou společnost a je příčinou její krize (Marcuse, 1991). Jednorozměrné myšlení v podstatě odpovídá Frommově nežádoucímu modu „mít“, který vytlačuje ze společnosti a z myšlení jednotlivců svůj kontrastní protipól – bytostně autentický modus „být“ (Fromm, 1994).

Ačkoliv pak jednotlivá hnutí fungovala více méně samostatně, stále si byla ideově příbuzná a prošla podobným institucionálním vývojem. Znebejánek (1997, s. 25) píše, že „zvláštní pozornost si v této souvislosti zaslouhuje hnutí environmentální, jemuž se později podařilo v určitém smyslu zastřešit téměř celý ideový prostor, v němž sociální hnutí přebývala“. Za druhé rozvoj těchto hnutí znamenal v podstatě počátek novodobého politického aktivismu (zejména jeho advokační podoby), který je dodnes aktuální a jehož cílem je ovlivnění a změna formování politik. Spolu s rozvojem nových sociálních hnutí a nového druhu aktivismu navíc dostává občanský sektor na počátku 70. let charakteristiku, která utváří jeho základ: „V západních liberálních demokraciích se“ totiž „etabluje instituce neziskové organizace jako jedna z vrcholných reprezentací občanské společnosti“ (Marada, 2005b, s. 150).

K institucionalizaci a internalizaci organizací sociálních hnutí v politickém systému a společnosti vůbec, tedy k upevnění instituce neziskové organizace jako regulérního aktéra společenského dění došlo postupně. Jednotliví aktéři pro to měli ale rozdílné motivy. Ze stran státních aparátů se jednalo o snahu kooptovat radikální hnutí a utišit nebezpečí, které hnutí pro vlády představovaly. Organizace hnutí se zase snažily o uznání legitimacy, o uznání práva podílet se na politickém procesu rozhodování a přitom zůstat stranou politické sféry. Následkem těchto trendů vedených z různých pólů racionalit bylo, že mnohé NNO v průběhu 70. a 80. let přešly z původního „konfrontačního postoje“ radikálního projektu 60. let k roli „konvenčních nátlakových skupin, jejichž hlavním cílem je ovlivnit vládní politiku a obchodní praktiky, spíše než prostřednictvím narušování elit zpochybňovat sociální a politické uspořádání“ (Doherty, 2002, s. 122). Organizace v podstatě začaly zjišťovat, že pokud jednájí podle zavedených pravidel angažování a řídí se dle pokynů byrokratického aparátu, je jim přiznána legitimita, jsou zapojeny do politických konzultací a mají možnost ovlivnit rozhodovací procesy. Přizpůsobily se tak podmínkám establishmentu i veřejnému mínění, přestaly používat antisystémové nástroje a začaly se zabývat „pouze požadavky a taktikami, které mohou být prosazovány bez narušování normální politické praxe“ (Doherty 2002, s. 122)

V celé společnosti navíc (od 70. let) roste důraz na expertní vědění (Jantulová-Šťovíčková, 2005), což jednak urychluje procesy přizpůsobování se zavedeným pravidlům, které byly do jisté míry výsledkem legitimizačních snah občanské sféry, a zároveň to vede k rozsáhlému profesionalizování NNO.

Profesionalizace NNO je opět širokým procesem, kdy dobrovolně uskupené organizace, postupně měnily svojí formální stránku - tedy organizaci vnitřního fungování a vystupování navenek, a začaly místo aktivistů zaměstnávat placené profesionály na nejrůznější pozice. V první řadě tak změnily svoje základní strategie a taktiky, přestaly být jednoznačně dobrovolné a zaměřily se na profesionalitu a expertní vědění. Profesionalizace NNO zahrnuje mnoho procesů – zejména specializaci, formalizaci pravidel, hierarchizaci, monopolizaci práce (fungování organizace se stává závislým na lidech se specifickým vědáním, tedy s odborností) a dělbu práce. Profesionalizace také zvyšuje kulturní, sociální a ekonomický status NNO jakožto společenského aktéra (Jantulová-Šťovičková, 2005) a umožňuje přístup k politickým příležitostem. Díky profesionalizaci se začínají využívat moderní metody. Mezi hlavní strategické a organizační inovace patří používání moderních technik mobilizování lidí prostřednictvím sdělovací prostředků a novodobých médií (např. internet), dále využívání nových forem nátlakových akcí a jejich kombinování (od petic přes jednání, lobbování a konzultace o vládních návrzích).

Profesionalizace NNO stále pokračuje a vyvolává debaty a kritiky, podle kterých znamená ohrožení kulturního statusu a identity organizací, které se tímto směrem vydaly, ale zároveň i občanského sektoru jako celku. Je jasné, že procesy profesionalizace jako generalizované a často zkoumané trendy udávají podobu občanského sektoru. Neznačená to, ale že občanský sektor je dnes unifikovaný v podobě institucionalizovaných profesionálních organizací, naopak je velice rozmanitý, co do organizačních forem i poslání. Došlo k větší diferenciaci občanského sektoru a aktivismu ve všech ohledech. Malé radikální skupiny a grass-roots organizace nezanikly, na některých místech jako v Británii dokonce došlo v 90. letech v environmentální sféře k nárůstu (počtu a frekvence) konfrontačních akcí (Rootes, 2007; Carter, 2007; Doherty, 2002) mnohé z nich byly dokonce podporovány či organizovány většími profesionálními organizacemi (Doherty, 2002). Zdá se, že NNO vystihuje profesionalizace, stejně jako diferenciaci a dělbu práce (Doherty, 2002). Rozmanitost organizací je z tohoto pohledu zdravým společenským jevem, jehož neoddelitelnou součástí je i profesionalizace. Pro správné fungování občanského sektoru a občanské společnosti je totiž potřeba celé spektrum organizací od malých grass-roots skupin po velké profesionální NNO.

Profesionalizace sama o sobě má i nesporné výhody: „zvyšuje „autonomii organizace a pozitivně ovlivňuje její efektivitu“ (Jantulová-Šťovičková, 2005, s. 133).

Navíc vyvolává v občanském sektoru zpětné reakce a reflexivní kritiku. Profesionalizace se totiž „neprosazuje bez odporu, bez výjimky a lineárním způsobem“ (Marada, 2005b, s. 163), ani se neprosazuje na úkor dobrovolnictví, jak by se mohlo zdát. Dobrovolnictví s rostoucí profesionalizací z občanského sektoru nemizí, právě v době zvyšujícího se důrazu na expertnost znamená pro občanský sektor výzvu (Marada, 2005b). Je asi nutné pochopit, že „profesionalizace je rozporuplnou, nicméně inherentní součástí formování a růstu občanského sektoru reprezentovaného modelem neziskové nevládní organizace“ (Marada, 2005 b, s. 163). Hodnoty solidarity, altruismu a jiné nadále doznávají v občanském sektoru „reflexivní kultivace“ (Marada, 2005b, s. 166). Nejsou ale přítomny v jejich bytostném rozměru, neboť se „stávají poněkud abstraktními idejemi, jimiž se zaštiťuje nový typ profesionalizovaných neziskových organizací“, „stávají se spíš ideovým sloganem než žitou zkušeností“ (Marada, 2005b, s. 166).

V současnosti je občanská sféra velmi rozvinutým expandujícím sektorem. Počet NNO operující na mezinárodním poli je odhadován na flotilu čítající zhruba 40 000 organizací (wikipedia.org), počty národních organizací a lokálních sdružení jsou pak mnohonásobně vyšší, v řádech milionů.

1.2.1. Organizovaná občanská společnost v České republice.

Organizované sdružování má v ČR dlouhou historii, zpočátku bylo sdružování výsadou církve stejně jako jinde v Evropě. V 18. století vznikají četné spolky organizované šlechtou a objevují se dokonce i měšťanské počiny jako vědecké akademie a zednářské lože. Od 19. století začínají převažovat mimocírkevní občanské aktivity, které vrcholí zejména v době národního obrození, kdy se těší oblibě četné vlastenecké a studentské spolky a jiné organizace jako projev odporu proti Rakouské nadvládě. Po roce 1867 dochází k liberalizaci pravidel o spolčování v celé Rakousko-uherské monarchii a do konce 19. století je spolková činnost ve velkém rozmachu – v Českých zemích vzniká např. tělovýchovná jednota *Sokol* a jiné četné kulturní, zábavní, profesní, muzejní, střelecké, divadelní, dobročinné a podpůrné spolky a nadace. Spolu s tím se objevují i první fundraisingové metody – sbírky, benefiční akce, bazary, loterie. Rozvíjí se dárcovství a dobrovolnictví. Významná je veřejná sbírka pro Národní divadlo. V 1. pol 20. století pak nastává zrychlení nárůstu sdružovacích aktivit (kromě útlumu během 1. světové války) vrcholící zejména po roce 1918 za první republiky, kdy se můžeme setkat s velmi pestrým vzorcem a strukturou spolků. Díky

zahraničním vlivům vznikají československé obdoby zahraničních organizací – Junák jakožto obdoba Skautu , československý Červený kříž, Armáda spásy, YMCA a Rotary club. Rozmach panuje až do období 2. světové války a protektorátu, kdy jsou četné spolky a organizace zakázány a násilně potlačovány. Po skončení 2. světové války došlo k obnově, sílící vliv komunistů však bránil a komplikoval obnovu spolků spojených s 1. republikou. Po převratu dochází postupně k likvidaci rozmanitosti – k zániku mnoha svobodných spolků a k centralizaci a unifikaci četných spolků v jednotnou národní frontu, v níž byla účast dobrovolně nedobrovolná. Uvolnění přichází sice v letech 67. – 69., kdy se opět obnovují organizace jako Junák nebo vznikají nové. Ovšem po potlačení demokratických snah okupací vojsky Varšavské smlouvy dochází k ještě většímu upevňování státní moci a kontroly nad sdružováním občanů, které je organizováno a centralizováno komunistickou stranou za účelem propagace a utužování komunistického totalitního režimu. Lidé jsou doslova nuceni účastnit se socialistického organizovaného sdružování. Přesto v 70. letech vznikají zajímavé a důležité organizace pro ochranu přírody - Hnutí Brontosaurus a ČSOP, které sice fungují pod záštitou státní komunistické moci, jejich činnost ale nebyla zatížena politicky a proto poskytovaly jakousi střední únikovou cestu společenského sdružování za účelem veřejné prospěšnosti. V 70. letech vzniká také nejdůležitější ilegální disidentská organizace bojující proti komunistickému režimu - Charta 77, která hrála významnou roli skryté opozice uchováající a šířící svobodného ducha a která na konci 80. let nesla lví podíl na sametové revoluci. Listopad 1989 znamenal konec socialistické moci a boom svobodného občanského sdružování (Skovajsa, 2010).

Rakušanová a Stašková (2007) charakterizují vývoj po roce 1989 na základě zprávy o vývoji neziskového sektoru stručně a výstižně v publikaci *Organizovaná občanská společnost*. Pro naše účely stačí podotknout, že první 3 roky po revoluci se nesou v duchu entusiasmů, nadšení a přílivu financí pro občanský sektor ze zahraničí. Následuje období nejistoty za vlády Václava Klause přinášející rozčarování, přesto je ale rozvoj občanské sektoru v tomto období rychlý. Od roku 1997 nastává změna, částečně uvolnění, které je následováno legislativními regulacemi neziskového sektoru, ale i přísnějšími pravidly získávání dotací. Období od roku 2001 - 2004 (před vstupem do evropské unie) je charakteristické rostoucím Evropským vlivem - přípravami, legislativním sblížením s právními normami EU a decentralizací státní správy. Objevují se nové možnosti čerpání financí pro neziskový sektor ze strukturálních fondů EU. Období po vstupu do EU až do teď (2005 - 2010) se nese ve znamení odlivu

zahraničních dárců, což indukuje obtížnější financování, možnosti čerpat ze strukturálních fondů však rostou. Zatím je brzy nějak blíže charakterizovat a specifikovat poslední vývoj naší společnosti, mnohé změny totiž ještě zakoušíme.

Rozvoj počtu NNO od 90. let výrazně stoupal, prudký nárůst je zaznamenán v prvních třech letech, v dalších letech došlo ke zpomalení ročního přírůstku nových NNO (Pospíšilová, 2010), přesto se stále počet NNO výrazně zvyšoval, nešlo ale o lineární růst. Od roku 2002 se již počet NNO nezvyšuje a je stabilizován, pohybuje se okolo průměru 74 000 organizací (Pospíšilová, 2010). Dle Českého statistického úřadu, využívajícího mezinárodní metody satelitního účtu neziskových organizací¹², bylo v roce 2007 v ČR zhruba 75 000 neziskových organizací (včetně organizačních jednotek sdružení). Dle společnosti Neziskovky.cz, která se drží právní subjektivity NNO a používá firemní monitoring v kombinaci s údaji ze statistického úřadu, bylo v roce 2007 70 000 NNO a na začátku roku 2010 75 000 (spočteno bez organizačních jednotek sdružení).¹³ Výrazně dominantní postavení má přitom právní forma občanské sdružení, která představuje se svými organizačními jednotkami 88% podíl všech organizací (podle výpočtu Pospíšilové, 2010). Členství v organizacích je oproti tomu velmi nízké, po roce 1989 dokonce klesalo, což přímo souvisí s tím, že za komunismu byla angažovanost v komunistické Národní frontě povinná. Vyspělé demokracie vykazují 2,4 členství v organizaci na osobu, postkomunistické země a ČR 0,9 členství. Zatím je tedy členství v organizacích nízké oproti západním státům. Dle výzkumu z roku 2004 vyplývá, že 47 % občanů ČR se hlásí k členství v nějaké organizaci – výrazně převyšují sportovní organizace a odbory, následovaní zahrádkáři, hasiči, církvemi a rybáři – stejné procento občanů ČR uvádí, že se podílelo na dárcovství pro neziskové organizace a 32% občanů ČR přiznává dobrovolnickou práci pro neziskové organizace (Pospíšilová, 2010). Všechny údaje, jak členství, dárcovství i dobrovolnictví jsou zatím ve srovnání s vyspělými demokraciemi nízké, počet organizací však není zanedbatelný. Právě

¹² Mezinárodně uznávaná metoda statistických úřadů, i našeho ČSU, vychází z širší koncepce neziskových organizací zakládající se na strukturálním dělení národních účtů, konkrétně se jedná o metodu satelitního účtu neziskových organizací. Podle této metody jsou neziskovými organizacemi např. i politické strany a mnoho dalších subjektů, které běžně k občanskému sektoru neřadíme. Ačkoliv je metoda uznávaná, i z tohoto důvodu jsem přistoupila spíše k terminologicky užšímu pojmu NNO, užívaný vládou ČR. Více na [www.czso.cz](http://apl.czso.cz/nufile/SUNI_2007.htm), odkud lze dosáhnout popisu metody na stránce: http://apl.czso.cz/nufile/SUNI_2007.htm. Dostupno dne 20.7. 2010.

¹³ Metoda self-monitoringu (konkrétně firemního monitoringu Albertina) přihlíží i k údajům ze statistického úřadu. Vychází z pojmu NNO, který je definován čtyřmi právními formami a zakládá se na dobrovolnosti, NNO se sami do monitoringu hlásí. Celkové číslo NNO je vlastním součtem čtyř kategorií podle vytyčených právních subjektivit, které vystihují NNO, bez zahrnutí organizačních jednotek.

z těchto důvodů se aktivismus v ČR vymezuje pojmem transakční aktivismus, který má ukázat, že i přes nízký počet členů může být občanská společnost podle počtu organizací aktivní, rozvinutá a bohatá (Císař, 2008).

Nyní po vymezení občanské sféry a NNO jako institucionalizovaných složek politického jednání se podíváme na sociální hnutí jako na abstraktnější neinstitucionalizované zvláštní společenské aktéry, které zahrnují institucionalizované organizace, operují v rámci občanské sféry a zároveň tuto oblast překrývají.

2. Kognitivní přístup a sociální hnutí

Sociální hnutí jsou v první řadě významnými nositeli společenských změn (Eyerman, Jamison, 1991; Znebežánek, 1997), „*Jako radikální způsoby angažovanosti mají v moderním sociálním životě dalekosáhlou důležitost*“ (Giddens, 1998, s. 140), neboť „*poskytují záblesky možných budoucností a představují zčásti prostředky, pomocí nichž si je uvědomujeme*“ (Giddens, 1998, s. 143). Jsou formami jednání, „*jimiž jednotlivci tvoří nové druhy sociálních identit*“ (Eyerman, Jamison, 1991, s. 2), evokují nové myšlenky a alternativní vize. Revoluční události ve východní Evropě na přelomu 80./90. let potvrzují, jak zásadní význam pro společnost sociální hnutí mají a zejména jak důležitou roli hrají v procesu společenské transformace (Eyerman, Jamison, 1991).

2.1. Sociální hnutí a společenské vědy

Snaha vysvětlit kolektivní jednání sahá hluboko do historie společenskovedního bádání. Za předchůdce společenských teorií jednání můžeme považovat díla Hobbese, Rousseau i Marxe. Počátek studování kolektivního jednání je pak spatřován v Le Bonově negativistickém pojetí davu „*jako patologického projevu iracionálního jednání lidí*“ (Znebežánek, 1997, s. 12), podle kterého pak vznikalo mnoho koncepcí. První formulace, která opouští negativistické vymezení, se objevuje po první světové válce, v 30. a 40. letech 20. století na půdě chicagské školy, kde vzniká základ pro „*teorii kolektivního chování*“. Kolektivní jednání je pojímáno jako běžná součást společenského dění, jako racionálně orientované chování, které evokuje proces společenských změn (Znebežánek, 1997). Teorie chicagské školy a jiné podobné koncepce se pak šířily a posilovaly zvláště ke konci 60. let, nicméně do 60. let. 20.

století komplementárně přetrvávala negativistická pojetí, probuzená zvláště zkušenostmi s druhou světovou válku, dokonce po roce 1945 začala převládat – badatelé ve světle hrůz druhé světové války znovu objevovali sociální hnutí a konceptualizovali je jako potencionálně nebezpečnou formu neinstitucionalizovaného politického jednání, které ohrožuje demokratický politický systém a stabilitu zavedeného způsobu života. (Eyerman, Jamison, 1991).

V období války a po ní vynikají ale také dvě koncepce, které se inspiroují v myšlení chicagské školy, nejsou negativně vymezené a dohromady, ač se liší, formují „teorii kolektivního chování“ dominující studiu sociálních hnutí do 60. let (Eyerman, Jamison, 1991). Jde o Blumerovu symbolicko-interakcionistickou perspektivu a Parsonsův strukturně-funkcionalistický přístup. Blumer pojímá sociální hnutí jako racionální formu kolektivního chování, jako nové formy symbolické interakce, které mají jistý prvek sociální kreativity, pomocí níž se snaží uniknout a přizpůsobit rutinám normálního institucionalizovaného sociálního života. (Znebežánek, 1997, Eyerman jamison 1991) Sociální hnutí vysvětluje psychologicky na základě změny v individuálním postoji (Eyerman, Jamison, 1991). Parsons naproti tomu chápe kolektivní chování jako projevy či důsledky strukturních tlaků vyvolaných nerovnoměrnými dopady modernizace, industrializace, demokratizace a kulturních změn na rozdílné sociální skupiny. Parsonsovo pojetí se spíš blíží iracionálnímu, deviantnímu chování, které lze vysvětlit na základě strukturálních tlaků (Eyerman, Jamison, 1991; Znebežánek 1997).

Společné oběma tendencím je názor, že chování člověka ve skupině je zásadně odlišné od jeho chování jako jednotlivce (Znebežánek, 1997) a že spontánní sdružování proto umožňuje vznik kolektivní identity, která není dána sumou členů, ale představuje svébytnou entitu (Eyerman, Jamison, 1991). Teorie kolektivního chování pak staví na syntéze sociologických makro-úrovňových pohledů s psychologicky laděnými mikro-úrovňovými perspektivami, syntetizuje strukturní-funkcionalismus se symbolickým-interakcionismem.

Do centra sociologických zkoumání se sociální hnutí dostávají hlavně v 70. léta 20. století jako reflexe sociálních bouří, studentských protestů a nově vznikajících sociálních hnutí, které reagovaly na měnící se povahu idustiralizované společnosti. Záhy se ukazuje, že dosavadní odvětví a teorie kolektivního jednání – (teorie kolektivního chování, symbolický interakcionismus, strukturní funkcionalismus, marxismus a jiné) neumí adekvátně uchopit události 60. let ani fenomén sociálních

hnutí (Znebejánek, 1997). Většina koncepcí zkrátka nepřinášela vysvětlení, která by odpovídala skutečnosti. Z toho důvodu se v 60. a 70. letech v sociologii změnily principy vysvětlování a zformovala se hypotéza nových sociálních hnutí, která staví na rozdílnosti předchozích kolektivních identit a nových sociálních hnutí, novějším pak přisuzuje zásadní historický význam pro rozvoj společnosti. V sociologii se mění ale i terminologie – v této době se právě etabluje pojem sociálních hnutí (Znebejánek, 1997). Nyní představím charakteristiky starých i nových sociálních hnutí, aby bylo jasné, v čem se liší, v čem splývají a na čem se mobilizují.

Klasifikace starých a nových sociálních hnutí se odvíjí od historického rámce modernity (Eyerman, Jamison, 1991). Společným jmenovatelem je zpochybňování „*hodnot a logiky industriální společnosti v jejích různých fázích vývoje* (Fagan 2004). Obě fáze reagují na modernitu – kritizují hegemonistický diskurs vědění a vědecké racionality, na nichž je industrializovaná moderní společnost ukotvena. Zároveň se liší – vznikly v odlišných fázích společenského vývoje, zahrnují odlišné aktéry s jinými orientacemi a identitami, zaměřují se na odlišné cíle a výstupy (Eyerman, Jamison, 1991) a používají jiné techniky a prostředky.

Stará sociální hnutí odkazují k dění v pozdním 19. a na začátku 20. století, kdy se díky jejich podílu formovaly moderní demokracie (Kopecký, 2004). Jednalo se zejména o tzv. dělnické hnutí, které charakterizuje převážnou část tohoto období a které reagovalo na sociálně ekonomické konflikty vyvolané měnící se industrializující se společností (Kopecký, 2004). Urbanisticko demografická změna struktury společnosti, kdy se přestěhovala velká masa lidí ze zemědělského venkova do městských aglomerací a kdy se z malých farmářů stali dělníci ve velkých továrnách (Eyerman, Jamison, 1991) uložila masám nově příchozích nelehký úkol: přizpůsobit se novým podmínkám života ve městě, které nebylo na takové masy lidí stavěno. Toužené prostředí tak nepřinášelo těmto sociálním skupinám změnu ani lepší ekonomickou situaci, natož vyšší společenský status, naopak probouzelo v nich pocit útlaku. Proto se mobilizovaly primárně ve snaze zlepšit své životní podmínky, ve snaze o emancipaci a uznání práv.

Stará sociální hnutí v úsilí o zlepšení podmínek života přispěly nejen ke své emancipaci, ale také k demokratizaci, k redefinici politik, k vzniku nových politických arén a nového veřejného prostoru, v kterém se formovaly sociální a politické identity (Eyerman, Jamison, 1991). Pomohly přetvořit společenské uspořádání tak, že do něj byly zahrnuty nové společenské skupiny (pracující, dělníci, ženy) a zájmy (Kopecký, 2004; Eyerman, Jamison, 1991). Základem pro nový sociální řád se staly lidské

dovednosti a vědění, oproti tradicím a zákonům, které předtím určoval Bůh (Eyerman, Jamison, 1991). Sociální hnutí v té době generovaly rozvoj moderního sekularizovaného světonázoru a staly se organizátory a staviteli nových institucí, které přispěly k realizaci demokratizace (tamtéž).

Stará sociální hnutí reagovala na industrializaci, ale neodmítala ji, jejich ambice byla kontrolovat ji skrze odpovídající organizační struktury. Jejich cíle tedy odpovídaly spíše organizační úrovni, šlo jim zejména o zavedení nových nástrojů a způsobů organizování. Vytvářela tak moderní industriální společnost. Zastávala empiristické a materiální postoje (tamtéž). Eyerman a Jamison (1991) označují jejich kosmologii za druh sociálního pozitivismu. Pro stará sociální hnutí, ale i pro celou společnost té doby byly totiž tyto osvícenské orientace charakteristické, mezi nejdůležitější patřila víra v neomezený progresivní pokrok společnosti, víra v člověka a jeho neomezené schopnosti přetvářet podmínky vlastní existence, víra v intervenci člověka do společnosti a přírody prostřednictvím vědy a techniky, víra v demokratizaci, v expandující centralistický stát a jeho funkce jako je zejména ekonomický rozvoj (tamtéž). Stará sociální hnutí výrazně pomohla ukotvit autoritu vědy a techniky jako základní referenční rámce modernity. Zkrátka zprostředkovala „*to, co klasická sociologie identifikuje jako přechod z tradiční na moderní společnost*“ (Eyerman, Jamison, 1991, s. 151).

Základní informace o nových sociálních hnutích, tedy o studentském hnutí přelomu 60/70 již byly trochu popsány v předchozí kapitole o občanské společnosti a občanské sféře, nyní obsáhleji zrekapitulují tuto problematiku z nového zorného úhlu sociálních hnutí.

Nová sociální hnutí předně vykazovala jiné charakteristiky než stará sociální hnutí, mobilizovala se v prostředí demokratizovaných ale byrokraticko-institucionalizovaných a centralizovaných států v období ekonomické expanze po 2. světové válce. Nešlo jim tolik o emancipaci a inkluzi společenských skupin, jako spíše o kritiku stávajícího uspořádání, o kritiku modernity, která selhala v praktickém naplnění některých demokratizačních představ (Kopecký, 2004).

Ačkoliv první dvě desetiletí po druhé světové válce byla érou nástupu sociálního státu, prosazováním sociálních jistot a rychlého ekonomického růstu, záhy se ukázalo, že demokracie a kapitalismus, založené na keynesiánském typu ekonomické politiky, která se spoléhá jen na ekonomické nástroje a dominantní pozici státu, selhává v řešení četných problémů, mnohé dokonce vyvolává (Kopecký, 2004). Tento kolaps byl dále zproblematicován selháním formálních hodnot, které byly utvářeny rostoucím důrazem

na komercializaci a na masovou spotřebu a kulturu. Občanská společnost a její aktéři byli opomíjeni jako neinstitucionalizovaná sféra, rozvoj veřejného prostoru ve smyslu další demokratizace byl nežádoucí, jelikož by narušoval zavedené mocenské struktury (tamtéž). Důraz na vědu, techniku a komerční význam měl za následek komercializaci vědění vůbec a s tím spojenou proměnu univerzitního prostředí na univerzity-továrny, jejichž posláním bylo vyrábět vědění a experty jako nejdůležitější tržní komodity vědecko technického systému. Zejména tato situace na Univerzitách byla klíčovým faktorem, který evokoval protesty studentského hnutí 60. let (Eyerman, Jamison, 1991). Dalším klíčovým faktorem byla válka ve Vietnamu a všeobecná provázanost tržního odvětví s vědecko technickým systémem a s komplexem válečného průmyslu (tamtéž).

Nová sociální hnutí zpochybňovala hlavně konzumní kulturu založenou na masové spotřebě a víře v neomezený pokrok, v neomezené lidské schopnosti, ve vědu a techniku, v autoritativní stát a v ekonomické a sociální jistoty (Eyerman, Jamison, 1991; Kopecký, 2004). Vedla výpad právě proti „*orientaci na bohatství a na materiální blahobyt prosazující se v západních industriálních demokraciích*“ (Znebežánek, 1997, s. 37). Hnutí útočila v podstatě na to, co bylo součástí zájmů starších sociálních hnutí, proto terčem jejich kritiky byla moderní společnost, ale i starších sociálních hnutí (Eyerman, Jamison, 1991).

Nová sociální hnutí se zaměřovala na problematiku kultury a vztahu společnosti a přírody (Kopecký, 2004, s. 66). Společnost byla nahlížena jako komercializující se neaktivní masa lidí kontrolovaná státem a ovládaná soukromými korporacemi, kde není místo pro skutečné svobody (Kopecký, 2004), pro autentické kreativní myšlení ani pro ctivosti soucitu a tolerance. Emancipačním cílem nových sociálních hnutí proto byla liberalizace či hlubší demokratizace vstříc nové společnosti založené na postmateriálních hodnotách a hlubších významech, které odcizené komercializované a individualizované společnosti chyběly. Eyerman a Jamison (1991) dokonce mluví o liberální kosmologii studentského hnutí. Snahou nových sociálních hnutí byla předně strukturální proměna společnosti směrem k přímé demokracii za respektování hodnot humanismu a solidarity. Neaspirovaly ale na převzetí politické moci (Znebežánek, 1997). Nebojovali za uznání moci jako starší sociální hnutí, ale za autonomii, neusilovali o politické výsledky, ale o sociokulturní proměnu (Eyerman, Jamison, 1991).

Nová sociální hnutí se předně zajímala se o kvalitu života, individualitu, seberealizaci a jejich případná ohrožení. Prioritou byly kvalitní sociálními vztahy,

komunita a hledání smyslu existence (Kopecký 2004). Stavěly se proto proti elitářství a autoritám, které omezují svobodu jednotlivců a kvalitu jejich života. Ačkoliv můžeme nová sociální hnutí po vzoru modernizační teorie interpretovat jako snahu o inkluzi nově zformovaných a vědomých společenských skupin, nová sociální hnutí představují mnohem víc, představují kritiku a výzvu zavedeným rutinám politického chování, *nabízejí nové způsoby chápání světa a organizování společenského života* (Eyerman, Jamison, 1991, s. 149).

Znakem nových sociálních hnutí je jejich levicová orientace. Ačkoliv hnutí byla ovlivněna hlavně „*novou levicí*“, jejich levicový postoj byl jiný, nový – „*ztělesňoval nové taktiky, nové modely společenského organizování a nové zdroje inspirací*“ (Eyerman, Jamison, 1991, s. 90). Nejdůležitější inspirace, které tento nový levicový postoj ovlivňovaly byly Camusova a Sartrova existenciální filosofie, Marcusovy myšlenky, Frommova humanistická psychologie a v neposlední řadě prorokové třetího světa – Che Guevara, Mao Tse-tung, Ho Chi Minh (Eyerman, Jamison, 1991).

Společenské vědy nebyly na bouřlivé události přelomu 60/70 let připraveny, moment překvapení ale záhy vyvolal mnoho rozmanitých a nesourodých sociologických reflexí, které se snažily o vysvětlení fenoménu sociálních hnutí. Události 60/70 let v podstatě odstartovaly výraznou diferenciaci sociologických přístupů, které se do té doby sice lišily, nicméně nebyly až tak různorodé a nehomogenní.¹⁴ Na konci 70. let pak dochází k momentu, který přiostrčil diferenciaci a který na dlouhou dobu poznamenal společenské vědy. Došlo k definitivnímu rozkolu akademického studia sociálních hnutí na dvě soupeřící tradice, které kopírovaly i geografické dělení západního světa na dva kontinenty – na americkou mobilizaci zdrojů a evropské formování identit. Tento rozkol je dodnes patrný a nadále zčásti ovládá studium sociálních hnutí, ačkoliv se rozdíl mezi oběma přístupy od 90. let stírají (Znebežánek, 1997).

V Evropě zvítězila teorie nových sociálních hnutí přisuzující sociálním hnutí zvláštní význam. Studium se zaměřovalo na zkoumání ideologií a strukturálních

¹⁴ Již předtím od 30/40 let a zejména po druhé světové válce můžeme pozorovat, že obecná sociální teorie se rozpadá do dvou referenčních perspektiv, na hermeneutický „*přístup interpretativní sociologie vycházející ze subjektivní perspektivy jednajících aktérů*“ (Balon 2008, s. 191) a na systémový strukturálně funkcionalistický přístup, který klade důraz na vnější perspektivu nezúčastněného pozorovatele, události 60. let však toto dělení ještě prohloubily a přispěly nejen k divergenci studia sociálních hnutí, ale také k celkové diferenciaci a krizi společenských věd a k četnými snahám teoretickou krizi překonat – syntetizovat vlivy v ucelenou obecnou teorii, o což se pokoušeli npř. Luhmann, Giddens a Habermas. Balona (2008) upozorňuje, že i v případě Luhmanna, Giddense a Habermase se syntéza více méně nepovedla a stále jsou v jejich dílech patrné oba nepropojené přístupy.

podmínek hnutí. Jako základní determinanty sociálních hnutí byly považovány příčiny jejich vzniku a formování jejich identit. V Evropě bylo běžné „*analyzovat sociální hnutí jako nositele politických projektů, jako historického aktéra,*“ dokonce i Habermas „*spekuloval o možné civilizační úloze nových hnutích*“ (Eyerman, Jamison, 1991, s. 26). V Americe zase začala převládat teorie mobilizace zdrojů, která se soustředí na organizační kapacity hnutí. Za nejdůležitější složky určující povahu sociálních hnutí byly považovány způsoby organizování, získávání příznivců a ovlivňování politického procesu. Výrazná je orientace na organizace a jejich vztah k hnutí. Přístup se zaměřuje na to, co hnutí a organizace dělají a jak to dělají, spíše než na to, co si myslí jednotlivci. Organizační paradigmatu a schopnosti mobilizace hrají prim, zatímco individuální motivace stojí na okraji zájmu. Navíc sociální hnutí 60/70 let nebyla na americkém kontinentě chápána jako historicky mimořádná, neboť americká společnost byla mnohem víc tolerantní k různým formám kolektivního jednání (Eyerman, Jamison, 1991), proto začala být poměrně brzy interpretována jako racionální jednání, které je běžnou součástí politického života (Znebežánek, 1997).

Charakteristikami studia sociálních hnutí od konce 70. let jsou výrazná rozmanitost, nejednotnost a divergence na dva dominující přístupy spolu s teoretickými spory o definici sociálních hnutí.¹⁵ Složitým akademickým disputacím o definici sociálních hnutí se věnovat nebudu, protože jsou dané právě nejednotností a divergencí sociálních studií a také proto, že kognitivní přístup je nepovažuje za důležité a vymezuje sociální hnutí po svém.

Již od počátku 80. let reagovaly na tuto divergenci a roztržičnost studia kolektivních identit (více méně neúspěšně) různé synkretizující úsilí. Teprve na konci 80. let přichází Eyermana a Jamison (1991) s kritikou dosavadního stavu ve studiu sociálních hnutí a s alternativním přístupem k sociálním hnutím, který má jít hlouběji za četné nedostatečné koncepce, má překonat jejich nehomogenní povahu a vyhnout se politizované sociologii sociálních hnutí. Dle autorů se totiž rozmanité přístupy k sociálním hnutím nesou ve znamení dlouhodobé *tradice „rozděl a panuj, která rozčleňuje realitu na její jednotlivé části, aby ji bylo možné kontrolovat“* (Eyerman, Jamison, s.1). Dosavadní přístupy chápou sociální hnutí jako externí objekty a vysvětlují je na základě předem daných rámců interpretace, které se hodí k určitým

¹⁵ Složitým akademickým disputacím o definici sociálních hnutí se věnovat nebudu, protože jsou dané právě nejednotností a divergencí sociálních studií a také proto, že kognitivní přístup je nepovažuje za důležité.

zavedeným pořádků spíše než ke kritické reflexi. Sociologové sociálních hnutí tak ve jménu vědeckého pokroku svým zkoumáním vnášejí sociální hnutí pod akademickou kontrolu a snad nevědomky i pod kontrolu politickou. Tato vědecká tradice zapříčinila diferenciaci teorií kolektivního jednání a slouží k politické kontrole proto je dle autorů nutné tuto vědeckou tradici eliminovat a vybudovat nové chápání sociálních hnutí (Eyerman, Jamison, 1991). Touto ambicí je kognitivní přístup, kterému nyní budu věnovat.

2.2 Kognitivní přístup k sociálním hnutím

Kognitivní přístup je originální, alternativní snahou o ucelené chápání sociálních hnutí v jejich specifických kontextech a významech. Inspiruje se evropskou tradicí, zejména Melucciho pojetím sociálních hnutí jako symbolické výzvy hegemonním kulturním vzorcům jednání a Habermasovou teorií komunikativního jednání. Dále se opírá o kritickou teorii Frankfurtské školy (Lukács, Horkheimer, Marcus, Adorno), o Berger-Luckmannovu teorii sociálního konstruování reality a o Mannheimovu sociologii vědění (Eyerman, Jamison, 1991).

Kognitivní přístup vychází z komunikativní tradice sociologického myšlení¹⁶, má ambici překonat propasti a rozkoly hned v několika teoretických oblastech proto, aby bylo možné podat novou komplexní společenskou teorii. Propojuje dva protilehlé pohledy na sociální skutečnosti, vedené buď z kolektivní a sociologické úrovně (vztah hnutí a společnost) nebo z individuální psychologické perspektivy (vztah jednotlivce a hnutí).¹⁷ Kognitivní teorie tak pojímá vztahy mezi individuálním, kolektivním a makro společenskými praktiky (Eyerman, Jamison, 1991). Snaží se překonat dělení mezi disciplínami společenských věd – studium sociálních hnutí je opřeno zejména o propojení sociologie vědění s kritickou teorií a o syntézu v rámci sociologie vědění, kde je studium zaměřeno buď na vědecké nebo každodenní vědění. Snaží se také překlenout divergenci mezi školami studií sociálních hnutí, mezi teorií mobilizace zdrojů a evropským důrazem na formování identity (Eyerman, Jamison, 1991).

Autoři kritizují mobilizaci zdrojů ovlivněnou americkým důrazem na empiricismus, proto, že úplně přehlíží kategorie identity a vědění, neboť je považuje za nehmotné neempirické objekty, které není možné zkoumat. Pokud přeci jen mobilizace

¹⁶ Pro tuto tradici je příznačná snaha o vybudování ucelené syntetizující teorie jdoucí od individuálního ke kolektivnímu. Reprezentovaná je zejména v dílech Habermase a Giddense (Eyerman, Jamison 1991).

¹⁷ Přičemž studium sociálních hnutí dominovala spíše makro perspektiva (Kopecký 2004). Autoři tedy spíše znovu objevují mikro perspektivu a šikovně tak obohacují dominující makro perspektivu.

zdrojů vědění tematizuje, pojímá ho pouze jako instrumentální nástroj pro mobilizaci. Evropský teoretický pohled se sice soustředí na hlubší význam sociálních hnutí – na jejich identitu, nicméně si také zasluhuje kritiku, identitu totiž chápe výlučně staticky jako produkt určité ideologie a společenských poměrů. Zapomíná na dynamickou roli, kterou hnutí hrají v procesu sociálního konstruování vědění. Oba přístupy se v podstatě zaměřují na příčiny vzniku sociálních hnutí a na jejich politický vliv, spíše než na jejich poselství. Kognitivní přístup je bližší evropské tradici ovlivněné důrazem na identitu a historickou úlohu, snaží se ale identitu pojmout jinak, oprostít ji od ideologické nóty a založit ji čistě na myšlenkách a názorech, které se skutečně projevují v jednání hnutí (Eyerman, Jamison, 1991).

V rovině překlenutí sociologických disciplín je kognitivní přístup pokusem propojit sociologii vědění s kritickou teorií. Oba směry shodně považovaly vědění za kolektivní produkt všech společenských skupin (Eyerman, Jamison, 1991). Mannheimova sociologie vědění se zaměřovala na všechny typy vědění a snažila se najít syntézu mezi objektivistickou a subjektivistickou koncepcí vědění v sociologické intersubjektivitě. Kritická teorie formovala svojí koncepcí vědění právě jako opozici a alternativu ke klasické Mannheimově sociologii vědění a šlo zejména o vztah mezi věděním a společenskou proměnou, soustředila se proto jen na ten typ vědění, který je nezbytný pro revoluční změnu. Eyerman a Jamison (1991) chápou, že všechny typy vědění jsou pro celospolečenský proces získávání poznatků stejně důležité, zároveň ale vychází z dialektického vývoje společnosti, kladou důraz na společenské změny jako nezbytný pozitivní prvek směřující vývoj společnosti. Proto spojují Mannheimovu intersubjektivitu a pojetí procesu vědění se společenskou změnou kritické teorie (tamtéž).

V samotné sociologii vědění panuje také diferenciace, která dělí obor na část věnující se pouze vědeckému, profesionálnímu vědění a na část zabývající se každodenním vědění. Vědění je buď jen vědecké, výplodem geniálního mozku nebo přísluší všem lidem (Eyerman, Jamison, 1991), do takového schématu ale sociální hnutí nezapadají. Eyerman a Jamison (1991) nazírají sociální hnutí jako komunikační místo, kde se propojují tyto zdánlivě protichůdné typy vědění - profesní a každodenní. Přisuzují sociálním hnutím roli prostředníka a překladatele. Sociální hnutí totiž transformují každodenní vědění do profesionálního a na druhou stranu interpretují a překládají profesionální vědění do běžného jazyka, popularizují ho a přidávají mu nové souvislosti (tamtéž). Sociální hnutí jsou překladateli a prostředníky, díky kterým se

oboustranně obohacují profesní a společenská oblast. Tímto způsobem překonávají autoři dělení sociologie vědění a syntetizují odborné a každodenní vědění do jedné teorie.

Sociální hnutí jsou rovněž netradičně vymezena a pojata, nenajdeme zde ale žádnou přesnou definici, kterou by se autoři snažili přispět do masy akademických definic bojujících za své uznání. Spíš než se účastnit teoretických sporů o definici, je pro Eyermana a Jamisona (1991) důležitější poznat identitu sociálních hnutí a odhalit jejich hlubší poselství – „*náš názor není, že definice je nedůležitá, ale, že je méně důležitá než identifikovat dimenze kognitivní praxe*“ (Eyerman, Jamison, 1991, s. 62). Sociální hnutí charakterizují jako kreativní proces kolektivního jednání, prostřednictvím něhož lidé tvoří nové ideje a druhy sociálních identit (Eyerman, Jamison, 1991). Zásadní novum je tedy kognitivní potenciál hnutí. Sociálních hnutí představují sociálně konstruktivní síly ve společnosti, jinými slovy patří k základním determinantům lidského vědění a společenských změn. Jsou tedy tvůrci a šířiteli nového vědění, které je produktem kolektivního tvoření v rámci komunikace sociálních hnutí¹⁸. Jsou zdrojem inspirací, nových identit a vědění, dokonce vytváří „*nové typy vědění, stejně jako kombinují či spojují předtím oddělené typy vědění mezi sebou*“ (Eyerman, Jamison, 1991, s. 59).¹⁹ Eyerman a Jamison (1991) inspirující se kritickou teorií, přisuzují sociálním hnutím kromě kognitivního potenciálu roli společenského aktéra zpochybňujícího dominantní kulturní hodnoty, společenské uspořádání a převládající diskurzu vědění. Sociální hnutí jsou tak nositeli nových myšlenek a nových politických a sociálních identit (tamtéž).

Cílem studování sociálních hnutí skrze kognitivní přístup je pochopení identity sociálních hnutí, zjistit jaký je jejich kognitivní rozměr, jakým typem vědění obohacují společnost a jak jí tímto věděním mění a konstruují. Studium kognitivní praxe by mělo také umožnit porozumět, jak sociální hnutí ovlivňují celospolečenský proces produkce vědění a jak do tohoto procesu přispívají. Kognitivní přístup je totiž pokusem odklonit sociální teorii od „*abstraktního zobecňování jazyka, struktury, jednání a systému zpět ke kontextu, v kterém lidské bytosti konstruují svoji sociální realitu*“ (Eyerman, Jamison, 1991, s. 162). Obdobně jako v evropské tradici je tedy cílem odhalit hlubší význam

¹⁸ Eyerman a Jamison (1991) ale nepodceňují roli intelektuálů hnutí vytvářejících dominantní názory ani roli individuálních motivací při rozhodování o participaci na sociálním hnutí.

¹⁹ Typy vědění npř. vědecké, profesionální, každodenní, ideologické atd.

sociálních hnutí (Eyerman, Jamison, 1991), ovšem ve smyslu poselství nikoliv strukturální příčiny.

Kognitivní teorie se opírá o kvalifikovanou (sociologickou) subjektivitu, nesnaží se vysvětlit vše z objektivního hlediska, nesnaží se vyabstrahovat fenomén sociálních hnutí z jeho kontextů a identity, naopak staví na subjektivitě a zúčastnění, zároveň si ale ponechává kritickou notu a reflexivní odstup, aby hnutí mohli stejně chápat badatelé i aktivisti. Vychází z interpretativní tradice sociologie, z hermeneutického pojetí, spíše než z pozitivistické orientace, chce pochopit, spíše než vysvětlit (Eyerman, Jamison, 1991).

Studovat sociální hnutí kognitivním přístupem znamená studovat poznávací zájmy sociálních hnutí, tedy studovat ideje myšlenky, názory a tradice, které se utváří a symbolicky zpřítomňují v praktickém jednání hnutí (v kognitivní praxi). Jinými slovy kognitivní praxe je sociální jednání, z něhož pramení nové vědění a v němž se utvářejí a zpřítomňují ideje hnutí. Je „*chápana jako proces, který integruje rozmanité zdroje kognitivních vlivů do identity hnutí*“ (Eyerman, Jamison, 1991, s. 70). Skrze analýzu kognitivní praxe tak můžeme odhalit kognitivní identitu sociálních hnutí.

V kognitivní praxi sociálních hnutí můžeme vysledovat tři dimenze poznávacích zájmů – kosmologickou, technologickou a organizační dimenzi. Dimenze kognitivních zájmů představují základní kameny identity hnutí, jsou základními částmi sociální aktivity hnutí, tvoří jejich kognitivní praxi a činí hnutí tím, čím je. Můžeme je chápat jako podobné soubory idejí a myšlenek, jako typy, které lze v kognitivní praxi vyčíst. Dimenze jsou sociologicky rekonstruovány jako empirické kategorie, což ale neznamená, že by byly na hnutí uvaleny z vnějšku jako vymyšlené struktury. Dimenze jsou totiž ač nereflktovaně přítomny v živoucím praktickém jednání hnutí (Eyerman, Jamison, 1991).

Dimenze kognitivních zájmů byly odvozeny z Habermasova epistemologického pojetí zájmů konstituujících vědění (neboli poznávacích zájmů). Podle Habermase je vědění konstruováno emancipačními, technicko-praktickými a komunikačními zájmy (Znebežánek, 1994). Tyto abstraktní filosofické kategorie Eyerman s Jamisonem (1991) operacionalizovali do praktických empiricky zkoumatelných dimenzí kognitivních zájmů sociálních hnutí, tedy do kosmologické, technologické a organizační dimenze, které mohou být vyčteny z textů hnutí nebo z rozhovorů s aktivisty (tamtéž).

Kosmologická dimenze odpovídá světonázorům a přesvědčením, které dávají hnutím jejich utopistické mise a historický význam, dle Habermase reprezentují emancipační cíle. Technologická dimenze odpovídá zájmům o technologickém vědění,

zahrnuje technologická témata, kterými se jednotlivá hnutí zabývají. Organizační dimenze odpovídá komunikačním zájmům, tedy organizačním paradigmatům či způsobům, jimiž hnutí organizují, tvoří a šíří své vědění a poselství (Eyerman, Jamison, 1991).

Eyerman a Jamison (1991) vyvinuly analýzu kognitivních zájmů na případu environmentálního hnutí, proto se kognitivní přístup hodí zvláště ke studiu tohoto hnutí. Dimenze kognitivních zájmů jsou pak definovány právě pro environmentální hnutí: „*Kosmologická dimenze se skládá z přesvědčení a postojů k přírodě a společnosti a k jejich vzájemnému vztahu* (Jehlička et al., 2005, s. 66). Formuje termíny a podmínky pro diskurz hnutí. Kosmologie environmentálního hnutí vychází z ekosystémové ekologie. Právě environmentální hnutí zpopularizovalo ekologické disciplíny a výrazně přispělo k jejich rozšíření do povědomí veřejnosti. Environmentální hnutí totiž začalo aplikovat vědecké poznatky o přírodních procesech na společnost a začalo podle těchto environmentálně-sociálních konceptů jednat. „*Formováním kosmologie je tedy v tomto ohledu druhem tlumočícího procesu, který překládá termíny z vědeckého diskurzu do veřejného prostoru, do sociálního a politického jednání*“ (Eyerman, Jamison, 1991, s. 71).

Technologická dimenze vyjadřuje názory na technologie a jejich dopady na přírodu. Technologie jako lidské artefakty se úzce dotýkají vztahu člověka a přírody. Technologická dimenze se zakládá zejména na kritice moderních chemických a jaderných technologií a na formování vize alternativních technologií. Dává diskurzu jeho podstatu (Eyerman, Jamison, 1991). Organizační dimenze, jak už bylo řečeno, představuje organizační paradigma. Je formována zejména kritikou elitářství a vědeckého a intelektuálního uspořádání. V rámci organizační dimenze je kladen důraz na rovnost, přímou demokracii a participaci. Z praktické technologicko-organizační perspektivy vzniklo environmentální hnutí jako kritika technologií a zvláště celého vědeckotechnologického systému, na němž jsou technologie a věda založeny (tamtéž).

Dimenze kognitivních zájmů představují analytický nástroj, pomocí něhož můžeme studovat kognitivní identitu sociálních hnutí. Jinými slovy představují operační či empirické kategorie, které jako výzkumné proměnné můžeme podrobit detailnímu zkoumání a pomocí nichž můžeme strukturovat a systematizovat analýzu dokumentů hnutí nebo rozhovorů s aktivisty.

Jádrem kognitivní teorie je studium sociálních hnutí v historickém a komparativním kontextu. Historicky znamená studovat je z pohledu dialektické teorie

proměny společnosti (Eyerman, Jamison, 1991), aby bylo následně možné pochopit jejich identitu a projekt, který přináší. Sociální hnutí jsou podmíněni historickým kontextem, díky němuž vznikají, zpětně ale historii ovlivňují. „*Jako oponenti dominantních vzorců myšlení a politik, jsou sociální hnutí tvůrci historie*“ (Eyerman, Jamison, 1991, s. 62). Každé hnutí má vlastní historický význam či úlohu. Proto ačkoliv si kognitivní přístup všímá rozdílů mezi starými a novými formami sociálních hnutí, chápe je jako kontinuum jednoho emancipačního procesu. Sociální hnutí jsou přechodný fenomén. Studovat sociální hnutí kognitivně proto znamená nazírat je z pohledu životní cyklu – vznikání, institucionalizování a upadání (Eyerman, Jamison, 1991). Jejich role spočívá v tom, že nakonec předají společnosti prvky svého kognitivního potenciálu, nakonec obohatí institucionalizované společenské praxe o alternativní vidění závažných společenských problémů (Znebežánek, 1994). Sociální hnutí jsou tak v tomto ohledu významným činitelem společenských změn (Eyerman, Jamison, 1991; Znebežánek, 1997)

Komparativní orientace kognitivního přístupu zahrnuje citlivost k místním a národním sociopolitickým podmínkám. Sociální hnutí vznikají spontánně, jsou generovány sociálními problémy, které se dotýkají základních napětí ve společnosti. Vznikají v momentě, kdy jsou dostupné politické příležitosti stejně jako prostor pro komunikaci, jež otevírá možnosti artikulovat problémy a rozšiřovat vědění. Kognitivní praxe sociálních hnutí je podmíněna okolní společností (Eyerman, Jamison, 1991). Sociální hnutí jsou v tomto ohledu determinována politickými podmínkami, které se liší společnost od společnosti, stát od státu. Proto v důsledku různých politicko-strukturálních situací vznikají v jednotlivých státech odlišná hnutí, které mají různé identity a kulturní zázemí. Kognitivní přístup se snaží studovat identitu a kognitivní potenciál hnutí skrze kontext strukturálních podmínek, bere ohled na národní politické situace, které hnutí generují a ovlivňují (tamtéž).

V rámci sociálního hnutí obvykle vznikají různé skupiny a organizací nebo se obnovují instituce. Sociální hnutí není ale jednotnou organizací či zájmovou skupinou jak se může zdát, představuje spíše eklektický mix různých jednotlivců, organizací a zájmových skupiny prostřednictvím jichž komunikace a dohadů o definování a jednání hnutí vzniká ucelená identita. Sociální hnutí totiž představují „*formy jednání, jimiž jednotlivci tvoří nové druhy sociálních identit*“ (Eyerman, Jamison, 1991, s. 2). Organizace samy jsou pak nástroji či instrumenty, které nesou a rozšiřují tyto identity a významy hnutí. Sociální hnutí jsou z tohoto pohledu spíše „*kognitivním teritoriem,*

novým konceptuálním prostorem, který je vyplněn dynamickou interakcí mezi rozličnými skupinami a organizacemi“ (Eyerman, Jamison, 1991, s. 55).

Sociální hnutí vytváří konceptuální prostor – místo pro setkávání a komunikaci různých společenských aktérů, kde se díky debatám a disputacím mezi jednotlivci a organizacemi uvnitř hnutí, mezi jednotlivými hnutími a mezi hnutím a jeho zavedenými oponenty formuje kognitivní praxe hnutí (Eyerman, Jamison, 1991). Kognitivní praxe není dána shůry hotová, ale neustále se vyvíjí s tím, jak hnutí vzniká v komunikaci a s tím jak vytváří nový prostor pro dialog. Proces formování kognitivního teritoria je hermeneutický a zahrnuje mnoho nepředvídatelných skutečností, zvláště důležitá je ale *„schopnost intelektuálů hnutí formulovat kognitivní zájmy vznikajícího sociálního hnutí“* (Eyerman, Jamison, 1991, s. 56).

Sociální hnutí také skrze dynamickou interakcí generují inovativní prostředí, ve kterém kromě artikulace nových zájmů experimentují s novými taktikami, organizačními formami a způsoby produkování a šíření poselství. Kognitivní přístup tak chápe sociální hnutí zejména jako otevírající se prostory pro sociální jednání, pro artikulaci nových idejí a zájmů, které mají kreativní, dynamickou, experimentální a inovativní funkci pro společnost (Eyerman, Jamison, 1991).

Shrme-li to sociální hnutí mají více rolí:

1) roli zprostředkující. Překládají každodenní vědění do odborného a naopak interpretují odborné vědění, aby bylo srozumitelné pro veřejnost. Transformují tak vědecké poznatky do sociálních a politických přesvědčení, popularizují je a dávají jim nové lidštější významy a konotace.

2) roli experimentální či inovativní. Fungují jako sociální laboratoře, jako experimentální prostor, v němž se zkoušejí nové způsoby získávání a šíření poznatků, nové organizační formy a principy.

3) roli reflexivní. Mají funkci kritické reflexe a proměny společnosti. Poskytují společenskou kritiku a zpochybňují dominantní hodnoty, praktiky a uspořádání společnosti. Identifikují společenské problémy a nabízí nové vize, či alternativní chápání těchto problémů. Vytváří tak nové vědění, nové ideje jako součást opoziční kultury, která se postupně prosadí do společenské praxe.

Všechny tyto funkce se sbíhají - sociální hnutí tvoří nové vědění, předávají je společnosti a tím ji mění. Kognitivní přístup tak charakterizuje sociální hnutí jako *„opakující se zdroje přeměny společnosti a jejich způsobů produkování vědění“*

(Jamison, 2001, s. 40). Sociální hnutí jsou totiž díky svému kognitivnímu potenciálu nositeli společenských změn, utváří historii a představují velkou společenskou inovaci.

Eyerman a Jamison (1991) vystavěli svůj kognitivní přístup, aby se vypořádal zejména s fenoménem sociální hnutí 60. a 70. let, zároveň však neomezili teoretický koncept jen na určitou fázi vývoje, plánovali ho totiž jako obecnou explanační teorii, která by měla být schopna všeobecně porozumět sociálním hnutím a jejich roli ve společnosti. Jehlička, Sarre, Podoba (2005) se proto pokusili i přes počáteční obavy aplikovat tento přístup na události 90. let (na více méně institucionalizovaná hnutí), dokonce ho použili na analýzu environmentální hnutí v postkomunistických zemích, kde nenajdeme inspirace a zdroje, které provází hnutí západních zemí, na něž byl kognitivní přístup profilován. Jejich aplikace byla v tomto případě úspěšná zejména proto, že kognitivní přístup překonává různé fáze hnutí a chápe je jako kontinuální vývoj liberalizačních společenských proměn a že je založen na citlivosti k rozdílným národním a místním kontextům.

V této práci použiji kognitivní přístup v novém referenčním rámci, aplikuji tuto metodu analýzy na jiný předmět, na jednotlivou organizaci environmentálního hnutí – na NNO Hnutí Duha operující v rámci českého environmentálního hnutí. Učiním tak proto, že nejen sociální hnutí, ale i jednotlivé NNO utváří sociální identity (viz Marada, 2005) a také proto že je velmi obtížné tematizovat současné diferenciované a nejednotné environmentální hnutí.²⁰ Pokud se tak děje, často dochází kvůli vzrůstající diferenciaci ke generalizovanému zkreslení a opomenutí některých souvislostí. Navíc rozdílnost se dnes nenachází jen mezi skupinami a organizacemi hnutí, ale začíná převládat i na nejnižší úrovni, uvnitř jednotlivých organizací, kde je zpřítomněna v podobě tenzí mezi institucionálním a konfrontačním postojem. Užší zaměření pomůže komplexně a důkladně ve všech souvislostech pochopit identitu organizace, její roli ve společnosti a specifika vnitřní rozmanitosti. Než se dostanu k samotné aplikaci, je nutné v následující kapitole uvést téma do kontextu environmentálního hnutí obecně a v ČR.

²⁰ Eyerman a Jamisonem (1991) se brání redukci a zaměření na jednotlivé organizace, aplikují ale přístup na hnutí v 60. a 70. letech. Z perspektivy současného vývoje se zdá, že již nemá smysl mluvit o jednom hnutí, nýbrž o organizacích a skupinách, jak připouštějí mnozí autoři – Fagan (2004), Doherty (2002), ale i Eyerman a Jamison (1989).

3. Environmentalismus a environmentální hnutí

3.1. Rozvoj environmentalismu a environmentálního hnutí

Vysledovat jednoznačný počátek zájmu o přírodu a životní prostředí je obtížné. Jisté je, že prvotní obdiv k přírodě a prvotní potýkání se s environmentální problematikou můžeme vystopovat v čínském taoismu 2000 př.n.l. (Bell, 2004), v starých buddhistických a egyptských náboženských knihách (Binka, 2009a), v řeckém myšlení, v římské literatuře (Horatius), ale i v křesťanských textech (Bell, 2004, Binka 2009a). Za první vývojovou fázi environmentálního hnutí vůbec je však považováno období od poloviny 19. století – do poloviny 20. stol, kdy jsou zakládány první národní parky, přírodní muzea a kdy vznikají různé ochranné společnosti a organizace jako reakce na industrializaci a její dopady na životního prostředí. Rozvoj uvědomování si environmentální skutečnosti je spojen s emancipací demokratického uchopování sociální reality (Bell, 2004). V tomto období vznikají první demokratické státy, šíří se demokratické principy a koncepce lidských práv. Celkově se demokratizuje společnost a v souvislosti s tím roste střední třída a tematizují se i zájmy v ochraně přírody (Carter, 2007; Fagan, 2004; Binka, 2009a). Mezi zakladatele ochranných environmentálních postojů v 19/20. stol můžeme řadit zejména texty či básně autorů jako např. John Ruskin, Aldo Leopold (Binka, 2009a) a David Thoreau (Bell, 2004).

Ochranné společnosti byly hierarchicky orientovaná elitní uskupení, která se zaměřovala právě na ochranu divočiny a uchování přírodních zdrojů. Cílem byla zejména ochrana divokých míst, aby se uchovaly jejich vnitřní hodnoty a aby se tato místa mohla využívat pro rekreační účely. Mimo jiné v souvislosti s demokratizací jednou z hlavních snah bylo zajistit, aby všechny lidé měli stejné možnosti přístupu k divoké přírodě (Miles, 2007). V literatuře věnující se environmentalismu je toto období často označována jako první vlna zájmu o environmentální problematiku, mluví se o ochranném hnutí.

Ačkoliv se používá toto jednotné označení, lze pozorovat dva proudy, které se lišily – konzervační a ochranné tendence. Konzervačnímu směru šlo o účinné zachování přírodních zdrojů pro jejich možné budoucí využití a rozvoj ve prospěch společnosti (Carter, 2007), hodnota divočiny se odvíjela jen od možnosti poskytnout obnovitelné suroviny, rozvoj a využití zdrojů a přírody mohly být uskutečněny právě v souvislosti s ochranou přírody (Miles, 2007). Tento směr odpovídá spíše managementu půdy (Carter, 2007). Zatímco ochranný směr byl založený především na účtě

k přírodě a zvláště divočině (Carter, 2007). Ochrana zdrojů a přírodních míst je pro ochranářské tendence nutná kvůli vnitřní hodnotě a z rekreačních důvodů, nepřipouští žádnou formu rozvoje pro budoucí využití (Carter, 2007; Miles, 2007).

Moderní environmentální hnutí jakožto forma politického aktivismu má však svůj původ v myšlenkovém podhoubí studentského hnutí 60. let 20. století, kdy se v bouřlivé atmosféře protestů proti válce ve Vietnamu a proti rigidnímu sociokulturnímu systému konzumní společnosti objevily první významné zprávy a knihy o negativních dopadech industrializace a hospodářského rozvoje na životní prostředí a kvalitu života. Za klíčový katalyzátor environmentálního hnutí je považována zvláště kniha Rachel Carsonové *Mlčící Jaro* z roku 1962 (Moldan, 2006; Miles, 2007). Tato kniha spolu s jinými publikacemi vyvolala velký rozruch a našla své opodstatnění právě v myšlení studentského hnutí, dokonce význačně podporovaly požadavek radikální transformace hodnot a struktur společnosti. Zájem o životní prostředí byl ještě akcelerován ekologickými katastrofami, které se začínaly množit. Občané na celém světě reagovali tak, že začali formovat environmentální hnutí, začali vytvářet různé veřejné zájmové skupiny, které organizovaly protesty. Za vlastní počátek moderního environmentálního hnutí bývá také považován 22. dubnem 1970, první Den země, který podpořilo na 20 milionů lidí (Miles, 2007) a který je dosud největší protestní událost v historii (Carter, 2007).²¹

Moderní environmentalismus (tak, jak vznikl na přelomu 60/70. let) se lišil od staršího ochranářského hnutí, usilujícího o mírné reformy v rámci stávajícího sociopolitického uspořádání, hlavně v tom, že byl „*politickým a aktivistickým masovým hnutím, které požadovalo radikální transformaci hodnot a struktur společnosti*“ a že byl založen na myšlence „*globální ekologické krize, která ohrožuje existenci lidstva*“ (Carter, 2007, s. 5). Odlišujícím rysem je obecně orientace na hlubší politickou kritiku modernizace (Fagan, 2004). Ačkoliv se obě vlny zájmu o životní prostředí (ochranářské hnutí a moderní politicky orientovaný environmentální aktivismus) velmi liší, mají jeden společný kvantifikátor, který nám umožňuje vystihnout obecnou charakteristiku environmentálního hnutí v prostoru i času. Sdíleným rysem je totiž dle Fagana (2004, s. 26 - 27) kritika „*hegemonistického diskursu vědění a vědecké racionality*“, na nichž je

²¹ „Den Země byl původně plánován jako dvojstranický Kongresem sponzorovaný den ekologické výchovy, událost se ale rychle zvrhla do mnohostranné reakce, která zahrnovala oslavy, protesty a občanské neposlušnosti, na nichž se kolektivně podílelo téměř 20 milionů lidí“ (Miles 2007, s. 528).

industrializovaná společnost ukotvena, neboli zpochybňování „*hodnot a logiky industriální společnosti v jejích různých fázích vývoje*“.

Pro 60. a 70. léta byl typický radikální repertoár protestů a neinstitucionalizované jednání. Napříč západními státy v té době začaly vznikat nové organizace environmentálního hnutí, z nichž mnohé byly institucionalizované jako NNO. Přestože se různé organizace lišily ve strategiích a ethosu, oproti existujícím ochránářským organizacím vykazovaly jednotící orientaci - konfrontační a protestní zaměření (Doherty, 2002).

Jak je patrné ne všechny environmentální NNO vznikaly přímo jako organizace nového environmentálního hnutí. I dodnes napříč západní společností se nachází velké množství masových environmentální mezinárodní NGO, které nikdy neodpovídaly radikálnímu projektu 60. let (Carter, 2007, Doherty, 2002). Jak dokládá Fagan (2004), ačkoliv ve všech národních environmentálních hnutích můžeme u mnoha organizací vidět aspekty, které lze nejlépe chápat na základě teorie nových sociálních hnutí, zůstává zde podstatná část environmentálních organizací založená na konvenčních strategiích, které lze nejlépe pochopit z perspektivy teorií starých sociálních hnutí a zejména z perspektivy ochránářského hnutí. Jsou to již zmíněné tradiční ochránářské organizace usilující o mírné reformy v rámci stávajícího sociopolitického řádu (Carter, 2007), pro něž je institucionalizace samozřejmostí a dokonce „*nepochybný znamením úspěchu*“ (Carter, 2007, s. 148). Navíc většina ochránářských organizací vznikla již institucionalizovaná, v době první vlny environmentalismu (Carter, s. 145).²² Tyto ochránářské organizace představují nejčistší formu institucionalizačních tendencí, jsou masovými profesionálními zájmovými skupinami, které získaly větší legitimitu a rostoucí vliv v politickém procesu rozhodování, hrají oficiální úlohu a často kooperují jako partneři se státními orgány při prosazování ochránářských zájmů v rámci běžného politického lobbingu, často také dostávají od států i velkých korporací nemalé finanční prostředky²³. Carter (2007) také upozorňuje, že v posledních letech integrovaly ochránářské organizace do svých strategií globální agendu, zejména mezinárodní

²² Jsou to známe organizace jako Sierra Club, RSPB (Royal Society for protection of Birds – Královská společnost pro ochranu ptactva) , či WWF (Nový název od roku 1990 World wide Fund for Nature – Světový fond na ochranu přírody; původní název do roku 1990 World Wildlife Fund – Světový fond na ochranu planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů), který byl ovšem založený v roce 1961, a proto dle Cartra (2007) tato organizace představuje přechod, či spojnici mezi starším ochránářským hnutím a moderním environmentálním aktivismem.

²³ Doherty (2002) i Jamison (2001) se shodují, že velké ochránářské organizace často přijímají mohutné finanční dary od mnoha tržních koncernů, které ničí životní prostředí a které si tímto financováním vytváří alibi – svoji činnost maskují za toto pozlátko, aby tím mohly argumentovat kritice, aby budily zdání pro-environmentálního orientace a aby tak obloudily společnost.

environmentální témata jako např. klimatické změny, protože si uvědomovaly, že tyto procesy ohrožují přírodní habitaty, které chtěly chránit. Integrovaly ale i agendu týkající se otázek sociální spravedlnosti. I přes masivní lineární růst ochránářských organizací, jejich profesionalizaci a integraci globální problematiky, se jejich cíle a strategie nezměnily – organizace se pouze staly většími a lépe vykonávají svoji činnost. Nadále však zůstávají elitními hierarchickými organizacemi (Carter, 2007).

Organizace aktivistického environmentálního hnutí se rychle vyvíjely a během krátké doby se stále více stávaly součástí institucionalizovaného politického procesu (Fagan, 2004). NNO začaly postupně převládat nad původními grass-roots organizacemi²⁴. 70. léta byla ve znamení růstu počtu environmentálních protestních akcí a organizací s jejich následnou institucionalizací. Došlo k první expanzi počtu členství environmentálních organizací. Hlavním tématem, díky kterému vzniklo velké množství aliancí napříč různými organizacemi, byla otázka jaderná energie (Fagan, 2004; Doherty, 2002). Zpočátku ve většině veřejných debat o ekologické krizi a v samotném environmentálním hnutí dominovalo autoritářské survivalistní²⁵ myšlení, na konci dekády však převládly jiné myšlenkové přístupy, které charakterizují identitu environmentálního hnutí – byly stanoveny a formulovány témata přímé demokracie a globálního rovnosti spolu s ekologií jako rámce identity environmentálního hnutí (Doherty, 2002).

Na přelomu 60/ 70 let také vznikají významné environmentální mezinárodní organizace Greenpeace, FoE a jiné jako radikální konfrontační skupiny. Důležitější je pro nás zejména federace FoE, protože Hnutí Duha je jejím členem. Federaci FoE založil v roce 1969 aktivista David Brower, který byl původně jedním ze zakládajících členů ochránářského Sierra klubu. Z Sierra klubu ale odešel kvůli jeho konvenčnímu zaměření a neochotě používat konfrontační metody a založil si vlastní radikálnější organizací soustředící se na přímé akce (Carter, 2007).

Osmdesátá léta byla ve znamení rozmachu environmentálního hnutí co do počtu a velikosti organizací (Carter, 2007). Příznačné byly zejména rozsáhlé procesy institucionalizace, profesionalizace a deradikalizace hnutí. Mnohé organizace s původně radikální a nekonvenční orientací, se postupně změnily až do konvenčních

²⁴ Malé organizace s nízkou úrovní byrokracie a institucionalizace, fungující na bázi lokálních komunit. *grassroots* z angličtiny, znamená zdola, ve významu organizování, ovlivňování a správa z nejnižší úrovně, směřování moci zdola, z nejnižší strukturální úrovně (od prostých lidí) nahoru.

²⁵ Směr myšlení, který předpokládá, že brzy přijde apokalypsa, katastrofa, úplné zhroutení stávajícího společensko-politického uspořádání a že je nutné se na tento kolaps připravit, aby ti, kdo se budou připravovat, přežili (zdroj: www.wikipedia.org).

profesionálních nátlakových skupin. Velké masové mezinárodní organizace bujely. U organizací jako Greenpeace a FoE šlo převážně o rozvoj větších formálnějších a byrokratičtějších organizačních struktur (Doherty, 2002). Členství v environmentálních organizacích v průběhu 80. let rapidně rostlo s tím, jak eskaloval zájem veřejnosti o environmentální problémy a jak se množily důkazy o ničení životního prostředí (Carter, 2007; Doherty, 2002). Rostoucí počet členů se ale čím dál víc koncentroval do menšího počtu velkých organizací (Carter, 2007). Masové členství poskytovalo environmentálním organizacím také novou legitimitu a větší finanční zdroje (Doherty, 2002). Paradoxně oproti vzrůstajícímu počtu členů, rostoucí pozornosti k environmentální problematice napříč celou společností a větším finančním prostředkům pro organizace však došlo všeobecně k poklesu množství a frekvence protestních akcí (Doherty, 2002), zejména přímých konfrontačních. Což bylo patrně následkem toho, že profesionalizující se organizace postupně opouštěly od nekonvenčních protestních metod. Téma jaderné energie vystřídal širší otázka míru (Doherty, 2002) a hnutí se tématicky a organizačně diferencovalo, stávalo se rozmanitější. Vedle hluboké ekologie a mnohých jiných kombinací se objevuje i masivní názorový proud odvíjející se od udržitelnosti, podle kterého je nutné uspokojit potřeby současných generací včetně potřeby zdravého a neznečištěného životního prostředí, bez toho aniž bychom snižovaly možnost budoucích generací naplnit tyto potřeby. Udržitelný proud je mnohem více nakloněn byznysu (Miles, 2007). Začínalo tak docházet i k vzniku názorových konfliktů uvnitř hnutí. To se také čím dál víc globalizovalo a rozšiřovalo svojí agendu o otázky sociální a ekonomické nerovnosti, jinak řečeno o otázky sociální ale i environmentální spravedlnosti.

V průběhu 90. let diferenciaci uvnitř environmentálního hnutí stále více vzrůstala (Doherty, 2002). Rozsáhlé institucionalizační procesy přispěly k obnově a rozmachu radikálních protestních akcí a grass-roots organizací (Carter, 2007). Zároveň velké a střední organizace čelí mohutnému poklesu členství, zejména organizace jako FoE a Greenpeace (Carter, 2007; Doherty, 2002). Dochází také k sblížení organizačních stylů a agendy ochránářských skupin a větších organizací vycházejících z moderního aktivistického hnutí (Doherty, 2002). Významným počinem 90. let, který podle mě odstartoval Jamisnovu vznikající ekologickou kulturu, je institucionalizace a implementace environmentální problematiky jako tématu vysoké politiky na Summitu země v Riu de Janeiro 1992. Postupně jsou implementovány environmentální právní normy a principy udržitelného rozvoje do agendy západních států (zejména států EU),

environmentální politika se stává běžnou součástí politického života stejně jako mainstreamovým trendem společnosti.

V poslední dekádě, kterou nyní zakoušíme a kterou již postupně uzavíráme dochází ke stabilizaci členství. Zatím je však předčasné, toto období blíže charakterizovat. Jisté je, že pokračuje institucionalizace, ale i návrat ke kritičtějším konfrontačním postojům. Hnutí se diferencuje i uvnitř jednotlivých environmentálních organizací, které často kombinují různé přístupy. V neposlední řadě je třeba dodat, že zatímco u organizací moderního environmentálního hnutí byl vývoj členství nerovnoměrný (jak jsme si nyní ukázaly), počet členů v ochránářských organizacích od 70. let trvale rostl (Doherty, 2002).

3.2. Teoretické aspekty a kontexty environmentálního hnutí dnes

Institucionalizaci environmentálního hnutí můžeme chápat jako rozvoj organizací „*od radikálních nekonvenčních postojů k roli konvenčních nátlakových skupin, jejichž hlavním cílem je ovlivňovat politiku či obchodní praktiky spíše než kritizovat sociální a politické uspořádání prostřednictvím zpochybňování elit*“ (Doherty, 2002, s. 122). Proto se institucionalizace primárně týká velkých mezinárodních organizací jako Greenpeace a FoE a menších národních environmentálních organizací, u nichž se zdá, že se v průběhu procesu institucionalizace staly méně radikální (Doherty, 2002). Proces institucionalizace totiž vyvolal kompromisy, které zaoblily radikální okraje velkých skupin, jako jsou FoE a Greenpeace (Carter, 2007).

Pojem institucionalizace je však sám o sobě poměrně široký. Doherty (2002) klasifikuje dvě formy institucionalizace – vnější a vnitřní. Vnitřní postihuje proces vnitřního organizování a profesionalizování uvnitř organizace, vnější pak reprezentuje povahu interakcí a komunikace se státem a trhem.

Vnější spolupráce je u těchto organizací mnohem méně evidentní, ačkoliv komunikace a interakce se státem a trhem bují ve formě jednání se státním aparátem (s úřady) i s byznysem. Za rozmachem těchto interakcí mimo jiné stojí zvláště rostoucí vliv samotných environmentálních organizací (Doherty, 2002). Postoj k ekonomickému sektoru zůstává u těchto organizací spíše kritický, i když se již nejedná o útok na kapitalismus jako takový. Kritika je namířena na dominantní obchodní praktiky, na vztah mezi „*principy ekonomického zisku, novými technologiemi a ničením životního prostředí*“ (Doherty, 2002, s. 139). FoE s tržním sektorem spolupracují, cílem těchto

spoluprací není podpora tržních subjektů, ale jejich ovlivnění, aby změnilly své jednání k proenvironmentálním strategiím. Je tedy vhodnější mluvit o komunikaci či interakci nežli o spolupráci. Navíc FoE se „*pečlivě vyhýbají společností, které jsou zodpovědné za ničení životního prostředí a za sociální nespravedlnost*“ (Doherty, 2002, s. 138). Vnitřní institucionalizace je mnohem víc evidentním a příznačným pro mnohé environmentální organizace. Ne všude se ale hladce prosazovala (Marada, 2005b). V některých pobočkách FoE se silnou podporou přímé demokracie (např. Austrálie) se jí dokonce bránily (Doherty, 2002). Vnitřní institucionalizace vedla k profesionalizaci organizací a u mnohých organizací právě k rozvoji vnější institucionalizace.

Ačkoliv ubylo radikálních pozic mezi environmentálními organizacemi, neznamená to absenci protestů, „*ve skutečnosti není žádný vztah mezi institucionalizací a úrovní protestů*“ (Doherty, 2002, s. 149), institucionalizace totiž „*neurčuje jednání celého hnutí*“ (Doherty, 2002, s. 152). Stejně tak Rootes (2007) míní, že ačkoliv se charakter environmentálních protestů lišil stát od státu i uvnitř jednotlivých států v čase, environmentální protesty nebyly, ani se univerzálně nezměnily podle lineárního procesu institucionalizace, pouze byly doplněny a rozvinuty. Institucionalizace je totiž žitým procesem a inherentní součástí environmentálního hnutí, není však jeho jediným determinanem. Dominantním repertoárem mnoha environmentálních organizací jsou zejména konvenční metody – letáky, informační stánky, petice, kampaně, tiskové zprávy, povolené demonstrace, přetrvávají ale i ty konfrontační. Např. Britská pobočka FoE, která byla méně radikální a vyhýbala se přímým akcím, začala později v 90. letech opět podporovat nenásilné přímé konfrontační akce (Doherty, 2002).

Jisté je, že to, co bylo v 60. a 70. letech jednotné, dobře vymezené a definovatelné hnutí protestující proti ničení životního prostředí, je dnes velice rozmanitým souborem myšlenek, jednání, strategií i organizačních stylů (Jamison, 2001; Doherty, 2002; Fagan, 2004; Carter, 2007; Rootes, 2007). Stejně tak je evidentní, že environmentální hnutí prošlo procesem institucionalizace a že činnost environmentálních NGO se dnes „*zaměřuje na rozhodovací procesy a je založena na detailních výzkumech v kombinaci s legitimizací poskytnutou jejich masovou členskou základnou*“ (Doherty, s. 150,151). Zároveň však nedošlo k vymizení radikálnějších pozic. Vnitřní institucionalizace nepůsobí trvalou deradikalizací, není ale možné vrátit se k radikálnějšímu diskurzu typu 60. a 70. let, protože postoje veřejnosti, byznysu i vlád jsou už jiné, než tomu bylo v 70. letech, a environmentální organizace se podle toho adaptují (Doherty, 2002). Zdá se, že státní aparáty i veřejnost jsou mnohem méně

zaskočení nekonvenčními strategiemi a protesty a často je přijímají jakožto běžné formy jednání (Fagan 2004), v souvislosti s tím se mluví obecně o rutinizaci protestů (např. viz Doherty, 2002). Radikálnější repertoár protestů byl tedy spíše institucionalizován a stal se součástí běžného politického procesu (Fagan, 2004), stal se běžnou součástí politiky liberálních demokratických států (Rootes, 2007). Carter (2007) z toho důvodu definuje institucionalizaci šířeji jako proces rostoucí společenské přijatelnosti environmentálních hodnot, zájmů a organizací do té míry, že se environmentální kolektivní jednání a protesty se stávají regulérním a normálním rysem zavedeného politického systému. Doherty (2002) upozorňuje, že ačkoliv je rutinizace protestů patrná, není prokazatelné, zda dochází ke kooptaci. Navíc uvádí, že jistota větší tolerance radikálnějších forem protestů umožňuje environmentální organizacím kombinovat nekonvenční metody s institucionálním jednáním. Z toho důvodu je dnes obtížnější posoudit, který trend je více charakteristický pro NNO environmentálního hnutí jako celek. Mnoho environmentálních organizací si uchovává radikální hodnoty, ale zároveň již nechtějí být součástí konfrontační menšinové opozice (Doherty, 2002) a přistupují k institucionalizaci a profesionalizaci.

Oba mody radikální i reformní jsou ideálními kategoriemi, mezi kterými NNO environmentálního hnutí fluktuje v prostoru a času a jež často kombinují ve své kognitivní praxi. Mix strategií je charakteristickým rysem environmentálních organizací, spíše než krajní typy a poskytuje „vhodnější rámec pro pochopení environmentálních organizací a jejich interakcí se státem a společností“ (Fagan, 2004 s. 48). Dominantní charakteristikou současného environmentálního hnutí je tedy institucionalizace a neustálý rozvoj radikálních protestů (Fagan, 2004) stejně jako jejich kombinování v prostředí NNO. Rozmanitost a pluralita je často považována za zdravý a přirozený jev, který dle Dohertyho (2002) umožňuje v environmentálnímu hnutí dělbu práce. Proto, aby environmentální hnutí reprezentovalo hodnoty plurality a demokracie, aby zkrátka správně fungovalo a hájilo environmentální zájmy, je potřeba rozsáhlého spektra od malých grassroots organizací, přes velké protestní organizace až po uzavřenější profesionální lobbyistické skupiny. Rootes (2007) dokazuje, že procesy konsolidace a institucionalizace environmentálních organizací spolu s nárůstem nových radikálních environmentálních skupin, tedy procesy vzrůstající diferenciací a rozmanitostí environmentálního hnutí, neindikují jeho rozpad.

Federace FoE international prošla rozsáhlou institucionalizací a stala se masovou mezinárodní organizací, která má členské pobočky v sedmdesáti státech a okolo 1,5

milionů členů a podporovatelů k roku 2006 (Carter, 2007). Zpočátku měla tato federace v každé zemi malou skupinu - centrální kancelář, koordinující strategie, pod kterou náležely autonomní lokální skupiny, co do kampaní a finančního hospodaření na kanceláři nezávislé. V současnosti ale organizační struktura velmi variuje podle jednotlivých poboček/zemí (Carter, 2007). Zdá se, že organizační struktura FoE odpovídá modelu profesionální protestní organizací – kombinuje profesionální aktivismus a mobilizaci zdrojů s používáním konvenčních, ale i nekonvenčních taktik. Mnoho poboček se dnes ale již blíží modelu veřejně-zájmového lobby (Carter, 2007). Patrným a charakteristickým rysem organizací FoE v posledních letech je zejména prohlubování témat sociální spravedlnosti a demokratizace (Doherty, 2002).

3.3. Definice environmentálního hnutí

Vymezení environmentálního hnutí je teoreticky velmi obtížné, vzhledem k tomu, že environmentální hnutí je reflexí rozmanitých myšlenkových směrů, organizací a strategií. V souvislosti s tím, můžeme v literatuře najít větší množství definic dle rozdílných kritérií. Všeobecně (a z mého pohledu) je moderní environmentální hnutí chápáno jako „*součást opoziční kultury kritizující technokratickou společnost a zpochybňující dominantní hodnoty konzumní kultury*“ (Jamison, 2001, s. 16). Jinými slovy rysem organizací současného moderního environmentalismu je kritika konzumerismu a komodifikace přírodních zdrojů v pozdně kapitalistické společnosti (Fagan, 2004 s. 27). Takto je environmentální hnutí charakterizováno v obecné rovině, nejde však o užší definice, které by obsahovaly téma životního prostředí.

Environmentální problematiku akcentuje v současnosti velice aktuální Dobsnova definice, která se zakládá na kategorizaci environmentální/zelené hnutí. Pro environmentální hnutí je řešení ekologické krize možné za stávajícího socio-politického uspořádání společnosti (Doherty, 2002), tedy v rámci zachování liberálně kapitalistických politických a ekonomických struktur (Fagan, 2004), zatímco pro radikálnější zelené hnutí je k řešení ekologické krize, ale i jiných sociálních problémů (otázka nerovnosti), nutné, aby společnost podstoupila hodnotové, kulturní i systematické změny, aby změnila sociální, politické a hospodářské struktury (Doherty, 2002; Fagan, 2004). V literatuře je tato teoretická koncepce čteně tematizována a hojně vyhledávána. Dle mého názoru tato koncepce sice akcentuje prvek životního prostředí, ale zároveň ho překrývá tematikou teorie nových sociálních hnutí, protože se soustředí spíš na politický charakter – na radikálnost požadavků a na aspekt souladu či nesouladu

s dominantními společenskými strukturami. Fagan, Doherty i Carter se vesměs shodují, že Dobsnovo dělení, či obecně rozdělení na reformní a radikální proud představují ideální póly, mezi kterými NNO fluktuji a proto není zcela evidentní, kam některé organizace přiřadit. Z toho důvodu tyto vymezení zcela nepostihují kognitivní praxi mnoha environmentálních NNO.

Příkladem toho, že tato i jiné podobné kategorizace nemohou přesně vystihnout povahu environmentálních NNO může být opět případ FoE, jejíž pobočky dle Dohertyho (2002) se v některých aspektech blíží reformnímu a mírnějšímu environmentálnímu hnutí, zatímco jiné pobočky jasně spadají do radikálního zeleného proudu. Některé pobočky FoE či některé jiné environmentální organizace je pak obtížné z tohoto hlediska vůbec posuzovat. (Obecně však Doherty (2002) shrnuje, že zastřešující organizace FoE International může být principiálním příkladem zeleného hnutí, protože si alespoň částečně uchovává kolektivní identitu kompatibilní s ustanoveními zeleného hnutí, s principy zelené ideologie).

Aby bylo možné postihnout eklektický charakter environmentálních NNO, které mnohdy kombinují rozmanité reformní a institucionalizované strategie s radikálnějšími metodami, zvolíme širší vymezení environmentálního hnutí: Environmentální hnutí představuje „široké sítě lidí a organizací zabývajících se kolektivním jednáním ve prospěch životního prostředí“ (Rootes, 1999, s. 2; také citováno v Fagan, 2004, s. 21; Carter, 2007, s. 147). Abych ale na druhou stranu odlišila od sítí a organizací spadajících pouze do ochránářského reformního okruhu, přidáme k této definici kritérium orientace na hodnoty environmentálního hnutí 60. a 70. let., v perspektivě současnosti jde o kritérium orientace na kritickou reflexi konzumní kultury. Environmentální hnutí v diplomové práci tedy chápu jako formu moderního politického aktivismu, jehož cílem je integrování environmentální odpovědnosti či uvědomění do našich společností. Nejviditelnější reprezentací tohoto politického aktivistického environmentálního hnutí a zájmů o životní prostředí vůbec jsou v současnosti právě environmentální nátlakové skupiny (Carter, 2007) – environmentální NNO.

3.4. Environmentální hnutí v ČR

Císaře (2008, s. 62) uvádí, že „kvantitativní data dokazují, že environmentální aktivisté jsou nejviditelnějšími a nejaktivnějšími neparlamentními politickými aktéry v České republice“. České environmentální hnutí však nekopíruje západní model lineárního vývoje environmentálního hnutí od radikalismu k institucionalizaci (Fagan,

Jehlička, 2003; Fagan, 2004; Jehlička et al., 2005), jak se původně předpokládalo a ještě na mnohých místech dodnes předpokládá. Zkušenost s komunismem v kombinaci s transformací v liberální demokracii podmiňují specifický charakter a vývoj českého environmentálního hnutí (Fagan, Jehlička, 2003; Fagan, 2004; Jehlička et al., 2005). Ani zahraniční rozvoj environmentálního hnutí, jak jsem ukázala výše, není jednoduše a jednoznačně lineární od radikální pozice směrem k institucionalizaci. Ačkoliv české environmentální organizace za poslední dekádu vykazují posun k profesionalizaci a jistou deradikalizaci, není to dle Fagana a Jehličky (2003) způsobeno jen westernizací či přibližováním se západnímu modelu, jak se běžně vykládá, ale spíše specifickým strukturálním kontextem transformace České republiky z komunismu sovětského stylu na neoliberální kapitalismus. Environmentální organizace tak spíše odrážejí „*politický a ekonomický kontext, v kterém jsou pro-růstový neoliberální konzumerismus a služebnost zahraničnímu přímému financování přijímanou mantrou*“ (Fagan, Jehlička, 2003, s. 52). Odráží se v tom postoj celé společnosti, která protrpěla komunismus a nyní zakouší, to co vnímá jako apriori přirozené a dobré, to co vnímá bez kritické reflexe, která by mohla poukázat na chyby a na možnosti, jak lépe prosazovat občanskou společnost jakožto strážce demokracie a jakož potenciál pro rozvoj občanských hodnot.

Kořeny českého environmentálního hnutí můžeme vysledovat u oficiálních organizací komunistického režimu – Hnutí Brontosaurus, ČSOP, Ekologická sekce Biologické společnosti Československé akademie věd – a u neoficiálního, komunistickou stranou tolerovaného hnutí trampů. Tyto sdružovací aktivity okolo environmentální mobilizace představovaly únik před totalitním režimem a staly se také součástí protikomunistického odporu, protože devastace životního prostředí byla všeobecně vnímána jako následek plánovaného socialistického hospodářství (Jehlička et al., 2005). „*Na konci 80. let měly ekologické otázky nepřehlédnutelnou mobilizační kapacitu, protože se v nich odrážela každodenní zkušenost významných částí populace*“ (Císař, 2008, s. 95) a vedle jiných důležitých součástí tak přispěly k pádu komunistického režimu. Pro předlistopadové hnutí byly charakteristické dominující ochránářskými přístupy a lokální chápání, podle Fagana (2004) se toto hnutí zakládalo na silné tradici tzv. „malé“ ekologie, ovšem takové, která má sklon zabývat se ochránářstvím a zajímat se všeobecně o přírodu v nekonformní politické perspektivě, kde jed jen o odmítání konvenčního životního stylu, o reakci na industrializaci a urbanizaci. V období revoluce pak tuto perspektivu malé ekologie střídá více radikální tzv. velká ekologie, která již nestaví tolik na lokálním přístupu a všeobecné kritice

životního stylu, ale zabývá se spíš ekologickou kritikou komunismu sovětského stylu (Fagan, 2004). Po revoluci nastává rychlá demokratizace a konsolidace, vznikají četné (nejen) environmentální organizace, ale i nová legislativa – je integrována listina lidských práv a svobod, zákon o životním prostředí a jiné ekologické normy. Protirežimní ekologičtí aktivisté se stávají součástí nové postkomunistické elity a dostávají exekutivní pozice ve vládě i státních orgánech nového demokratického státu (Císař, 2008).

První dva roky po revoluci je obdobím entusiasmů a „*porevolučního radikalismu a aktivismu*“, kdy se environmentálnímu hnutí „*otevírají nebyvalé institucionální a diskursivní příležitosti*“, které skýtaly přístup k státním institucím a široké možnosti ovlivňování politik (Císař, 2008, s. 95). Nové dobrovolnické organizace, jak upozorňuje Císař (2008) zatím ale neuměli politických příležitostí tolik využívat. Environmentální aktivismus je zpočátku založen hlavně na lokální perspektivě, která převládala za totalitního režimu (Jehlička et al., 2005). Veřejnost je po revoluci environmentálním zájmům velmi nakloněna. V politické rovině jsou zakládány nové instituce – Ministerstvo životního prostředí, Česká inspekce životního prostředí, Český ekologický ústav²⁶ – a schváleny první environmentální právní normy, které byly orientované převážně na dosažení krátkodobých cílů ve snaze zamezit co nejrychleji znečišťování životního prostředí, prioritou byla kladena zejména na omezení znečištění ovzduší (Bízková et al., 2005).

Následuje období politické marginalizace a depolitizace environmentálního hnutí, když se v roce 1992 dostává k moci Václav Klaus, díky kterému se politické příležitosti uzavírají. Klausova vláda všeobecně nevykazuje pozitivní postoj k občanské společnosti, což se odráží v zacházení s občanským sektorem a NNO, které za jeho vlády postihuje ostrakizace a exkluze (Fagan, 2004), a také zastavení finančních příspěvků od státu. NNO je odmítán přístup k politickému procesu a ovlivňování, je jim odpíráno jejich právo prosazovat svůj politický hlas. Hlavním cílem Klausovy antipatie vůči neziskovým organizacím, jak je všeobecně známo, jsou právě environmentální organizace (např. viz Fagan, 2004). Organizace poskytující služby podporu neztratily, odepření přístupu se totiž týkalo právě jen advokačních organizací a zejména environmentálního hnutí, které Klausova vláda chápala jako politického nepřítele (Císař, 2008). Dokonce v roce 1995 zařadila zpravodajská služba jakožto vládní orgán 3

²⁶ Ekologický ústav už dnes neexistuje, místo něho byla zřízena česká informační agentura životního prostředí CENIA.

ekologické organizace na seznam extremistických/teroristických organizací (Fagan, Jehlička, 2003; Fagan, 2004; Císař, 2008). Environmentální organizace se proto musely stále více spoléhat sami na sebe a na zahraniční dárcovství a podle toho musely měnit i své strategie vstříc profesionalismu a institucionalizaci tak, aby vyhovovaly podmínkám zahraničních donorů.

Autoři (Fagan, 2004, Jehlička et al., 2005, Císař, 2008) se ale shodují, že uzavřené příležitosti za Klausovy vlády environmentální hnutí nepotopily a neodsoudily k politické pasivitě, ba naopak, přispěly k zvyšující se advokační schopnosti environmentálních NNO, k jejich rostoucí houževnatosti, pílí, vynalézavosti, ale i k vzrůstající profesionalitě a celkově k politické aktivitě mimo oficiální instituce. Postoj Klausovy vlády tak mimo jiné přispěl k de-radiaklizaci environmentálních organizací a k poklesu ideologické diverzity (Fagan, Jehlička, 2003). Zároveň v souvislosti s marginalizací environmentálního diskurzu a s opadnutím nadšení z prvních porevolučních let poklesl i zájem veřejnosti o environmentální problematiku, což výrazně stěžovalo environmentálním organizacím mobilizaci.

I přes negativní postoj vlády k environmentálnímu hnutí a organizacím, bylo toto období ve znamení implementování nové environmentální legislativy v praxi. Vládou ČR byla usnesením č. 427 z 23. srpna 1995 schválena Státní politika životního prostředí, která se oproti tendencím a cílům environmentální politiky minulého období zakládala na střednědobém horizontu dosahování cílů. Státní politiky chtěla nejpozději do roku 2005 dosáhnout kvality životního prostředí srovnatelné s tehdejší průměrnou situací v zemích EU – cílem bylo zlepšit kvalitu ovzduší snížením emisí, zlepšit kvality vod omezením vypouštění znečištění, snížením produkce odpadů a sanace rizikových starých ekologických zátěží (Bízková et al., 2005). Náklady na životní prostředí dosáhly úrovně 2,5 % HDP (Zpráva OECD, 2005).²⁷ Většina financí šla ale na odstraňování starých zátěží, na implementaci nové environmentální politiky a na nové instituce. Část peněz šla pak na dotační environmentální programy, které byly určeny ovšem jen ochránářským organizacím (Císař, 2008; Fagan, 2004), advokačním environmentálním organizacím, jak už bylo zmíněno, byl přístup odepřen.

Po pádu Klausovy vlády dochází k uvolnění – k otevření politických příležitostí (Fagan, Jehlička, 2003) za úřednické vlády, což později přetrvává i za vlády Sociální

²⁷ Zpráva Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development). OECD je mezinárodní organizace ekonomicky nejrozvinutějších států na světě, má 31 členských států včetně ČR.

Demokracie. K proměně přístupu k občanskému sektoru dochází nejen díky politické změně, ale zvláště díky počínající transformaci politických institucí v souvislosti s přístupovým procesem ČR do EU (Císař, 2008), který se ke konci devadesátých let stává velice aktuální. I přes otevření přístupu k politickému procesu jsou některé procedurální pravidla zpřísněna (Rakušanová, Stašková, 2007) v rámci přístupových požadavků a státní aparát i veřejnost vyžadují profesionálnější přístup od environmentálních NNO, což tedy spíše nahrává velkým institucionalizovaným a profesionalizovaným organizacím. Zájem veřejnosti o environmentální diskurz zůstává nadále nízký, i přes znovu otevírající se možnosti a rozvíjející se aktivní environmentální hnutí. Období od pádu Klausovy vlády do konce dekády je typické rostoucí institucionalizací velkých organizací, profesionalizací a získáváním nezávislosti na zahraničním financování, dochází k deradikalizaci a k poklesu protestů (Fagan, 2004). Na konci tohoto období, v roce 1999 stanovuje Komise EU přístupová kritéria a nedostatky v environmentální politice ČR, které je třeba naplnit a napravit. Jsou to mezery v rámci environmentální legislativy a zvláště slabá role environmentálních NNO. Je stanoveno, že Česká republika nutně potřebuje zapracovat na environmentální legislativě a posílit roli environmentálních NNO, tak aby organizace mohly pomáhat s implementací environmentální politiky a změn v občanských hodnotách, které se týkají životního prostředí (Fagan, 2004). Investice do životního prostředí v tomto období ale postupně klesají. Na konci dekády je také patrné, že environmentální organizace tvoří již „*konsolidovaný aktivistický sektor*“, který má vysoký advokační potenciál a schopnost využívat přístupu k politickému procesu rozhodování (Císař, 2008, s. 97).

Fagan (2004) uzavírají, že během první dekády došlo v rámci environmentálního hnutí k posunu směrem k demokratickým institucím, posunu od protestů k tvorbě politik, posunu k profesionalismu a expertnímu vědění, k diverzifikaci a specializaci uvnitř hnutí doprovázené rostoucí komunikací a vzájemnou podporou, k posunu ke globálnímu vnímání environmentálních problémů a posunu k vnímání komplexní povahy těchto problémů zabudované v sociální, ekonomické a politické praxi.

Období od roku 2000 - 2004 se nese silně ve znamení blížícího se vstupu do EU. Jednalo se hlavně o zavádění Evropské environmentální legislativy do českého právní řádu, což znamenalo v podstatě transpozici všech stávajících norem za nové a přijetí nových úprav v dosud nepokrytých oblastech. Vznikly tak právní ekologické předpisy druhé generace, jež se už neorientovaly na ochranu lidského zdraví, ale na ochranu životního prostředí, což souviselo s orientací evropské ekopolitiky a s celkovým

zlepšením podmínek životního prostředí pro lidské zdraví v české republice. Cíle environmentální politiky pak byly nastaveny v souladu s EU na dlouhodobý horizont, kam se řadí hlavně klimatické změny, ochrana vod a půdy a trvale udržitelný rozvoj. Byly schváleny zákony o geneticky modifikovaných organizmech (GMO, dle evropské směrnice), o integrované prevenci a omezení znečištění (IPPC, dle evropské směrnice), o posuzování vlivů na životní prostředí (EIA), o odpadech (Bízková et al., 2005).

Role environmentálních organizací byla posílena stejně jako jejich aktivita, nedošlo ale k rostoucí mobilizace sympatizantů a podporovatelů. Jednak z důvodu institucionalizace NNO a jejich zaměřování se na politické loby a jedna proto, že zájem veřejnosti o environmentální témata byl stále nízký a tudíž byla taková mobilizace pro environmentální organizace obtížná a nákladná. Citelné pro organizace byl také fakt, že zahraniční donoři a nadace postupně opouštěly prostor České republiky s tím, jak se zvyšoval vliv EU. Otevíraly se však nové možnosti financování NNO z fondů EU (Císař, 2008), získat tyto prostředky bylo ale obtížnější. U větších organizací se objevily i vzrůstající tendence k samofinancování prostřednictvím placeného členství a fundraisingu, na které se zapomínalo v rámci závislosti na snadnějším zahraničním financování. Advokační environmentální organizace se staly rádci, konzultanty a partnery zejména při tvorbě environmentálních politik a zákonů při procesu sbližování s právním řádem EU (Císař, 2008; Fagan, Jehlička, 2003). Institucionalizace a profesionalizace větších organizací se prohlubovala zároveň však začal narůstat i grassroots aktivismus a radikální agenda, stejně jako eklektické koalice a kombinování konvenčních strategií s neformálními uvnitř institucionalizovaných NNO (z perspektivy roku 2003) (Fagan, 2004).

Paradoxní je, že výdaje na životní prostředí klesly v roce 2002 na 0,7 % HDP (Zpráva OECD, 2005), což možná korespondovalo s tím, že již nebylo nutné investovat takový objem prostředků do odstraňování starých ekologických zátěží. Na konci období bylo jasné, že Česká republika prakticky ratifikoval všechny evropské směrnice v oblasti životního prostředí, s výjimkou tří směrnic v nichž si ČR vyjednala přechodné období – směrnice o obalech a obalových odpadech, pro směrnice o čištění městských odpadních vod a směrnice o omezení některých znečišťujících látek zvláště z velkých spalovacích zdrojů (Bízková et al., 2005).

Období po vstupu do EU až dodnes potvrzuje předchozí trendy. Uvnitř institucionalizovaných NNO se navíc zvyšuje snaha o samofinancování a mobilizaci podporovatelů, která byla předtím okrajovým zájmem. Viditelná je také polarizaci

uvnitř hnutí mezi profesionálními institucionalizovanými NNO a lokálním grass-roots aktivismem, národní – lokální dichotomie organizací, distinkce mezi organizacemi, které se soustředí na politický proces a advokací, a organizacemi, které se zabývají kulturními protesty s cílem změnit hodnoty a chování společnosti (Fagan, 2004). Typické je, že řada větších profesionálních organizací se snaží kombinovat různorodé strategie a přístupy, kombinovat profesionalismus zaměřený na lobby a na přístup do politického procesu spolu s grassroots protestními kampaněmi, které by měly zmobilizovat masy a vytvořit nátlak na politické instituce (Fagan, 2004; Fagan, Jehlička, 2003). Uvnitř mnoha institucionalizovaných organizací navíc dochází k „*dělbě práce mezi centrem, které se zaměřuje na politické loby, kooperaci s experty zahrnující právníky, publikování zpráv a magazínů, stejně jako na spolupráci s jejich zahraničními protějšky, a sítí lokálních poboček (obvykle s větší mírou autonomie), které se zabývají lokálně či regionálně důležitými environmentálními problémy*“ (Fagan, 2004, s. 118). Tyto organizace tak často tvoří koalice a jsou napojeny na sítě lokálních grassroots organizace, nebo mají vlastní malé pobočky. V podstatě tak kombinují advokacii a loby spolu se snahou o kulturní změnu společnosti. Fagan (2004) uzavírá, že mluvit o dichotomii mezi institucionalizovanými environmentálními organizacemi a grass-roots aktivismem nemá velký smysl, protože mnoho radikálních protestů a agend stejně vznikají v prostředí lokálních poboček větších institucionalizovaných environmentálních organizací.

České environmentální hnutí jako takové je dnes velmi rozmanité, ačkoliv je zde patrná institucionalizace a orientace na liberální environmentalismus (Jehlička et al., 2005). Tato podoba je dána kombinací západního vlivu po roce 1989 se specifickým socio-historickým podhoubím české environmentálního hnutí (spolu s dědictvím komunismu). Prvky, které formovaly zkušenost environmentálního hnutí na západě do roku 1989 – práva žen, přímá demokracie, protijaderná orientace, práva zvířat, levicové orientace a anarchismus, rozmanité duchovní a východní filosofické proudy - nejsou součástí kognitivní praxe českého environmentálního hnutí (Jehlička et al., 2005; Fagan, 2004) ze dvou důvodů. Za prvé proto, že myšlenky liberálního environmentalismu či dominantní ekologická modernizace²⁸ byly „*široce kompatibilní s opozičním českým environmentálním diskurzem před rokem 1989*“ (Jehlička et al., 2005, s.79), čeští intelektuálové hnutí vycházely hlavně z protirežimní opozice, což po roce 1989

²⁸ Charakteristiku směru ekologické modernizace, kterou tematizuje např. Ulrich Beck, pojímám podle Bella (2004).

znamenal predispozici a silnou ochotu k liberálnímu směřování. Za druhé proto, že zahraniční financování a ovlivňování po roce 1989 bylo zaměřeno zejména na změny v praktické organizační úrovni environmentálního hnutí a díky tomu významně neobohatilo hlubší kognitivní zájmy českého environmentálního hnutí právě o tyto rozmanité hodnotové zkušenosti (Jehlička et al., 2005). Západní vlivy neměly tedy tak dalekosáhlé následky, jak se obecně předpokládá.

Mnohé generalizované charakteristiky jsou zřejmě pozůstatkem minulosti : Důraz na vědeckou kompetenci a expertýzu, konzultativní, umírněné a racionální chování environmentálního hnutí, víra ve vzdělávání, v šíření informací a v následné změny v individuálních hodnotách a životním stylu „*jako nejúčinnější prostředek dosažení harmonického vztahu mezi společností a přírodou*“ (Jehlička et al., 2005, s. 78).

V posledních letech se zdá, že česká společnost je mnohem víc ochotná podporovat environmentální organizace, než tomu bylo dřív (Fagan, 2004). Což může být dáno vlivem Evropské Unie, díky které se NNO (zejména organizace environmentálního hnutí) staly legitimními účastníky politického procesu, a tím pádem se i v očích veřejnosti staly regulérním společenským a politickým aktérem občanské společnosti ČR (Císař, 2008). V kontextu chápání občanské společnosti jako strážce demokracie, jako nástroje pro urovnávání problémů pocházejících z procesu zavádění tržní ekonomie, spočívá role českých environmentálních NNO (jako aktérů občanské společnosti) v zmírňování konfliktů a problémů, které plynou z dopadu hospodářské vývoje na životní prostředí (Jehlička et al., 2005).

I přesto, že veřejnost environmentální NNO mnohem víc akceptuje a že hnutí vykazuje i přítomnost radikálnějších organizací, rysem českého environmentálního hnutí zůstává advokační transakční aktivismus, který se prokazuje bohatým organizačním zázemím a aktivitou a menší schopností mobilizace příznivce. České environmentální hnutí je tedy velké (co do počtu organizací), aktivní a angažované, i přes nižší mobilizaci.

III. PRAKTICKÁ ČÁST

4. Metodické postupy a východiska

Tématem mé práce je odhalení ideových východisek, poznávacích zájmů a identity NNO Hnutí Duha. Teoretickým východiskem je kognitivní přístup k sociálním hnutím (Eyerman, Jamison, 1991), který ale nabízí i metodu či analytický rámec, skrze který lze sociální hnutí a organizace zkoumat. Práce je v podstatě případovou studií, kde na vytyčený předmět zkoumání (environmentální NNO Hnutí Duha) aplikuji teoretický přístup (kognitivní přístup k sociálním hnutím). Jak už bylo uvedeno v teoretické části, kognitivní přístup k sociálním hnutím sleduje spíše interpretativní hermeneutickou větev uchopování a studování sociálních jevů, zaměřuje se na kategorie idejí a poznávacích zájmů (tamtéž), z toho důvodu se k jeho aplikaci hodí zvláště kvalitativní výzkumné strategie, popřípadě jejich kombinace s některými kvantitativními přístupy. Eyerman a Jamison (1991) uvádí, že poznávací zájmy můžeme vyčíst z praktické činnosti hnutí či organizací, konkrétně z textových materiálů, dokumentů a z výpovědí aktivistů.

V Praktické části jsem tedy aplikovala kognitivní přístup na environmentální NNO Hnutí Duha jako metodu analýzy. K vypracování jsem zvolila kvalitativní strategii – analýzu polostrukturovaných hloubkových rozhovorů se zaměstnanci Hnutí Duha. Vybrala jsem tak jeden z přístupů, které nastínil Eyerman a Jamison (1991). Analýzu dokumentů jsem nezařadila do výzkumného plánu, proto, že by studie byla náročná a přesahovala by rozsah diplomové práce. K celkovému zpracování tématu jsem ale používala základní dokumenty organizace (např. Stanovy Hnutí Duha), inspirovala jsem se také články z časopisu 7. Generace a využívala jsem dostupné prameny o Hnutí Duha v akademické literatuře (Fagan, Jehlička 2003; Fagan 2004; Císař 2008; Binka 2009a).

Eyerman a Jamison (1991) míní, že dimenze kognitivní praxe (kosmologická, technologická a organizační) jsou žitou součástí či jakýmsi sociálním lepidlem, které z hnutí činí to čím je, zároveň ale autoři zdůrazňují, že dimenze představují výzkumné proměnné, či explanačním rámcem pro zkoumání sociálních hnutí a organizací.

Všechny metody v různých fázích výzkumu se odvíjely právě od těchto výzkumných kategorií.

V první fázi jsem na základě kognitivního přístupu a na základě studie Poznávacích zájmů českého environmentálního hnutí v 90. letech vypracovávala rámec otázek, tak aby spadaly do třech uvedených dimenzí poznávacích zájmů – kosmologické, technologické a organizační. K správné výstavbě a formulaci otázek (z formálního hlediska) mi pomohla hlavně kapitola „Hlubkový rozhovor“ v knize *„Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách“* (Šed'ová, Švaříček et al., 2007), kde Švaříček na příkladech popisuje chyby v sestavování a kladení otázek a zdůrazňuje některé pravidla či rady, které by měly vést k správné formulaci otázek. Výsledný seznam otázek je k dispozici v příloze č. 1.

V druhé fázi jsem kontaktovala NNO Hnutí Duha, pro usnadnění přístupu do organizace jsem zvolila tzv. metodu „dveřníka“ (Hendl, 2005), tedy přístup osobu, která umožní *„výzkumníkům pobyt v terénu a přístup k zajímavým jedincům“* (Hendl, 2005, s. 152). Hendl (2005) dále upozorňuje, že tento postup je důležitý právě při výzkumu organizací, kdy je nutné zvolit někoho z vedení. V mém případě se stal osobou, která mi umožnila přístup do organizace, programový ředitel Hnutí Duha Vojtěch Kotecký.

Výběr respondentů se odvíjel rovněž od kognitivního přístupu. Potřebovala jsem mluvit zejména s lidmi, kteří mají vliv na hodnotové pozadí organizace a kteří reprezentují Hnutí Duha. Z toho důvodu jsem částečně přistoupila k metodě tzv. účelového vzorkování (Hendl, 2005), neboli volbě informačně bohatých případů. Zároveň jsem nechtěla omezit svůj výběr jen na úzkou programovou část organizace, a proto jsem výběr respondentů směřovala tak, aby pojímal důležité části organizace s priorit reprezentace a informačně bohatých případů. Na základě stanovených preferencí mi Vojtěch Kotecký nabídnul širší seznam pracovníků Hnutí Duha, s kterými bych mohla rozhovor realizovat. Z tohoto seznamu jsem pak zvolila užší okruh. Klíčem výběru respondentů do užšího okruhu byl překryv s reprezentativním seznamem zaměstnanců na webových stránkách organizace Hnutí Duha (www.hnutiduha.cz) a dále alespoň přibližně vyrovnaný počet mužů a žen ve zkoumaném vzorku.

Zkoumaný vzorek respondentů čítal 14 osob, 5 žen a 9 mužů. Základním korpusem respondentů byli zejména pracovníci z programové části organizace, které jsem doplnila respondenty z publikačního oddělení, z vedení organizace a ze zázemí (např. ekonomické oddělení).

Zvolené respondenty jsem oslovila prostřednictvím emailové komunikace. Seznámila jsem je se záměrem výzkumu a k jakému účelu studie slouží. Pro organizování rozhovorů jsem zvolila aplikaci doodle.com, která je určená pro plánování schůzek a rozvrhů. Rozhovory jsem realizovala v období od 22.4. 2010 do 15.6. 2010, probíhaly v Brně a Praze, v kancelářích Hnutí Duha nebo v tišších kavárenských zařízeních, podle přání respondentů. Každé interview jsem nahrávala na digitální diktafon, přičemž jsem se nejprve dotazovala na svolení s rozhovorem a informovaný souhlas. Někteří respondenti chtěli vystupovat anonymně, někteří chtěli vystupovat pod vlastním jménem, ale s předchozí kontrolou případných citací a někteří uvedli, že mohou být rovnou citováni pod vlastním jménem. Původně jsem zamýšlela zmiňovat respondenty pod vlastním jménem a ti, co si přejí anonymitu anonymně. Nakonec jsem ale od tohoto záměru ustoupila a zvolila jsem anonymitu pro respondenty. K tomu mě motivovaly rozdílné přístupy respondentů a taky fakt, že jsem chtěla, aby byl text diplomové práce jednotný a v neposlední řadě byla důvodem časová náročnost.

Následovala fáze přepisování dat. K přepisu jsem se pokusila použít speciální program Transcriber, bohužel se mi s ním špatně pracovalo. Nakonec jsem používala běžný audio-video přehrávače Windows media player, s kterým jsem obeznámená a s kterým jsem také dosáhla mnohem rychlejšího přepisu zvukového záznamu. Rozhovory jsem se snažila přepisovat podle toho, co jsem slyšela, včetně výplňových slov, přičemž jsem zachovala hovorovou češtinu. Rozhovory jsou k nahlédnutí v příloze č. 2.

K analýze dat jsem využívala některých postupů otevřeného kódování (Hendl, 2005). Stěžejní pro analýzu ale byly dimenze poznávacích zájmů, které sloužily jako výzkumné proměnné a jako explanační rámce, jimiž jsem analýzu systematizovala. V rámci teorie kvalitativního výzkumu se dá analýza skrze dimenze poznávacích zájmů přirovnat k metodě vytváření trsů (Miovský, 2006), která slouží k seskupení a konceptualizování určitých výroků do skupin. Vznikají tak obecnější kategorie, trsy, na jejichž základě můžeme provádět analýzu. Miovský (2006, s. 220) dále uvádí, že *„společným znakem takového trsu může být například tématický překryv, tj. když vyhledáváme ve výrocih osob všechny takové pasáže, které se týkají jednoho úzce ohraničeného tématu.“* V případě analýzy poznávacích zájmů můžeme připodobnit trsy ke kosmologické, technologické a organizační dimenzi, které představují tématicky podobné kategorie či překryvy.

V analytické části jsem z důvodů plynulosti textu upravovala citace respondentů, tak aby neobsahoval zbytečně mnoho výplňových slov a aby formálně zapadaly do textu. Nyní představím Organizaci Hnutí Duha a poté přistoupím k samotné analýze.

5. Hnutí Duha v „kostce“

V této kapitole představím Hnutí Duha – historii organizace, její pozici, směřování a organizační strukturu.²⁹ Nebudu však zabíhat do detailů, proto jen Hnutí Duha v kostce. Název kapitoly je také inspirován názvem shrnujícího dokumentu o Hnutí Duha dostupného na webových stránkách organizace.³⁰ K vypracování této kapitoly jsem použila dokumenty o Hnutí Duha (dostupné na www.hnutiduha.cz), rozhovory s respondenty a hlavně dostupnou literaturu o občanském sektoru, environmentálním hnutí, kde se autoři věnují organizaci Hnutí Duha (Fagan, Jehlička, 2003; Fagan, 2004; Císař, 2008; Binka, 2009a).

5.1. Historie a Hnutí Duha v současnosti

Hnutí Duha se pravděpodobně zformovala v létě roku 1989 v Brně, tedy ještě před sametovou revolucí (Fagan, 2004), vlastní vznik je datován o pár měsíců později na podzim roku 1989 (Binka, 2009a). Formálně bylo Hnutí Duha zaregistrováno na Ministerstvu vnitra později, v září roku 1990 (tamtéž; respondent č. 13). Hnutí Duha založili studenti Jakub Patočka, Jan Beránek a Petr Pěta (Binka, 2009a) a zpočátku ho tvořilo několik mladých aktivistů, převážně středoškolských studentů, kteří se předtím víceméně angažovali v stranou tolerovaných organizacích jako ČSOP a Brontosaurus (Fagan, 2004).

Hnutí duha se zpočátku profilovalo jako radikální organizace (Fagan, 2004; Binka, 2009a), své kampaně zaměřovala na přímé akce a často využívala i nelegální taktiky protestů, např. blokády, kritérium však bylo, že se nesmí jednat o přímou akci či občanskou neposlušnost, které by způsobily „*násilí na lidech či jiných živých tvorech*“ (Binka, 2009a, s. 107). Výrazná byla snaha o pojetí environmentálních problémů skrze společenské a politické hledisko, komplexní pojetí tedy spojovalo environmentální problematiku se společenskými, etickými a filosofickými přesahy, jak upozorňoval i respondent č. 2, což se mimo jiné projevovalo i v článcích tehdejšího časopisu Hnutí

²⁹ Kapitulu Hnutí Duha jsem zařadila k analytické části, protože jsem při jejím zpracování vycházela jak z teoretické literatury, tak z rozhovorů s respondenty.

³⁰ www.hnutiduha.cz, sekce publikace, ke stažení zde: [http://hnutiduha.cz/publikace/detail-publikace/article/hnuti-duha-v-kostce/?tx_ttnews\[backPid\]=5&cHash=0f99536548](http://hnutiduha.cz/publikace/detail-publikace/article/hnuti-duha-v-kostce/?tx_ttnews[backPid]=5&cHash=0f99536548)

Duha – Poslední generace. Hnutí duha se proto zabývala i čistě společenskými tématy jako válečné konflikty, zrušení trestu smrti (Binka, 2009a). V souvislosti s tím Fagan (2004, s. 131-132) uvádí, že to, co odlišovalo Hnutí Duha od zbytku nově vzniklých environemntálních organizací³¹, byla právě schopnost organizace spojovat environmetální problémy se společenskými a hlavně „*její deklarovaný záměr řešit příčiny a ne jen důsledky neblahé lidské činnosti.*“ Postupně s rozvojem organizace a profesionalizací ale Hnutí Duha od čistě společenských témat opustila. Dodnes je však patrná snaha komplexního pojetí a propojení se společenskou tematikou, stejně jako snaha zaměřovat se na příčiny ničivého chování člověka (toto lze najít v rozhovorech, v stanovách organizace Hnutí Duha a v programových prohlášeních).

Na konci roku 1992 rozšířila Hnutí Duha pole působnosti z Brna do další dvou měst v ČR (Praha, Olomouc), začala se tak rozvíjet, zároveň se přidala ke kampani proti jaderné elektrárně Temelín, kterou posléze převzala, poté, co „*hlavní organizace, které původně koordinovaly odpor proti JETE – Greenpeace a Děti země*“ – tento prostor opustily (Cisař, 2008, s. 66). Kampaň proti jaderné elektrárně Temelín byla jednou z hlavních kampaní Hnutí Duha v 90. letech a dá se říct, že je charakteristickým rysem organizace 90. let. Vzhledem k tomu, že Hnutí Duha se profilovala jako nekonvenční, spíš konfrontační organizace záhy (od 1993) se vyskytly také komplikovanější vztahy s jinými environemntálními organizacemi (Binka, 2009a).

Ideová základy Hnutí Duha byly formovány pestrým spektrem postojů. Nejpatrnější byly východiska ekocentrismu, sociální ekologie, hlubinné ekologie, ale i slabého antropocentrismu (Binka, 2009a). Ideové zaměření, ačkoliv bylo různé, odpovídalo tedy spíš radikálnímu zaměření či ekologickým orinetacím, neboť za radikální ekologické názory jsou považovány právě ekocentrismus, hlubinná ekologie a sociální ekologie (tamtéž). Binka (2009a, s. 107) dále shrnuje ideovou orientaci Hnutí Duha v první polovině 90. let: „*Přes tuto různorodost však existují myšlenky vyznávané napříč celým hnutím. Je to vzrůstající přesvědčení, že problémy životního prostředí nejsou řešitelné tehdeším politickým a ekonomickým systémem a že zásadní společenské změny jsou nevyhnutelné.*“ Hnutí Duha tedy v počátcích vystupovala zejména proti společenským strukturám, které dle mínění organizace zapříčiňovaly ničení životního prostředí, a požadovala radikální proměnu společnosti.

³¹ V České republice po roce 1989.

V roce 1993 byla organizace přijata do velké mezinárodní federace Přátelé země (FoE).³² V každé zemi může být jen jeden člen FoE a tato federace si vybrala právě Hnutí Duha, což dle Binky (2009a) členové Hnutí Duha chápali jako „*prestižní a zásadní událost*.“ Členství v FoE přineslo Duze mezinárodní napojení a kontakty na mnohé zahraniční pobočky, ale také pomoc při strategických a organizačních inovacích, které pomohly Duze s rozvojem vlastní organizace. Pomalu tak začíná docházet k procesům profesionalizace a v Duze se profilují dvě tendence, jedna reprezentuje nové členy, vliv neekologických názorů a snahu o proměnu organizace, druhá je snahou „*udržet základní ideové koncepce hnutí beze změny*“ (Binka 2009a, s. 109). V roce 1995 se Duha definitivně rozchází s nezákonnými akcemi – přestává je používat jako základního rámce svých kampaní. Paradoxně je ale v tu dobu zařazena státním orgánem bezpečnostní služby po boku dvou dalších environmentálních organizací na seznamu extremistických/teroristických organizací Ministerstva vnitra ČR (Fagan, Jehlička, 2003; Fagan, 2004; Císař, 2008; Binka, 2009a). Tento akt byl jedním z projevů tehdejšího represivního stylu Klausovy vlády, která všeobecně nebyla otevřená k občanskému sektoru a zvláště k environmentálním organizacím. NNO byl hlavně odepírán přístup a ovlivňování politických procesů rozhodování. Zajímavé je, že uzavřené příležitosti a represivní styl Klausovy administrativy nevedl k radikalizaci environmentálních organizací, ale naopak k jejich profesionalizaci a změření se na to, co jim bylo odmítáno, tedy na politické ovlivňování a lobbying, jak upozorňuje Fagan (2004), což byl pravděpodobně i případ Hnutí Duha. Pomalu a jistě spolu s vlivem zahraniční patronace FoE se Hnutí Duha začala profesionalizovat. Po zveřejnění seznamu extrémistických organizací začala cíleně pracovat na vyškrtnutí a následně se to úspěšně podařilo, neboť jak míní Binka (2009a, s. 117), Hnutí Duha se mimo jiné dostalo „*podpory Přátel země z mnoha zemí a také mnoha osobností české společnosti*.“

Od roku 1995-96 se většina kampaní začíná soustředit na „*politiku a regulaci na národní úrovni*“ (Binka, 2009a, s. 17) ale také na globální agendu zřejmě vlivem FoE, Hnutí Duha totiž spolupracuje na některých mezinárodních projektech FoE (Fagan, 2004). Výrazný začíná být zejména vliv a inspirace Britskou pobočkou FoE. Fagan dokonce uvádí, že FoE-UK se staly pro Hnutí Duha modelem, podle něhož začaly rozvíjet management svých kampaní. Tento vliv je stále aktuální, neboť respondenti

³² „Friends of the Earth International je globální environmentální síť, zároveň ale existují i regionální struktury vytvářené v rámci této sítě.“ Nejvýraznější regionální strukturou v rámci FoEI je FoE-Europe, kterou tvoří 31 členských organizací (Císař, 2008, s. 133).

často odkazovali na Velkou Británii jako příklad, kde funguje lépe individuální dárcovství.

Je nutné zmínit, že od roku 1997 se v souvislosti se změnou vlády otevřely politické příležitosti, což také mělo patrně vliv (spolu s zahraniční patronací a specifickém kulturním kontextu) na změnu orientace Hnutí Duha, které se začala zaměřovat na ovlivňování procesů rozhodování a politický lobbying (Fagan, 2004; Císař, 2008).

Protestní kampaně Hnutí Duha se tedy v druhé polovině 90. let začínají postupně obohacovat o prvky lobbyingu a je patrný nastartovaný proces profesionalizace. Důležitý moment v historii Hnutí Duha, který signalizuje první vnitřní konflikty mezi aktivismem a profesionalitou a jistou míru deradikalizace, je odtržení části členů Brněnské skupiny v roce 1997 do vlastní nově zformované organizace Nesehnutí (Fagan, 2004; Binka 2009a). Hlavním důvodem dle Binky (2009a, s. 119) „bylo údajné napojení skupiny na anarchisty a účast anarchistů na akcích Duhy. Výtky se vztahovaly zejména k „protikonzumní“ akci u Macdonaldu.“ Ačkoliv tento konflikt byl jistě velmi vážný a způsobil v Hnutí Duha zemětřesení, organizace tuto změnu ustála, stabilizovala se a nadále si udržela své postavení. Dále se věnovala protestům, ale čím dál víc v politické rovině – profesionalizace v organizaci sílila. Významný je z tohoto hlediska zejména protest v roce 1998 proti nadaci Partnerství, která poskytovala granty environmentálním organizacím. Hnutí Duha jako jediná environmentální organizace vyjádřila nesouhlas s Partnerstvím, protože nadace přijala peníze od nadnárodního koncernu Monsanto (Fagan, 2004), spojovaného s problematikou GMO kukuřice a s neblahými dopady na životní prostředí.

Binka (2009a, s. 119) uvádí, že první výrazná kritika „malého důrazu na aktivismus, odklonu od některých zásad“, a tendencí růstu profesionalizace se objevila v Hnutí Duha v roce 1999. Hnutí Duha začalo bilancovat a organizace se výrazně proměňovala, zároveň se ale stabilizovala v profesionálním, institucionálním modu, růst profesionalizace po roce 2000 ale již nepokračoval, jak se domnívá Binka (2009a).

Zajímavé je, že i přes relativně profesionalizující tendence se Hnutí Duha jako jedna z mála advokačních environmentálních organizací účastnil na protestních akcích při výročním zasedání Světové Banky a Mezinárodního měnového fondu v Praze v roce 2000 (Binka, 2009a). Většina zavedených českých environmentálních organizací se protestů neúčastnila, české organizace vědomě (ale i nevědomě) obcházely témata globální nerovnosti a globalizace, oproti západním environmentálním organizacím,

kteře tyto témata a protesty zahrnovaly do svých agend. Jak upozorňuje lánek „Czech Environmental Discourse after a Decade of Western Influence: Transformation Beyond Recognition or Continuity of the pre-1989 Perspectives?“ (Jehlička et al., 2002, s. 1), „Zdá se, že čeští environmentalisté vykazují systematický vzorec chování vyhýbat se jakkoliv diskuzi o globalizaci, fenoménu, kter mnoho západních environmentalist nahlíží jako základní tma současného světa.“ Bžnm zem pro esk environmentální organizace na přelomu tisícilet bylo totiž přilnutí k environmentálnímu liberalismu (Jehlička et al., 2005).

Ke konci 90. let Hnutí Duha také ukončilo kampaň proti JET, když padlo definitivn rozhodnutí o dostavbě a když už se Hnutí Duha nepodařilo znovu tuto kauzu otevřít (Císař, 2008). Po roce 2000 se organizace začala vrazn proměňovat a stabilizovat. V květnu roku 2003 se v hnutí Duha prosadily dvě inovace. Za prvé zavedly se volby do Rady Hnutí Duha, ta byla od té doby volen členy Hnutí Duha. Jak podotýká Binka (2009a, s. 122), „definitivn tak skončilo období otc-zakladatel.“ Za druh byl schválen strategick plán na období 2003-2008.

Po roce 2000 tak dochází k dali deradikalizaci, posunu k profesionální a institucionální linii, dle Binky (2009a) také k „agenturizaci“ organizace. Jak dále připomíná, pro Hnutí Duha je od té doby charakteristick, že vede „velk množství kampan, ustálila se programov struktura a bylo provedeno mnoho opatřn za celem zkvalitnění vnitřního managementu“ (tamtéž, s. 122).

V současnosti je Hnutí Duha pravdpodobn největší a nejvlivnj environmentální organizaci v esk republice (Fagan, 2004; respondent č. 13). Zaměřuje se na celostátní environmentální agendu a širokou podporu veřejnosti, sdružuje síť lokálních skupin a zároveň je napojena na globln environmentální síť FoE, kromě environmentálních otázek spolupracuje také na evropskm projektu Bankwatch network. innost Hnutí Duha se v současnosti od pěti nosnch programů - odpady, zemědělství, energie, lesy a veřejn finance a životní prostředí. Příčemž kad program zahrnuje mnoho dlch témat. Jednotliv programy se doplňují a v určitých problémech se stkj, je nutn jejich synergie. Nejvraznj celostátní, ale i mezinárodní kampan, kterou v současnosti Hnutí Duha propaguje je Velk výzva. Modelem pro tuto kampaň byly opět FoE-UK. Cílem této kampan je prosadit rmcov zákon, „kter zvazn stanoví, jak bude esk republika snižovat exhalace skleníkových plynů o 2 % ron – krok po kroku, rok po roku“ (www.hnutiduha.cz). Zákon by mimo jiné pomohl usnadnit investice do moderních zelených technologií.

V první polovině 90. let byla Hnutí Duha typem participativní protestní organizace, která se zaměřovala na přímé akce a na globální environmentální témata spíše než na národní agendu a parlamentní loby (Fagan, 2004). Během druhé poloviny 90. let se organizace postupně proměňovala, adaptovala národní agendu a začala se soustředit na politické loby, její *„kampaně se staly méně esoterické“* (tamtéž, s. 134). Organizace přijala styl kombinování různých strategií, který adoptovaly mnohé západní organizace již dříve. Začala se zaměřovat na lobování v oblasti méně kontroverzních témat a na vlastní prezentaci, která by byla přijatelnější pro veřejnost a média (tamtéž). Tuto skutečnost dokazuje i fakt, že v roce 1998 byl *„původní název časopisu Poslední generace nahrazen méně kontroverzním názvem Sedmá generace“* (Fagan 2004, s. 135). Je zřejmé, že tento postoj organizace je dominantní do dnes, respondenti totiž zmiňovali, že je nutné orientovat organizaci na většinové mínění a na méně kontroverzní styl, protože jim jde o pozitivní vizi, aby byly environmentální snahy většinovou formací ve společnosti, nikoliv doménou negativně vnímaného deviantního chování nebo negativně vnímaných menšin.

V druhé dekádě se tedy Hnutí Duha soustředila na konvenční protesty a zároveň hojně zaměstnávala institucionální metody, Fagan (2004) proto uvádí, že profil organizace dnes odpovídá něčemu mezi dvěma organizačními typy – mezi profesionální protestní organizací a veřejným zájmovým loby. Oproti 90. letům začala organizace výrazně podporovat spolupráci s jinými environmentálními organizacemi (tamtéž). Dokonce v současnosti, jak uváděli respondenti, Hnutí Duha chápe spolupráci mezi environmentálními organizacemi, ale i s lidskoprávními, humanitárními a jinými jako (jedinou) možnost, má-li se společnost pozitivně změnit a má-li se něčeho dosáhnout na poli environmentu.

Organizace se tedy změnila, deradikalizovala a v druhé dekádě stabilizovala ve prospěch profesionálního a institucionálního přístupu. Stala se spíše profesionální lobistickou organizací, jejíž *„strategie se zaměřuje na loby a kritiku jednání nepříznivého pro životní prostředí skrze publikování vědeckých reportů a skrze účast v procesu EIA,“* jak píše Fagan (2004, s. 134). Zároveň si ale nezavírá cestu k přímým akcím, snaží se kombinovat mnohé strategie jako nejvhodnější metodu, jak dosáhnout svého cíle. Její cíl je totiž mobilizace lidí jakožto podpora a tlak pro ovlivňování politických rozhodnutí a následné legislativní změny a proměny chování lidí. Vzhledem k tomu, že se Hnutí Duha snaží kombinovat strategie po vzoru mnohých zahraničních

environmentálních organizací, stále musí balancovat mezi tlaky profesionalismu a aktivismu stejně jako balancují zahraniční organizace, což je nelehký úkol.

Neustálé balancování mezi aktivismem a profesionalizmem u environmentálních organizací, proměna v rámci jedné organizace (v našem případě Hnutí Duha), ale i v rámci celého hnutí (v zahraničí), kde je jasné, že se nejedná o lineární vývoj, prokazují Eyermanovu a Jamisonu (1991) premisu, že sociální hnutí a organizace jsou proměnlivé fenomény a že jejich kognitivní praxe je neustálým dynamickým procesem formování.

5.2. Organizační struktura

Organizační struktura stejně jako celá organizace prošla sérií změn, v současnosti se dá popsat následovně. Nejvyšším orgánem je Rada Hnutí Duha, do které jsou voleni zástupci z centra (3), z místních skupin (4) a „*dvě nezávislé osoby z řad příznivců Hnutí Duha, které nepatří do žádné z předcházejících skupin*“ a které si volí Rada (Stanovy Hnutí Duha, www.hnutiduha.cz). Dále organizaci tvoří tzv. Centrum, neboli celostátní centrální kancelář v Brně s pobočkou v Praze, kde pracuje zhruba 30-40 zaměstnanců, a zhruba 10 místních skupin, fungujících na relativně samostatné bázi (rozhovory s respondenty; Stanovy Hnutí Duha; Binka, 2009a).

Dle Stanov Hnutí Duha „*rada kontroluje a spravuje Centrum Hnutí Duha. Rozhoduje pouze ve věcech týkajících se Centra, v případech týkajících se Hnutí Duha jako celku a v případech, které nelze vyřešit v rámci jednotlivých skupin.*“

Centrum „*zajišťuje vedení a koordinaci celostátních aktivit,*“ zaměřuje se na politické kampaně, „*usnadňuje komunikaci a podporuje předávání zkušeností mezi místními skupinami, vytváří pro ně přiměřené zázemí.*“ Za centrum je odpovědný ředitel, kterého volí Rada. Centrální kancelář má v podstatě tři oddíly: Programovou část, která se v současnosti dělí do pěti programů - odpady, zemědělství, energie, lesy a veřejné finance a životní prostředí. Podpůrnou část, kam spadá publikační oddělení, fundraisingové aktivity a správa dobrovolníků. A servisní část, neboli zázemí a ekonomické oddělení (Stanovy Hnutí Duha; rozhovory s respondenty).

Místní skupiny jsou základními organizačními složkami, v nichž jsou sdruženi členové Hnutí Duha (Stanovy Hnutí Duha). Podílí se na rozvoji komunikace s veřejností a s lokálními politickými strukturami (Fagan, 2004). Místní skupiny jsou víceméně nezávislé, mají vlastní právní subjektivitu, vede je koordinátor. Hnutí Duha a centrální kancelář tak představují platformu a spojují relativně nezávislé lokální organizace. Jak

upozorňuje respondent č. 12, místní skupiny jsou lokálním typem NNO, „jsou to lidi, který se spojují kvůli konkrétním věcem v jejich okolí, co je trápí.“

Na závěr uvedu citát respondent č. 13, který výstižně shrnuje současnou pozici Hnutí Duha. „*Hnutí Duha je v tuto chvíli svého druhu největší ekologická organizace v České republice o 40 zaměstnancích, pěti programech a za rozpočtu zhruba 20 milionů ročně.*“

6. Motivace

Zpovídala jsem 14 respondentů ve věku 26 – 40 let, kteří v Hnutí Duha pracují. Většina respondentů (8) je ve věku mezi 30 a 40 a šest do 30 let. Zajímavé je, že převážná většina respondentů (10) je v mladší věkové kategorii do 35 let (přičemž 8 lidí je ve věku od 28 do 35 let) a že nikdo ve zkoumaném vzorku a pravděpodobně ani v organizaci nespadá do starší věkové kategorie nad 40. let. Průměrný věk respondentů je 32 let (Mo=29, Me=32). Takovéto užší rozložení ukazuje, že většina respondentů spadá do jedné generace, což může generovat větší míru shody v rámci generačních orientací. Socializace u těchto lidí probíhala více méně ve shodných historických a kulturních podmínkách, jsou spojeni dobovým myšlením a stylem a z toho důvodu budou pravděpodobně operovat v rámci jednoho myšlenkového proudu (Velký sociologický slovník, 1996).

Všichni dotázaní mají vysokoškolské vzdělání, což pravděpodobně odpovídá celkové struktuře vzdělání zaměstnanců Hnutí Duha. Většina respondentů (8) vystudovala společenskovední obory, zatímco 6 jich disponuje přírodovědným vzděláním. Z první skupiny studovalo vyloženě humanitní a environmentální obory 7 lidí, 1 respondent obohatil ekonomické vzdělání o pozdější studium na filosofické fakultě. Přírodovědně vzdělaní se věnovali oborům jako chemie, agroekologie, geofyzika, veterinářství, přičemž jeden respondent se věnoval přímo oboru biologie a ekologie. Dá se říct, že poměr mezi přírodovědně a humanitně orientovanými je ve zkoumaném vzorku vyrovnaný (lehce ve prospěch humanitních) a pravděpodobně v celé organizaci jsou vyváženě kombinovány oba prvky, tak aby tvořily ucelenou vizi.

Zajímavé je, že čtyři respondenti, kteří přišli do Duhy po roce 2005 a kteří jsou ve věku do 30 let, disponují vysokoškolským humanitním environmentálním vzděláním, zatímco u starších a dlouhodobějších zaměstnanců převažuje vzdělání přírodovědné. Převaha přírodovědně/technicky zaměřeného vzdělání u členů Hnutí Duha, kteří v organizaci působí od 90. let, koresponduje se zaměřením respondentů studie

Poznávacích zájmů environmentálního hnutí 90. let (Jehlička et al., 2005), kde jednoznačně převažovaly technicko-přírodovědné obory. Jehlička et al. (2005) se domnívají, že převaha technicko-přírodovědných disciplín v jejich zkoumaném vzorku v 90. letech je odrazem či pozůstatkem struktury vysokoškolského vzdělávání za komunismu, kdy 80% studentů připadalo právě na technicko-přírodovědné vzdělání a jen 20% na humanitní obory. Během 90. let se poměry studijních oborů teprve měnily a upravovaly, došlo k nárůstu humanitně orientovaných oborů, výsledky můžeme pozorovat až dnes. Krásným příkladem jsou i obory humanitně orientovaných studií environmentalismu, které začínaly v ČR vznikat teprve v průběhu druhé poloviny 90. let, a proto dochází k nárůstu absolventů těchto oborů až po první dekádě, což se také asi projevilo i v skladbě a poměrech vzdělání u zaměstnanců environmentálních organizací, jako v případě Hnutí Duha. Zároveň můžeme trend nárůstu počtu zaměstnanců s environmentálním vzděláním indikovat jako postupující profesionalizaci organizace směrem k orientaci na rozhodovací procesy, obory environmentalistiky se totiž zaměřují převážně na společenský rozměr environmentálních problémů a velmi často právě na souvislost s politickým procesem rozhodování.

Rozložení mužů a žen ve zkoumaném vzorku nebylo tolik vyrovnané jako poměr dvou typů vzdělání, v 9 případech se jednalo o muže a pouze v 5 případech o ženy.

Dva dotazovaní působí v Hnutí Duha již od ranných 90. let, tedy kolem 18 až 19 let. Další dva respondenti se připojili v polovině 90. let. Zbýlých 10 respondentů se připojuje po roce 2000, přičemž první vlna 4 osob přichází do Hnutí Duha hned v roce 2000, 2001, další vlna 4 lidí pak kolem roku 2005, 2006. Z první dekády tedy v Hnutí Duha zůstali 4 pracovníci, zatímco po roce 2000 přichází většina současného personálu. Obměna pracovníku a personálního zastoupení po roce 2000 jistě souvisí se změnou orientace Hnutí Duha od konce 90. let směrem k profesionalitě a odklonu od radikálních přímých akcí. Ačkoliv se Hnutí Duha orientovala jinak a jedna její frakce se v roce 1997 odtrhla a založila odlišnou organizaci, přesto se personál a členové Hnutí Duha neobměnili úplně, dnešní vedoucí pracovníci působili v hnutí od 90. let. Souvislost ale můžeme vidět i v psychologické rovině, v tzv. syndromu vyhoření, který je tematizován zejména pro oblast pomáhajících profesí, nicméně je velmi aktuální i obecně pro celou sféru NNO. V kombinaci s všeobecně nižší platovou úrovní v neziskovém sektoru může generovat vyšší fluktuaci personálního obsazení. Opadnutí nadšení s nižšími finančními prostředky je často příčinou odchodu zejména u pracovníků, kteří si pořizují rodiny a

děti (jak indikuje i respondentka č. 4). Takovýto model zřejmě nastal také ke konci 90. let, kdy pravděpodobně dosavadní generace pracovníků, opustila radikální představy a dospěla k potřebě zakládat a lépe zajišťovat své rodiny. Spolu s profesionalizací pak tyto efekty způsobily obsahovou i personální proměnu Hnutí Duha. Další vlna nových pracovníků po roce 2005 může indikovat nový vývoj v organizaci - její konsolidaci, a postupnou proměnu, ale i možnou vnitřní reflexi, ke které podle zmínek respondentů v současnosti dochází.

Většina respondentů přiznává, že se do Hnutí Duha dostali více méně náhodou. Náhoda ale pro každého spočívá v něčem jiném. Polovina respondentů se náhodou potkala s někým z Duhy nebo se jim k rukám náhodou dostaly materiály Hnutí Duhy, které je oslovili. Šest z těchto respondentů uvádí, že měli určitý styl myšlení a zájem o environmentální tematiku a hlubší globální souvislosti. Zbýlý respondent přiznává, že sice měl o environmentální problematice nějaké informace z četby sociologických textů, nejednalo se ale o žádný hlubší zájem či orientaci. Pět z těchto šesti environmentálně orientovaných začali v Hnutí Duha pracovat dobrovolně (jako dobrovolníci), čtyři hned v první dekádě, pouze jeden od roku 2001. Modelovým příkladem postupu od environmentálních orientací k setkání s materiály Duhy, následným dobrovolnictvím a pozdějším zaměstnáním je respondent č. 2, kterého je cenné citovat: *„Pak už jsem studoval na veterině a vnitřně jsem vnímal problém, že se prostě nevěnuji ochraně přírody, že je to průšvih, že je to globální problém a že já si tady dělám svoji lékařskou praxi a s kamarádama, že chodím do hospody, vnitřně jsem to začal vnímat a pak jsem jednou na Silvestra, šel jsem z flámu a viděl jsem najedou, že prvního ledna raší pupeny ze stromu, to byl takový nějaký impuls, říkal jsem si, tak to je teda hodně divný, to znamená, abych s tím něco začal dělat. Tak jsem vstoupil do strany zelených v roce 1990, tam jsem zjistil, že těm lidem jde úplně o něco jiného tehdy, tak jsem z ní vystoupil a v Brně na nádraží jsem potkal nějaký stánek Hnutí Duha a viděl jsem jejich materiály, časopis sedmou generaci, který vydávaly, pak jsem si ho koupil a v podstatě mě to oslovilo do té míry, to pojetí, nikoliv ryze ochranářský, ale s filosofickým ukotvením. Když jsem pak četl články ze sedmé generace, články s globálními přesahy, vnitřně jsem s tím souzněl, cítil jsem s tím vnitřní ztotožnění, do té míry, že jsem šel do Hnutí Duha a řekl jsem si, že jim chci pomáhat, tak jsem tam začal jako dobrovolník“.*

Z druhé poloviny respondentů se jich šest dostalo do HD přes inzerát, který je oslovil. Tři z těchto respondentů uvádí, že se o environmentální témata zajímali již dlouho, přičemž dva respondenti přímo studovali environmentální obor. Ostatní tři

přiznávají, že se o environmentální problematiku hlouběji nezajímali (i když jejich obecné povědomí a praxe prý byly hlubší ve srovnání s jejich vrstevníky a většinovou populací). Jejich motivace byly jiné: respondenta č. 13 motivovaly jeho zkušenosti ze ziskového sektoru a snaha dělat oproti tomu něco smysluplného, co by ho naplňovalo, tedy pracovat v občanské sféře: „*Chtěl jsem dělat něco, co bude mít z mého pohledu opravdu smysl. A objevil jsem ten inzerát. Hnutí duha mi byla sympatická takže jsem to zkusil.*“ „...„*Já jsem v podstatě nebyl rozhodnutý, zda dám přednost organizaci, která se zabývá životním prostředím, anebo třeba lidskými právy, takže to byla v podstatě v tomhle náhoda.*“ Stejně tak respondentka č. 8 uvádí motivaci pro práci v neziskovém sektoru jako vnitřní rozpoložení v opozici k ziskovému sektoru: „*Myslím, že v člověku to musí být od začátku, možná to bylo i tím, že mám rodiče, kteří podnikají, mají strojírenskou firmu ale nechci říct, že by mě to odradilo, a všichni mí přátelé pracují v ziskové sféře, ať už to jsou finanční instituce nebo nějaké výrobní podniky, firmy, tak jsme (ze všech těchto stran) viděla, jak to tam tak chodí a chtěla jsem zkusit něco jiného. Ale jinak si myslím, že to ten člověk musí nějak cítit v sobě.*“ Pro respondenta č. 3 bylo zase prvotní motivací pro práci v Hnutí Duha uplatnění jeho studijního oboru, jazykového zaměření.

Výjimečný případ byla respondentka č. 7, jíž bylo místo v Hnutí Duha nabídnuto, protože pracovala na diplomové práci, která se tématicky hodila do jednoho projektu Hnutí Duha. Jako jediná z dotazovaných pracovala předtím v jiné environmentální organizaci.

Převážná většina respondentů (10) byla motivována předchozím zájmem o environmentální tematiku, zatímco 4 respondenti obecné povědomí měli, jejich motivace byla ve 3 případech orientací na občanskou sféru, konkrétně na NNO a v jednom případě šlo o uplatnění studijního oboru jazyka.

Respondenti jsou tedy lidé motivovaní pro práci v Hnutí Duha, zejména kvůli zájmu o environmentální problematiku, ale také obecně kvůli snaze o podílení se na smysluplné činnosti, která podle jejich mínění pomáhá zlepšit fungování společnosti. Toto se dá vysledovat i u environmentálně motivovaných respondentů jako obecné stanovisko rámuující jejich environmentální přesvědčení. U polovin rozhovorů totiž můžeme najít jako jednu z motivací zájem o občanské angažování či veřejnou politiku. Pět respondentů, kteří se dostali do Hnutí Duha po roce 2005, ještě zmiňuje jako motivaci, vedle environmentální a občanské ambice, nutnost přivydělávat si při studiích na VŠ a upozorňují, že poloviční úvazek, který se v Hnutí Duha nabízel, byl pro

studenty velmi výhodný. Tři z těchto respondentů přitom studovali environmentální obor. Zajímavé také je, že v první dekádě bylo možné získat zaměstnání skrze předchozí dobrovolnou činnost, v druhé dekádě již jednoznačně převažovala metoda inzerátu a následného výběrového řízení. I tato skutečnost odpovídá proměně Hnutí Duha směrem k profesionalizaci, kdy v druhé dekádě začali zaměstnávat odborníky, kteří prošli výběrovým řízením a kteří nemuseli mít předchozí zkušenosti s Hnutím Duha. Toto zjištění je ve shodě s Binkou (2009), který říká, že aktivizmus v Hnutí Duha (poměr aktivistů/placených zaměstnanců) v první dekádě klesal mírně, zatímco od roku 2000 byl tento pokles intenzivní.

Většina dotazovaných (9) uvedla, že o přírodu se jaksí spontánně a přirozeně zajímají již od dětství. Často také zmiňovali, že se nejedná o konkrétní motiv, ale o postupný vývoj a míchání různých vlivů a možností. Polovina respondentů uvádí jako prvotní motiv zájem o zvířata v dětském věku. Třetina respondentů (5) označuje vliv dětských táborů, skautského oddílu či turistických orientací rodiny. Například respondent č. 11 sleduje první motivy: *„jak s rodiči tak s prarodiči jsem často jezdil do přírody už jako malý a bylo mi to hodně blízký. A potom od 10 let jsem byl členem skautského oddílu, který velice často jezdil někam pryč. Součástí té činnosti byly nějaké aktivity v přírodě a některý i docela drsný, člověk si šáhl na dno fyzických možností, učil se věci, jak přežít s minimem věcí v nějaké divočině, když to řeknu v uvozovkách“*. Čtyři dotazovaní hledají souvislost s životem na venkově či s pobytem u příbuzných na venkově. Respondentka č. 7 vidí naopak souvislost v životě v znečištěném městě. Tři respondenti umísťují počátek své orientace do období středoškolských studií neseného v duchu zvýšené kritičnosti vstříc společnosti. Dva dotazovaní dokonce zmiňují vliv určité osoby, respondent č. 11 vzpomíná na babičku, která ho ovlivnila svým zvláštním druhem environmentálního citění. Respondentka č. 1 říká, že ji ovlivnila zvláště osobnost profesorky Hany Librové, ale také dlouhé debaty s kamarádem z vysoké školy.

Většina dotazovaných si nevzpomněla na žádný zásadní vliv autorů či publikací, který by je inspiroval v jejich environmentálním povědomí. Za formativní faktory environmentálního přesvědčení nejčastěji uváděli v českém prostředí dobře známe autory Hanu Librovou, Erazima Koháka (ve 3 interview) a Jana Kellera (2). Jednou byla zmíněna Nad'á Johanisová věnující se environmentální ekonomii. Přičemž tyto autory označovali lidé, kteří do Hnutí Duha přišli po roce 2000, dva z nich dokonce studovali Humanitní environmentalistiku Hany Librové.

Dva respondenti vyskytující se v Duze od 90. let označili za formativní prvek obecně dětskou četbu populárně vědeckých knížek o zvířatech a přírodě, respondent č. 5 jmenuje konkrétně knihy Zdeňka Veselovského. Jeden z respondentů s lehkou nadsázkou zmínil jako inspirační zdroj knihu Jana Karafiáta Broučci: „*myslím si, že nemám žádného konkrétního autora, ale jako přečetl jsem Broučky a tam jsem pochopil, o co jde.*“ U lidí, kteří začali s Hnutím Duha spolupracovat v 90. letech (2 krát), je patrný zásadní vliv časopisu Hnutí Duha 7. Generace. Mezi respondenty byl také jednou zmíněn časopis Respekt.

Zajímavou inspiraci nachází respondent č. 6 - v literatuře sci-fi, zvláště pak v knize Nemesis od Isaca Asimova, kde našel souvislost s environmentální tematikou: „*Než jsem otevřel časopis 7. Generace, tak jsem hodně četl sci-fi literaturu. Dalo by se říct, že sci-fi je naprosto něco jiného než ekologie, ale tam si vzpomenu na jednu knížku od klasika sci-fi literatury, Isaca Asimova, ..., Nemesis. Ta je o tom, že jedna kosmická loď doletí na planetu Nemesis, ta planeta funguje jako jeden ekosystém, který se sám brání tomu, jakým způsobem tam ta nová civilizace, jakoby ti nepřátelé, ti lidé fungují. Celá se chová jako jeden organismus a tohle má pak blízko k tomu environmentálnímu.*“ ... „*Ta planeta se chovala jako jeden organismus a to už má potom velmi blízko k hypotéze Gaia od Jamese Lovelocka.*“

Podivné je, že v žádném rozhovoru nenajdeme zmínku o vlivu zahraniční environmentálního autora. Tato zjištění nejsou ale až tak překvapující, neboť potvrzují závěry studie kognitivních zájmů Jehličky, Sarra a Podoby (2005) a odráží skutečnost, že české environmentální hnutí bylo ovlivněno zejména předlistopadovou kosmologií prvních českých environmentalistů, která se vyvinula „*ve virtuální intelektuální izolaci od západního environmentálního myšlení 60., 70. a 80. let,*“ a že ani během 90. let a, jak jsem zjistila, ani během posledních deseti let nebyly poznávací zájmy českého environmentálního hnutí výrazně obohaceny ideovým základem diskurzu západních environmentálních hnutí. Zároveň ale studie Poznávacích zájmů dokládá, že základní korpus zahraniční literatury začal v 90. letech mírně pronikat do formativních zkušeností současného českého environmentálního hnutí. České environmentální hnutí bylo alespoň zběžně seznámeno se „*západní literaturou o sociální a politické analýze environmentálních problémů*“ (Jehlička et al., 2005, s. 72), tedy s autory jako Erich Fromm, Al Gore, Konrad Lorenz, James Lavelock, Herbert Marcuse a s knihami Meze růstu a Faktor 4 (tamtéž). Z tohoto pohledu je absence autorů mezi základními vlivy zaměstnanců Hnutí Duha zvláštní. Vysvětlit se to dá ale snadno. Nezabývala jsem se

detailně tím, jaké zahraniční literární prameny tvoří korpus východisek environmentální problematiky v ČR, protože detailní analýza literárních pramenů českého environmentálního hnutí nespadá do vytyčeného výzkumného cíle.³³ V souvislosti s tématem této práce jsem chtěla rámcově zjistit, co nebo kdo, či jací autoři ovlivnili kognitivní praxi zaměstnanců Hnutí Duha. Chtěla jsem uvést kognitivní zájmy do kontextu s různými faktory vlivů, a proto jsem se respondentů ptala jen na to, zda si vzpomínají na konkrétní osoby, autory či události, které by je ovlivnily. Dotazovaní se pak zaměřovali na prvotní motivy a původy jejich zájmu o problematiku životního prostředí, spíše než na autory a četbu, které později mohly formovat jejich názor. Z rozhovorů je patrné, že lidé v Hnutí Duha alespoň autory zabývající se sociální a politickou analýzou a environmentální problematikou četli a že nejspíš tato literatura pomáhala formovat jejich přesvědčení.

Přehlédneme-li absenci zahraničních zdrojů, jsou mé výsledky shodné se závěry Binkovi studie (2009) a se závěry studie poznávacích zájmů. Shodně s Binkou zaměstnanci Hnutí Duha nejvíce ovlivnili autoři Hana Librová, Jan Keller a Erazim Kohák, tedy autoři, které dle studie Poznávacích zájmů (Jehlička et al., 2005) měli největší formativní vliv na české environmentální hnutí během 90. let. Míra shody mezi respondenty byla poměrně nízká, obdobně jako u obou studií. Výsledky proto ukazují na názorovou pluralitu, v Hnutí Duha se tedy nejedná o jeden úhle pohledu, který by museli všichni členové zastávat, dle Binky (2009a, s. 214) to svědčí jednak o „*velmi nízké míře dogmatismu uvnitř Hnutí Duha*“ a taky o „*vysoké míře individualizace jejich členů.*“

Všichni respondenti uvedli, že se snaží svá přesvědčení prakticky naplňovat v individuálním životě. Myslí si, že je nezbytné praktikovat to, co propagují, ve smyslu „*kážeš vodu, tak tu vodu taky musíš pít*“ (respondent č. 11), být pokrytcem je pro ně v individuální rovině nepřijatelné z morálního hlediska. Zároveň se ale snaží jednat podle svých přesvědčení proto, že individuálně i jako organizace Hnutí Duha chtějí jít příkladem, jak upozorňuje respondent č. 9 „*je důležité dávat příklad. A my zároveň na tom hodně stavíme, my na tom pracujeme, my se snažíme pomáhat lidem, jednak je inspirovat, aby to dělali a jednak jim pomáhat to dělat.*“

Tyto snahy všichni respondenti vnímají jako přirozenou věc, která pro ně neznamená odříkání a asketický způsob života, ale spíše vlastní iniciativu v rámci

³³ Detailní analýza literárních pramenů českého environmentálního hnutí může být výzvou pro další sociologické bádání, skýtá možnost pro další výzkum a nová zjištění.

určitých hranic. Jasně upozorňovali, že jde o snahu naplňovat některé přesvědčení a ideály a že se nikdy nejedná o 100 % dodržování. Pro každého jsou ty hranice někde jinde – někteří respondenti vykazovali větší míru snahy, jiní o trochu menší. Všeobecně se dá ale říct, že v souladu s jejich zájmem a prací v environmentální neziskové organizaci jsou snahy výrazně markantní a míra dobrovolného omezování mnohonásobně vyšší než u běžné populace. Zajímavé je, že respondenti často uváděli, že do určité míry jsou ochotni slevit ze svých zásad kvůli rodině, dětem a partnerům, nebo z důvodů zdvořilosti, popřípadě i kvůli finančním prostředkům, převažovala ale ohled na blízké. *„Když si myslím, že by to šlo jinak a líp, snažím se. A zase když to nejde, tak to nejde a já kvůli tomu nemám těžký spání, nebo když to manželce udělá radost, nebo dětem, tak ji prostě udělám radost a i já mám pak z toho radost, že oni se radujou, i když vím, že by to šlo udělat nějak líp, ale ta radost za to stojí zase. Každý takhle hledá, jde o to, aby lidi tu hranici, která je pro ně únosná hledali, aby nad tím vůbec přemýšleli. Každý ji najde někde jinde, někdo dál a někdo později“* (respondent č.2).

Z rozhovorů vyplývá, že respondenti se snaží o dobrovolné omezování vlastních nároků v rámci možností. Konkrétně se snaží snižovat energetickou náročnost svých domácností, omezovat jízdu autem na nejnütnější minimum (jen při stěhování věcí atd), preferovat veřejnou dopravu, popřípadě jízdní kolo, přemýšlet při nakupování odkud výrobky pochází, jaké obaly po nich zůstávají apod. (a podle toho volit – výběrová náročnost), preferovat české a lokální výrobky, ale i biokvalitu popřípadě fair trade certifikaci, recyklovat všechny možné odpady (včetně kovů atd.), snižovat spotřebu masa.

Čtyři respondenti, kteří vlastní automobil, uvedli že se snaží maximálně omezit jízdu autem – ve městě autem nejedí a na delší vzdálenosti preferují vlak, kde mohou čas využít k práci či četbě. Dva respondenti uvedli, že hodně cestují do zahraničí a že zásadně nevyužívají letadlo. Nejčastěji respondenti zmiňovali jako dopravu vlak, kolo a pěší chůzi.

Všichni respondenti se snaží kupovat lokální potraviny a české potraviny, které preferují nad biokvalitou. Samozřejmě ale více méně všichni, pokud mají dostatečné finanční prostředky (a času) dají přednost českému bio produktu. U dovozových produktů jako káva, čaj, čokoláda pak volí fairtrade certifikaci. Často také zmiňovali, že dávají přednost menším obchodům či jednotlivým zemědělcům a výrobcům před velkými supermarketami a hypermarkety.

Čtyři respondenti uvedli, že se primárně snaží používat věci co nejdéle až do jejich zničení (např. respondentka č. 4 dá raději boty víckrát do opravy, než by koupila nové). Napříč spektrem respondentů je také patrná snaha mít míň kvalitních věcí, které vydrží, před větším množstvím nekvalitních věcí.

Čtyři respondenti uvedli, že jsou vegetariáni, šest respondentů se snaží výrazně omezovat konzumaci masa a dva respondenti uvedli, že byli dlouhou dobu vegetariány ale v současné době si občas maso dají (za určitých podmínek, respondent č. 13 uvedl jako důvod zdravotní problém). Pouze dva respondenti ze 14 se přiznali, že maso běžně konzumují. Respondenti dále vytyčovali mnohé jiné snahy jako používání šetrných pracích a mycích prostředků v šetrné, důslednou recyklaci, a celkové snižování energetické náročnosti domácností.

Kromě environmentálních přesvědčení často respondenti zmínili i obecné morální zásady, jako nelhat a nekrást, nečíst nikomu, to, co by se ti nelíbilo (3). Dva respondenti uvedli, že se řídí desaterem v kombinaci s environmentálními snahami, jako například respondentka č. 4: *„Já se snažím žít podle desatera. A není to jako pracovní ekologická část a soukromá náboženská, že se to snažím propojovat, protože bůh je se mnou stále, ne jenom v kostele. Snažím se žít podle desatera. Tak nějak to propojuji a o to jde.“*

Jak už bylo řečeno respondenti a příslušníci Hnutí Duha jsou motivovaní lidé ponejvíce environmentálními zájmy, ale i obecně zájmem o občanskou angažovanost a aktivitu, zájmem o politiku rozhodování. Nejsou ovládnuti žádným dogmatismem organizace, jsou individualitami, které mají podobné zájmy a které se vědomě rozhodují sami za sebe. Individuálně se snaží žít podle vlastních morálních hodnot, v důsledku této orientace se pak snaží naplňovat environmentální přesvědčení a jít příkladem, za sebe i za celou organizaci, s vědomím toho, že není nutné překračovat určité stropy a jít za hranice vlastních možností.

7. Poznávací zájmy Hnutí Duha

V následující části se pokusím odhalit základní myšlenky a přesvědčení, které se skrývají v hlavách zaměstnanců Hnutí Duha a které tvoří ideové zázemí a kognitivní praxi organizace. Analýzu jsme systematizovala do 3 dimenzí podle kognitivního přístupu.

7.1. Kosmologická dimenze

V kosmologické dimenzi se zaměřím na emancipační cíle a vize Hnutí Duha, podívám se na to, jaké postoje vyjadřují respondenti k přírodě a společnosti a jejich vzájemnému vztahu. Kosmologická dimenze z toho důvodu představuje základní korpus, který udává směřování organizace.

Respondenti z Hnutí Duha chápou ochranu přírody a životního prostředí jako automatickou reakci na precedens evidentního poškozování životního prostředí. Toto jednání je pro ně přirozenou potřebu, která pramení z reflexe okolní reality. Důvody a potřeba aktivně jednat jsou tedy spíše intuitivního charakteru, pramení z intuitivní racionality či zdravého selského rozumu, „*příroda se má chránit, protože se má příroda chránit stejně, jako se mají chránit umělecká díla nebo památky*“ (respondent č. 9). Primárně je důležité, aby se nepoškozovalo životní prostředí a příroda. Z rozhovorů je patrné, že důvody, zda-li chránit přírodu kvůli její hodnotě samé, nebo kvůli přínosům, či kvůli nutným podmínkám k životu, mají z tohoto hlediska sekundární významnost, respektive ochrana je chápána jako přirozená věc, která se nemusí zdůvodňovat (konkrétně to zmiňují respondenti č. 9, 2). Respondenti následně uváděli více než jedno odůvodnění. Přirozená potřeba následovaná jinými důvody indikuje zpětný proces reflexe a odůvodňování, odráží snahu respondentů vytvořit si pevný rámec přesvědčení spolu s argumentačním aparátem. Jak upozorňuje respondent č. 2 „*lidí to vnímají jako potřebu dělat to, automatickou. Zpětně si to samozřejmě zdůvodňují tisíci důvody*“. Fakt, že respondenti následně zmiňovali zpravidla více než jeden důvod, pak souvisí se snahou respondentů komplexně nahlížet danou problematiku, reflektovat všechny možné významy a roviny. Ukázalo, že respondenti netíhnou k jedinému úhlu pohledu a snaží se problematiku nazírat z více rovin.

Chránit životní prostředí je nutné jednoznačně proto, že představuje základní podmínku pro přežití lidí a společností (přes 10 respondentů), ale i života a planety obecně. Například respondent č. 6 chápe snahu chránit náš životní prostor jako jedinou možnost, jak zabránit katastrofě nejen naší civilizace, ale obecně celé planety, bez člověka by totiž země podlehla zkázám a jevům, které svojí činností předtím vyvolal. „*Ono je to všechno poškozený tak, že kdybychom odešli, tak se to celé zhroutí. Příklad, kdyby nefungovala civilizace, tak kdo bude čerpat ty důlní plyny, v těch poddolovaných oblastech, tam by se to všechno nahromadilo a vybuchlo to. Tím, že by ta civilizace přestala fungovat, tak rázem nastanou větší katastrofy než jsou teď.*“

Dominantní je zvláště ohled na budoucí generace a na to, co přijde po nás (8 rozhovorů). Jak uvádí respondent č. 12, je to důležité, „*proto, aby tady něco zůstalo i po nás, rozumné životní prostředí, ve kterém by se dalo žít, ne to tady zplundrovat.*“ S tím hodně souvisí i další důvod, který zmínila 1/3 dotázaných, a to je kvalita života a zdravotní podmínky pro současné i budoucí generace. Převažuje tedy antropocentrický přístup, zachování životního prostředí pro člověka, kvůli podmínkám existence nebo kvůli zdravému a kvalitnímu životu. Zároveň ale víc jak 1/3 respondentů uvádí, že je důležité nepoškozovat životní prostředí nejen kvůli člověku, ale i kvůli samotné přírodě, neboť všechny organismy, ať už rostliny nebo živočichové, „*mají úplně stejné právo na život*“ (respondent č. 2). Přičemž dva respondenti tuto hodnotu lehce vyvyšují nad zájmy člověka (i když připouští, že je to samozřejmě nutné pro budoucí generace). Jak podotýká respondentka č. 14, je to důležité proto, „*že příroda je hodnota sama o sobě. Samozřejmě je to důležitý i kvůli lidem, protože je to naše životní prostředí, na kterém jsme závislí. Jak jsem řekla, především mi přijde, že ta příroda má hodnotu sama o sobě.*“

Dva respondenti chápali ochranu životního prostředí skrze náboženské cítění (křesťanství). Respondentka č. 4 míní, že role, kterou nám Bůh určil, nespočívá v poškozování Božího stvoření, ale v pokoře před Božím stvořením. „*Přírodu vnímám jako boží stvoření, které Bůh nějak stvořil, k nějaké roli a stvořil člověka k nějaké roli a ta role není taková, že člověk má tu zemi plundrovat. Takže ničení životního prostředí vnímám jako boření božího plánu.*“ Součástí naplňování naší úlohy je tedy ochrana přírody a životního prostředí jakožto božího stvoření.

Setkala jsem se ale i s ekonomickými odůvodněními. Lepší životní prostředí je totiž ekonomicky výhodnější, protože poškozené prostředí produkuje externality, na jejichž nápravu se musí investovat nemalé částky (rozhovor č. 3). Respondentka č. 4 upozorňuje, že je třeba věnovat se ochraně životního prostředí, jinak „*příroda za sto let nebo za X let bude třeba v takovém stejném postavení jako je teď ten veřejný dluh, který se pořád zhoršuje.*“

Jelikož převažuje ohled na současné a budoucí generace, většinovým cílem je chránit životní prostředí a přírodu pro člověka, lze charakterizovat postoj Hnutí Duha jako slabý antropocentrismus. Zároveň ale vidíme, že menšinově se projevují i jiné prvky či směry environmentálního myšlení jako ekocentrismus a náboženská environmentální etika.

Dále jsem se zaměřila na kategorie závažných environmentálních problémů a příčin ničení životního prostředí, v kterých se markantně odráželo propojení environmentální tematiky se společenskou, popřípadě sociální. Respondenti totiž často uváděli nejen environmentální problém a příčiny, ale i jiné souvislosti. Připomínali, že se jedná o složitý komplex, kde vše souvisí se vším a kde se nedá oddělovat rovina environmentální od společenské. Například respondentka č. 14 označila vedle klimatických změn za vážný environmentální problém životní styl západní společnosti založený na nadměrném konzumu. Většina respondentů se v průběhu rozhovoru zmiňovala o problematice třetího světa právě v souvislosti s environmentální problematikou. Respondenti vnímají fungování světa na bázi rozdělení na vyspělé a rozvinuté země – na jakémisi novodobém otroctví – jako závažný spojitý problém, který má velké sociální a environmentální dopady. Jak uvádí respondent č. 11: *„Co se týká celosvětově, tak podle mě jako hodně environmentální důsledky má obecně rozdělení výrobních prostředků a naprosto všeho. Ta nerovnoměrnost mezi bohatým severem a chudým jihem. Kdy ten bohatý sever žije na úkor toho jihu a zároveň ty negativní důsledky se velice často promítají na ten jih. A to si myslím, že má výrazný environmentální dopad a nejenom environmentální.“*

Komplexnost nazírání a výrazná orientace na celospolečenskou problematiku nezastíraly environmentální rozměr, ale ukazovaly, že respondenti nevyvyšují environmentální problémy nad společenské a chápou je jako propojené součásti jedné problematiky. Což dokládá například respondentka č. 1 *„Člověk by měl být nějakým způsobem skromný a měl by mít nějakou zpětnou vazbu k tomu svému chování a nejenom v těch environmentálních ohledech, ale i v jiných, chování k jiným lidem k přírodě a tak podobně. Pro mě to není, že ekologie je na vrcholu, ale spíš je tak jako součást ucelenějšího balíku, konceptu.“*

Komplexní nazírání a téma globální rovnosti, které jsou dle Dohertyho (2002) od 70. let výraznou charakteristikou identity mezinárodního environmentálního hnutí, podkreslují také identitu Hnutí Duha, což je dáno jednak tím, že se organizace ze začátku profilovala radikálnějším směrem a za druhé byla a je napojená na mezinárodní alianci FoE. I přesto, že dle studie *„Poznávacích zájmů“* (Jehlička et al., 2005) došlo během 90. let v rovině poznávacích zájmů českého environmentálního hnutí jen k malému ovlivnění západním environmentálním diskurzem, v případě Hnutí Duha se nedá říct, že by byla vyloženě odtržena od tohoto diskurzu, neboť základní prvky kognitivní praxe mezinárodních hnutí rámuje rovněž identita Hnutí Duha. Navíc v

současnosti se ukazuje, že i přes procesy profesionalizace nedošlo v západním environmentálním hnutí k výraznému odklonu od globálních agend (naopak), stejně tak ani v případě Hnutí Duha, kde zůstávají dominantní.

Většina respondentů (2/3) považuje za velmi vážné environmentální problém globální klimatické změny způsobené člověkem. Přičemž klimatické změny chápou jako zastřešující problém mnoha dílčích problémů (např. respondent č. 3, 12). Ohrožení a ubývání biodiverzity označila čtvrtina respondentů, zajímavé je, že většina respondentů, co zmínila biodiverzitu, se v prostředí Hnutí Duha vyskytují od 90. let. Stejný počet lidí pak indikoval jako vážný problém dopravu a s tím související znečišťování vzduchu a zabírání místa. Dvakrát byla zmíněna jaderná energetika, z toho jednou v souvislosti s obecnou neschopností vymanit se z fosilně jaderné energetiky. Napříč rozhovory se dále vyskytly tyto problémy: dovoz potravin, způsoby zemědělství, způsoby využívání půdy v zemích třetího světa, GMO, chemikálie v jídle, lokální znečištění vzduchu, zejména v rozvojových zemích, polétavý prach z dopravy (zvláště POP).

Uceleně shrnuje všechny problémy do jednoho vysvětlení respondent č. 5 a zdůrazňuje, že velký problém dneška je také uzavírání možností, jak napravovat dopady lidské činnosti a jak s přírodou propojeně koexistovat v rámci dobrých vztahů. *„Já si samozřejmě myslím, že toho je hrozně moc. Obecně degradace životního prostředí na souši i ve vodě, otrávené oceány, úbytek té pestrosti a vlastně podvazování těch možností, jak s tou přírodou nadále nějak koexistovat ve vlastním zájmu, protože se strašně omezují možnosti, jak toho jejího bohatství řekněme v dobrém slova smyslu využívat.“*

Zajímavý filosofický rozměr nabízí respondent č. 2, který naznačuje, že procesy ničení lesů a divočiny napomáhají odcizení a vzdalování člověka od přírody a tím neblaze působí na jeho psýché, popřípadě na společenské vzorce chování, určují tak kořistnický vztah společnosti a člověka k přírodě. *„Ochranu lesů, ochranu divočiny, vlastně považuji za důležitý, aby člověk dokázal respektovat život ostatních spoluobyvatel planety aspoň na nějakých místech, kde jim nebude řídit. A myslím si, že to má obrovský nejen pozitivní význam pro samotnou přírodu v těch místech, ale i zpětně pro člověka a to nejen pro vědecké poznání, ale při nějakém zážitku, styku s divokou přírodou dochází k poznání, zase ne rozumové, ale vnímání na daném místě života, jak probíhá v celém tom cyklu, koloběhu života, zmírání, smrti atd. Protože tu smrt vytěsňujeme ze svých životů a v té divočině jsme přímo svědkem, podvědomě, toho,*

že nás to nemine. Co se týče člověka, tak to nesmírně potřebuje...Na to bych asi klad důraz největší, abychom měli v přírodě divočinu, místa, které se vyvíjejí bez toho, aby je člověk řídil podle svých vlastních zákonů, byť je samozřejmě člověk ovlivňuje zvenčí, klimatem, smogem. Ale bez toho přímého řízení.“

Primát globálních změn klimatu, tedy orientace na témata, která jsou součástí mezinárodních politik a agend, (opět) odráží profesionální advokační zaměření organizace, která se snaží působit na celostátní úrovni a zapracovávat globální souvislosti do národní koncepce. Respondenti reflektují a vnímají globální klimatické změny jako jmenovatele všech dílčích problémů. Všechny dílčí environmentální problémy se tedy projevují a potkávají v tomto jednotícím činitel, což zase indikuje i druhý mód nastavení organizace, respektive snahu kombinovat různé přístupy a postupy. Dle Dohertyho (2002) i Cartra (2007) je současným charakteristickým rysem západních a mezinárodních environmentálních organizací právě propojování institucionálního jednání s nekonvenčními metodami zdá se, že je tomu tak i v případě Hnutí Duha, která se sice primárně orientuje na rozhodovací procesy, zároveň se ale snaží (alespoň částečně) udržovat mobilizační potenciál a aktivistický nádech.

Hlavní příčiny environmentálních problémů respondenti spatřují jak v společenské tak v individuální rovině, respektive poměry obou přístupů jsou prakticky vyrovnané, vzhledem k tomu, že obě roviny můžeme najít v průběhu rozhovorů u 9 respondentů. Čtyři respondenti z celkového počtu se v průběhu rozhovoru vyprofilovali spíše k příčině viděné v modelech společnosti, zatímco u dalších čtyř jsem pozorovala konvergenci k příčinám spatřovaným v lidském chování, v individuální rovině. Nyní se podíváme se blíže na jednotlivé příčiny a důvody.

Bez uvážení překryvů a faktu, že víc jak polovina respondentů vykazovala oba motivy, označilo devět respondentů u otázky o příčinách environmentálních problémů modely fungování moderní společnosti, někteří konkrétně expanzivní a dravé nastavení, založené na koloběhu peněz a na nadměrné výrobě a spotřebě. Jedenáct respondentů pak zase zmiňovalo spíše individuální rovinu, příčinou je obecně chování člověka.

Polovina respondentů míní, že příčina spočívá v neschopnosti lidí reflektovat a uvědomovat si dopady svojí činnosti. Čtvrtina dotázaných spatřuje problém hlavně v ekonomických poměrech, ve vyspělé ekonomice bohatých států a v lidské touze po bohatství. Dva respondenti ještě k ekonomickému rozměru přidávají jako příčinu způsoby, jak fungují státy a vládnutí – poměrně slabou pozici států a nedostatečné státní

regulace.³⁴ Jak připomíná respondent č. 9 „*To, jak funguje stát, taková ta governance, to, čemu se říká governanc. Asi hodně důležitou roli hrají sociální struktury, jako třeba to, že tady začíná být problém s tím, že ve společnosti začínají být důležité instituce, které mají větší sílu než stát, jako třeba některý velký firmy.*“

Často jsou také za příčinu ničivého chování označeny určité charakterové archetypy lidského pokolení jako je domýšlivost, sobectví, malá odpovědnost za své činy, neschopnost reflektovat dopady, které se bezprostředně neprojevují. Dva respondenti dokonce míní, že expanzivní chování člověka je jeho „vrozený genus“ (respondent č. 13). Zajímavě z antropologicko-etologické perspektivy tento vrozený genus či archetyp rozvíjí respondentka č. 14, když označuje za příčinu „*celkové nastavení člověka, životní strategie, paleolitická životní strategie, která se nehodí do moderní společnosti. Není to tak, že by to byla něčí vina, ale v tom množství lidí, které tady je, to nemůže fungovat tak, jako když tady bylo lidí pár desítek tisíc.*“ Dle respondentky tedy u člověka jako biologického druhu přetrvávají životní strategie dob dávných, kdy byl lidský druh bezprostředně ohrožen a kdy měl kořistnický vztah k svému prostředí. Biologický proces evoluce je totiž mnohonásobně pomalejší (exponenciálně), oproti rychlému tempu rozvoje civilizace a tak se člověk nestíhá adaptovat.³⁵ Antropologicko-etologické vysvětlení pak tyto strategie shledává nekompatibilní s rychle se měnící moderní společností. Nejenom na příkladu respondenty č. 14, ale ve všech rozhovorech v podstatě můžeme pozorovat prvky, které jsou všeobecně charakteristické pro kosmologii environemntálních hnutí (Jamison, Eyerman 1991) – tedy chápání vztahující se a navazující na ekologické disciplíny, na ekosystémou ekologii, ale i a na moderní evoluční sociobiologii a na moderní antropologicko-etologické přístupy.

Zajímavé je, že ačkoliv respondenti některé negativní vlastnosti lidského pokolení chápali jako vrozené, v průběhu rozhovorů se prokázalo, že věří v možnost změny, lidé mohou změnit své negativní charakteristiky pozitivním směrem.

Respondenti občas zmiňovali jako příčinu exploatačního tlaku na životní prostředí exponenciální růst lidské populace a s tím spojený růst celkové spotřeby. Problém je spatřován zejména v modelech chování lidské společnosti, které nejsou tomuto enormnímu růstu populace uzpůsobeny. Mezi menšinovými prvky můžeme najít

³⁴ „*Možná i regulaci na úrovni nadnárodních institucí, evropská unie a dalších*“ (respondent č. 12).

³⁵ Například Konrad Lorenz reprezentuje domněnku, že některé prvky lidského chování jako např. agrese se nestihly adaptovat a zůstávají pozůstatky pravěkého chování (*Takzvané zlo*. Praha : Academia, 2005).

úvahu, že příčinou může být jistá setrvačnost člověka, jeho neochota měnit návyky z minulosti a jeho pohodlnost setrávat u stejných principů, což je vidět zejména v energetice. Dále pak příčinu exploatačního tlaku v odcizení člověka od přírody - člověk ztratil možnost zpětné vazby k životnímu prostředí a tím pádem nemá žádné hranice a vazby, které by ho ovlivňovaly a korigovaly, „*je odtržený od životního prostředí do té míry, že není schopen reagovat na míru poškození..... dřív žil člověk v přírodním světě, byl jeho součástí, on je stále součástí toho světa, té přírody, ale obklopuje se uměle vytvářeným světem, který funguje na uměle vytvořených principech, jejichž dlouhodobé trvání v podstatě stále závisí na těch přírodních zdrojích, nicméně nefungují tam nějaké regulační hranice. A ten vztah toho člověka k tomu přírodnímu tím pádem mizí.*“ (rozhovor č. 2). Dalším menšinovým prvkem byla příčina duchovní vyprázdněnosti. Jinými slovy špatné chování k životnímu prostředí diktované rostoucí spotřebou je dle dvou respondentů v podstatě způsobeno ztrátou víry v Boha. „*Člověk vypověděl poslušnost Bohu a místo toho, aby respektoval tu roli, která mu byla dána, tak se staví Babylonské věže a ty nám potom tady tak různě padají*“ (respondentka č. 4).

Jak jsem již podotkla, poměry perspektiv jsou u příčin vyrovnané. Z toho důvodu je tedy komplikovanější a skoro nemožné ujasnit, který přístup převažuje, což podporuje i fakt, že u devíti respondentů můžeme najít obě hlediska komplementárně vedle sebe. Podle studie Poznávacích zájmů (Jehlička et al., 2005) je rysem české environmentálního hnutí výrazná orientace na individuální rovinu – české environmentální hnutí spatřuje příčiny exploatačního tlaku na životní prostředí v chování jednotlivců a jedinec skrze individuální přístup lze příčiny řešit. Hnutí Duha se v tomto ohledu jednoznačně nekloní k většinovému postoji, protože v její kognitivní praxi jsou společenské příčiny ve shodném poměru s individuálními. Spíše naopak se mi zdá, že organizace preferuje makrospolečenské hledisko, což dokládá i zaměření organizace na institucionální přístupy. Hlavní příčiny jsou spatřovány ve způsobech fungování celé společnosti a zdá se, že převyšují individuální, jak například zmiňuje respondent č. 9. Fagan (2004) dokonce uvádí, že zahrnutí společenského rozměru je právě to, co odlišuje Hnutí Duha od jiných environmentálních organizací a od korpusu celého českého environmentálního hnutí. Ačkoliv během 90. let změnila Duha svůj kurz směrem k většinovým názorům na poli environmentálního hnutí a je patrný příklon k individuální rovině, společenské hledisko zůstává nedílnou součástí postojů Hnutí Duha. Vyrovnanost obou přístupů indikuje zaměření organizace, která se profesionalizovala a nyní se snaží kombinovat různé přístupy. Prvotně se však

organizace neorientuje na mikroúroveň ale na celospolečenské příčiny environmentálních problémů a na komplexní pojetí.

Součástí uceleného poselství není jen indikace problémů a příčin, ale také názor, jak environmentální problémy a jejich příčiny řešit. Vesměs všichni respondenti (11) zmiňují, že je nutné změnit chování lidí, napravit hodnoty tak, aby si lidé začali uvědomovat a reflektovat následky svojí činnosti a byli více zodpovědní. *„Řešení je změna chování lidí, ať už to nazýváme, že si budeme snižovat ekologickou stopu, nebo chovat se šetrně, neplytvavě a to, že skutečně, při všem, co děláme si budeme uvědomovat odkud se věci berou, jaký mají začátek a konec.....Já neříkám zastavit to, my to nemůžeme zastavit, ale to, že si to člověk bude aspoň uvědomovat a snažit se to omezovat. To je určitá, Librová zavedla ten termín, dobrovolná skromnost, ale nemusí to být skromnost, ale jenom řekněme zodpovědnější chování v tom smyslu, když člověk reguluje svoje chování s vědomím toho, co všechno to způsobuje na těch dvou koncích, který v tom umělém světě už nevidí“* (respondent č.2).

Způsobů, jak dosáhnout proměny chování společnosti je víc, dle různých úrovní. V tomto ohledu panuje výrazná shoda respondentů v komplexním pojetí řešení – prakticky všichni respondenti jsou toho názoru, že je nutná pluralita řešení, tedy postupovat jak na individuální úrovni skrze kultivaci myšlení lidí, tak skrze politicko-ekonomickou sféru, zvláště přes rozhodovací procesy. Snažit se o řešení jak zdola, tak shora, *„aby se to někde uprostřed potkalo“* (respondent č. 11). Například respondentka č. 1 říká: *„mě přijde skvělý, že je to bohatý a že těch řešení nebo těch názorů, jak to dělat, je hodně, takže mě přijde dobrá ta pluralita.“*

Ačkoliv většinou respondenti zdůrazňují komplementární důležitost různých úrovní, v některých případech víceméně tíhnou k té či oné pozici. U pěti respondentů je patrná orientace na řešení politicko-ekonomickými nástroji. Zatímco u 4 respondentů převažuje individuální hledisko. U ostatních respondentů (6) pak není jasné, které hledisko preferují, spíš se u nich jedná o kombinaci, která se střetává v občanské angažovanosti.

Změna systémových nástrojů tedy úprava celospolečenských pravidel skrze legislativní úroveň byla zmiňována spíš v obecném kontextu bez bližšího vysvětlení této pozice, převážně šlo ale o nastavení rozhodovacích procesů. Respondent č. 6 pojal tuto úpravu pravidel konkrétně – úzce vymezil, že nejefektivnějším řešením je změna ekonomických nástrojů. *„Myslím si, že právě proto, že tam je to sobectví a že tam je ta ekonomika, jsou neúčinnější nástroje jakékoliv politiky ekonomické. Příklad, když*

nechcete, aby lidi odhazovali pet lahve po ulicích, tak na ně dáte zálohu, tak jak jsou na pivo, pivní láhve po ulicích nevidíte, všichni to posbírají z ekonomických důvodů. Myslím si, že nejúčinnější jsou ekonomické nástroje. Změna ekonomických nástrojů.“

Řešení skrze politiku rozhodování propracovaně a prakticky popisuje respondent č. 9, podle kterého je potřeba prakticky vytvořit kulturu správného rozhodování. *„Já si myslím, že ty hodnoty by neměli být jenom kulturním vzorcem, ale něčím, co se potom promítne do nějakých metodik, zadání politických rozhodnutí podle kterých ty úředníci budou rozhodovat, tak aby skutečně ten politický trend řídil dílčí rozhodování, nikoli tak, že si ti úředníci dělají, co chtějí.“* K realizaci kultury správného rozhodování, je nutné, aby stát nastavil koncepční podmínky či vytvořil koncepční prostředí, *„ve kterém se vyplatí třeba ani ne řešit environmentální problémy, ale dělat rozhodnutí, která k řešení environmentálních problémů vedou,“* aby zkrátka stát vytvořil plánování politiky či směrodatné koncepce a pravidla, podle kterých by správní úřady měli rozhodovat. *„To tady hodně chybí, že tady úředníci na lokální úrovni si prostě dělají cokoli se jim zachce a není nijak jasně řečeno třeba chceme, aby ubývalo záborů orné půdy, máte pokyn hledat všechny možné příležitosti k tomu, abyste při svých správních rozhodnutí spíš chránili ornou půdu a spíš nepovolovali zábory orné půdy.“*

Respondenti, kteří upřednostňovali řešení na individuální úrovni (4), jako nejefektivnější řešení příčiny, přesto připouštěli, že i legislativní úroveň je třeba řešit, zejména jako brzdicí efekt. Často dávali důraz na roli environmentálního vzdělávání a osvěty a zvláště na osobní příklad či vzor.

Poslední skupina neměla blíže k žádné pozici, zvolila jaksi střední cestu mezi individuální rovínou a politickým rozhodováním, skrze občanskou angažovanost jako nástroj pro politické ovlivňování. Respektive změna na individuální úrovni je nesmírně důležitá jako odrazový můstek pro občanskou angažovanost a následné změny v politické sféře, které mají zase zpětný dopad směřování společnosti. *„Je třeba postupně přesvědčit veřejnost, aby si uvědomila, že to je problém a začala tlačit na ty svoje politické reprezentace, tak jak se o to snažíme my.“* (respondent č. 12). Řešení je spatřováno spíše v posilování občanské angažovanosti, která je všeobecně považována za nástroj správy věcí veřejných, za nástroj politické proměny. Předpokládá se totiž, že pokud jsou požadavky a tlak zdola silné, vyvolá to v politické sféře reakci a pozitivní změnu, která zpětně promění většinovou společnost, jak už bylo řečeno

Velice osobitou a zajímavou teorií, jak dochází k proměně chování, představuje respondent č. 2 pod názvem *„efekt sté opice“*. Proměnu chování odvozuje od principů

vnitrodruhové komunikace a šíření informací a zakládá ji na pozitivním pojetí alternativních či deviantních názorů a vzorců chování. Ne všechny deviantní či menšinové myšlenky a postupy musí být nutně negativní a nesprávné, naopak, ty, které mají pevný základ a opodstatnění, mají potenciál stát se obecnými vzorci chování. V momentě, kdy toto menšinové myšlení začne sdílet určité procento lidí, se toto myšlení rychle rozšíří a stane se manistremovým a všeobecně přijímaným prvkem. Nezbyvá než citovat alespoň část: *„A když mluvím o sté opici, tak to podle mě skutečně funguje tak, že je potřeba určitý počet pozitivních deviantů na to, aby se ten vzorec chování pak najednou stal vzorcem chování obecně sdílený všemi. Nemusí jich být většina, ale v momentě, kdy postupně přibývají po jednom, po jednom a najednou už to přesáhne určitý práh, tomu se říká efekt sté opice, tak ta informace se v tom druhu rozšíří. Sheldrake to nazývá teorií magnetických polí, ale je to tenhle způsob vnitrodruhové komunikace, i na dálku, vysvětlovaný všelijak takhle. Nicméně to funguje, Několik vět, revoluce v 89, to nebylo o ničem jiném. Než, že najednou ten počet lidí, který se zbavili svého strachu z režimu, dosáhl nějakého počtu, kdy pak se najednou objevili v ulicích skoro všichni. Těch demonstrací bylo předtím tolik, zmlátili demonstranty, ale nevedlo to k ničemu, až najednou to byla jedna, kde už to přesáhlo ten počet. Tu pozitivní roli tam tehdy sehrálo těch Několik vět, kdy ty lidi se vlastně upsali tomu, že jejich jmény pak režim..., věděli, co podepisují a co je bude čekat a jejich počet najednou přesáhl nějaký počet, až to strhlo všechny. Takže to funguje a myslím si, že tak to může fungovat i případě těch environmentálních problémů.“* I zde se projevuje návaznost na biologické disciplíny a na různé soci-etologické pokusy uchopování biologických perspektiv ve společenském měřítku.

Většina respondentů si myslí, že environmentální problémy jsou řešitelné a věří, že lidé postupně změní své jednání. Zhruba u pěti rozhovorů můžeme ale pozorovat mírně skeptické úvahy, přičemž zvláště u rozhovoru č. 5 se postoj blíží pesimistické vizi. Respondent sice věří, že ke změně dojde, ovšem pravděpodobně až následkem katastrofy. Reformní kroky a smysl činnosti tak spočívá v (předběžném) zmírňování dopadů budoucí katastrofy. *„Já si myslím, že je nutné dělat maximum pro to, aby se ty kroky, který se odehrávají v rámci těch struktur, které teď fungují, blížili k tomu, že až dojde k nějakému kolapsu, tak, že bude větší šance se s tím vyrovnat. To je maximum, co se od toho dá očekávat..... realizace se jakoby vymyká na spoustě míst kontrole, kombinuje se tu několik různých krizí a tam, když se sejdou různé faktory, tak k té změně dojde. Ovšem k ní nedojde, proto, že se budeme snažit, k ní dojde proto, že se to jednou*

na něčem nějak zásadně zaseknout musí a pak se to bude muset změnit samo o sobě. Tomu ty reformní kroky samozřejmě nezabrání, ty můžou maximálně přispět k tomu, že ty dopady toho budou miň drastický. Že se s tím vyrovná třeba polovina lidstva a ne pouze desetina.“

Respondenti se domnívají, že řešení musí probíhat komplementárně jak zdola, tak shora. Ačkoliv kladou důraz na individuální rozhodování a změnu motivací, je patrné, že převažuje důvěra v řešení, které není typem grassroot, spíš je formou přístupu shora, tedy řešení prostřednictvím ovlivňování legislativy a politických elit. Představy možného řešení environmentálních problémů právě odráží advokační zaměření organizace. Hnutí Duha se totiž orientuje zejména na ovlivňování rozhodovací procesů, které se snaží podpořit mobilizací sympatizantů a přístupy vycházejícími naopak zdola. Opět tedy docházím k závěru, že v komplexní pojímání kosmologie se zrcadlí snaha kombinovat přístupy a snaha zaujmout co nejširší rozpětí témat a řešení.

Shoda panuje zvláště v otázce strukturálních změn. Téměř všichni respondenti považují za nutné určité strukturální proměny společnosti. Tyto změny jsou ale pojímány různě, víceméně se ale jedná o malé rozdíly. Někteří považují hlubší strukturální změny za nutnou podmínku, jiní je chápou spíš ve smyslu postupných reformních kroků. Například respondent č. 6 vyzdvihuje mírné změny. *„Myslím si, že to je řešitelné, v rámci zavedených struktur, jinak bych nebyl v Hnutí Duha. A byl bych mezi anarchistama. Ale s tím, že ty struktury by se měly mírně pozměnit, protože v současné době to vidím, že ty struktury už jsou hodně ovlivňovány těmi lobbyisty a tudíž se tam těžko dá něco prosadit, dosáhnout nějaké změny, to znamená, že je třeba trošku omezit ten vliv té lobby, které jde o ty peníze. A pokud se tohle nepodaří, tak potom je třeba udělat radikální změnu.“* Oproti respondentu č. 9, který zdůrazňuje hlubší strukturální změnu: *„Je potřeba to hodně podstatně změnit, dokonce i v zemích, které jsou na tom podstatně líp než Česká republika. Ten problém je právě strukturální, není jenom v dílčích aktuálních politikách, ale v tempu, a to řádově, a je v nějaké struktuře rozhodování, dokonce i v takových zemích jako jsou skandinávské státy, nebo Velká Británie nebo Nizozemsko, natož pak v České republice.“*

I přes drobné rozdíly je ale jasné, že tyto hlubší strukturální změny nejsou chápány ve významu revoluce, ale spíše jako nutná proměna současných praktik a teorií ve smyslu postupné reflexe v rámci současného společenského uspořádání, přičemž respondenti se dokonce domnívají, že převratné změny typu revoluce jsou kontraproduktivní, nevedly by k zlepšení situace, ale naopak k větším potížím,

nestabilitě a možnému chaos. Jako příklad či důkaz takového chápání strukturálních změn a revolučních proměn uvádím citaci z rozhovoru č. 13: „*Hlubší strukturální proměny jsou nezbytné. Ale není potřeba radikální revoluce, proměny podobného typu mnohdy nadělají více škody nežli užitku, takže to určitě ne. Takže postupné byt jako zásadní proměny struktury, přeměňování ekonomiky na takzvanou zelenou ekonomiku, snižování emisí, vývoj nových šetrných technologií atd. Ty možnosti prostě existují. Pod tím já si představuji tu hlubší strukturální proměnu.*“

Strukturální změny jsou tedy nazírány jako potřebné reformní kroky v rámci současného společenského nastavení, spíše než jednotlivý radikální zlom, pro dotazované představují postupný proces, na jehož počátku stojíme a který nás, pokud bude zrychlený a dostatečně intenzivním, dovede k potřebné změně a hodnotové proměně společnosti: „*Je to postupná cesta, ale ta změna musí být trochu hlubší. Myslím si, že ty postupný kroky nás můžou k té větší změně dovést a jinak to podle mě asi nejde.*“ (respondent č. 11)

Je zajímavé, že respondenti v souvislosti s touto otázkou ani jednou nepoužili slovo liberální kapitalismus. Což možná koresponduje s tím, že záměrem respondentů není radikální proměna společenského uspořádání, ale reforma a nastavení pravidel při zachování „*společnosti v té podobě, jak jí dnes známe*“ (respondent č.13). Respondenti však povahu nutný strukturálních reforem blíže nespecifikovali. Za nejnnutnější strukturální změny jsou obecně považovány změny v rozhodovacích procesech a v ekonomice, jen tři respondenti zmiňovali konkrétně decentralizace a lokalizace ekonomiky. Pozoruhodné je že, i ti respondenti, kteří zdůrazňovali jako řešení environmentálních a společenských problémů hlavně nutnost hodnotové proměny společnosti na individuální úrovni, pak v souvislosti s otázkou o povaze změn, označují strukturální změny ekonomiky a rozhodování za nutné součásti celého procesu, dokonce se zdá, že je chápou jako předpoklady pro hodnotovou přeměnu. I z toho důvodu se domnívám, že převažuje právě společenské hledisko.

Všichni respondenti se shodují, že současný trend implementace není dostatečně rychlý a úderný, aby způsobil žádoucí nejen strukturální proměny. Zejména v prostředí České republiky chápou respondenti jako překážku procesu pozitivních změn zkorumpované politiky a ekonomické loby. Tyto subjekty jdou proti nastartovanému procesu, zpomalují ho a navíc diskreditují environmentální snahy a celé hnutí v očích veřejnosti: „*ono se tady hodně věcí mění, ale víme, že to tady blokuje politici se svými, no s lobbisty za zády a tak. Možná, že kdybychom tady neměli vládu prolezlou lobbisty a*

nejrůznějšími tunely, které mají dopad i v té ekologické úrovni, tak to ekologické hnutí by pak mělo silnější dopad.“(respondentka č. 1). Respondentka č. 4 vidí velkou překážku a problém v tom, že implementované environmentální normy nejsou dodržovány či bývají zneužívány. Každá dobrá myšlenka totiž může být zneužitá, což platí zvláště pro environmentální legislativní reformy v zemích jako ČR, Slovensko a v Maďarsko, které se je snaží horlivě obcházet, či je implementovat jen v minimálním rozsahu: „*A nějaké šolichaní, že tady trošku něco opravíme a bude to fajn, to ne, jinak si myslím, že už by nám to tady fungovalo, ale to je pořád, evropská unie nám nařídí nějakou daňovou reformu a my ji uděláme jenom v té minimální verzi, která možná k něčemu je, ale neudělá žádnou revoluci v ničem. Toho se týká ten trh s povolenkami, nápad dobrý, ale všechny státy s výjimkou pár, a hlavně státy jako jsme my, Slovensko, Maďaři se to snažily strašně obejít, takže v důsledku ten trh s povolenkami byl nefunkční. A to je pořád dokola, to je taková sisyfovská práce, jakože nápad dobrý, ale pak se spousta společností, států, nebo jednotlivců snaží v uvozovkách, jak to vlastně obcházet. Aby jako že jo, dobrý, ale abychom z toho urvali co nejvíc.*“

Někteří respondenti (ironicky) dodávají, že ale můžeme být rádi za to, že se vůbec něco v tomto směru děje (např. citace z rozhovoru č. 1 výše). V podstatě ale všichni doufají v zrychlení nastartovaného procesu implementování základních opatření, věří v to, že postupné kroky následně přinesou hlubší nejen strukturální změnu – změnu lidského jednání směrem k odpovědnějšímu vztahu člověka k jeho životnímu prostředí. Navíc, jak upozorňuje respondent č. 3, zrychlený proces mírných reformních změn může v podstatě splňovat kriteria (žádoucí, leč nereálné) velké strukturální změny.

Polovina respondentů v průběhu rozhovoru zmiňovala, že nechtějí nutit či ovlivňovat lidi nějakým příkazem shora, což by ukazovalo naopak na převahu individuálního hlediska, ovšem jejich pojetí bylo většinou dvojaké. Tito respondenti se domnívají, že je lepší nabízet lidem vize a řešení, paradoxně tak ale stále předpokládají určitou míru ovlivňování, která nebude formou příkazu, ale jaksi skrytá, jak lze pozorovat například u respondenta č. 10: „*Můj přístup k tomuhle tomu je, že my bychom se neměli snažit, abychom měnili lidi, nebo neměli bychom vytvářet systémy, o kterých víme, že ty lidi změní. Ale měli bychom se snažit ukázat lidem, že jim třeba bude líp, budou šťastnější, když budou žít trochu jinak, dát jim to jako nabídku, ale nenutit je k tomu.*“

Někteří (5 respondentů) ale toto optimistické hledisko nesdílí a spíš se domnívají, že lidé se dobrovolně, sami od sebe nezmění. Je potřeba je skrze nějaká pravidla a zákony přinutit a ovlivnit následně je formou osvěty přivést k poznání o správnosti celé věci. *„Lidi to skutečně nemají v sobě zakořeněné a je potřeba jim to z vrchu přikázat, protože lidi to nedělají, protože když nemusí, tak to dělat nebudou. Taky myslím, že to samo o sobě nestačí, je potřeba to těm lidem taky vysvětlovat, vzdělávat je, nejenom to ze shora měnit, ale právě se i snažit vysvětlit jim, proč to tak je, proč je to dobré, aby to ti lidi sami chtěli, aby to nebrali jako nějaké nutné zlo.“* (Respondentka č. 7).

Tyto rozdíly a nuance kopírující rozdíl přístupů mezi individuální úrovní a makro perspektivou shora, odráží skutečnost, že Hnutí Duha se snaží kombinovat obě úrovně ve své kognitivní praxi, neboť chápe oba prvky jako důležité, chápe komplexitu možného řešení, proto i respondenti vykazují podvojně chápání. I přes tyto drobné odlišnosti a kombinování se dá říct, že u otázek řešení a strukturálních změn se projeví tendence směřující zvláště na ovlivňování rozhodovacích struktur shora a s tím spojené (skeptičtější) názory na povahu společenské situace v ČR. Pro názornost ocitují delší pasáž z rozhovoru s respondentem č. 13.

„Já si myslím, že hlavně musí dojít k proměně myšlení lidí, kteří mají hlavní vliv na to, jakým způsobem(směrem) se společnost bude směřovat. To prostě holt nejsou všichni lidé, já nejsem v tomhle optimista. Když se podíváme na výsledky voleb, tak já ve většinové rozumné mínění veřejnosti nevěřím, takže spíš je to proměna u lidí, kteří mají vysoký vliv, a když bude ta proměna vynucená tlakem ze spodu, tak je to dobře, ale já poslední dobou nějakému většinovému rozumnému názoru opravdu přestávám věřit. Já si myslím, že těch tlaků musí být víc, když se člověk podívá do minulosti, tak samozřejmě nějaké velké společenské proměny ve chvíli, kdy se lidem nedařilo dobře mohly přijít i ze spodu, ale ve chvíli, kdy máte společnosti typu západního, kde lidi povětšinou netrpí hladem a mají nějaký docela vysoký životní standard, tak tady si myslím, že lidi k nějakým strukturním proměnám nemají důvod a nevěřím, že by se taková masa lidí rozhodla, že by mohly být menší exhalace. V tomhle jsem docela skeptický. Ve chvíli, kdy se začnou prohlubovat klimatické změny, tak už to možné je, ale to bude pozdě. Takže spíše věřím na to, že ti chytřejší tady, a to nemyslím automaticky vysoké vedoucí politické představitele, ty mezi ně neřadím, u nich by mělo podle mě dojít k nějaké proměně a oni by měli zapůsobit na lidi, na lidi pod nimi nebo nad nimi,

abych to ošklivě rozdělil. Ale já se trochu obávám, že když třeba mluvíme o ČR, tak ta schopná potenciální elita tady úplně není.“

Podle studie Poznávacích zájmů (Jehlička et al., 2005) je rysem českého environmentálního hnutí orientace na liberální environmentalismus a s tím spojená víra v roli pozitivní změny na individuální úrovni. Hnutí Duha tento trend sice následuje, ale orientace na individuální úroveň není již tolik výrazná. V tomto ohledu se tedy kognitivní praxe Hnutí Duha od charakteristiky celku českého environmentálního hnutí mírně liší, což je dáno minulostí Hnutí Duha (zejména konfrontační zaměření v první polovině 90. let a napojení na mezinárodní síť v druhé polovině), ale také současným zaměřením organizace na advokační linii. Je nutné dodat, jak dokládá analýza, že Hnutí Duha chápe všechny přístupy za stejně důležité, věří v to, že lidé se individuálně změní, ovšem musejí k tomu přijít taky nějaké pobídky shora, věří v nutnost souběžné vyvíjených přístupů zdola i shora, aby se ty dva protichůdné procesy „někde uprostřed potkaly a fungovalo to“ (respondent č. 11). Respondenti jsou si ale vědomi toho, že každá organizace má své pole působnosti, že je důležité, aby každá nika³⁶ byla obsazena různými organizacemi. Nika Hnutí Duha je institucionální cesta podporovaná mobilizací příznivců, zatímco ostatní niky a přístupy obstarají jiné organizace. Strategii Hnutí Duha je pozitivní přístup, který spoléhá na změnu prostřednictvím demokratických principů a institucionálních postupů a na moc svobodné občanské angažovanosti.

V souvislosti s vymezením „niky“ Hnutí Duha ve vztahu k ostatním environmentálním organizacím se dostáváme k další části vize Hnutí Duha. Je patrné, že ústřední součástí ucelené vize společenské obrody vstříc proenvironmentálnímu způsobu života je celé environmentální hnutí, rozmanité environmentální ale i jinak tématicky zaměřené NNO (včetně Hnutí Duha), které mají hrát zásadní roli posla a aktivizátora občanské angažovanosti a politického tlaku. Občanský sektor „*má důležitou úlohu v tom, že by tý společnosti měl nastavit zrcadlo a měl by jí otevírat jakoby alternativy, kam se může jít....Je to spíš nastavování zrcadla a otevírání možností, co dělat a ukazovat lidem, co si myslíme, že je dobře*“ (respondent č. 10). Environmentální hnutí a advokační organizace jako hnutí Duha podle respondentů nejen aktivizují občany a přináší nové vize, ale hrají důležitou úlohu v legislativní a institucionální sféře, prostřednictvím prosazování některých opatření pomáhají zmírňovat dopady současné lidské aktivity na životní prostředí. Advokační organizace

³⁶ Zde jsem použila přirovnání k termínu ekologická nika z oblasti obecné a ekosystémové ekologie.

mají tedy v podstatě dvě funkce, brzdit neomezené exponenciální dopady a rozvoj a šíří poselství, jinými slovy mají efekt brzdící a efekt sté opice: „*Proč jsem v Hnutí Duha je to, že se snaží ty ostrůvky pozitivní deviace, nebo komunikovat tu pozitivní deviaci, a takhle funguje i ten časopis Sedmá generace, a zároveň se snažíme brzdit dopady poměrně účinnými, nebo na to co můžeme, tak účinně*“ (respondent č. 2).

V souladu se svými přesvědčením si všichni respondenti přejí, aby environmentální hnutí s jeho emancipačníma snahami nebylo chápáno jako nežádoucí opozice či vyšinutá menšina, ale jako regulární běžná součást společnosti : „*Bylo by skvělý, aby ti, co se snaží o nějaké environmentálně příznivější žití tady na planetě, nebyly vnímáni jako nějaká opozice, ale spíš, aby byly vnímáni jako naprosto relevantní součást tady světa a světonázoru. Prostě, aby nebyli v očích většiny jen hippíci, anarchisti, aktivisti a blázni, co ničemu nerozumí a akorát chtějí kazit rozvoj*“ (respondentka č. 1).

Nyní se podívám na postoje ke dvěma významným kategoriím, které v současnosti utváří kosmologii environmentálního hnutí a které napomáhají profilaci environmentálního myšlení na různé směry. Budu se zajímat o postoj k ekonomickému růst a k trvale udržitelnému rozvoji.

Ukazuje se, že postoj k ekonomickému růstu je ambivalentní. Na jednu stranu chápou respondenti některé kontexty ekonomického růstu za velmi problematické, dokonce v honbě za ekonomickým růstem vidí jednu z příčin environmentálních problémů, zároveň ale přiznávají, že ekonomický růst nemusí být jen negativní, pokud by byla jeho teorie vystavena jinak a pokud by byl nastaven proenvironmentálně.

Třetina respondentů zmiňuje, že problém je v tom, že ekonomický růst je dnes ztotožňován jen s indikátorem HDP³⁷ a že růst HDP je v podstatě většinově nazírán jako nositel kvality života a blaha společnosti, ačkoliv právě tyto aspekty (kvalitu života) vůbec nepojímá, nezapočítává externality a nic, co není součástí monetárního systému (domácí práce a mnohé další věci). HDP totiž přináší mnohé paradoxy, například respondent č. 2 připomíná absurdní situaci ekologické katastrofy tankeru Exxon Valdez, „*kdy se náklady na likvidaci té šílené havárie promítly do zvýšení HDP a způsobily ekonomický růst*“. Výstižnou anabázi toho, že růst HDP nemůže v celku postihnout kvalitativní otázku, nabízí respondent č. 9, který míní, že indián v pralese, přestože nevytváří žádné HDP, bude mít jistě kvalitnější život, než indián ve slumu na předměstí, který HDP vytváří. Někteří respondenti uvádí, že HDP nějaké fakta přeci jen měří, ale

³⁷ Hrubý domácí produkt

nikoliv ta, která se mu běžně přičítají. „*To samozřejmě neznamená, že se podle těch měřítek, jakými se počítá, nedá něco zjistit, ale zjišťují se věci, který vůbec nevypovídají o tom, co se s tou zemí děje. Se zemí jako planetou. Je to zavádějící indikátor, který slouží jenom v nějaké té magii těch struktur řekněme byznysu, který nějakým způsobem tu společnost jakoby zaklíná, ale o těch podstatných věcech ten ekonomický růst nevypovídá*“ (Respondent č. 5). Ekonomický růst v podobě HDP je vnímán jako kontraproduktivní, a špatný indikátor, který sice něco měří, ale neměl by být měřítkem kvality, neměl by být měrou všech věcí. „*HDP o něčem vypovídá, ale nemělo by být jediné a patrně ani hlavní měřítko, kterým budeme posuzovat kvalitu společnosti.*“ Dvě třetiny respondentů pak nečiní rozdíl mezi HDP a ekonomickým růstem, zdá se ale, že v jejich podání odpovídá ekonomický růst většinovému chápání právě skrze HDP.

Odhlédneme-li od rozlišení ekonomického růstu a jeho indikátoru HDP, dá se říct, že respondenti všeobecně nevnímají ekonomický růst jako vyloženě negativní ani jednoznačně pozitivní, jak jsem prve zmínila, převažuje neutrální stanovisko. „*Sám osobě si myslím, že není špatný ani dobrý*“ (respondent č. 13). Přesto ale u většiny respondentů (10) převládá negativní postoje k současnému neomezenému nastavení ekonomického růstu. Cílem kritiky pak není samotný růst, ale paradigma zaměřování se na současný typ ekonomického růstu (HDP). Jak, už bylo řečeno devět respondentů vnímá tuto orientaci na „*maximalizaci zisku za každou cenu*“ (respondent č. 12) jako jednu z příčin environmentálních problémů. Ačkoliv je postoj k současnému nastavení růstu negativní, pozitivně je vnímán zejména možnost budoucího nastavení mantinelů v souladu s etikou a proenvironmentální orientací a možnost využít tyto principy v oblasti environmentálních podpor. Tedy většina respondentů věří v zreformované principy ekonomického růstu, v nastavení pravidel ve prospěch environmentální oblasti. Reforma ekonomiky a jiné nastavení ekonomického růstu jsou chápány jako nutné součásti řešení environmentálních problémů. Jak dokládá respondent č. 10, jiná praxe a teorie mohou z ekonomického růstu učinit dokonce žádaný cíl: „*Pokud bysme to vzali zase v hodně širokém a teoretickým vymezení, tak ekonomický růst by bylo nějaké lepší naplňování lidských potřeb, a nejenom potřeb, ale taky přispívání k lepší kvalitě života, tak si myslím, že je to něco, o co je záhodno se snažit, na druhou stranu to, jak to vnímám, je asi menšinové vnímání toho, co je ekonomický růst většinový, kdy jde hlavně o růst HDP, což je samo o sobě zvláštní míra toho, co vlastně roste. Obecně to, co je dneska považováno za ekonomický růst je vlastně růst HDP v kombinaci možná*

s poklesem zaměstnanosti a to si myslím, že nezbytný není a navíc to není dlouhodobě možný v tomhle nastavení.“

Většina respondentů míní, že ekonomický růst tak, jak je dnes nastaven a jak v praxi funguje, v podstatě není nezbytný, respektive, že stálý růst současného typu není nutně potřeba. Neznamená to ale, že by respondenti chtěli ekonomický růst zastavit, spíš jim jde o jeho reformu, trochu ho zpomalit a přizpůsobit omezeným podmínkám planety, protože, jak upozorňují čtyři respondenti, všeobecně jakýkoliv trvalý růst není v omezeném prostředí možný a zvláště pak ekonomický růst postavený na využívání přírodních zdrojích planety, jejíž (produkční funkce) kapacita prostředí se zdá být na dosahu. Pro respondenta č. 3 je postoj k ekonomickému růstu závislý na typu společnosti, bohatá západní kultura se bez něj obejde, *„jsou ale země, který se určitě bez toho ekonomického rozvoje neobejdou.“*

Dva respondenti oproti tomu tvrdí, že ekonomický růst je nutný a nezbytný, z hlediska zadlužování, respondent č. 6 však z trochu pesimistického hlediska: *„Bohužel jsme vytvořili takový systém, kde ekonomický růst nezbytný je. Celá ta společnost je postavená na dluhu a ten dluh se musí splácet a splácí se tím, že něco jiného roste. Kdyby to nerostlo, tak nemůžeme žít, nemůžeme mít společnost založenou na dluhu a to bychom museli úplně vymontovat celý ekonomický systém. Bohužel ten ekonomický systém, tak jak je nastavený, tak prostě vede k tomu, že potřebujeme růst HDP. Nebo potřebujeme růst té ekonomiky. Zatímco respondentka č. 8 má pozitivnější přístup, růst je nutný nejen kvůli systému dluhů, ale také proto, že díky investicím do sociální a environmentální sféry umožňuje reformy a zlepšování podmínek v těchto oblastech. Jinými slovy respondentka se drží motta, pro ochranu přírodu a lepší sociální nastavení je nutný ekonomický růst.*

Téměř všichni respondenti, jak se zdá, vychází z perspektivy environmentální ekonomie, růst v podobě HDP chápou jako škodlivý vliv, zároveň ale ekonomický růst nezatrácuje, věří v duchu environmentálního liberalismu ve využití principů regulování tržní ekonomiky k environmentálním opatřením a sdílí naději, že nastavení pravidel by mohlo ekonomickou sféru obrátit k příznivější cestě.

Postoj k udržitelnému rozvoji byl překvapivě jednotný. Prakticky všichni respondenti měli ke konceptu udržitelného rozvoje výhrady, že se jedná o obecné, abstraktní pojmenování, pod kterým si každý může představit něco jiného. Terčem kritiky byla nejednoznačnost, množství definic a jeho teoretický charakter, který je tolik vzdálen praxi a běžným lidem. Například respondent č. 11 uvádí: *„Udržitelný rozvoj je*

podle mě takový hloupý pojem, pod který se někdo, nějací odborníci, státníci se pokusili pod to schovat třeba právě snahu o nějaká řešení a podle mě se to za tu dobu už jako vytratilo, už je z toho takové slovní spojení, který úplně nenapoví, co se za ním může schovávat nebo co tam je. Já ho nemám moc rád a nepoužívám ho moc rád, protože si myslím, že spousta lidí si pod tím nic nepředstaví. Dokážu si představit, že o tom ví, nějaká paní profesorka environmentálních studií nebo někdo takový, ale když řeknete někomu na ulici: žiješ udržitelně? Tak on řekne: co to jako znamená? To si myslím, že je základní problém tohoto pojmu.“ Další výtka v návaznosti na mnohoznačnost termínu, mířila zvláště na to, že pojem začal být nadměrně používán a také zneužíván. Začal být nesmírně populární, ačkoliv jeho definice nebyla jednotná a každý tímto termínem mínil něco jiného.

Zhruba čtyři respondenti chápou udržitelný rozvoje zvláště jako technologický přístup, který je sice potřeba, ale je spíš druhotným nástrojem. Pro respondenta č. 5 je nepřijatelný protože je to technicistní terminologicky nejasný pojem: *„Já jsem jeden z lidí, který si myslí, že by se ten výraz vůbec neměl používat. Protože on nic neznámá. Je to technicistní výraz a každý si ho přetvoří k obrazu svému a tváří se, že je to ono. I když k tomu existuje nějaká definice, kterou taky znám, ale podle mě kdyby se říkalo chvějete se slušně a zodpovědně s tím, že ta země má nějaké limity, tak by to možná mělo větší výpovědní hodnotu než ten výraz sám o sobě.“*

U pěti respondentů si také můžeme povšimnout logické výtky, že udržitelný rozvoj v omezeném prostředí není trvale možný, pokud se nejedná o rozvoj duchovní, jak upozorňuje respondent č. 2). Výrazně převládá stanovisko nedůvěry k udržitelnému rozvoji, přičemž osm respondentů přiznává, že idea konceptu sama o sobě je dobrá, ale praxe, implementace a terminologie je otázka jiná. Tři respondenti se domnívají, že pokud by byl přesněji definován, nebyl by žádný problém, stejně tak tři respondenti zase uvádí, že udržitelná rozvoj má smysl právě v praktických konkrétních implementacích, jako v zemědělství a doprava, ale teoreticky a terminologicky je to prázdný, obecný a obsahově mnohoznačný pojem. Řešením totiž není věnovat se teoretickému konceptu, ale zabývat se konkrétní praxí, jak upozorňuje respondent č. 9. *„Mě přijde, že bychom se neměli bavit o udržitelném rozvoji, my bychom se měli bavit o tom, jak budeme snižovat emise skleníkových plynů, jak budeme chránit volnou krajinu, jak budeme vracet zeleň do zemědělské krajiny, jak budeme měnit druhovou skladbu v lesích, jak budeme snižovat znečištění z automobilové dopravy ve městech...věnujeme poměrně velkou kapacitu tomu, abychom se shodli na tom konceptu a to k ničemu není,*

protože ten koncept sám o sobě k ničemu nevede.....my samozřejmě podporujeme udržitelný rozvoj, ale přece tam nejde o nějaký intelektuální koncept udržitelného rozvoje, tady jde o ty konkrétní praktická rozhodnutí.“ Což potvrzuje názor, že kosmologie současných environmentálních hnutí se již nerozvíjí, respektive že se hnutí a organizace nesoustředí tolik na její formování a věnují se hlavně konkrétním praktickým uplatněním (Doherty 2002). Pravděpodobně to je také způsobeno tím, že do jisté míry již kosmologické světonázory přejímají, hodnotí je a mění svoji kosmologii ve smyslu efektivnosti a orientace na praktické jednání, důležitá je změna, nikoliv motivy.

Ačkoliv pár respondentů přiznalo, že idea udržitelného rozvoje je svým způsobem pěkná a pokud by se lépe definoval, mohl by být součástí řešení environmentálních problémů, celkově je přístup k udržitelnému rozvoji velmi skeptický a negativní kvůli terminologické nejasnosti a devalvaci, kterou způsobila popularita a spojitost konceptu s politickou scénou. Teoretický koncept udržitelného rozvoje je tedy v očích Hnutí Duha jen frázi, neboť mnohem důležitější je nereflektované naplňování principů odpovědného vztahu k životnímu prostředí v konkrétním jednání. NNO Hnutí Duha udržitelný rozvoj v podstatě nevědomě podporuje, tak, že se v konkrétní praxi snaží prosazovat jeho principy jednoduše a bez příměsi teoretických nánosů.

V rámci zkoumání postojů ke vztahu přírody a společnosti je také nutné podívat se na to, jak Hnutí Duha nazírá přírodu samu. Respondenti jsou si vědomi, že není jednoduché definovat přírodu, nějakým způsobem ji ohraničit a určit, kde začíná a kde končí. Nejčastěji pro ně má dva významy. Za prvé příroda jako všeobjímající pojem, život, vše živé včetně člověka, zahrnuje divočinu i příroda ve městě, je místem bez člověka ale i místem, kde je člověk přítomen, zahrnuje i civilizaci, neboť, *„ta civilizace je nějakým způsobem pokračování něčeho v přírodě jinými prostředky“* (respondent č. 5). Za druhé příroda jako místo, které není člověkem nějak výrazně poznamenáno, divočina. Respondenti si uvědomují obě polohy, ale když si představí přírodu, je to spíš v druhém smyslu, tedy zeleň mimo město, bez výrazných stop člověka (všichni). *„Všechno. V podstatě najdete přírodu i na zahradě. Přírodou nejsou asi postavené domy, ačkoliv ty mají taky přírodu v podobě určitých mikroobyvatel. Takže meze přírody nejsem asi schopen vymezit. Představím si spíše tu přírodu venku, mimo město“* (respondent č. 2).

Z rozhovorů je zřejmé, že příroda je vnímána jako něco pozitivního, co je naplněno hodnotami a co má hodnotu samo o sobě. Respondenti si jí totiž asociují

s harmonií, odpočinkem, čerpáním energie, meditací, výletem, zkrátka s únikem ze spoutané civilizace. Což z hlediska managementu přírody znamená převahu rekreačních produkčních funkcí přírody. Příroda je tedy pro respondenty primárně místem rekreace a odpočinku, zároveň ale respondenti jasně vykazují hodnotové, nemateriální hledisko. Příroda je tak místem kontemplace, kde si uvědomujeme „archetypální souvislosti“³⁸ a kde pocítujeme sounáležitost s přírodou a uvědomujeme si „koloběh života, zmírání a smrti, protože tu smrt vytěsňujeme ze svých životů a v té divočině jsme přímo svědkem, podvědomě, toho, že nás to nemine“

Ve dvou případech byla příroda chápána skrze duchovně náboženskou podstatu, v prvním případě skrze křesťanství jako „odlesk boží krásy“ (respondentka č. 4), v druhém případě ve smyslu „kohákovského deus ive natura – bůh čili příroda. Příroda sama má všechny komponenty toho pána boha, že vlastně si to sama vlastně všechno připravuje, určuje dělá, že ona to ovlivňuje, jak se to bude dělat, i my jsme vlastně součástí přírody, my nejsme proti přírodě, my jsme součástí přírody“ (rozhovor č. 6).

V konkrétní rovině si respondenti nejčastěji spojovali přírodu s biotopy – s lesem, smíšeným středoevropským typem, popřípadě v kombinaci s loukami a vodou.

7.1.1. shrnutí

Kosmologie Hnutí duha vychází z antropocentrické perspektivy, respektive z tzv. slabého antropocentrismu jakožto proudu environmentálního myšlení. Hlavním důvodem pro ochranu životního prostředí je jednoznačně shodně s výsledky studie Poznávacích zájmů možné ohrožení současných a budoucích generací průmyslovým znečištěním a degradací životního prostředí (Jehlička et al., 2005). Zároveň ale můžeme najít v Hnutí Duha jiné menšinové postoje – pár jednotlivců vychází spíše z ekocentrismu. Přítomnost těchto přístupů může být pozůstatkem minulosti Hnutí Duha v první polovině 90. let, kdy dle Binky (2009a) převažovaly v Hnutí Duha spíše radikálnější přístupy jako ekocentrismus, hlubinná ekologie či sociální ekologie. Tento fakt značí ale také to, že Hnutí Duha podporuje názorovou pluralitu. Někteří respondenti vychází z náboženské environmentální etiky.

Příčiny ničení životního prostředí jsou viděny jednak v lidském chování, ale souběžně i v modelech současné společnosti. Shodně se studií Poznávacích zájmů (Jehlička et al., 2005) se ukazuje, že liberální kapitalismus jako takový není příčinou problémů, což pravděpodobně dokládá i fakt, že žádný z respondentů sousloví

³⁸ „Mnohem víc přírodu spojuji s těmi archetypálními věcmi“ (respondent č. 5).

„*liberální kapitalismus*“ nepoužil. Pokud se nastaví pravidla a hranice můžou principy tržní ekonomiky v oblasti šetrných výrobků dokonce pomoci řešit situaci, jak se domnívají respondenti. Strukturální proměna ekonomiky je ale považována za nutnou součást řešení. Radikální změna typu revoluce je jednoznačně odmítána, což odpovídá výsledkům studie *Poznávacích zájmů* (Jehlička et al., 2005). V první polovině 90. let však emancipačním cílem Hnutí Duha byla právě nutná radikální systémová proměna, jak tvrdí Binka (2009a). Zde je tedy vidět, jak hloubkou proměnou Hnutí Duha prošla. Bližší charakteristiky, jakou podobu by měla mít strukturální proměna, respondenti neuváděli, párkrát zmínili obecně decentralizaci a lokalizaci ekonomiky, zejména v souvislosti s oblastí energetiky.

Rozdíl oproti studii *Poznávacích zájmů* (Jehlička et al., 2005) je v tom, že Hnutí Duha, jelikož se zaměřuje na rozhodovací procesy, postihuje mnohem víc politických a ekonomických struktur než jen stát a trh. Další rozdíl je v orientaci na institucionální řešení, role individuální změny totiž není zase tak silná.

Ve většině kosmologických postojů se pak jednoznačně projevovала strategie Hnutí Duha, která propojuje a kombinuje různé přístupy a komplexně zahrnuje mnohá témata a snaží se nabízet ucelenou pozitivní vizi.

Všechny většinové postoje (ochrana kvůli současným a budoucím generacím, názory na ekonomický růst a strukturální proměnu společnosti chápání vlastního cíle) spadají a odpovídají názorovým směrům, které v současnosti dominují environmentálnímu myšlení – ekologické modernizaci a environmentálnímu liberalismu, ačkoli u environmentálního liberalismu nejsou všechny prvky podobné, protože individuální motivy nedominují kognitivní praxi Hnutí Duha. Hnutí Duha je tedy organizací, která na environmentálním poli reprezentuje většinová východiska a dominující diskurz, což je v souladu i s emancipačními cíli organizace.

Cílem Hnutí Duha je, proměna většinového postoje společnosti a hodnotových orientací tak, aby environmentální snahy, odpovědnost a udržitelné žití byly běžnou součástí demokratické společnosti orientující se na hodnoty. Lze shrnout, že emancipační cíle Hnutí Duha odpovídají spíše liberálnímu environmentalismu či ekologické modernizaci, jak už jsem zmínila. Na závěr ocituji úryvek z rozhovoru č. 1, který odráží kosmologii a emancipační cíl Hnutí Duha: „*Bylo by skvělý, aby ti, co se snaží o nějaké environmentálně příznivější žití tady na planetě, nebyli vnímáni jako nějaká opozice, ale spíš, aby byli vnímáni jako naprosto relevantní součást tady světa a světového názoru. Prostě, aby to nebyli hipíci v očích většiny, aby to nebyli anarchističtí a*

aktivisti a blázni, co ničemu nerozumí a akorát chtějí kazit rozvoj...Možná je fakt důležitý začít pracovat intenzivně s tou politikou, aby pro ně opravdu byla ekologie téma, nebo aspoň mezi top ten tématy, nebo top five. Zatím je spíš taková třešnička na dortu, ostatně jako někdy v 90. letech Václav Klaus řekl, příroda to je jenom taková třešnička na dortu, a myslím si, že ten jeho pohled, tento pohled sdílí víc lidí, že to lidem nepřijde divný, příroda je jen taková ozdoba, ale to že to je zdroj naší potravy, našeho čistého vzduchu, vody, že je to domov milionů a milionů jiných tvorů, to není nezanedbatelné. Takže žádná třešnička na dortu, to je prostě ten dort a Václav Klaus není ani ta pecka v třešničce.“

7.2. Technologická dimenze

Stejně jako v kosmologické dimenzi, je postoj Hnutí Duha k technologickým tématům založen na komplexním a racionálním chápání. Respondenti se totiž v rozhovorech zaměřovali na problémy technologií nejen z hlediska environmentálních dopadů, ale i z hlediska dopadů na společenskou a individuální rovinu, jak technologie ovlivňují naše myšlení a identity.

Respondenti považují technologie za součást života, která tady byla, je a bude. I když se domnívají, že bychom se bez některých technologií obešli a že by nám bylo bez nich lépe, apriori technologie neodmítají. Z rozhovorů vyplývá, že respondenti zastavení technologického pokroku, považují za nerealistickou a bláhovou představu, neboť technologie přinášejí i pozitivní věci. Respondenti v podstatě komplementárně zmiňují, že technologie mohou přinášet něco pozitivního, ale zároveň mají neblahé dopady. Technologie jsou špatné i dobré, pomáhají ale i škodí. „*Zkrátka není technologie jako technologie, nevyhneme se jim, jsme civilizovaná společnost, bude to tady, je to tady a my se s tím musíme vyrovnávat*“ (respondentka č. 1).

V individuální rovině někteří respondenti vnímají technologie poměrně negativně, ačkoliv si uvědomují mnohé souvislosti i jejich pozitivní funkce, například respondentka č. 8 říká: „*pro ten společenský vývoj jsou nezbytné, ale pro mě osobně, já je spíš vnímám negativně, že spíš narušují nějaké to, jakoby lidské nitro.*“ Tento postoj lze chápat jako projev individualizace, jako přenášení rizik na jednotlivce.

Víc jak polovina dotazovaných uvádí, že technologie ulehčují život a že v nich je určitý pozitivní potenciál pro řešení environmentálních problémů. Respondenti si

zároveň si všímají rizik, které technologie přináší, a podotýkají, že, se stáváme čím dál víc závislími na technologiích a tudíž jsme zranitelní. Čtvrtina respondentů upozorňuje, že technologie jsou zbytečně přeceňovány a nadhodnocovány. Respondent č. 12 dodává, že je nutné zachovávat si odstup a vyvarovat se přílišného optimismu.

Všichni respondenti v podstatě zdůrazňují, že pozitivní či negativní povaha technologií záleží na jejich nastavení a použití či případném zneužití, jak dokládá respondent č. 11: *„A taky záleží na tom použití. Jakákoliv technologie může být užitečná, pokud ji využíváme nějakým způsobem ohleduplně. A to fakt jakákoliv a zároveň pokud je využíváme už neudržitelně, tak prostě může být škodlivá.“* V souvislosti s tím pak čtyři respondenti upozorňují, že technologie jsou primárně nástroj, *„který se může používat buďto špatně nebo dobře“* (respondent č. 10). Je proto důležité mít na paměti, že technologie nejsou cílem, ale prostředky, u nichž záleží, jakým způsobem se používají.

Jelikož respondenti jasně zdůrazňují, že negativní a pozitivní charakteristiky se odvíjejí od způsobů jejich využívání, lze říct, že problematiku technologií nechápu vyloženě jako technologický problém, ale spíš jako společenskou otázku. Většina technologických problémů totiž nejsou technologickými problémy v pravém slova smyslu, ale jsou převážně sociálními a ekonomickými problémy ovlivněnými politickým pozadím. Způsoby používání technologií jsou spíš otázkou politických rozhodnutí, jak indikuje respondent č. 9. Z pohledu respondentů můžu shrnout, že některé technologie jsou nutné, některé potřebné a některé jsou oproti tomu škodlivé a zbytečné.

Ačkoliv respondenti chápali technologie ambivalentně (dvojznačně) či neutrálně a zmiňovali vždy klady i zápory, u některých respondentů převažovalo mírně pozitivní hledisko, zatímco někteří byli spíše skeptičtí. Většina respondentů věří v pozitivní roli technologií ve smyslu snižování energetické náročnosti přístrojů, snižování exhalací a odpadů, zvyšování efektivity a posilování obnovitelných zdrojů – v úsporných technologiích vidí potenciál pro řešení environmentálních problémů. Mnohé technologie ale vnímají negativně.

Čtyři respondenti pak vykazují mírně skeptičtější pohled na technologie jako takové, neznamená to ale, že by technologiím úplně uzavírali cestu, spíš spekulují o jejich roli a upozorňují na jejich rizika, *„technologická řešení, nebo snaha o to je dvousečná zbraň a může se obrátit proti nám“* (respondent č. 11). Ani šetrné technologie nemusí být zdaleka takovým optimistickým řešením, jak se na první pohled

zdá (je brzo to hodnotit), protože i technologie, které mají problémy řešit, samy často další problémy produkují. Jak dodává respondent č. 2 „*Je to takový začarovaný kruh.*“ Tento fakt zmiňuje 5 respondentů, mezi nimi jsou i ti pozitivněji orientovaní. Tři respondenti z toho upozorňují na riziko technologií související s jejich objemem a masovostí. Pokud implementujeme sebeúspěšnější technologie ve velkém množství, „*tak samozřejmě jejich přínosnost je nějakým způsobem problematická*“ (respondent č. 5).

Všichni respondenti víceméně uznávají, že technologie jsou jen součástí řešení, nikoliv samotným řešením environmentálních problémů. Domnívají se, že řešení musí probíhat na jiné úrovni, neboť, jak už bylo řečeno, nejedná se v první řadě o technologický problém, ale o problém způsobený formami využívání. Šetrné technologie jsou součástí řešení a mohou situaci zlepšit. V souvislosti s chápáním technologií jako částečného řešení někteří respondenti opět zpřítomňovali kosmologické principy – vedle technologického řešení je nutná hlavně změna v chování člověka, změna v hodnotové orientaci společnosti. Zvláště pro respondenta č. 2, který byl víc kriticky orientovaný, je změna hodnot nutná podmínka pro změnu technologických principů, na druhou stranu si ale uvědomuje některé pozitivní prvky technologií. „*V tomhle není to řešení, to je skutečně ve změně životního stylu a hodnot směrem k trošku duchovnímu od těch materiálních, ale na druhou stranu nemůžu si nevšimnout, že je jsou tady výsledky s fotovoltanikou, zateplovacími technologiemi, nízkoenergetické domy atd., které se snižují energetickou spotřebu technologicky.*“

Stejně jako v kosmologické dimenzi i v technologické dimenzi se ukázalo, že respondenti považují za nezbytnou komplexnost řešení. Technologie jsou jen jednou ze součástí možných řešení environmentálních problémů. Celkové řešení proto musí probíhat současně na více úrovních, na individuální, společenské, politické i technologické zároveň. Postoje k technologiím byly ve shodě s výsledky studie Poznávacích zájmů (Jehlička et al., 2005), kde se rovněž ukázalo, že technologie jsou chápány neutrálně, jako nutná součást řešení, ale také jako původce některých problémů.

Dotazovala jsem se ale i na názor, které technologie dnes respondenti považují za škodlivé a nebezpečné. Zajímavé je pár respondentů s lehkou nadsázkou nejprve uvedli, že jsou technologie škodlivé všechny, teprve poté ale zdůraznili, že to není pravda. „*Mě napadá kacířský názor, u kterého bych se zasmál, že všechny, ale samozřejmě je to nesmysl*“ (respondent č. 11).

Škodlivá technologie, na které se shodlo nejvíce respondentů, byla uhelná energetika (8 respondentů), následovalo obecně spalování fosilních paliv a jakákoliv technologie a činnosti, díky nimž dochází k vypouštění skleníkových plynů. Polovina respondentů označila za škodlivou technologii jadernou energetiku. Tři respondenti uvedli chemický průmysl jako takový, přičemž respondentka č. 4 konkrétně zmínila výrobu PVC Stejný počet respondentů zmínili zbraně, konkrétně atomovou bombu (respondent č. 9). Dvakrát jsem se setkala s názorem, že škodlivé jsou ty technologie, které bezprostředně nepotřebujeme a které se pojí se zábavou a marketingem. Mezi další problematice patří GMO, televizi a ropa, která se používá nejen při spalování, ale i při výrobě kosmetiky, oblečení atd.

Oproti polovině respondentů, kteří vidí v jaderné technologii závažný problém, dva respondenti míní, že se v ní možná skýtá určitý potenciál, zatím je ale nedokonalá. Respondentovi č. 12 vadí zvláště ekonomická neefektivnost: *„Tam bych neřekl, že ta technologie je škodlivá, do teďka není dostatečně efektivní, ta jaderná energie, nikdo jí nedokáže vyrobit bez státní podpory, přestože ten jaderný průmysl existuje 50 let nebo možná ještě víc. Takže tam u té jaderné energie mi spíš vadí ta ekonomická neefektivnost.“* Převažující negativní postoj k jaderným technologiím odkazuje k orientaci Hnutí Duha v 90. letech, kdy byla stěžejním tématem kognitivní praxe Hnutí Duha protitemelínská kampaň. Profesionalizace a proměna Hnutí Duha spolu s ústupem z této kampaně pak zase indikují, že v současnosti již není postoj k tomuto tématu tolik zásadní a že je možné v Hnutí Duha potkat různé myšlenkové proudy environmentálního myšlení, i ty protichůdné. Postoj proti jaderné energii byl hlavním tématem diskurzu environmentálního hnutí 70. let, (Fagan, 2004; Doherty 2002)³⁹, i když později tento vliv slábl, zůstává jedním z výrazných prvků environmentálního hnutí. Je tak vidět, že postoj, který byl nedílnou součástí kognitivní praxe Hnutí Duha v 90. letech, korespondoval s myšlenkovým pozadím západního environmentálního hnutí. Ačkoliv české environmentální hnutí nebylo výrazně ovlivněno západním environmentálním diskurzem, v případě Hnutí Duha můžeme mluvit o určitém vlivu v první polovině 90. let, což taky odráží tehdejší konfrontační nastavení organizace. V současnosti již není téma jaderné energetiky hlavní kampaní Hnutí Duha a je vidět, že tato orientace slábne, přesto ale mnozí tuto problematiku stále vnímají jako velmi vážnou. Z tohoto pohledu se zdá, že i nadále jsou určité prvky kognitivní praxe Hnutí Duha podobné kognitivní praxi západního environmentálního hnutí.

³⁹ viz teoretická část kapitola 4.1 Rozvoj environmentalismu a environmentální hnutí.

Dalším zajímavostí je, že se objevilo pár respondentů, kteří označili za nebezpečnou technologii zbraně jako takové, což vyvolává kosmologii environmentálního hnutí 80. let, kdy se stala hlavním tématem environmentálního hnutí mír a odzbrojení (Doherty 2002). V podstatě už od počátku moderního environmentálního hnutí byla pacifistická orientace a protesty proti zbrojení nedílnou součástí jeho kognitivní praxe. Někteří příslušníci Hnutí Duha tedy vychází ze základů kosmologie západního environmentálního hnutí a ukazují, že stejně jako v případě hnutí západního tak možná i v případě Hnutí Duha můžeme vidět návaznost a blízký vztah na jiná hnutí, zejména mírová. Hnutí Duha se primárně na témata zbrojení neorientuje a nejsou součástí jejích programů kampaní, i tyto motivy jsou ale částečně a nereflexivně přítomny v její kognitivní praxi.

Největší shoda panovala tedy v oblasti energetiky. Nejhůř je vnímaná energetika neobnovitelných zdrojů, konkrétně uhelná a jaderná energetika, následovaná technologií spalování fosilních paliv. U dalších technologií už není shoda tak výrazná. Dominantně se tak projevil negativní postoj k průmyslu neobnovitelných zdrojů.

U šetrných technologií se ukázala větší míra shody. Prakticky všichni respondenti (13) označili technologii obnovitelných zdrojů za číslo jedna, jako protipól k nejhůř vnímaným technologiím energetiky neobnovitelných zdrojů. Jak podotýká respondent č. 3, *„ta moje úvaha jde po cestě, tam, kde nejméně škodí ty neškodlivější a to je energetika, čili za nejprínosnější považují čisté technologie v energetice, čili větrné, sluneční, vodní, geotermální, biomasové zdroje elektřiny a tepla.“*

Čtvrtina respondentů uvedla technologie a techniky biozemědělství či zemědělství založeného na přírodě blízkých postupech. Mezi dalšími menšinovými pozitivně vnímanými technologiemi či technikami se vyskytlo zateplování či pasivní domy (3) a recyklační technologie (3) V souvislosti s recyklačními technikami respondent č. 9 míní, že *„jediná oblast, ve které jsou technologie opravdu určené k tomu, aby zmírily environmentální problém, který vzniká někde jinde, je recyklace materiálu.“*

Signifikantní byl postoj, že nešetrnější technologie jsou hlavně ty technologie, které se inspiroují v přírodě a pracují na nějakém mechanickém principu, zkrátka technologie *„které nevyžadují žádnou techniku, ale spíš to stojí na nějaké manuální síle“* (respondent č. 5). Člověku jen neulehčují práci, ale rozvíjí ho tím, že musí vyvíjet nějakou aktivitu. Což je například jízdní kolo, které vyžaduje fyzickou aktivitu a tím člověka rozvíjí, jak míní respondent č. 11.

Ačkoliv jsou šetrné technologie vnímány pozitivně, čtvrtina respondentů se drží kritičtější linie, protože i pozitivní technologie mohou být nevhodně používány. Kognitivní praxi Hnutí Duha tedy formuje spíše pozitivní technologické zaměření a víra v šetrné technologie, což jsou základní emancipační prvky ekologické modernizace. V postojích k technologiím se u Hnutí Duha tedy projevuje tendence směřovat k dominantním environmentálním směrům, zejména k ekologické modernizaci.

K názorům na specifická technologická témata patří také všeobecný postoj k vědě a technice a jejich roli v naší společnosti. Zde se ukazuje, že odbornost či profesionalita jako dvojznačná. Existují totiž dva typy expertů – člověk, který vystudoval školu, zabývá se určitým výsekem, ale také člověk, který něčemu rozumí a má v dané věci praxi nezávisle na škole a statusu odborníka. Zahrnovat do této skupinky jenom odborníky, kteří mají příslušný titul a status by bylo nepřesné, „*ono totiž je taky problém v tom, kdo je to expert. To, jak bychom měli nejlépe nakládat s amazonským deštým pralesem, možná, že nejlepší expert je pak náčelník místního indiánského kmene, jakkoliv si spousta lidí bude myslet, že nejlepší expert je hlavní ekonom brazilské národní banky. Jde o to, jak uvažujeme o expertech a respektovat to, že různé typy znalostí a zkušeností jsou různě důležité a takhle o té expertní analýze uvažovat. Expert není nezbytně ten člověk v bílém plášti*“ (respondent č. 9)

Většina respondentů chápe roli odborníka jako poradní orgán. Experti jsou ti, kteří poskytují informace, na jejichž podkladě by mělo probíhat rozhodování ve veřejné debatě, měli by ovlivňovat politickou agendu, účastnit se veřejných debat a „*diskutovat alternativy nebo varianty řešení nějakých klíčových věcí společnosti*“ (respondent č. 5). Konečnou instancí jsou pak politici, kteří by měli na základě veřejné debaty a odborných informací rozhodovat. Protože jak dokládá respondent č. 3 „*odborník ze svého titulu zná určitý výsek, nezná ty širší konotace, proto je potom potřeba nějakého zodpovědného rozhodovače.*“

Společným a asi nejmarkantnějším prvkem je důraz na vědce a experty, tedy důraz na profesionální linii. Experti by totiž měli být respektovanou autoritou. Zvláště politici by podle respondentů měli víc zohledňovat expertní poznatky a názory odborníků při procesech rozhodování. „*Myslím si, že by politici, to zní naivně, ale měli by si víc připouštět tu odbornou debatu, která v nejrůznějších oblastech probíhá. Měli by tu debatu víc zohledňovat, víc zohledňovat názory odborníků*“ (respondent č. 12)

Za hlavní problém vědy je považován vliv politických machinací a ekonomického lobby, který by měl být minimalizován, aby nedošlo k výrazné

komercializaci vědeckého prostředí. „*Stát by měl dát prostor vědě, odklonit ten vliv komerčního prostředí. Aby nebyla věda pouze na zakázku poptávky průmyslu.*“ (respondent č. 2). Respondenti se tak dotýkali problematiky prostupnosti vědy a politiky. Chápali, že vědecké prostředí je vždy ovlivňováno politickými tendencemi, které ale (pokud se vyskytují ve velké míře) ohrožují postulát nezávislosti vědy.

Respondent č. 6 míní, že experti „*by se neměli bát vystupovat i proti politikům, i kdyby je to mělo stát místo, měli by říkat to, co si myslí a za čím si expertně stojí. A ne to, co se chce pro to, aby si udrželi flek.*“ V postojích respondentů se hodně odrážela současná veřejná debata o povaze vědy (v České republice), kdy z politických kruhy můžeme pozorovat snahy o zkomerčnění vědeckého prostředí, zatímco určitá část veřejnosti a vědecké elity proti tomuto procesu bojuje. Někteří respondenti to dokonce přímo zmiňovali (např. respondent č. 2).

Expertní vědění by nemělo být jen doménou státních úřadů, ale stejnou měrou by se měli podílet vědecké polostátní instituce (např. školy), které jsou do značné míry podceňované, a výzkumná pracoviště firem. Měli by také existovat nezávislí odborníci., jak upozorňuje respondentka č. 7: „*Já si umím představit, že je člověk, kterému se zadá nějaká zakázka, aby zjistil to a to a normálně se tím živil,*“ bez příslušnosti k nějaké instituci, firmě či úřadu. Důležitá je totiž pluralita a pestrost, „*aby bylo složení odborníků* (promlouvající do veřejných debat a rozhodovacích procesů) *co nejpestřejší*“ (respondent č. 12), je totiž dobré mít názory od více odborníků z různých sektorů (3 respondenti). Respondenti často zdůrazňovali, že zejména akademické prostředí na školách, je relativně nezávislou vědeckou institucí, v které leží potenciál.

Na jedné straně je věda v českém prostředí podceňovaná, jak už bylo řečeno, a zasloužila by si větší respekt, zejména v rovině procesů rozhodování. Na druhé straně je ale role profesionality přeceňována (zhruba u poloviny respondentů). V celospolečenském měřítku vzrůstá důraz odbornost, zvláště v mediální rovině (3 respondenti) se jedná o jakousi „*kvaziexpertnost*“ (respondent č. 5) či o „*posednost experty, kteří vykládají věci, který jsou docela banální*“ (respondent č. 13). Nejen v mediální rovině se setkáváme s touto kvaziexpertností, ale i ve vědě samotné, jak vtipnou metaforou dokládá respondent č. 2 : „*Nejnovější americký výzkum zjistil, že nejlepší vnařidlo na myši do pastiček je sýr. Po pěti letech bádání a mnoha pokusech to bylo potvrzeno.*“ Role vědy by tedy neměla být zase nadhodnocována, je potřeba udržovat si „*rozumně skeptický odstup*“ (respondent č. 9). Tři respondenti dokonce

upozorňují, že v určitých rozhodnutích nepotřebujeme hluboké vědecké znalosti, často stačí intuice či zdravý rozum na to, abychom si udělali správný názor.

7.2.1. Shrnutí

Postoje k technologiím jsou ve shodě se studií Poznávacích zájmů (Jehlička et al, 2005). Hnutí Duha neodsuzuje technologie, ale vnímá je neutrálně. Technologie jsou především nástroji, které mohou být využívány správně, ale i špatně, mohou problémy řešit stejně jako způsobovat. Šetrné proenvironmentální technologie jsou chápány jako součást řešení environmentálních problémů. Největší potenciál je pak spatřován v obnovitelných zdrojích energie. Nejproblematictější technologie jsou oproti tomu právě neobnovitelné zdroje energie.

Co se týká postojů k vědeckému poznání, experti jsou důležití, neměli by ale mít pravomoc rozhodovat, experti totiž přinášejí důležité poznatky, na jejichž základě by se mělo rozhodovat ve veřejné debatě s vrcholnou instancí v politice. Jsou tedy spíše poradním orgánem. V českém prostředí by expertní poznatky zasloužili více pozornosti v kontextu politických rozhodování, zároveň by ale odbornost neměla být přeceňována, zejména v mediální rovině.

Technologie ani věda a profesionalita v obecné perspektivě nejsou předměty kritiky, terčem kritiky jsou spíše konkrétní aplikace. Postoje k technologiím, vědě a profesionalitě tak odrážejí směřování, které může být označeno jako typ ekologické modernizace.

7.3. Organizační dimenze

V organizační dimenzi se budu zabývat organizačními paradigmaty, tedy způsoby, jimiž Hnutí Duha organizuje, tvoří a šíří své vědění a poselství (Eyerman, Jamison, 1991). Budu se zde zabývat spíše všeobecně postojem respondentů k roli environmentálních organizací a k roli Hnutí Duha v rámci českého environmentálního hnutí.

Opět i v organizační dimenzi se projevila komplexita nazírání, neboť většina respondentů chápala celé spektrum environmentálních organizací za velmi důležité. Všechny úhly pohledu a úrovně jsou součástí, které mají svoje místo ve společnosti. Aby společnost zdravě fungovala a aby se mohla proměňovat pozitivním směrem, musí být obsazeny všechny niky, všechny typy a celé spektrum, jak například upozorňuje respondentka č. 4, „*chtěla jsem říct, že to spektrum je široké a že každá organizace tam*

má své místo, všechny ty druhy.“ Většina respondentů dokonce nepřemýšlela jen v rámci environmentálního hnutí a organizací, ale v rámci celého spektra občanského sektoru. *„Mělo by to být jedním hlasů, který se potom střetává ve veřejném diskurzu a v případě, že je ta společnost zdravá, tak je mu jakoby nasloucháno nějakým způsobem. Myslím si, že svoje místo jak environmentální tak jinak zaměřené organizace ve zdravé dobré, nějakým způsobem fungující, potenciálně se rozvíjející společnosti mají“* (respondent č. 13). Je patrné, že respondenti považují environmentální organizace, stejně jako celou občanskou sféru, za přirozenou součást společnosti, právoplatného společenského aktéra. Občanský sektor jako takový představuje *„hybatele“* (respondent č. 3) a inovativní prvek společnosti, který by měl být *„po boku expertů a legislativců jedním z poradních proudů“* (respondentka č. 14).

Respondenti indikovali několik významných rolí environmentálních organizací pro společnost, často zmiňovali dvě až tři role najednou dle komplexního uchopování skutečnosti. Za prvé organizace upozorňují na problémy (7 respondentů), nabízí kritickou reflexi společnosti a otevírají debaty. Za druhé přináší vize a možná řešení (11 respondentů), dávají příklad, inspirují společnost a tím působí na změnu kulturních vzorců, v podstatě tak fungují jako pozitivní deviace (respondent č. 2). Jak podotýká respondent č. 9, *„měli by být jakoby tahouny společnosti, inspirovat společnost, proměňovat kulturní vzorce, proměňovat diskurz ve společnosti tím, že jí táhnou za sebou.“* Za třetí ovlivňují politiky a tak plní advokační funkci (7), neboli brzdí negativní změny (2 respondenti) a zároveň *„působí na změnu systému“* tím, že vstupují do veřejných a expertních debat a snaží se ovlivňovat politická rozhodování (respondent č. 10).

Advokační linii shrnuje respondent č. 9, environmentální organizace totiž *„budou hájit zdraví, kvalitu života a péči o přírodu a krajinu v politickém rozhodování, v ekonomickém rozhodování, v businessu,“* budou poskytovat zpětnou vazbu *„o tom, jak rozhodují politici, státní správa, firmy, ale zároveň“* budou politické rozhodování *„posouvat dopředu tím, že budou přicházet s novými nápady.“*

Respondenti si byli vědomi, že každá organizace nemůže plnit všechny tyto role najednou, zejména lokální organizace se totiž tolik nezaměřují na advokacii, proto lze uvést ještě čtvrtou neméně důležitou roli, která je doménou zejména menších lokálních organizací. Jejich role je spatřována zejména v komunitní funkci, neboli tvoří *„předivo toho lokálního společenského života, mimo jiné právě v ekologických tématech, který*

bude oživovat ty obce a zajišťovat zlepšování kvality života v jednotlivých obcích a ochranu přírody v jednotlivých obcích“ (respondent č. 9).

Dva respondenti připodobňují roli environmentálních organizací a celého občanského sektoru k roli medií a novinářů, „*jako hlídací pes demokracie.... efektivně hlídají věci, které by se dít neměly a nabízí řešení, který to vyřeší“ (respondent č. 11).* Kromě těchto funkcí, které je možné najít ve všech rozhovorech, jsem se setkala s dvěmi zajímavými rolemi, které jsou ústřední pro chápání sociálních hnutí skrze kognitivní přístup Eyermana a Jamisona (1991). Za první role organizací v zprostředkovávání expertních poznatků veřejnosti ve srozumitelné podobě. Jak dokládá respondentka č. 7, rolí organizací je „*přinášet ty informace v podobě pochopitelné pro společnost. Brát ty informace od expertů a dát je do té řeči, které rozumí společnost a to si myslím, že je velký potenciál těchto organizací.*“ Eyerman a Jamison (1991) totiž shledávají, že sociální hnutí a organizace plní roli překladatele – transformují vědecké poznatky do srozumitelné podoby pro veřejnost, popularizují je a naopak každodenní vědění tématizují v expertní rovině. Za druhé je to pojetí sociálních hnutí, jako koncepčního prostoru, který otevírá debaty a možnosti angažování, zkrátka jako prostor, kde se lidi „*můžou zapojovat, nebo můžou přispívat do společenské debaty o věcech, které jsou podle mě důležité, a ovlivňovat vlastní dění společnosti“ (respondent č. 10).* Reflexe těchto funkcí uvnitř organizací dokazuje, že teoretický koncept je platný i praxi a že tyto funkce jsou opravdu důležité a nosné.

Respondenti velmi často zdůrazňovali roli veřejných debat, které chápalý je jako základ pro fungování společnosti, jako místo, kde se utváří názory a rozhodování. Organizace jsou z tohoto zorného úhlu jedním z aktérů, jedním z názorových proudů, nikoliv jediným správným směrem či patentem na pravdu. Jak zmiňuje například respondent č.13: „*Ale neříkám, že jsou ti jediní, kteří mají pravdu úplně ve všem, že všechny ty organizace mají patent na rozum. Já si myslím, že by se právě v tom veřejným diskurzu měly střetávat názory různé a z toho plynout nějaké závěry, kam dál. Takže by měli být podle mého názoru respektovanou součástí veřejného diskurzu.*“ Tento postoj odráží dvě důležité skutečnosti. Jednak ukazuje, že Hnutí Duha klade důraz na rovnost a participaci, což jsou dle Eyermana a Jamisona (1991) základní aspekty utvářející organizační dimenzi moderního environmentálního hnutí (již od 70. let). Opět tedy vidíme, že základní linie a aspekty kognitivní praxe environmentálního hnutí jsou souvislé, specifické národní kontexty se zviditelňují spíše v jiných hlubších a detailnějších faktorech. Za druhé to indikuje schopnost kritické reflexe vlastních řad.

Což také dokládají některé navzájem polemizující články z časopisu 7. Generace (2009/6, 2010/1) z poslední doby, které se zabývají problematikou českého environmentálního hnutí a organizací, kam dospěly za 20. let existence, jakou úlohu teď sehrávají a s jakými problémy se potýkají, například článek Koteckého a Machálka (2010) „*Nabídnout pozitivní příběh*“ nebo kritický článek Binky (2009b) „*České environmentální hnutí: od utopie k formuláři*“, který reflektuje zejména vývoj Hnutí Duha. V souvislosti s polemikou, s otištěním kriticky laděných článků, ale i dle rozhovorů, se zdá, že v současnosti v Hnutí Duha dochází k vnitřnímu bilancování vlastní činnosti a pozice. Hnutí Duha se nebrání kritice, naopak ji považuje za reflexivní, neboť vyjadřovat názory v debatě pomáhá utvářet vizi a směřování organizace.

Respondenti také hovořili o překážkách, které (nejen) environmentální organizace musejí překonávat. Nejčastěji uváděnou bariérou byl postoj státu (politiků, úřadů), který mnohdy nevnímá environmentální organizace jako rovnocenné partnery či plnohodnotné aktéry, a lobby byznysu ovlivňující procesy rozhodování, jak tvrdí například respondentka č. 14 „*Právě mám pocit, nebo to vnímám, že ze strany poslanců nebo ze strany politiků jsou tady určitý snahy omezit tenhle ten vliv, ty pravomoci ekologických organizací....Zároveň tady je právě i snaha korporací, nebo velkých společností, takže nejenom stát, ale i soukromá sféra, ale které se snaží právě skrze ten stát.*“ Nebo respondent č. 13 „*Takový ten pohled politiků, to jsou ti křiklouni, ty blokádníci, kteří chtějí, abychom se vrátili na stromy a do jeskyní atd., to tady mnohdy živnou půdu má. Ve chvíli, kdy to říká člověk, zástupce politické elity, tak to není úplně dobře.*“

Respondenti vidí překážku rovněž v převážně nedůvěřivém postoji veřejnosti k environmentálním organizacím, jež nemají ve společnosti adekvátní respekt, nedostává se jim uznání a není jim nasloucháno, jak by si zasloužily. „*Řekne se Hnutí Duha, nebo řekne se ekolog a hodně lidem vyskočí nějaký varovný světýlka, prostě těch předsudků je hrozně moc*“ (Respondent č. 1). S postojem veřejnosti souvisí další překážka, kterou zmiňuje polovina respondentů, a to je problém financování, respektive neochota lidí přispívat dlouhodobě drobnými částkami. „*Překážka určitě je české prostředí, kde není v podstatě žádná tradice individuálního dárcovství, ve srovnání třeba s Velkou Británií, kde my jsme hledali inspiraci*“ (respondent č. 12).

Mezi menšinové postoje patřila zejména překážka v nekvalitních a zkomercializovaných médiích. Jedenkrát bylo zmíněno netransparentní prostředí a

všeobecná korupce, konkrétně korupce na lokální úrovni. Respondentka č. 4 míní, že problémem jsou nízké platy v neziskové sféře a s tím souvislá zvýšená fluktuace zaměstnanců, která zpomaluje práci na zaběhlých projektech. *„Problém či překážka je taky to, že v těch organizacích jsou ne úplně vysoké platy, takže lidi, když dosáhnou té třicítky, mají rodinu a hypotéku, tak to se z toho úplně nedá. A to vidím třeba i problém v Duze, ale asi je to i jinde, že skutečně se tam střídají lidé, tak jako by ta pozice vždycky trošku začíná od začátku, a místo toho, aby se to posunovalo jako k lepšímu, tak je to vždy pár kroků zpátky a pak teprve se to někam posune.“*

Někteří se také domnívali, že problémem environmentálních organizací je, *„že uvažují hodně expertně a málo společensky, málo uvažují o tom, jak pro svoje témata získat společnost, víc uvažují o věcné správnosti argumentace“* (respondent č. 9). Problém tedy spočívá také v zaměřování se na expertní argumentování, opomíjení veřejnosti a neschopnosti mobilizovat.

Dva respondenti zmínili, že příčina těchto postojů veřejnosti a politiků spočívá v neblahém dědictví komunismu. Stále totiž není nastavena *„politická kultura“*, lidé neumí aktivně jednat a prosazovat své zájmy, jak rozvíjí respondentka č. 4. *„Nám z toho socialismu, z toho bolševismu pořád zůstává takové to, že nám je dobře, když máme ty plné talíře, když máme práci a potom někde v hospodě se bavíme, jak je to všechno špatně, ale my sami nemáme tu odpovědnost za svoje vlastní chování, za své jednání, abychom třeba šli a něco sami udělali nebo podpořili ty, kteří chtějí udělat to, co my si myslíme, že je správné. Že je to takové to papučářství u televize, kdy se nám to sice nelíbí, ale my se do toho prostě nemícháme.“*

Respondenti si pro environmentální organizace přejí zvláště respekt a uznání politiků, aby byly pro politiky a úřady partnery, aby veřejnost naslouchala a aby byly chápány jako expertní hlas. *„Hlavně, aby byly respektované, respektované politiky, respektované třeba veřejností. Aby byly známé. Aby nebyly nějakým étosem toho, že to dělá parta kamarádů po práci jako koníček, jako nějaké hobby. Aby bylo lidem jasné, že je to profesionální záležitost“* (respondentka č. 1). V neposlední řadě si samozřejmě přejí lepší finanční stabilitu v podobě individuálního dárcovství.

V průběhu rozhovoru, ale zvláště u otázek ohledně organizace jsem se setkala s určitým hodnocením současné politické situace, kterou někteří respondenti chápali jako uzavírající se příležitost pro environmentální organizace. Rozhovory probíhaly totiž v období voleb do poslanecké sněmovny, přičemž skeptické postoje k současné situaci se nacházely v rozhovorech, které proběhly po volbách, odrážely nespokojenost

s výsledkem voleb a velkou obavou o fungování environmentálního sektoru a vůbec o environmentálním směřování společnosti v návaznosti na jaksi ne-environmentální a pro-lobystické postoje vládnoucích stran a na programová prohlášení nového ministra životního prostředí. „*U nás se v podstatě mění výrazně politické prostředí a opačným směrem, politika je už do značné míry koupená podnikateli. To není politika ve veřejném zájmu a tím končí demokracie. O tom se hlasovalo v tuhletoch volbách a demokracie prohrála*“ (respondent č. 2). Nebo respondent č. 13: „*Když se podíváme na výsledky voleb, tak já ve většinové rozumné mínění veřejnosti nevěřím.*“

Role Hnutí Duha je spatřována v prvních třech zmíněných funkcích – neboli upozorňovat na problémy, dávat příklad a inspirovat společnost a co je asi nejdůležitější, působit na politická rozhodování. Cílem organizace Hnutí Duha je pozitivní změna společnosti. Hnutí Duha totiž v rámci své vize „***usiluje o svobodnou a demokratickou společnost, která zajišťuje čisté a zdravé prostředí pro každodenní život, respektuje ekologické limity a chrání přírodu***“ (vize Hnutí Duha, viz www.hnutiduha.cz). Snaží se zejména uceleně chápat problematiku a propojovat ji se společenskými přesahy, jak výstižně upozorňuje respondent č. 2, „*snaží se řešit problémy s přesahem politickým, ekonomickým a společenským, filosofickým, snažíme se nejen řešit určitý konkrétní technický problém, ale snažíme se i dopátrat se těch kořenů, proč ty problémy vznikají a snažíme se jít naším působením k těm kořenům, proto si vybíráme i příklady, které ukazují ostatním lidem na ty kořeny.*“ V rámci svého cíle proto Hnutí Duha komplexně postihuje mnoho dílčích oblastí, má hned několik tématických programů, které spojuje, snaží se tak „*nacházet možný synergie a propojení mezi těmi programy, například téma lokalizace a větší lokálnost ekonomiky, tak ta se týká jak dopravy, tak zemědělství, tak energie a tím pádem je nutné, ty věci formulovat v nějaké širším kontextu a právě, jak jsem zmiňoval, pomocí nějakých systémových změn dojít k nějaké společenské shodě*“ (respondent č.10).

Organizace se tedy jednoznačně (dle respondentů) zaměřuje na veřejnou diskuzi v České republice, na politické rozhodování a environmentální politiku, jako zastřešující kontexty, které je třeba posouvat, „*protože ví, že ani ty dílčí témata se neposunou, dokud se neposunuje přístup politických špiček k ekologickým tématům*“ (respondent č. 9). V této rovině se tak nejvíce projevuje tendence Hnutí Duha ovlivňovat politické elity, tedy přístup shora.

Jelikož se Hnutí Duha zaměřuje na ovlivňování politických rozhodnutí, snaží se jako argument pro ovlivňování využívat mobilizaci sympatizantů. Používá proto široký

mix strategií a postupů, Hnutí Duha totiž „využívá všechny možné prostředky, které jsou nenásilné a samozřejmě, které jsou v souladu s legislativou“ (respondent č. 5). Jde zejména o institucionální postupy jako jednání s úředníky, politiky, lobbying v parlamentu, připomínkování zákonů, účast na jednání, psaní zpráv a studií, ale i petice, veřejné akce a demonstrace. Respondenti se shodují, že všechny postupy jsou stejně důležité. Svoji roli mají dokonce i konfrontační přístupy na hraně zákona, neboli některé formy občanské neposlušnosti bez použití násilí, ovšem až v krajní nouzi. Respondenti totiž připouštěli, že pokud situace bude vyžadovat, jsou ochotní přistoupit i k občanské neposlušnosti, jako jsou blokády. Priority přístupů uvádí například respondent č. 13: „*Třeba jako protesty jako takové jsou jedním z nástrojů, ale ne úplně tím, který bychom chtěli používat primárně. My třeba svoláme demonstraci jednou za uherský rok, ve chvíli, kdy vyčerpáme veškeré ty možnosti, které byly předtím, jednání, tlak lidí na osoby, které o tom rozhodují, ve chvíli, kdy není žádná jiná možnost, tak přistupujeme k veřejným demonstracím, v krajním případě k nenásilným aktům občanské neposlušnosti*“

Demonstrační taktiky jsou také součástí činnosti Hnutí Duha, nicméně nejsou prioritou číslo jedna, respondenti totiž míní, že jsou důležité až jako poslední instance, přičemž legální demonstrace připadá spíše v úvahu oproti občanské neposlušnosti typu blokáda, která je opravdu jen myslitelnou možností v nejkrajnějším případě. Respondent č. 11 dokonce upozorňuje, že demonstrace jsou často vnímány negativně, a proto musí být v rámci pozitivní vize používány s rozvahou až jako poslední možnost. „*Myslím si, že je to věc, která by měla být většinu času té práce té organizace schovaná, protože spousta lidí na ní reaguje dost negativně, ale zároveň je dobré mít jí dobře obhájenou a vědět, že jsme k tomu přistoupili až jako poslední možnosti. To si myslím, že je jakoby správná cesta. A to my podle mě děláme, nebo se o to snažíme.*“

Lze tedy říct, že Hnutí Duha se orientuje na institucionální přístupy, občas využije legálních přímých akcí, ale striktně neodmítá a neodsuzuje ani problematické konfrontační akce vyskytující se na hraně zákona. Legální demonstrace využívá jen okrajově, protože se zdá, že demonstrace jsou v českém prostředí považovány za cosi negativního a jako takové nemají velký potenciál pro pozitivní vizi a mobilizaci příznivců. Cílem Hnutí Duha totiž je, aby environmentální snahy a hnutí byly vnímané jako přirozená součást společnosti, aby se staly většinovým prvkem společnosti, a proto je lépe negativně chápané prostředky využívat okrajově a primárně se soustředit na velké množství prostředků, které nemají negativní akcent. Jde o to prosadit pozitivní

vizi, prakticky něco změnit, proto je nutné pracovat s veřejným míněním, s moderními technikami mobilizace. Zde se opět ukazuje současné nastavení organizace a její posun od 90. let. Navíc se zdá, že v souvislosti se změnou politického klima a s reflexí uvnitř Hnutí Duha dochází k jakési resuscitaci přímých akcí, které stály delší dobu stranou zájmu, o čemž svědčí zejména nedávná velká demonstrace proti tendrům českých lesů, kterou organizovala Hnutí Duha.

Pro Hnutí Duha jsou tedy charakteristické spíše „*expertně vedené kampaně*“, které jsou zaměřené na vytváření tlaku, mobilizaci lidí a získávání podpory odborníků (respondent č. 13), pokud tyto kroky selžou, přistoupí se třeba k demonstracím, jak tomu bylo v případě tendrů českých lesů.

Hnutí Duha se domnívá, že k pozitivní změně je nutné vytvářet dialog a aliance s jinými environmentálními organizacemi, klade důraz na spolupráci s organizacemi a snaží se vytvářet jakési hnutí příznivců a spolupracovníků. Přičemž nejde jen o environmentální organizace, ale i o propojení „*s dalšími společenskými proudy, kterým jde o podobný věci v jiných oblastech, humanitních, lidskoprávních*“ (respondent č. 5). Tuto problematiku rozvádí zejména respondent č. 9 : „*Věnujeme hodně velkou kapacitu vytváření koalic. Tomu, že se vždycky snažíme poskládat různé organizace, a nebo další hráče ve společnosti, kteří mají podobný názor na věc a prosazovat věci společně, takže třeba na věcech kolem globálních změn podnebí a českých emisí skleníkových plynů spolupracujeme s člověkem v tísní, na prosazování zelených technologií spolupracujeme s průmyslem a na porážce megatendrů státních lesů spolupracujeme s živnostníky z malých dřevařských firem a malých pil, které by to vytlačilo z odvětví. Totéž myslím platí pro jiné ekologické organizace.*“

Hnutí Duha spolupracuje s mnoha environmentálními organizacemi na nejrůznějších projektech, zejména v energetické oblasti je spolupráce nejpatrnější. Spolupracují například s Greenpeace, Arnikou, s Ekologickým právním servisem, Callou, Veronikou, s Nesehnutím, s Kořeny, ale i s jinými lokálními organizacemi, jako různé základní ochranné organizace ČSOP. Jak už bylo zmíněno v předchozí citaci, čím dál víc se spolupracují s humanitární organizací Člověk v Tísni.

Kromě spolupráce v rámci občanského sektoru spolupracuje Hnutí Duha s politiky a s politickými stranami. Většina respondentů se však bránila používat termín spolupráce, často tyto styky označovaly jako dialog, kde jde o ovlivňování a vnášení vlastní agendy do politických programů, ve smyslu lobbingu. Například respondent č. 5 uvádí: „*Já fakt nevím, jestli se to dá označit jak spolupráce. Ona je to prostě interakce,*

která vede k tomu, a samozřejmě se snažíme, aby co nejvíce politických stran tu naši agendu nějakým způsobem reflektovalo, aby jí třeba zpracovalo do svých volebních programů, aby jí fakt dodržovaly a podobně. “

Jde tedy spíš o formu jednání, konkrétně o snahu ovlivňovat politické procesy, což respondenti chápou jako velmi důležité a nutné napříč spektrem parlamentních stran: *„Spolupracujeme se všemi, my samozřejmě, že musíme spolupracovat s politickými stranami, protože na politických stranách je tady založený politický systém, kterým se dělají rozhodnutí a pokud chceme přimět parlament, aby schvaloval ekologické zákony, tak potřebujeme politické strany, pokud chceme získat vládu, aby nedělala špatná rozhodnutí, tak potřebujeme získat politické strany. Ale dáváme si velký pozor na to, abychom se nepřimkli k jedné politické straně, konkrétní. “* (respondent č. 9). Osobní sympatie a antipatie musí jít stranou, musí se jednat se všemi parlamentními stranami, které mohou danou věc ovlivnit, ačkoliv skoro třetina respondentů zmínila, že sami osobně mají problém s komunistickou stranou a nechtěli by s ní vést jednání. Například respondentka č. 4 říká: *„já bych nechtěla komunikovat se stranou, která nedokázala říct jasně ne své minulosti před listopadem. “* Hnutí Duha jedná se všemi parlamentními stranami včetně komunistů a postoj k nim je snahou o jaksi „nutnou“ toleranci, jak dokládá respondent č. 13, *„úplně nejzazší hranice je pro nás současná KSČM, která prostě holt je relevantní parlamentní stranou, takže tam já vidím určitou hranici a snažím se k ní přistupovat bez předsudků. “* Mantinel, za který nejede vlak, jsou *„ultra pravicová hnutí a strany potírající svobody člověka “* (respondentka č. 14), jako například Dělnická strana.

Respondenti zdůrazňovali, že je nutné zachovat si neutralitu a nezávislost a není možné, aby nějaké straně nadřžovali nebo ji veřejně podporovali. V souvislosti s tím také upozorňovali, že je často spojují se stranou Zelených, ale že i tady je nutné držet si odstup, jak uvádí respondent č. 13: *„To, že některá strana má agendu nám bližší, tudíž je tam ta spolupráce asi intenzivnější, jako to bylo se stranou zelených, je asi přirozený a nikdo se tomu asi úplně nediví. Není to ale to, že bychom stranu zelených otevřeně preferovali a nějakým způsobem jí nadřžovali. Snažíme se naši agendu, aby si jí adoptovalo co nejvíce stran a v co nejširší míře. “* Hnutí Duha je totiž *„apolitická organizace“*, protože jedná se všemi (respondent č. 2), na druhou stranu je do značné míry organizací politickou ve smyslu vstupování do politických arén a ovlivňování politických rozhodnutí,

V souvislosti se snahou o nezávislost a neutralitu byla zmíněna určitá pravidla Hnutí Duha, které mají zabránit střetu zájmů. *„Pravidlo je takové, že v podstatě pokud má člověk nějakou vysokou pozici v nějaké politické straně, to znamená, že je veřejně vidět, není řadový člen, tak nemůže mít rozhodující pozici v organizaci a naopak, pokud ji má v organizaci, tak nemůže být v nějaké významné pozici v politické straně“* (respondent č. 5).

V neposlední řadě je nutné dodat, že jednání s politickými stranami je běžnou součástí demokratického rozhodování, kde politici rozhodují na základě veřejné debaty s občany, ale i s organizacemi, které reprezentují zájmy občanů, jak upozorňuje respondent č. 10: *„zástupci politických stran jsou ti, co o věcech rozhodnou, protože to jsou volení zástupci a v demokracii by tihle lidi měli rozhodovat v konzultaci se širokou veřejností. Nemělo by to být jen, že rozhodují oni sami, jak já si to představuji, ale mělo by to být tak, že oni vlastně facilitují a jsou zástupci těch lidí, kteří to musí rozhodnout. V tomhle smyslu ekologické neziskovky jsou reprezentací těch lidí, kteří se snaží ovlivnit něco, co se týká životního prostředí ve společenské debatě. A tím pádem si myslím, že rozhodně by tam měl být intenzivní dialog.“*

Podle respondentů funguje Hnutí Duha na bázi přátelských vztahů. Polovina respondentů ale přiznává, že je zároveň je nutná profesionální loajalita a přístup, aby větší organizace jako Hnutí Duha mohla správně fungovat. Například respondent č. 13 rozvádí tuto problematiku: *„já dbám o dvě věci zároveň velmi otevřené a přátelské prostředí a zároveň se snažím vyžadovat od lidí profesionální přístup. To znamená, aby ve věcech, které dělají, byli dobří, aby jednali zodpovědně a pořádně. Takže oboje. Já si myslím, že to jde velmi dobře skloubit, lidé na jedné straně můžou být profesionální v tom dobrém slova smyslu, na druhé straně ten kolektiv může být k sobě otevřený a přátelský a to je takový ideál, ke kterému se snažím směřovat Hnutí Duha.“*

V Hnutí Duha se tedy snaží o kombinaci obou přístupů, což respondenti vítají. Pro správné fungování je nutná organizace a určitá struktura, proto v Duze platí mechanismy odpovědností, rozhodování, ale i motivační a kárné principy (respondent č. 5). Na druhou stranu, aby organizace neztratila svůj potenciál a přidanou hodnotu, která ji odlišuje od komerční sféry, je nutné snažit se zachovávat přátelské prostředí. Jak zmiňuje respondent č. 3, *„totální alternativa má nevýhody, že se tam skoro nic nestane, na druhou stranu totálně profesionalizovaná neziskovka nemá zas toho ducha, který ty lidi nějak plní a dává jim tu sounáležitost, čili něco mezi.“*

Dalo by se říct, že organizace funguje po vzoru firem, co se týká určitých struktur a formálních mechanismů, ale na druhou stranu u organizace najdeme větší prostor pro vyjádření, společné motivace, hodnoty a cíle, které přesahují pracovní prostředí a pracovní náplň. Jak shrnuje respondent č. 11, kombinace přístupu umožňuje neefektivnější sledování cílů: *„je to náš dlouhodobý cíl balancovat na hraně té šílené alternativy až po tu totální kravačskou komerční firmu a že ten balanc je asi neúčinnější v tom, jak dosahovat těch cílů“*. Respondent č. 9 se navíc domnívá, že v současnosti už i firmy mixují tyto přístupy a že jediné prostředí, kde přetrvávají výrazně formální a byrokratické vztahy jsou úřady.

Oproti vyrovnaným přístupům profesionality a neformálních vztahů třetina respondentů vyjádřila stanovisko, že by organizace mohla být i víc profesionálnější, respektive že by organizace mohla být mírně ve prospěch profesionálních mechanismů za zachování přátelské atmosféry, protože někdy výrazné kamarádské vztahy snižují efektivitu. Jak uvádí respondent č. (3) *„Myslím, že ta míra demokracie je tam hodně široká. A v některých případech bych si dokázal představit, že by byla i nižší, že potom někdy do některých věcí už možná mluví dost lidí, než by mělo...tam se pak snižuje ta efektivita.“* Zajímavé je, že se v tomto případě jednalo o pracovníky, kteří v Hnutí Duha nepůsobí dlouho.

Respondent, který je v Hnutí Duha od 90. let, vyjádřil ale opačný postoj, respektive domnívá se, že ona kombinace nefunguje a že Hnutí Duha je *„bohužel“* spíše profesionální byrokratickou organizací. *„Organizace, která jde tou formou nějaké agentury, kde jsou ti zaměstnanci a ta administrativní stránka, ona ta administrativa strašně ubíjí nadšení lidí. A to nadšení lidí je jedna z nejsilnějších zbraní, kterou environmentální hnutí má.....Ale ta kombinace se nedaří. Duha byla tou organizací toho typu hnutí v 90. letech, kdy tam skutečně ti lidi pracovali s nadšením, teď se ale už hodně, hodně změnila, k té profesionální, byrokratické organizaci s rozbujelejším administrativním aparátem. Ten trend směřuje bohužel k tomuhle tomu.“*

Zbylí respondenti byli spokojeni se současným stavem, tedy se snahou o kombinaci obou přístupů. V této rovině se projeví tendence a pnutí mezi professionalismem a aktivismem, které všeobecně environmentální organizace řeší. Ačkoliv se Hnutí Duha snaží o kombinaci obou přístupů s vědomím toho, že je to obtížné, pnutí se promítají do postojů zaměstnanců a členů. Hnutí Duha tíhne spíš k profesionálnímu zaměření, což také reflektuje postoje respondentů (4), kteří uvedli, že

by to někdy mohlo být víc profesionálnější. Zároveň ale všichni respondenti zdůrazňovali, že je pro ně přátelské prostředí prioritou, která je v Hnutí Duha drží.

7.3.1. shrnutí

Role Hnutí Duha je viděna v šíření poselství a vizí, v inspiraci společnosti, v upozorňování na problémy a nabízení řešení v rámci veřejné debaty. Jak je patrné, kognitivní praxe Hnutí Duha je formována s důrazem na rovnost a participaci, což jsou základní prvky organizační dimenze environmentálního hnutí, jak je formulovali Eyerman a Jamison (1991). V tomto ohledu se pak kognitivní praxe Hnutí Duha shoduje s výsledky studie Poznávacích zájmů (Jehlička et al., 2005): Environmentální organizace (stejně jako jiné druhy organizací) jsou chápány jako „základní komponenty občanské společnosti“ (Jehlička et al., 2005, s. 70), které reprezentují a hájí zájmy občanů ve veřejné debatě s politickými autoritami. Environmentální organizace by měly být respektované ve veřejných debatách, měli by být zejména partnery pro politické představitele a úřady. Z toho důvodu se také ukázalo, že racionální a expertní argumenty jsou preferovány nad emotivně motivovaným chováním“ (tamtéž).

Hnutí Duha chápe komunikaci a spolupráci se státním aparátem jako důležitou a nutnou součást řešení, stejně tak chápe, že je k tomuto také nezbytné spojit síly s jinými environmentálními organizacemi, s organizacemi z lidskoprávního sektoru a jiných oblastí.

Hnutí Duha směřuje k pozitivní vizi, cílem je, aby environmentální odpovědnost byla běžnou součástí většinového názoru, proto se také organizace orientuje na získávání podporovatelů a pracuje na tom, aby se střefovala do požadavků většinového mínění. Získávání podporovatelů je důležité, neboť je pro Hnutí Duha vstupem či argumentem v ovlivňování na legislativní a politické úrovni. Hnutí Duha nesměřuje k výrazné kritice společnosti, politiky a vědeckého systému, ačkoliv má určité výtky a reforma je nutná. Emancipačním cílem Hnutí Duha je nabízet pozitivní příběh, který funguje jako reklama – pomůže ovlivnit veřejný mínění a společenskou praxi. Zdá se, že poznávací zájmy Hnutí Duha i v organizační dimenzi následují linii ekologické modernizace či liberálního environmentalismu.

IV. ZÁVĚR

V teoretické části jsem se věnovala vymezení základních pojmů a představení kognitivního přístupu k sociálním hnutím. V praktické části jsem aplikovala kognitivní přístup k sociálním hnutím na českou environmentální organizaci Hnutí Duha. Nejprve jsem představila organizaci a poté jsem se provedla detailní analýzu kognitivní praxe NNO Hnutí Duha na základě explanačních rámců – kosmologické, technologické a organizační dimenze. K vypracování praktické části jsem použila kvalitativní výzkumnou strategii, konkrétně metodu analýzy 14 hloubkových polostrukturovaných rozhovorů s zaměstnanci Hnutí Duha. Nyní souhrnně odpovím na otázku, jaké jsou poznávací zájmy a identita Hnutí Duha. Pokusím se také zdůraznit zajímavá zjištění.

Hnutí Duha reprezentuje spíše antropocentrický orientovaný proud environmentálního myšlení. Hlavním motivem pro ochranu životního prostředí a přírody je možné ohrožení současných a budoucích generací průmyslovým znečištěním a celkovou degradací životního prostředí způsobenou činností člověka. U pár jednotlivců jsem ale měla možnost pozorovat některá východiska, která mohou být označena jako ekocentrická, neboť se odvíjí od rovného práva na život a přírodu pro všechny organismy. Párkrát jsem se také setkala s náboženskou environmentální etikou.

Příčiny ničení životního prostředí jsou viděny jednak v individuální rovině – v lidském chování, ale souběžně i v modelech současné společnosti. Posoudit, jestli dominuje společenské nebo individuální hledisko, není jednoduché, protože Hnutí Duha se snaží nabízet komplexní vizi, v které zohledňuje makro i mikro perspektivy. Zaměřením na institucionální rovinu se ale Hnutí Duha přibližuje spíše kritice společenské úrovně, zároveň však zdůrazňuje, že individuální přístupy jsou neméně důležité, náleží však jiným typům environmentálních organizací. K domněnce, že mírně převažují společenská východiska nad individuálními motivacemi, mě přivedl kromě samotného zaměření organizace a kromě některých stanovisek respondentů také fakt, že téměř všichni respondenti vnímají současnou orientaci západní společnosti na zisk a na růst ekonomického růst (HDP) jako jednu z příčin environmentálních problémů.

Hnutí Duha ale není konfrontačním typem organizace bojujícím za radikální systémové změny, ukazuje se, že liberální kapitalismus jako takový totiž není pro respondenty příčinou problémů. Ty jsou viděny spíše v nedostatečném nastavení pravidel

a hranic. Radikální proměna společnosti je jednoznačně odmítána. Má-li se ale společnost proměnit pozitivním směrem a vyvarovat se environmentálního kolapsu, jsou dle respondentů nutné určité strukturální proměny společnosti, zejména reforma ekonomiky (decentralizace a lokalizace) a politického prostředí. Zajímavé je, že respondenti ani jednou nepoužili slovo kapitalismus a že blíže nespecifikovali podobu strukturálních proměn. V jejich podání se spíše jednalo o reformní, třeba i hlubší kroky v rámci současného společenského uspořádání. Cílem ochrany životního prostředí a přírody je zejména zachování společnosti „*v té podobě, jak jí dnes známe*“ (respondent č. 13). Poznávací zájmy Hnutí Duha tedy charakterizuje důvěra v reformní kroky v rámci současného společenského uspořádání. Zdá se, že poznávací zájmy Hnutí Duha jsou ve shodě s dnes velmi rozšířeným směrem environmentálního liberalismu a ekologické modernizace.

Hnutí Duha neodsuzuje technologie apriori, zároveň ale kritizuje některé aspekty technologií, neboť technologie jsou nástroji, které mohou být využívány špatně i správně, mohou problémy řešit stejně jako způsobovat. Postoje k technologiím je v podstatě neutrální. Pozitivní potenciál mají hlavně šetrné technologie snižující energetickou náročnost, které jsou součástí vize Hnutí Duha, respektive šetrné technologie jsou chápány jako součást řešení environmentálních problémů.

Vizi Hnutí Duha je reformní pozitivní proměna společnosti skrze proměnu některých nastavení a skrze proměnu hodnot, tak aby byla zajištěna demokratická aktivní občanská společnost, která zaručí nejen přežití ale hlavně kvalitní životní prostředí a zachovalou přírodu. Jde o prosazení environmentálních snah, odpovědnosti, udržitelnějšího života a hodnot jakožto většinového modelu společnosti. Podle této premisy volí Hnutí Duha své strategie a prezentaci, orientuje se na většinové mínění a zastává postoje charakteristické pro dominující směry environmentálního myšlení, u kterých předpokládá největší potenciál k pozitivní proměně společnosti. Hnutí Duha sdílí názor, že k této reformě společnosti je možné dospět jen pokud se bude postupovat všemi způsoby současně – shora i zdola, „*aby se to někde uprostřed potkalo*“ (respondent č. 11). Je tedy nutné vyvolávat tlak zdola a ovlivňovat veřejnost skrze osvětu a vzdělávání (což náleží spíše jiným typům environmentálních organizací), stejně jako snažit se ovlivňovat politické elity a rozhodovací procesy shora. Hnutí Duha volí institucionální postupy, které se snaží podporovat argumentem mobilizovaných příznivců. Přes snahu komplexního pojetí je ale organizaci bližší přístup skrze politické elity. Ovšem Hnutí Duha se takto profiluje a zaměřuje vědomě, přístupy zdola

jsou pro ni také důležité, ale jak už bylo řečeno, jsou doménou či nikou jiných environmentálních organizací.

Hnutí Duha chápe environmentální organizace a jiné druhy NNO jako „základní komponenty občanské společnosti“ (Jehlička et al., 2005, s. 70), které reprezentují a hájí zájmy občanů ve veřejné debatě s politickými autoritami. Centrální je pro Hnutí Duha právě veřejná debata a dialog, na jejichž základě by měl v ideálním případě probíhat proces rozhodování v politické úrovni. Do veřejné debaty by měli mít možnost promlouvat všichni aktéři občanské společnosti a politická sféra by pak měla na věcný obsah debaty brát ohled při rozhodování. V této rovině je pak důležité expertní vědění, které by mělo být poradním hlasem vstupujícím do debaty jako podklad pro rozhodování. Zároveň by ale expertní vědění nemělo být přeceňované, například v mediální oblasti. Větší respekt k profesionálům a důraz na jejich poznatky by měli brát zvláště politici a státní aparát, stejně tak by tato sféra měla začít považovat NNO za právoplatné aktéry, partnery a profesionály. Kognitivní praxe Hnutí Duha je tak formována důrazem na participaci, angažovanost a rovnost, což jsou základní prvky identity environmentálního hnutí, jak je formulovali Eyerma a Jamison (1991). Zároveň ale v kognitivní praxi Hnutí Duha nenajdeme výraznou kritiku elitářství a vědeckého a intelektuálního prostředí jakožto základní ideje, které dle Eyermana a Jamisona (1991) utvářely poznávací zájmy environmentálního hnutí. Neznamená to ale, že by se Hnutí Duha úplně distancovalo od kritiky těchto oblastí, pouze ji pojímá jinak, v užším slova smyslu jako reformu.

K řešení environmentálních problémů a k prosazení vize je dle Hnutí Duha důležitá komunikace a spolupráce (ve smyslu lobbingu) se státním aparátem, stejně tak je nutnou součástí řešení hlubší spolupráce (ve smyslu spojit síly) environmentálních NNO, ale hlavně taky organizací z jiných oblastí (např. lidskoprávní, humanitární, mírové atd.).

Hnutí Duha prošlo bouřlivým rozvojem a během 20 let se stabilizovalo jako největší česká environmentální organizace, která spojuje environmentální problémy se společenskou kritikou a reprezentuje institucionální cestu a mainstreamový proud pozitivní vize. V současnosti je organizace „mnohem méně nakloněna radikální kritice kapitalistické společnosti,“ než tomu bylo v jejích počátcích a „než je tomu v případě západního environmentálního hnutí“ (Jehlička et al., 2005, s. 71),² které se v 90. letech částečně vrátilo k radikálnějšímu diskurzu (Doherty, 2002; Carter, 2007; Rootes, 2007).

Ve všech postojích respondentů se pak jednoznačně projevovала strategie Hnutí Duha, která propojuje a kombinuje různé přístupy, komplexně zahrnuje mnohá témata a snaží se nabízet ucelenou pozitivní vizi. Jak už bylo zmíněno, emancipačním cílem je tedy proměna většinového postoje společnosti a hodnotových orientací ale hlavně proměna společenské praxe. Hnutí Duha se proto cíleně soustřeďuje na praktické jednání (změnu teď a tady) spíš než na definování a disputace okolo ideových východisek, což je dnes dominantním rysem environmentální hnutí a zejména velkých advokačních organizací (Doherty, 2002).

Identita Hnutí Duha odpovídá charakteristice kognitivní praxe českého environmentálního hnutí, kterou zpřítomňuje studie Poznávacích zájmů (Jehlička et al., 2005). Můžeme tedy rovněž po vzoru Jeličky et al. (2005) označit poznávací zájmy Hnutí Duha za druh liberálního environmentalismu. Kognitivní praxe Hnutí Duha se však v některých ohledech mírně liší od převažujícího diskurzu českého environmentálního hnutí. Orientací na praktickou linii, menším důrazem na roli individuálních motivací a institucionálním zaměřením se Hnutí Duha přibližuje poznávacím zájmům mezinárodních advokačních organizací.

V postojích respondentů jakožto reprezentantů organizace Hnutí Duha se vyskytovaly odlišnosti, respektive postoje byly rozmanité, což svědčí o názorové pluralitě a diskuzích uvnitř organizace. Názorová pluralita spolu s vývojem organizace nám ukazuje, že v organizaci probíhá stálá diskuze či spíš tenze mezi profesionalitou a aktivismem, stejně jak probíhá u mnohých zahraničních organizací. Je pravděpodobné, že se organizace kloní k profesionální linii, což dokládá i fakt, že v průběhu 90. let se zaměstnanci Hnutí Duha dostávali do organizace spíše skrze předchozí dobrovolnou činnost, zatímco v další dekádě již převládá standardní firemní a institucionální postup skrze inzerát a výběrové řízení.

Za disputacemi o profesionalismu a aktivismu se podle Jamisona (2001) skrývá hlubší význam – tenze mezi dominantní pozitivistickou instrumentální racionalitou a slabší kulturní hermeneutickou racionalitou. Hnutí Duha se pak snaží balancovat na hraně mezi těmito formacemi, snaží se reflektovat vlastní vývoj a vyrovnávat tenze, držet se okolo rovnovážného stavu. Na kolik se jí to daří či nedaří, je otázka pro jiné typy výzkumných prací. Procesy vnitřních pnutí a reflexí jsou přirozenou součástí rozvoje občanské sféry a sociálních hnutí, jako takové jsou v podstatě projevem správného fungování NNO a občanské sféry, neboť podle Eyermana a Jamisona (1991)

procházejí organizace a sociální hnutí dynamickým procesem formování vlastní identity v neustálých debatách.

Zdá se, že v Hnutí Duha v současnosti dochází k určité vnitřní reflexi, která je odrazem nejen dlouhé existence, ale také odrazem měnícího se politického prostředí v ČR. Environmentální kruhy chápou současnou situaci jako nastartovaný proces uzavírání politických příležitostí. Mění se prostředí, otevírání či uzavírání možností má vždy vliv na podobu sociálních hnutí, na jejich konfrontační, či konvenčnější zaměření. Do budoucna se ukáže, jak se bude Hnutí Duha vyvíjet v další fázi svého fungování a jak bude balancovat mezi dvěma druhy racionalit.

Doufám, že má práce přispěje k představení a případně i etablování kognitivního přístupu k sociálním hnutím v českém prostředí. Domnívám se totiž, že poskytuje cenné hledisko netradičního pojetí, jak nazírat sociální fenomény skrze hermeneuticko-intepretativní chápání.

V. LITERATURA A ZDROJE

- BALON, Jan. Teorie komunikativního jednání Jürgena Habermase. In ŠUBRT, Jiří (ed.). *Soudobá sociologie II. (teorie sociálního jednání a sociální struktury)*. Praha: Karolinum, 2008, s. 185-203.
- BELL, Michael. *An invitation to environmental sociology*. Thousand Oaks : Sage Publications, 2004. 325 s.
- BERNSTEIN, Steven. Ideas, Social Structure and the Compromise of Liberal Environmentalism. *European Journal of International Relations*. 2000, 6, 4, s. 464-512.
- BINKA, Bohuslav. *Zelený extremismus - Ideje a mentalita českých environmentálních hnutí*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2009a. 236 s.
- BINKA, Bohuslav. České environmentální hnutí: od utopie k formuláři. *Sedmá generace*. 2009b, 18, 6.
- BÍZKOVÁ, Rut; ADÁMKOVÁ, Halina; BÍZEK, Vladislav a kol. *Životní prostředí v České republice 1989-2004*. CENIA, 2005.
- CARTER, Neil . *The politics of the environment : ideas, activism, policy* . Cambridge : Cambridge University Press, 2007, 410 s.
- CIOBANU, Monica. Civil society. In ANDERSON, G. a HERR, K. (ed.). *Encyclopedia of activism and social justice*. Thousand Oaks : Sage Publications, 2007, sv. 1, s. 347-349.
- CÍSAŘ, Ondřej. *Politický aktivismus v České republice*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. 187 s.
- DOHERTY, Brian. *Ideas an Action in the Green Movement*. London: Routledge, 2002.
- DOHNALOVÁ, Marie. Občanský sektor. In ŠKARABELOVÁ, Simona. *Definice neziskového sektoru: sborník příspěvků z internetové diskuse CNVS*. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005. s. 4-9.

DOHNALOVÁ, Marie; MALINA, Jaroslav. *Slovník antropologie občanské společnosti*. Brno : Akademické nakladatelství CERM, 2006. 778 s.

EYERMAN, Ron; JAMISON, Andrew . Environmental knowledge as an organizational weapon: the case of Greenpeace. *Social science information*. 1989, 28, 1, s. 99-119.

EYERMAN, Ron, JAMISON, Andrew. *Social Movements : A Cognitive Approach*. Cambridge: Polity Press in association with Basil Blackwell, 1991, 184 s.

FAGAN, Adam. *Environment and democracy in the Czech Republic : the environmental movement in the transition process*. Cheltenham: Edward Elgar, 2004. 195 s.

FAGAN, Adam; JEHLICKA, Petr. Contours of the Czech Environmental Movement : A Comparative Analysis of Hnutí Duha (Rainbow Movement) and Jihočeské matky (South Bohemian Mothers). *Environmental Politics*. 2003, 12, 2, s. 49-70.

GIDDENS, Antony. *Důsledky modernity*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998, 195 s.

FROMM, Erich. *Mít nebo být?*. Praha: Naše Vojsko, 1994, 170 s.

GILCHER-HOLTEYOVÁ, Ingrid. *Hnutí '68 na Západě: studentské bouře v USA a západní Evropě*. Praha : Vyšehrad, 2004. 143 s.

HINCHMAN, Lewis; HINCHMAN, Sandra. Should Environmentalists Reject the Enlightenment?. *Review of Politics*. 2001, 63, 4, s. 663-692.

JAMISON, Andrew. *The making of green knowledge : environmental politics and cultural transformation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 205 s.

JANTULOVÁ-ŠŤOVÍČKOVÁ, Magdalena. Analýza procesu profesionalizace v občanském sektoru očima jeho aktérů. *Sociální studia: Dilemata občanské společnosti*. 2005, 2, 1, s. 131-146.

JEHLIČKA, Petr; SARRE, Philip; PODOBA, Juraj. The Czech Environmental Movement's Knowledge Interest in the 1990s : Compatibility of western Influences with pre-1989 Perspectives. *Environmental Politics*. 2005, 14, 1, s. 64-82.

JEHLIČKA, Petr; SARRE, Philip; PODOBA, Juraj. *Czech Environmental Discourse after a Decade of Western Influence: Transformation Beyond Recognition or Continuity of the pre-1989 Perspectives?.*, EUI Working Papers, RSC No. 2002/24, Florence, European University Institute. Dostupno z http://cadmus.iue.it/dspace/bitstream/1814/1782/1/02_24.pdf

KOPECKÝ, Martin. *Sociální hnutí a vzdělávání dospělých: aktivní občanství jako cíl pro celoživotní učení*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 131 s.

KOTECKÝ, Vojtěch; MACHÁLEK, Petr. Nabídnout pozitivní příběh. *Sedmá generace*. 2010, 19, 1, s. 24-25.

LORENZ, Konrad. *Takzvané zlo*. Praha: Academia, 2003, 234 s.

MARADA, Radim. Občanský sektor a organizační identita. In SZALÓ, C.; NOSÁL, I. (eds.). *Mozaika v re-konstrukci. Formování sociálních identit v současné střední Evropě*. IIPS : Brno, 2003.

MARADA, Radim. Občanská společnost: mezi inkluzí a exkluzí. *Sociální studia: Dilemata občanské společnosti*. 2005a, 2, 1, s. 7-11.

MARADA, Radim. Růstová dilemata občanského sektoru: Institucionální expanze a hodnotová eroze. *Sociální studia: Dilemata občanské společnosti*. 2005b, 2, 1, s. 147-168.

MARCUSE, Herbert. *Jednorozměrný člověk: studie o ideologii industriální společnosti*. Praha : Naše Vojsko, 1991, 190 s.

MILES, Kathryn. Environmental movement. In ANDERSON, G.; HERR, K. (eds.). *Encyclopedia of activism and social justice*. Thousand Oaks : Sage Publications, 2007, sv. 2, s. 525-532.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístupy a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. 332 s.

MOLDAN, Bedřich. *Ekologická dimenze udržitelného rozvoje*. Praha: Karolinum, 2006, 102 s.

MÜLLER, Karel. Koncept občanské společnosti konceptualizace, dilemata a nebezpečí. *Politologická revue*. 2001, 8, 1, s. 3-26.

OMAR, Manal. Non-governmental Organizations (NGOs). In ANDERSON, G. a HERR, K. (ed.). *Encyclopedia of activism and social justice*. Thousand Oaks : Sage Publications, 2007, sv. 3, s. 1039-1042

POSPÍŠILOVÁ, Tereza. Česká občanská společnost – data, fakta a měření. In SKOVAJSA, Marek a kol. *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, 2010. s. 113-142.

RAKUŠANOVÁ, Petra; STAŠKOVÁ, Barbora. *Organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Professional Publishing, 2007. 116 s.

ROOTES, Christopher (ed.). *Environmental protest in Western Europe*. New York: Oxford University Press Inc., 2007. 311 s.

SKOVAJSA, Marek. Organizovaná občanská společnost : teorie a vývoj. Občanská společnost a demokratický stát. In SKOVAJSA , Marek a kol. *Občanský sektor : organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, 2010. s. 30-89.

ŠVAŘÍČEK, Roman; ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha : Portál, 2007. 377 s.

VAJDOVÁ, Tereza . Neziskovky hledají cestičky: Občanská společnost mezi korupcí a "užíváním vlivu"?. *Grantis*. 2004, 12, 10, s. 4-5.

VAJDOVÁ, Tereza. *Česká občanská společnost 2004: po patnácti letech rozvoje : zpráva z projektu CIVICUS Civil Society Index pro Českou republiku* . Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2005. 119 s.

ZNEBEJÁNEK, František. *Sociální hnutí*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 175 s.

ZNEBEJÁNEK, František. Recenze – Ron Eyerman, Andrew Jamison: *Social Movements: A cognitive Approach*. *Sociologický Časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1994, 30, 3, s. 386-388.

Zpráva OECD o politice, stavu a vývoji životního prostředí: Česká republika. . Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2005. 216 s.

Velký sociologický slovník. Praha : Karolinum, 1996. 1627 s.

Internetové zdroje:

Co je neziskový sektor. *Neziskovky.cz o.p.s. : společnost pro rozvoj neziskového sektoru v ČR a pro podporu filantropie, akreditovaná vzdělávací instituce MPSV* [online].

Praha: Neziskovky.cz, o.p.s., c2008 [cit. 2010-07-06]. Dostupné z WWW:

<<http://neziskovky.cz/cz/fakta/neziskovy-sektor-v-cr/co-to-je-neziskovy-sektor/>>

Non governmental organization. *Wikipedia.org* [online]. 2010 [cit. 2010-10-06].

Dostupné z WWW: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Ngo>>

Český statistický úřad [online]. 2010 [cit. 2010-06-13]. Dostupné z WWW:

<<http://www.czso.cz/>>.

Hnutí Duha [online]. 2010 [cit. 2010-09-05]. Dostupné z WWW: <www.hnutiduha.cz>.

VI. PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Seznam použitých otázek

- 1) Jak jste se dostal/la do Hnutí Duha? Co Vás k tomu motivovalo?
- 2) Vzpomínáte si co anebo kdo Vás konkrétně ovlivnil? (události, autoři, spisovatelé)
- 3) Z jakého důvodu je důležité chránit životní prostředí a přírodu?
- 4) Jaké environmentální problémy považujete za nejzávažnější?
- 5) Co nebo koho považujete za příčinu těchto environmentálních a sociálních problémů?
- 6) Jak by se měly tyto environmentální problémy řešit?
- 7) Co si myslíte o udržitelném rozvoji?
- 8) Myslíte si, že ekonomický růst je nezbytný?
- 9) Myslíte si, že k řešení environmentálních a společenských problémů stačí současný trend implementování environmentálních požadavků do politik a průmyslu v rámci zavedených společenských struktur nebo jsou nutné systémové strukturální změny?
- 10) Co si představíte při slově příroda?

Technologická dimenze

- 11) Jak nahlížíte na roli technologií ve společnosti?
- 12) Které technologie považujete za nejškodlivější a proč?
- 13) Které technologie považujete za šetrné k životnímu prostředí, tedy ty které zmírní dopady na žp, či ho nadále nebudou poškozovat? (tzv. „zelené“)
- 14) Tkví řešení globální ekologické krize v „alternativních technologiích“?
- 15) Jakou roli by měli mít ve společnosti experti?

Organizační dimenze

- 16) Jakou roli by podle Vás měli hrát envi. organizace v současné společnosti? Jakou roli byste jim přáli?
- 17) Plní environmentální organizace tuto roli v současnosti? Jsou zde nějaké překážky, problémy?
- 18) Jak funguje Vaše organizace? Co je hlavním cílem?
- 19) Co se týká činnosti organizace, jaké aktivity při manifestování a dosahování požadavků používáte? (tím mám na mysli: *protesty* - přímé akce (demonstrace, blokády), *petice*, *institucionální postupy* – lobování, konzultace o legislativních návrzích, výzkumy a následné psaní zpráv, navštěvování veřejných shromáždění)
- 20) Které z těchto aktivit upřednostňujete? Které považujete za účinnější?
- 21) Jaké vztahy preferujete uvnitř organizace? Spíše profesionální loajalitu nebo kamarádké semknutí jako v komunitě?
- 22) V souvislosti s tímto, jak by podle vás měla vypadat environmentální organizace? Měla by být naprosto profesní po vzoru obchodních firem nebo by měla být více alternativní sítí?
- 23) Jaké vztahy máte s jinými nevládními organizacemi?
- 24) Měli by environmentální organizace spolupracovat s politickými stranami? Nakolik, popřípadě s kterými?

Na závěr:

- 25) Řídíte se v osobním životě nějakými etickými zásadami? (např. vegetariánství, kupování domácích výrobků, preferováním výrobků s bio kvalitou, fair trade, omezení jízdy autem, omezení vlastní spotřeby)

Chtěl/a byste ještě něco dodat?

Příloha č. 2 – Rozhovory s respondenty

Respondentka č. 1

1) Jak jste se dostal/la do hnutí duha? Co Vás k tomu motivovalo?

R: Tak to nebyla nějaká motivace, že bych si řekla chci pracovat na Duze, ale spíš taková souhra náhod. Jednak to souvisí s mým studijním oborem, pracuji v oboru dá se říct, takže jsem to preferovala, takže jsem to preferovala. Ale spíš, já jsem tam začala pracovat vlastně za studii. Jedno léto jsem se rozhodovala, jestli pojedou opět pracovat do Irska jako servírka, kde jsem byla už předtím, a už se mi tam moc nechťelo a potom jsem šla kolem nástěnky ve škole, kde byl vypsán konkurz na tu moji pozici, kde teď pracuji, a to mě zaujalo, takže jsem si řekla buďto Irsko nebo zkusím tohle, a pak se to scházelo dobře, takže jsem tam od té doby.

T: A motivovalo vás ještě něco jiného nebo jenom ten studijní obor?

R: Tak hlavně bylo to v oboru a potom prostě mi to přišlo takový jako... jasně já bych nešla pracovat do banky nebo něco takového, prostě je mi to blízký, stejně jako jsem si vybrala studijní obor tak mi to přišlo takový, ta motivace byla podobná.

T: Můžu se zeptat na motivaci, co vás konkrétně přivedlo k tomu, že jste se začala zajímat o environmentální problémy? O environmentální tematiku? A co vás pak motivovalo k vašemu oboru?

R: To jsou takové hrozně vágní otázky, spíš otázka není vágní, ale ty odpovědi jsou takové vágní, že člověk začne vzpomínat na to, že měl prarodiče na venkově a trávil tam prázdniny. Já mám babičku s dědou pod Beskydami. Nevím, krásný západ slunce u nás v kuchyni.. to jsou takové, no těžko říct, jestli to s tím souvisí...

T: To souvisí, to jsou určitě nějaké motivace.

R: Ta moje cesta do Duhu vedla přes ten můj studijní obor, jinak na Duze je nás z té environmentalistiky dneska už víc. Takže si tu otázku kladu spíš jinak, ne jak jsem se dostala na Duhu, ale proč jsem se rozhodla pro ten studijní obor a to byl, já jsem původně ze všeho nejvíc chtěla studovat žurnalistiku, ale ta se v Brně kombinuje na bakalářské úrovni ještě s dalším oborem, takže jsem si hledala ještě další obor a nejdřív jsem si říkala, že to bude sociologie, ale potom když jsem prohlížela ty učitelské noviny, tak jsem tam uviděla humanitní environmentalistiku a to mě udeřilo do očí a řekla jsem si to je prostě ono. Já myslím, že ale už na tom gymplu, jak je člověk trochu jako mladý rozervaný revolucionář, když se vždycky mluvilo o globalizaci, tak jsem si kladla otázky, říkala jsem si, že to není tak jednoznačný, ta ekologie mě vlastně zajímala už tam.

2) Mohla bych se zeptat, jestli vás ovlivnil nějaký konkrétní, co, nebo kdo vás vlastně ovlivnil, nějaké události, autoři, osoby, spisovatelé? Jestli jsou tady nějaké takové momenty?

R: Tak ve škole to byla jednoznačně paní profesorka librová, která tam tu katedru založila, a u které jsem pak psala i diplomovou práci. Prostě ona je pro mě vzácná osoba jednak tím, čím se zabývá a potom tím, vůbec svým přístupem ke studentům. Také to byla ona a pak to ještě byl jeden můj skvělý spolužák, můj kamarád, se kterým jsme dokázali vést sáhodlouhé diskuze na všechna možná i nemožná ekologická, environmentální témata.

T: A nějaké autoři spisovatelé?

R: Tak Librová je taky autorka. Já se zamyslím... mě přišlo hodně lidí inspirativních, to asi nebudete znát, ale Nad'a Hanysová, která je také od nás z katedry a zabývá se environmentální ekonomikou, ta mě zase vůbec přivedla na ten koncept té environmentální ekonomie a vůbec na další autory, kteří se tím zabývají v zahraničí. Takže prostě i věci na, které bych sama nepřišla, jak souvisí ekonomie s ekologií, jaké má důsledky a vlastně, že to teoreticky jde dělat i jinak. To mi přišlo strašně zajímavý. Ještě třeba Erazim Kohák, jeho zelená svatozář.

3) Z jakého důvodu je důležité chránit životní prostředí a přírodu?

R: Tak já se zamyslím. Asi pro to, mě to prostě přijde úplně normální. Mě to tak přijde správně. Já nevím, jak bych to vysvětlila, mě to prostě přijde úplně přirozené. Člověk by měl být nějakým způsobem skromný a měl by mít nějakou zpětnou vazbu k tomu svému chování a nejenom v těch environmentálních ohledech, ale i v jiných, chování k jiným lidem k přírodě a tak podobně. Pro mě to není, že ekologie je na vrcholu, ale spíš je tak jako součást ucelenějšího balíku, konceptu.

4) Jaké environmentální problémy považujete za nejzávažnější?

R: To je teda hodně obecná otázka. Vás zajímají nějaké kauzy?

T: Spíš obecně, co považujete za nejzávažnější ohrožení..

R: A na jaké úrovni? V české republice nebo globálně?

T: Můžete mi říct jednak na té globální a jednak tady. To záleží čistě na Vás, co považujete za závažné.

R: Nejzávažnější..no ono se dá říct, že tady v té naší západní kultuře, ta příroda lidem není tak úplně ukradená, oni se o ní lidi tak nějak vágně zajímají, nebo říkají, že mají nějaké ekologické motivace, třeba říkají to, že třídí odpad, ale to je podle mě problém v tom, že lidi to mají hrozně zjednodušený, abych to zformovala nějak jasně, ten problém je v tom, že lidi si uvědomují strašně málo ty souvislosti toho svého života a těch dopadů toho svého života. Když to řeknu vulgárně, tím, že budu házet papír do papíru a plasty do plastu, tak jako pomůžu sice něčemu, ale není to nějaká velká pecka. Lidi si neuvědomují strašně moc dalších věcí, takže problém je v tom, že ta příroda, je strašně složitá a ty souvislosti našeho chování a ty dopady jsou taky hrozně spletité. Takže já nevím, říkat například, hospodaření v lesích, to je tak všechno dohromady, takový jakoby...já nevím, prostě problém je v lidech.

Problém je tedy v lidech, v lidském chování, takže asi nejde označit nějaké nejzávažnější.

No. Ne ne, že bych řekla globální změny klimatu, tak to vám neřeknu, nebo důsledky hospodaření v lesích, to taky nemůžu říct. Jedno není důležitější než druhý, jako všechno je to takový jako balík. Takže spíš asi takové malé povědomí o ekologických souvislostech, mezi lidmi.

5) Co nebo koho považujete za příčinu těchto environmentálních a sociálních problémů?

R: Tak to z toho vyplývá, jasně že lidi, ale zase neříkám, nemyslete si, že patřím k takovým těm, kteří by říkali vyhladíme lidi, to zas ne, já vím, že my tady na té planetě máme svoje místo, plnohodnotné.

T: A ta příčina, proč se vlastně lidi takhle chovají?

R: Proč je to tak u nás, když už jsme na vyspělé úrovni a jsme tak vzdělaná civilizace těžko říct, proč je to tak u nějakých domorodců dejme tomu v Amazonii, kteří v podstatě taky nemají nějakou přirozenou tendenci tu přírodu ochraňovat a říkají třeba antropologové, když tam jezdí, že když domorodci uvidí traktor, nebo nějaký harvester, který dokáže ten prales v podstatě vyplundrovat, tak jsou z toho nadšení, ta příroda pro ně znamená trošku jako komplikace, nevím. Možná to teď zjednodušuji a neříkám to úplně přesně. A jak byla ta otázka, proč to tak je?

T: To jsem se ptala v souvislosti s tím, jak jste řekla, že příčina je to lidské chování, nebo malé uvědomění. Kde je podle vás ta příčina?

R: Já na to asi nepřijdu, já nejsem žádný velký filosof.

T: Já vás nebudu trápit a zeptám se dál.

6) Co si myslíte o udržitelném rozvoji?

R: Já nevím, mě to přijde jako taková zkratka, pro mě ne moc naplněná obsahem, spíš taková zneužívaná a vyprázdňovaná, takže já se tím nezabývám.

T: Myslíte si, že by mohl být efektivním řešením těch problémů?

R: V tomto kontextu o tom já vůbec neuvažuji. Pro mě udržitelný rozvoj není téma, jako já ty věci asi možná pojmenovávám jinak. Je to i tím, že u nás na fakultě máme tendenci si z tohoto sousloví dělat srandu, takže jsme vůči tomu takový skeptičtí.

T: Takže je v tom nějaký problém, je to zneužitelný ?

R: No nevím. Pro mě to nemá žádný konkrétní obsah, je to takové populární sousloví, pod kterým si dejme tomu předseda sněmovny bude představovat něco jiného než já a to je podle mě ten problém, protože každý máme v tom životě jako jiný hodnoty a řešit něco udržitelným rozvojem, když si každý pod ním představuje něco jiného jednoduše nejde.

7) Co považujete za efektivní řešení těchto environmentálních problémů?

R: Já se asi čím dál víc kloním k takovému tomu, individuální úrovni, člověk to prostě musí mít srovnaný sám. A může tu pomáhat třeba environmentální výchova. Jako takhle, mě přijde skvělý, že když se podíváte po té společnosti, tak existuje třeba Hnutí Duha a to se zabývá takovým jakoby, teď to zjednoduším, technicistním řešením, my se snažíme upravovat zákony, tak aby, když podle nich budeme žít a jednat, tak budeme méně škodit, než jsou ty zákony nastaveny teď. Takže my děláme tohle, potom jsou v tom ekologickém hnutí organizace, které dělají ekologickou výchovu, pak jsou prostě nějací hipíci, kteří žijí super skromně a o svět se jakoby nezajímají, pak je strana zelených a tak zapadají ty střípky do té mozaiky. Já nevím, já jsem to nevyjmenovala všechno, ale je toho hrozně moc a mě přijde skvělý, že je to bohatý a že těch řešení nebo těch názorů, jak to dělat je hodně, takže mě přijde dobrá ta pluralita v tom a vůbec, že se něco dělá. Ale podle mě neexistuje jedno řešení, které když já tady vymyslím, tak svět bude skvělejší, to ne.

T: Já se zeptám jinak, jak by se environmentální problémy měly řešit? Například na různých úrovních, globální, regionální?

R: Prostě jsou různé cesty a určitě, já si myslím, že, co se děje teď, je jako ..ten dělá to a ten zase tohle, že to je jako dobrý přístup, ale prostě ono se tady hodně věcí mění, ale víme, že to tady blokuje politici se svými, no s lobbisty za zády a tak. Možná, že kdybychom tady neměli vládu prolezlou lobbisty a

nejrůznějšími tunely, které mají dopad i v té ekologické úrovni, tak to ekologické hnutí by pak mělo nějaký silnější dopad. Možná je fakt důležitý začít jako pracovat fakt intenzivně s tou politikou, aby pro ně opravdu byla ekologie téma, nebo aspoň mezi top ten tématy, nebo top five. Zatím je to spíš taková třešnička na dortu, ostatně jako někdy v 90. letech Václav Klaus řekl, příroda to je jenom taková třešnička na dortu a myslím si, že ten jeho pohled, tento pohled sdílí víc, že to lidem nepřijde divný, příroda je jen taková ozdoba, ale to že to je zdroj naší potravy, našeho čistého vzduchu, vody, že je to domov pro milionů a milionů jiných tvorů, to není nezanedbatelné. Takže žádná třešnička na dortu, to je prostě ten dort a Václav Klaus není ani ta pecka v třešničce.

8) Myslíte si, že ekonomický růst je nezbytný?

R: Já jsem trochu skeptik, já mám trochu jakoby strach se k tomu nějak definitivně vyjadřovat, já prostě na to nemám silný názor, protože respektuji to, že například moje spolužačka se teď na doktorátu zabývá tímto a ví o tom mnohem víc než já, takže až ona něco zjistí, vybadá, tak já si to třeba přečtu a řeknu si to je zajímavý. Jsou prostě, třeba Herman Daly, různí ekonomové, různí teoretici, kteří prostě říkají, že není nutný a co já k tomu mohu říct chytřejšího, jako nic.

T: Já se na to ptám spíš v souvislosti, jak jste mluvila tady o politice, tak vlastně ty politici, environmentální hnutí v potaz neberou, neberou v potaz řešení, tak ty vlastně staví právě na ekonomickém růstu a díky získávají hlasy.

R: Jasně, no taky my, jako Hnutí Duha, tak v různých svých aktivitách chce, aby dejme tomu změnou nějakých zákonů chceme třeba i dosáhnout toho, aby bylo víc pracovních míst v oborech jako jsou různá zelená odvětví. Obecně decentralizace. Takže když budete mít třeba více drobných zemědělců, nebo lepší podmínky pro zemědělství, tak třeba bude pracovat víc lidí v zemědělství, což je svým způsobem taky nějaký ekonomický růst, takže já nejsem schopná domyslet ty souvislosti takhle úplně, ale myslím, si, že je skvělý když lidí budou pracovat a budou pracovat na svém malém poli a budou schopní to sousedům prodat a uživit se tím. Hlavně, když je to bude bavit a budou schopní si takhle vydělat na slušný živobytí. Ale to už tady plácám, já tomu fakt nerozumím tomuto.

9) Myslíte si, že k řešení environmentálních a společenských problémů stačí současný trend implementování environmentálních požadavků do politik a průmyslu v rámci zavedených společenských struktur, těch normálních struktur?

R: A můžete mi to konkrétním příkladem, jak to myslíte tohleto?

T: Na konkrétním případě... spíš tak obecně. My tady dneska vidíme, jak se snaží dělat nějaké změny v legislativách, dejme tomu v rámci odvětví trhu a průmyslu. Já tu teď řeknu takovou věc, já si myslím, že mnohdy to pomůže, ale mnohdy často oni najdou stejně skulinku někde jinde, takže jestli tohleto implementování environmentálních požadavků stačí za současných společenských struktur, nebo jestli jsou nutný nějaké ty strukturální změny?

R: Asi jak jsem vám říkala, že mě přijde důležitý, že to hnutí celé je takové barevné, že někdo se věnuje třeba těm malým dětem, té environmentální výchově a někdo dělá tohle, co jste teď popsala a někdo zakládá národní parky, takže si myslím, že to není jediná věc, co by se měla dělat. Je to jedna z toho velkého balíku věcí.

T: Aha, jestli teda stačí to tempo, jak se to dneska mění?

R: Ne to nestačí, ono se vlastně skoro nic neděje. Ono se toho dobrého za poslední dobu se toho děje hrozně málo, za fischerovy vlády skoro nic, a hlavně se děje hodně špatného. Takže to bych vůbec nebrala v potaz tady to.

T: A Strukturální změny vstříc jiným legislativám, proenvironmentální, by byly žádoucí v budoucnu?

R: No určitě se to musí dělat, to je právě potřeba, jak jsem říkala, prostě i v té politice, ty lidi musí být, nesmí to být vnímáno jako, že ti, co se snaží o nějaký o nějaké environmentálně příznivější žití tady na planetě, bylo by skvělé, aby nebyly vnímány jako nějaká opozice, ale spíš jako aby byly vnímány jako naprosto relevantní součást tady světa a světonázoru, třeba.

T: Spíš než menšina většina?

R: No no no, prostě, aby to nebyli hipíci v očích většiny, aby to nebyli anarchisti a aktivisti a blázni, co ničemu nerozumí a akorát chtějí kazit rozvoj.

10) Co si představíte při slově příroda? Jak vnímáte přírodu?

R: Já to mám ovlivněný vždycky tím, co zažívám v té přírodě. Takže když se řekne příroda, tak se mi vybaví moje největší hobby nebo moje největší životní náplň a to je prostě horolezectví, skály a hory a tohle. A nebo třeba teď se mi z poslední doby vybaví krásný pohled na Beskydy v mém rodném kraji, protože jsem tam v sobotu zase byla, takže to, co jsem zažila v poslední chvíli, teď je jaro, všechno má takovou šťavnatou zelenou barvu a je to plné života, takže v každém ročním období něco jiného. Příroda je pro mě naprosto nutná věc. Když se řekne příroda, tak si to asi představím v tom významu té krajiny a

toho, co je za tím městem. Nenapadne mě na prvním místě třeba příroda jako zdroj ropy a různých obnovitelných i neobnovitelných zdrojů, tak tohle si na prvním místě nepředstavím, spíš si představím to krásný estetický, harmonický, kde člověk odpočívá a má to spojené s pozitivníma no prostě tak.

T: Kdybych se zeptala na slovo příroda samotné, na nějakou tu přírodu samotnou, jak to vlastně pochopíte? Co to je ta příroda? To je to, co je za městem nebo jak jste říkala? To je to místo odpočinku nebo...

R: V prvním plánu si asi představím, to je to místo, kde trávím snad všechny víkendy a mám to spojený s výletem a s volným časem, protože tam trávím, co můžu. A určitě je příroda i ve městě, akorát má trochu jinou podobu, nějakou kultivovanou a i takovou přírodu mám ráda, strašně ráda mám šerky, když kvetou ve městě, líbí se mi pěkný parky, líbí se mi když někde je záhon macešek tak to všechno je pro mě příroda a pokojové kytky nakonec taky, i když no.

11) Jak nahlížíte na roli technologií ve společnosti? Mobily, auta, já nevím všechno možný. Jakou mají roli pro naši společnost?

R: Technologie mohou přinést dobré věci, ale faktem je, že z hlediska přírody to není tak jednoduché a ty dopady jsou spíš špatné, že jo. Ale já neříkám, že jsem nepřítel technologií, mám auto a jezdím tím autem, mám mobil, sice obstarožní a mám ho spoustu let, ale spoustu lidem technologie ulehčuje život, takže to je určitě dobrý.

R: Je to ambivalentní?

T: Já nevím, to nedokážu úplně tak jako říct, máte technologie a technologie. Máte kolovrátek a to je taky technologie, to je prostě měkká technologie, která je v pohodě a nenapadají mě nějaké závažné dopady, ale když někde zpracovávají ropu v rafinerii nedej bože na nějaké plošině někde v nějakém zálivu, kde se třeba prohánějí kosatky nebo já nevím co, tak z toho mě jímá hrůza, takže v tom případě možná, že je ambivalentní. A může být určitě, a máme zelené technologie, neříkám, že to je řešení, já nejsem technokrat, ale zkrátka není technologie jako technologie, nevyhneme e jí, jsme civilizovaná společnost, bude to tady, je to tady a my se s tím musíme vyrovnávat.

12) Které technologie považujete za neškodlivější a proč?

R: Já tomu zase tak úplně nerozumím, ale zase určitě technologie, které jsou spojené s dobýváním nějakých neobnovitelných surovin, už jenom proto, že se dobývají neobnovitelné suroviny ale taky proto, že za sebou zanechává obrovské znečištění a navíc spotřebovávají spoustu materiálu už jenom na to, aby mohly fungovat, aby mohly vzniknout. Když si třeba představím, já jsem z rodiny, kde můj bratr je strojař a on se živí tím, že navrhuje, kreslí, vymýšlí různé komponenty do právě rafineriek a teď staví někde za Uralem Rusové rafinerku, kde vlastně brácha lítat pracovat, takže tam na to místo lítá desítky lidí z Evropy, protože to dělají Evropani, hlavně tady firmy, co sídlí v Česku, takže je to spojené s tím lítáním, teď se tam vyseká kus tajgy, bude se tam dobývat ropa, to že jim tam někde nějaká ropa vytekla, způsobilo to takovou jako menší katastrofu nebo havárii ekologickou, toho si tam nikdo nevšimne. Takže ty tvrdí technologie, všechny možný technologie, které přepravují všechny možné věci i lidi z jedné strany planety na druhou. A pak technologie, které využíváme k nějakému našemu pobavení se, vezměme počítače, internet jako skvělá věc, každý to využíváme a myslím i ekologický aktivisti, pracovníci Hnutí Duha. Pracují na internetu, sedí u počítače, má to velké výhody, ale prostě to, že hodně uživatelů, většina, si neuvědomuje, že to má nějaké souvislosti a používají to neomezen, nevypínají počítače, nešetří, je jim jedno, jestli ten počítač žere víc nebo míň. To, jak ty technologie používáme, neuvědomujeme si to, neuvědomujeme si nějaké důsledky, to že jsou dosažitelné, levný relativně a jejich důsledky jsou velké. Tak trochu to motám, ale snad si to nějak přeložíte.

13) Které technologie považujete za šetrné k životnímu prostředí, tedy ty které zmírní ty dopady?

R: Třeba ekologické zemědělství, a tyhle různé varianty, které jsou svým způsobem hrou na návrat k tomu, co bylo dobré, teď neříkám, že se chci vrátit zpátky, ale k těm co čerpají třeba na nějaké zkušenosti z minulosti, těm, co se snaží ušetřit, co se snaží co nejvíc zmírnit dopady. Nevím nedokážu vyjmenovat úplně konkrétně, ale zrovna to ekologické zemědělství mi přijde dobrý příklad.

T: A jsou ještě nějaké kromě toho zemědělství?

R: Mě přijde skvělý, že jde vyrábět solární energie a když jedu vlakem a vidím kolik vyrostlo solárních elektráren a začínají zabírat půdu a často třeba půdu, která byla dřív zemědělská, třeba i s vysokou bonitou, když se tam třeba postaví elektrárna a za 15 let se rozmontuje, protože má nějakou omezenou životnost, a odveze se někde do šrotu, tak ta půda se už asi nevrátí do zemědělské a postaví se tam nějaký humus, to je dost možný tohle, podle mě. A až se podíváte do hloubky, tak právě proto já nejsem pro solární energii tak nadšená, protože kdyby se tyhle moje domněnky měly naplnit, tak je to z mého pohledu krajinně průser. V tom sem taková rozpačitá někdy.

T: Mohlo by se to řešit na budovy, se říká.

R: Tak jako to je jasné. Na budovách se mi to líbí hodně, ale v té krajině, tak to je průšvih a není to vůbec pěkný a třeba jak mi nevadí větrné elektrárny, tak ty solární se mi dost výrazně nelíbí.

14) Tkví řešení globální ekologické krize v „alternativních technologiích“ ?

R: Svým způsobem ano, určitě. Je to jako, ale řešení..když řeknete slovo řešení, tak já to beru jakoby definitivně, že tím se to vyřeší úplně, ale to já si nemyslím, že se to vyřeší úplně. To je zase jedna z těch věcí, které patří do toho velkého balíku. Takže ty technologie, ta environmentální výchova a ty další věci.

T: Takže je to součást?

R: Ano, je to jedna z věcí, co je potřeba dělat.

T: Je to nezbytná součást?

R: Ano, já jsem všema 20 proti Pruněřovu, a to jsou tedy ty solární elektrárny lepší než Pruněřov.

15) Jakou roli by měli mít ve společnosti experti?

R: Důležitou. Hnutí duha spolupracuje s experty ve všech těch a zaměstnává experty na všechna ta témata, kterými se zabýváme. To nemůžeme vymyslet dobrý řešení bez expertů. Například bez expertů na lesy to prostě nejde jako, nepostradatelný.

T: A jakou roli mají tihle experti ve společnosti?

R: Těžkou, protože známe ten stereotyp vědce, který je někde zavřený, něco ví a jednak neumí mluvit jazykem běžných lidí tak, aby jim to vysvětlil a za druhé je to nějaký podivín, takže potom je vzácný každém, který umí ty věci jako podat, prostě lidsky. Oni často jako potřebují právě nás, nevládní organizace, abychom je trochu jako překládali do toho jakoby běžného jazyka nebo něco takového.

T: Ještě jsem se chtěla zeptat, jakou podobu by mělo mít expertní získávání poznatků? Právě jsme tady na to narazily, že jste říkala, že tady máme nějaký institut vědce, který je zavřený někde, je to vlastně státní instituce tahle věda, protože je otázka, kdo je považovaný za vědce dneska.

R: No nevím, já za vědce považuji člověka, který buďto sedí v akademii věd, nebo ještě lépe učí na nějaké katedře, je tam třeba docent, profesor, nebo třeba klidně i nějaký asistent, já nevím, začínající doktorand, ale je to člověk, který se intenzivně věnuje nějaké části nějakého oboru. Na humanitní environmentalistice je například holka, která si vybrala, že se bude zabývat tím, jestli je ekonomický růst nutný, ona jednou, pokud v tom bude pokračovat, tak na to bude expert.

T: Takže nějakou obecnou roli expertů ve společnosti?

R: Experti podle mě se nachází zejména na univerzitách, nebo v akademii věd, my v hnutí duha máme Jaromíra Bláhu, který je sice vzdělání veterinář, ale už asi 20 let se intenzivně zabývá lesním hospodařením a nemá na to vystudovanou školu, pracuje v nevládní organizaci a prostě je to velký expert na lesy. Potom jsou takovýchle různí disidenti mezi těmi experty.

T: Takže si myslíte, že většinou by mělo být to expertní poznání doménou těch vysokých škol, popřípadě nějaký lidí, které jsme nazvali disidenty vědy..

R: Já si představuju, že jsou hlavně na těch vysokých školách, a potom z těch vysokých škol můžou jít do těch nevládek a můžou teda jít i do státních institucí, do soukromé sféry, jako nemusí být zavření jenom na těch vysokých školách, tam se většinou rodí, ale prostě pro někoho je třeba nějaké téma hobby a nemusí to dělat na škole a titul je mu úplně ukradený. Kolega Karel poslanec, nerada bych se ho dotkla, myslím, že nevystudoval vysokou školu, ani proto, že on je takový nepřizpůsobivý různým formám institucí a v energetice, myslím, patří mezi špičku takových těch tady v české republice.

T: Já se na to ptala, proto, jestli si myslíte, že to expertní poznání by mělo být doménou jenom státních institucí? Nebo jestli jsou i jiné formy?

R: Já nerozumím té otázce dostatečně..

T: Vlastně dneska tady máme, za vědce jsou považovaný ty, kteří jsou ve státní instituci a člověk, který na to nemá školu, nebo není v té státní instituci, není považovaný za experta.

R: Já moc nevím, jestli to tak je, možná, že když to říkáte vy.

T: Myslím to spíš jako obecně, je to jen domněnka, nemusí to tak být.

Asi prostě ten stereotyp takhle funguje a já se tomu moc nedivím, ale asi hodně lidí ví, najdou se výjimky, které potvrzují pravidlo a každý určitě zná nějakého člověka, co něčemu hodně dobře rozumí, když to nevystudoval. Nebo něco hodně dobře umí. Někdo je expert na já nevím třeba na vaření kávy a přitom prostě nedělal hotelovku, prostě proto, že je to jeho hobby a nějak ho to niterně zajímá, tak se tomu věnoval ve svém soukromí, pak začal pracovat v kavárně a naučil se to tam. Ta škola není vždycky garance.

16) Jakou roli by podle vás měli hrát envi. organizace v současné společnosti?

R: Důležitou. Co nejdůležitější. Určitě zase součást nějakého spektra. Rozhodně jsem spíš jako odpůrce názoru, abychom byly nějaká protiváha a doufám spíš v to, že naše role by měla spočívat ve spolupráci.

T: Jakou roli byste environmentálním organizacím přála?

R: Hlavně, aby byly respektované, respektované politiky, respektované třeba veřejnosti. Aby byly známé. Aby nebyly nějakým étosem toho, že to dělají parta kamarádů po práci jako koníček, jako nějaké hobby. Aby bylo lidem jasný, že je to profesionální záležitost.

17) Myslíte si, že ty organizace v současnosti plní tuto roli?

R: Tak některé jo, není jich zase moc, ale prostě Hnutí Duha určitě, do nějaké míry. Člověka v tísní tady máme. Tydlety velký, který tady mají nejdelsí tradici, tak myslím, že těm se to víceméně daří. Určitě je tady strašně moc, co změnit.

T: Já jsem se právě chtěl zeptat, jestli jsou zde nějaké překážky, problémy, které těm environmentálním organizacím brání?

R: Jasně máme. Řekne se Hnutí Duha, nebo řekne se ekolog a hodně lidem vyskočí nějaký varovný světylka, prostě těch předsudků je hrozně moc.

T: Jestli jsou tu nějaké překážky, například ze strany státu nebo takhle?

R: Myslím si, že částečně nějaký ano a úplně přesně tomu nerozumím, ale myslím si, že nějak částečně jo, ale na druhou stranu tady ten sektor nevládní nějak jako funguje a fungovat může. No překážky, těžký je vždycky to financování udržovat nějakým způsobem. Až vyschnou evropské fondy ta to zase bude, je to taková práce, kde se musíte hrozně moc snažit. Když se vrátím k tomu, co bych jim přála, tak bych jim přála velkou podporu veřejnosti, aby to tady bylo zažité podporovat ty nevládní organizace, přispívat jim pravidelně drobnou částkou, nebo třeba odepisovat si z daní nějaké to procento ve prospěch nevládních organizací, prostě to by my přišlo, že má ještě velké rezervy, tam se dá ještě hodně, co dělat, určitě nám to jednou hodně pomůže, až se tohleto změní.

18) Jak funguje vaše organizace?

R: V jakém smyslu?

T: Popište mi teď nějak v kostce hnutí duha, jak funguje, jeho hlavní cíle.

R: No to je hrozně moc otázek dohromady, chcete popsat tu organizační strukturu?

T: To taky, potom, ale tak nějak v kostce popsat, představit hnutí duha. Jestli chcete můžete začít tou organizační strukturou.

R: Jako takhle Hnutí Duha je ekologická organizace, teď bych vám mohla přečíst naši vizi, kterou já si nepamatuji z hlavy, protože je napsaná a co je napsané si nepotřebuji pamatovat, na to se můžu kdykoliv kouknout a přečíst vám to. A nebudu to ani nijak parafrázovat, je to tam hezky shrnutý. Naše aktivity se soustředí hlavně do věcí, co se týkají lesů a lesního hospodaření, odpadového hospodářství, energetiky, zemědělství a potažmo ekologického zemědělství a potom nějakým způsobem distribuce veřejných financí, to znamená takových těch státních zakázek a výstavby dálnic a takových těch betonových věcí, takže to jsou, to je taková hlavní naše agenda tyto témata, která by teda samozřejmě dohromady měla dávat nějaký koherentní obraz často se v souvislosti s tím objevují takové ty výrazy jako zelená ekonomika, hlavně asi tohle, takže v tomto duchu my jsme asi zaměřeni jako obsahově. Jinak je to organizace, která círka 30-40 zaměstnanců na různě velké úvazky. Má ředitele, má ekonomickou ředitelku, má programového ředitele, který je taková ideová hlava, trošku jako genius, na promýšlení té naší agendy v souvislosti s politikou atd. Máme samozřejmě dneska i nějaké lidi, kteří se zaměřují na věci, co se týkají nějaké té veřejné komunikace. To si myslím, že už je docela profesionalizovaná organizace, která si jako nedělá věci na koleni, ale jsou tam fakt zaměstnaní lidé, kteří svojí práci rozumí, já si myslím, že poměrně významná, nebo speciální věc je to, že hnutí duha má zaměstnaného grafika, grafičku na plný úvazek. A grafička je neustále zahlcená prací, protože děláme strašně moc publikací, které si myslím, že jsou na úplně super úrovni a to mi přijde jako dobrá ilustrace toho, co chci říct, jestli mi rozumíte.

T: A k té organizační struktuře?

R: To jsem jakoby naznačila, myslím si, že nemusíme jít do detailů. Já jsme prostě chtěla říct, že nejsou tam lidi, kteří by nevěděli, co je jejich práce, každý má nějaký svůj úkol a myslím si, že ti lidi jsou v těch věcech odborníci. To není takové to látání na koleni. A ještě, co je zajímavý, že Hnutí Duha je spojený v první dekádě své existence spíš s takovým více aktivismem, blokáda trojmezínského pralesa a tábory u temelína a v té druhé dekádě je spíš spojena s takovým tím, nebo ani ne v celé té dekádě, ale spíš s takovým jako umírněním, takový think tank. Spíš se začaly nosit ty kvádra, kravaty a začalo se více chodit do parlamentu a lobovat. A dneska se postupně začíná mluvit o tom, že bez toho aktivismu nemám, no prostě je pro nás důležitý a snažíme se získávat veřejnost a budovat nějaký hnutí lidí. Takže nechodit někde demonstrovat v 10 lidech, ale budovat hnutí. Používáme k tomu taky sociální sítě.

T: Já se zeptám mimo rozhovor, vy jste dneska měli demonstraci...

R: No měli. Jo byla to po delší době jedna z těch větších akcí. I to naše vedení prostě mluvilo v tom duchu, že fakt zjišťujeme, že se k tomu musíme nějakým způsobem vracet.

T: Mě právě přišlo, že jsem dlouhou žádnou, možná to je tím, že jsem tady v Praze, neviděla. Viděla jsme spíš jen podpisové akce, dopisy, maily.

R: Ano, to byla taková trošku suchařina, když se to tak vezme. Myslím si, že teď se zase budeme snažit, budeme se učit aktivismu, ale určitě nepolezeme na komíny, tu roli už obsadily greenpeace a taky pro nás to není jako cesta, kterou bychom uvažovali.

19) Jaké aktivity při manifestování a dosahování požadavků používáte? Mám na mysli protesty, přímé akce, lobování atd.

R: Tak v poslední době jsme se snažili používat takovou metodu, dělali jsme vždy nějakou aplikaci na webových stránkách, přes kterou bylo hodně snadné poslat email ministrovi a teď záleželo na tom požadavku, jakému ministru a co, dejme tomu, aby něco změnil v nějakém zákoně, například často se to velkochovu, tak se psalo ministrovi zemědělství a snažili jsme se podporovat a usilovat o to aby těch emailů chodilo hodně, aby to vytvořilo takový jakoby dojem, dojem hnutí, dojem apelu veřejnosti. Takže není úplně pravda, že bysme nepracovali s lidma, ale snažili jsme se o tento způsob, ona je to v podstatě taková varianta toho, když sbíráte podpisy do petice.

T: Takže jakoby petice.

R: My jsme tomu nikdy neříkali petice, říkali jsme tomu emailové akce. To se používali maily, potom různé schůzky s politiky a nějaký lobbying a já zase úplně nevím, já jsem spíš zaměstnaná na pozici v zázemí, já nedělám tyhleto aktivity.

T: A jedná se i o nějaké výzkumy? Psaní zpráv?

R: Často, než začíná kampaň, tak se musí zmapovat terén, takže třeba často se nějaké expertní energetické firmě prostě zadala studie, jaký je potenciál zateplování, jako jaký je potenciál zateplování v české republice a kolik by to třeba ušetřilo energie, kdyby se efektivně zateplilo. Takže se zjistí číslo a potom se s tím operuje.

T: Já vím, že píšete a vydáváte publikace..

R: Ano vydáváme i svoje vlastní studie potom vydáváme barevné brožurky a letáčky, vydáváme publikace, které slouží pro novináře jako zdroj informací, pro novináře i pro politiky, tak právě proto máme zaměstnanou i tu grafičku, editorku atak. Prostě máme publikační oddělení, které se tímhle zabývá. Takže to je asi nějaká forma osvěty, nebo jak bychom to nazvali.

T: Já tady mám dále taky nějaké institucionální postupy, kromě těch přímých akcí, demonstrací, spíš jako lobování, konzultace o návrzích, plus tady ta osvěta.

R: Ano a určitě taky ještě zapojení veřejnosti o to jsme se vždycky snažili hodně, jednak být i zdrojem nějakých informací o tom, jak třeba lidi můžou nějakým způsobem žít ekologicky. A potom vtahovat je do těch emailových akcí, to je asi to. Takže i práce s veřejností a taky budování nějakých místních skupin. Duha má teď asi plánu asi 10 místních skupin, ve středních Čechách, v Českých Budějovicích atak, to už jsou takové naše nezávislé jednotky, který spíš na bázi dobrovolníků a dělají si místní věci, řeší místní věci.

T: A navštěvujete veřejná shromáždění?

R: Jako jaká? Meetingy politiků?

T: No třeba. Ale spíš, dejme tomu, když se projednávají nějaké veřejné návrhy, že se bude támhle něco stavět, já nevím na radnici.

R: Tak takhle, to je důležitý říct, to jsou pro nás věci jednotlivý, takže my se moc nezabýváme těmi jednotlivými problémy a snažíme se o jakýsi pohled z nadhledu, nastavit pravidla tak, aby se tento problém neopakoval ani jinde. Rozumíte mi?

T: Ano, řešit to na té vyšší úrovni.

R: Jojo na vyšší úrovni, takže mi neřešíme kácení jedné aleje, ale chceme vyřešit kácení všech alejí dohromady, nastavit ty pravidla.

T: Ještě se zeptám co blokády?

R: Blokáda byla v roce 1993, nebo tak nějak, byla blokad trojmezínského pralesa a podařilo se zachránit jeden z nejvzácnějších pralesů v české republice. A bez té blokády by zřejmě byl vykácen. Od té doby vlastně se to nedělalo a já si myslím, že pokud bude situace špatná někde, že zjistíme, že není jiný řešení tak do toho půjdeme zas.

20) Které z těchto aktivit upřednostňujete? Které považujete za účinnější?

Jak říkám, my teď vlastně tak jako bilancujeme, ohlížíme se za sebe, na to co, bylo, a přemýšlíme, jestli je to ta správná cesta, jak jako jít dál, líp a efektivněji. Takže teď nedokážu odpovědět.

T: A vy se snažíte vrátit k původním....

R: Já bych tomu neříkala návrat, ale v loni nám bylo 20 let, takže je načase, aby se třetí dekáda nesla v jiném duchu. Jak se společnost proměňuje, tak je potřeba s ní pracovat jinak.

A které z těchto aktivit manifestování a dosahování považujete vy sama za nejúčinnější?

Já úplně nedokážu odpovědět, já nevím jestli je správně položená ta otázka. Co považuju za nejučinnější? Protože, to já zase nedokážu vyhodnotit, možná by bylo lepší, kdybyste se mě ptala, co mě se nejvíc líbí. A pak bych vám řekla, že mě se líbí nejvíc to, co je nejučinnější a nejučinnější je v každé situaci třeba něco jiného. Takže to je odpověď jak blázen.

T: Ne to nevádí.

R: Ale co se týkálo trojmezí, tak blokáda všema deseti, co se týká prosazování nějakého zákona, což děláme, zákona, že česká republika by se zavázala, že bude do roku 2050 snižovat emise skleníkových plynů o třeba dvě procenta a byl by to zákon, který by nás k tomuto zavazoval a prostě firmy by se podle něho musely chovat, musely by změnit technologie na čistší a třeba by to nějak nakoplo zelený business a tak. To mi zase přijde pro tyto účely, dobře vymyšlený, každá ta věc, má něco jiného do sebe. Ani jedno neodsuzují, myslím si, že ten lobbying je potřeba a je potřeba občas někde vystoupit. Ale rozhodně, co odsuzují tak je násilí.

21) Jaké vztahy preferujete uvnitř organizace? Spíše profesionální loajalitu nebo kamarádské semknutí jako v komunitě?

R: No já si myslím, že se snažíme o nějaký průnik obojího

T: Snažíte se tedy, aby to bylo profesionální, ale zároveň aby tam nebyly jen formální vztahy?

R: Určitě. Pro nás je strašně důležité odvádět profesionální práci a zároveň tím, že to pro nás není jenom zaměstnání, ale nějakým způsobem nám na tom záleží a že nás to trošku spojuje to, co děláme, tak jsme vlastně společenství lidí, kteří mají spolu společného něco více než jenom pracovní prostor. A za mě musím říct, že ten kolektiv, který tam je jeden z velkých důvodů, proč tam vlastně pracovat.

22) V souvislosti s touto otázkou, jak by podle vás měla vypadat environmentální organizace? Měla by být naprosto profesní po vzoru obchodních firem nebo by měla být více alternativní sítí?

R: Já myslím, že se musí brát to dobrý z obojího. To nejde říct tak nebo tak. Určitě je co čerpat z obou.

Tak to je asi vše, stačilo vám to?

T: Jo. Naprosto.

23) Jaké vztahy máte s jinými nevládními organizacemi?

R: To je zase hodně důležitý, tam funguje taky nějaké společenství, nějaká vzájemná podpora. Je důležitá, je důležité se v patřičné chvíli spojit.

T: Máte nějaké koalice?

R: Ano vznikají koalice při určitých věcech a vznikají i takové ty adhoc podpory, jo Greenpeace taky přišli na naši dnešní demonstraci, když nebyly organizátoři. Nebo teď vznikla, vláda vydala státní energetickou koncepci a my jsme jako ve spojení asi pěti nevládek vydaly, pracovalo se na to teda hrozně dlouho, dá se říct několik let, protiváhu tomu, jako zelenou energetickou koncepci. Na tom jsme spolupracovali regulérně, byly z toho zaplacení lidé na duze, lidé na Veronice i lidé myslím, že v Greenpeace a ještě v cykle, kteří na tom pracovali. Na určitých věcech, kde se to vyplatí, kde jsou lidi, kteří tomu rozumí, mají čím přispět, tak tam vzniká podpora, čím víc nás je, tím jsme silnější.

24) Měli by environmentální organizace spolupracovat s politickými stranami? Všeobecně?

R: Jak jako? Spolupracovat, nevím přesně, co si pod tím mám představit. Já myslím, že by měli být nezávislé, ale mají s nima mluvit, mají s nima chodit schůzky, mají jim říkat svá stanoviska, mají jim dávat doporučení atd. Má tam být nějaký dialog a to asi se všemi politickými stranami.

T: Já se pak chtěla zeptat nakolik a popřípadě s kterými stranami? A s kterými vy spolupracujete?

R: Já jsme řekla, že se všema. Když třeba byla dnešní demonstrace kvůli tendrům v českých lesích, tak jsme chtěli, požadovali jsme stanoviska od předsedů všech těch stran a chtěli jsme stanovisko od každého. Když řeknou sociální demokrati, že udělají všechno pro to, aby dejme tomu vylepšili odpadové hospodářství v takovém určitém duchu, jak to prosazujeme my, tak si s nima prostě pláceme, já myslím, že asi i kdyby to řekli komunisti tak taky, když budou ty jejich cíle z našeho pohledu dobrý, tak jo, a my víme, že oni mají nějaký reálný dopad na společnost a na život všech lidí, pro nás je to důležitý ten cíl, nevím úplně, ale myslím si, že to tak u nás v organizaci je.

T: A Hnutí Duha?

R: Jestli jste zvědavá na to, jestli nějak víc spolupracujeme se stranou zelených, tak tam jsou mezi jednotlivými lidmi i přátelské vazby a známosti a do strany zelených se vlastně dostali i lidé, z našich, no vlastně bývalý ředitel hnutí duha je člen strany zelených, je v Brně náměstek primátora, má nějakou funkci ve straně. Takže prostě tam je takový nějaký jakoby spojení přátelský, ze kterého se snažíme čerpat.

T: Snažíte se je preferovat nad ostatníma?

R: Ne, ne právě naopak si myslíme, že je o to více potřeba pracovat s těma, s kterými nejsme apriori na podobné notě. Hlavně s těma, co mají větší potenciál něco změnit.

25) Řídíte se v osobním životě nějakými etickými zásadami?

R: Etickými zásadami? ...to jako nějaký sebezpyt?

T: Ano nebo v souvislosti s tou environmentální tematikou...

R: Já jsem vám tam nahlédla do toho papíru a tam je vegetariánství, vegetarián už nejsem, ale to neznamená, že jsme teda nějaký velký jedlík masa.

T: Kupování domácích výrobků? Preferování výrobků s bio kvalitou? Omezení jízdy autem?

R: Nějakým způsobem se snažím vyhledávat biopotraviny a nakupovat místní věci. Myslím, že naše domácnost má malou spotřebu energií. Moje největší bolest je asi oblečení, kdy často nemám záchranou nebo nějakou jakoby brzdu, jako mám, říkám si, že nepotřebuji všechno, ale jinak si u hodně věcí dokážu říct, že nepotřebuju všechno a nový. Autem prostě jezdím, vím, že je to špatně, letadlem jsem taky párkrát letěla.

T: Tak každý se snaží jinde, důležitý je, že se člověk snaží, a asi člověk nemůže obsáhnout všechno, to by asi byl člověk úplný asketa a musel by žít sám někde na kopečku.

R: Snažím se třeba podporovat i takový jako lidi, zkrátka sympatie k ruční práci. Takže je mi sympatický koupit si tašku od brašnářky, která udělal jenom jedne typ a je to originál a ne kupovat si spousty levných věcí. Ráda si něco koupím, utratím peníze, ale snažím se zastávat tu filozofii kvalitního a míň než nekvalitního a pomíjivého a víc. To je pro mě taková zásada, která se pak i hodně promítá do toho, že nebudu chodit do mekáče, ale radši půjdu, když chci jíst venku, jednou za čas do nějaké drahé restaurace a klidně i na maso a dám si tam třeba bio jehněčí a dám si ho v nějakém luxusnějším podání. Ráda si taky koupím něco v sekáči, tak já vím, že jsem hrozná marnuška. Ráda taky dělám svoje vlastní šperky, nekupuji, teda nakoupím si komponenty a udělám si to třeba sama. V takových těch drobných věcech, ale u těch drobných věcí se mi to spíš promítá do života, čím víc toho člověk ví. Když nakupuji potraviny, tak poměrně hodně se zabývám složením odpadů. A určitě se snažime ty odpady vytrřidit, co nejvíc, třeba u nás doma, i ty kovy, různé druhy kovů. A třeba to, že v Brně se dají třidit jenom petky z plastů a ostatní plasty ne, tak to mi sbíráme doma a vozíme to k mým rodičům, do města. Takový obstrukce s tím máme. Jsem vlastně ráda, že i manžel už to měl od začátku takhle nastavený, že pro něj je to normální, když je úplně z jiného oboru. A tak to doma řešíme, ty víčka, ty hliníky a plechovky. Ale zase manžel si rád koupí kuřecí maso, protože to považuje za zdravější, a já třeba úplně nejsem nadšená z těch velkochovů, ale kdybych to kupovala jen pro sebe tak si to prostě nekoupím, ale jemu to prostě nebudu vymlouvat, prostě proto, protože ho mám ráda. Je to svobodný člověk a je to jeho věc. Pro mě samotnou velkochovy ne, to bych radši jako se omezila v jídle klidně i na to vegetariánství. Když už maso jím, tak spíš jsem ráda, když je to z nějakého domácího chovu.

T: Tak teď už jsme viděla i český biokuřata.

R: A taky naštěstí ještě pořád máme ty rodiny na tom venkově, tak to dělá hodně. Nebo tařka je myslivec, s tím myslivectvím jsme nějak smířená no. Pro mě jíst to maso z divokých zvířat je taky alternativa. Někdy, ne furt samozřejmě.

Na závěr:

T: Chtěla byste dodat něco k této otázce?

R: Ne.

T: A k celému rozhovoru, jiným otázkám?"

R: Myslím, že ne, ž jste mě vyzpovídala, mě teď nic rozumného už nenapadá.

Respondent č. 2

1) Jak jste se dostal/la do Hnutí Duha? Co Vás k tomu motivovalo?

R: Já jsem inklinoval k přírodě od mala. V podstatě jsem od mala se zajímal o to, co je který brouk, rostlina, ale víc o ty zvířata, určoval jsem je, chodil jsem do lesa a tak. Ještě jsem byl na základní škole, tak nám v pískovně začali bagrovat hnízda břehů, vím, že jsem tehdy šel ještě s kamarádem, v těch červených trenkách jsme běhali tenkrát venku, na místní výbor, kde seděli ty papaláši, komunisti, strašně se nám smáli, ale kupodivu to bagrování zastavili, takže evidentně jsem k tomu směřovaný něčím od začátku. Pak už jsem studoval na veterině a vnitřně jsem vnímal problém, že prostě se té ochraně přírody nevěnují, že je to průšvih, že je to globální problém a že já si tady dělám svoji lékařskou praxi a s kamarádama, že chodím do hospody, vnitřně jsem to začal vnímat a pak jsem jednou na Silvestra, šel jsem z flámu pozdě večer a viděl jsem najednou, že prvního ledna raší pupeny ze stromu, tak jsem si říkal, to byl takový nějaký impuls a tak to je teď hodně divný, to je znamená, abych s tím něco začal dělat. Tak jsem vstoupil do strany zelených v roce 1990, tam jsem zjistil, že těm lidem jde úplně o něco jiného tehdy, tak jsem z ní vystoupil a v Brně na nádraží jsem nějaký stánek Hnutí Duha a viděl jsem materiály

od nich a sedmou generaci, časopis, který vydávaly, pak jsem si ho koupil a v podstatě mě to oslovilo do té míry, to pojení, nikoliv ryze ochránářský, ale s filosofickým ukotvením. Když jsem pak četl články ze sedmé generace, která nám vycházela, články s globálními přesahy, vnitřně jsem s tím souzněl do té míry, že jsem... Když něco čtete a vnitřně s tím souzníte, tak to cítíte, není to jako když čtete informace, cítíte s tím vnitřní ztotožnění, a tak jsem šel do Hnutí Duha, řekl jsem si, že jim chci pomáhat a začal jsem tam jako dobrovolník.

T: Takže ten zájem vůbec o ten environmentální sektor, o ty environmentální problémy, ten byl motivovaný už nějak od dětství?

R: To já vám ale neřeknu, víte co, to každý tady má nějaký svůj úkol a svoje poslání a k tomu ho ten život vede a buď to odmítá a pak má problémy, nebo jde tou cestou, ke které je tady, a pak je v životě spokojený. A já jsem v životě spokojen.

2) Vzpomínáte si co anebo kdo Vás konkrétně ovlivnil? - události, autoři, spisovatelé, osoba, nebo ten časopis, jak jste říkal?

R: Ano, ten časopis, to byla tehdy poslední generace. Ono se to pak překřtilo. Tehdy moto toho časopisu bylo : buď to jsme poslední generace, která žije takto plynutvým způsobem života, anebo jsme generace poslední. Já nevím, jestli jste četla ty časopisy v první polovině 90. let, stojí to za to. To mě myslím hodně oslovilo.

T: A které číslo mi doporučujete k nahlédnutí.

R: to bylo malým nákladem, to mělo pár stránek, přečtete ty první tři, čtyři ročníky. Jestli bádáte nad kořeny Hnutí Duha, tak tam jsou, vyjádření názorů, hodnotová orientace.

3) Z jakého důvodu je pro vás důležité chránit životní prostředí a přírodu?

R: Mě přijde nesprávný, tím že mám, dřív se mi ta příroda líbila, ne žádným vzděláním specializovaným biologickým, ale základní pochopení vazeb ekosystému atd, tak člověk vidí, jaký význam mají ekosystémy pro život na planetě, ale já vnímá i život každého jedince, ať je to rostlina nebo živočich, jejich právo na život úplně stejné, myslím si, že mají úplně stejné právo na život jako člověk. Sice tady existují potravní řetězce a všichni se tu vzájemně požíváme, což je tak daný, ale nepřijde mi správný poškozovat druhé, svoje okolí nad míru, kterou sami potřebujeme k životu.

T: Takže důvodem je člověk, že poškozujeme?

R: Ale víte co, já jsem se nad důvodem takhle nezamýšlel.

T: Já vím, že je to otázka, kterou jsem hodně lidí zaskočila, že nad tím takhle nepřemýšleli.

R: Aspoň vidíte, že ty lidi to vnímají jako potřebu to dělat, automatickou. Zpětně si to samozřejmě zdůvodní tisíce důvody.

T: Aha to prvotní tedy není racionální důvod, ale intuitivní? I u vás?

R: To už jsem vám vlastně řekl na začátku, že v osmi letech nepřemýšlíte nad tím, proč jdete na MNV si stěžovat, že bagrují břehy, že tam ty ptáky vybagrují.

4) Jaké environmentální problémy považujete za nejzávažnější?

R: Já mám neblíže k ochraně lesů, proto to dělám. K těm lesům mám vztah, ale nechci zase že jenom tohle považuji za důležitý. Ochranu lesů, ochranu divočiny vlastně považuji za důležitý, aby člověk dokázal respektovat život ostatních spoluobyvatel planety aspoň na nějakých místech, kde jim nebude řídit. A myslím si, že to má obrovský nejen pozitivní význam pro tu samotnou přírodu v těch místech, ale i zpětně pro člověka a to nejen pro vědecké poznání, ale při nějakém zážitku styku s divokou přírodou poznání toho v podstatě, zase ne rozumové, ale vnímání na daném místě života, jak probíhá v celém tom cyklu, koloběhu života, zmirání, smrti atd. protože tu smrt vytěsňujeme ze svých životů a v té divočině jsme přímo svědkem, podvědomě, toho, že nás to nemine. Co se týče člověka, tak to nesmírně potřebuje. Považuji za důležitý, aby byly zachovány na planetě a v každé zemi místa divoké přírody, na určitých plochách i větších. To považuji za důležité. Netroufám si říct, že je to nejdůležitější, to ne. Co je nejdůležitější nevím.

T: jeden z těch mnoha problémů jste označil ničení přírody a té divočiny, jestli jsem to dobře pochopila.

R: Ona příroda je takový poměrně obsáhlý pojem a z té přírody bych vytáhl jednak ty lesy, i třeba ty hospodářské, když jsou nějak šetrně obhospodařované, a druhák, na to bych asi kladl důraz největší je, abychom měli v přírodě divočinu, místa, která se vyvíjejí bez toho, aby je člověk řídit podle svých vlastních zákonů, byť samozřejmě je člověk ovlivňuje zvenčí, klimatem, smogem. Ale bez toho přímého řízení.

T: Když jsme u té přírody, tak já se zeptám na otázku, kterou jsem chtěla položit až později.

10) Co si představíte při slově příroda? Co pro vás ta příroda vůbec znamená?

R: Já jsem říkal, že to je široký pojem, který zahrnuje řadu ekosystémů. Takže přírodou je stejně tak les, jako voda, jako louka. Všechno. V podstatě najdete přírodu i na zahradě. Přírodou nejsou asi postavené domy, ačkoliv ty mají taky přírodu v podobě určitých mikroobyvatel. Takže meze přírody nejsem asi schopen vymezit. Představím si spíše tu přírodu venku, mimo město, ale abych vám řekl definici přírody, to asi neumím.

5) Co nebo koho považujete za příčinu těchto environmentálních problémů?

R: Jednak ztrátu zpětné vazby člověka k životnímu prostředí, kdy tím, že člověk bezprostředně nezávisí na tom, v jakém stavu příroda je, tím, že se od ní odtrhl, tím myslím, kupuje si potraviny, nepěstuje a vodu čerpá z vodovodního potrubí a ne ze studny. Dřív ta vazba k tomu životnímu prostředí, tím že tolik lidí nebydlelo ve městech, ale na venkově, oni so všimli, že když vykácí les kolem, klesne jim voda ve studni a tu informaci si předávali z generace na generaci, takže už podruhé tu zkušenost neudělali. Dneska, když si pustíte vodu z kohoutku, tak nepřemýšlíte vůbec odkud jde, ani o těch koncích, kam teče. Takže to je jedna věc, ta ztráta zpětné vazby. Druhá věc je to umělé prostředí. Člověk se obklopuje umělými výrobky, žije v umělém světě, s umělými technologiemi. Ztrácí naprosto, je odtržený od životního prostředí do té míry, že není schopen reagovat na míru poškození.

T: Ta ztráta zpětné vazby, jestli se to dá pojmut jako odcizení člověka od přírody?

R: Ano vytvoření umělého světa, dřív žil člověk v přírodním světě, byl jeho součástí, on je stálého součástí toho světa, té přírody, ale obklopuje se uměle vytvářeným světem, který funguje na uměle vytvořených principech, jejichž dlouhodobé trvání v podstatě stále závisí na těch přírodních zdrojích, nicméně nefungují tam nějaké regulační hranice. A ten vztah toho člověka k tomu přírodnímu tím pádem mizí.

6) Jak by se měly tyto environmentální problémy řešit?

R: Podle mého názoru je jedinou nadějí efekt opice.

T: To je co?

R: To je. Řešení je změna chování lidí, ať už to nazýváme, že si budeme snižovat ekologickou stopu, nebo chovat se šetrně, neplýtvavě a to, že skutečně, při všem, co děláme budeme si uvědomovat odkud se věci berou, jaký mají začátek a konec. Když budeme jíst banán, že budeme vědět, že za tím je pokácený tropický prales. A když budeme prát v pračce s pracím práškem, budeme vědět, že jsou z toho nějaké splodiny, které někde tečou a něco to někde způsobuje. Já neříkám zastavit, to, my to nemůžeme zastavit, ale to, že si to člověk bude aspoň uvědomovat a snažit se to omezovat. To je určitá, librová zavedla ten termín, dobrovolná skromnost, ale nemusí to být skromnost, ale jenom řekněme zodpovědnější chování v tom smyslu, když člověk reguluje svoje chování s vědomím toho, co všechno to způsobuje na těch dvou koncích, který v tom umělém světě už nevidí. Těch lidí, kteří se začínají takhle chovat, to před nějakými deseti lety byla utopie, že by tohle někdo Tohle byla sdílená představa i v Duze tehdy a že když jsme sami, nejdli jsme to tropický ovoce a nepili jsme kávu, snažili jsme se jít příkladem ostatním, i na akcích, které jsem dělal tyhle věci nebyly, což se jinde nevidělo. Já jsem se v zahranici neseťkal, tam byl jeden coffee break za druhým při setkání ekologů, Já jsem říkal, jste ekologové, jednáte o něčem a pijete jedno kafe za druhým a oni na to : máš pravdu, nad tím jsem se nezamýšleli. Ale to, když o tom člověk začne přemýšlet, tak ho donutí podvědomě ty svoje proporce chování trochu upravovat. Já jsem odpůrce jakýchkoliv násilných předpisů, legislativních omezení, pakliže to vysloveně někoho nezabíjí, nebo se o tom lidi nedohodnou. A těch lidí, kteří začínají o tomhleto přemýšlet teď vidím, že je mnohem víc, než před těmi deseti lety. A podle průzkumů, které se dělali třeba ve spojených státech, tak oni tam označují tyhle lidi, který se nějaký způsobem chovají nějak jinak a zodpovědněji, jich našli v těch konzumních společnostech asi 30%. Čili ten počet roste. Ale samozřejmě ta míra zdaleka nestačí k tomu, abychom dostali naši ekologickou stopu tam, aby byla udržitelná. Ten trend tady je a je podle mě pozitivní. A když mluvím o té opici, tak to podle mě skutečně funguje tak, že je potřeba určitý počet tuhleto pozitivních deviantů na to, aby se ten vzorec chování pak najednou stal vzorcem chování obecně sdílený všemi. Nemusí jich být většina, ale v momentě, kdy postupně přibývají po jednom, po jednom a najednou už to přesáhne určitý práh, tomu se říká efekt té opice, tak ta informace se v tom druhu rozšíří. Sheldrake to nazývá teorií magnetických polí, ale je to tenhle způsob vnitrodruhové komunikace i na dálku vysvětlovaný všelijak takhle, ale funguje to, několik vět revoluce v 89, to nebylo o ničem jiném. Než, že najednou ten počet těch lidí, který se zbavili svého strachu proti režimu, dosáhl nějakého počtu, kdy pak se najednou objevilo v ulicích skoro všichni. Těch demonstrací bylo předtím tolik, zmlátili demonstranty, ale nevedlo to k ničemu, až najednou to byla jedna, kde už to přesáhlo ten počet. Tu pozitivní roli tam tehdy ssedalo těch několik vět, kdy ty lidi se vlastně upsali tomu, že s jejich jmény pak režim, věděli, co podepisují a co je bude čekat a jejich počet najednou přesáhl nějaký počet, až to strhlo všechny, takže to funguje a myslím si, že tak to může fungovat i v případě těch environmentálních problémů.

T: Takže, vy si myslíte, že se to nějakým způsobem zlepšuje a že možná někdy dosáhneme toho počtu, aby se to takhle zvrátilo. Dobře. Ten efekt je zajímavý a já jsem to pochopila jako formu, že je svým způsobem nějakou osvětou, samovolnou?

R: Osvěta je určitě jeden z prvků, ale nevím nakolik zásadní. Podle mě je zásadnější osobní příklad těch lidí, kteří začali ve vlastním životě něco pro to dělat. A environmentální hnutí, v rámci Hnutí Duha vidím na úrovni osobní, lidí, teď už ne, teď se to hodně změnilo, ale v těch 90 letech tomu tak bylo, že ty lidi, kteří v tom hnutí pracovali, se sami snažili být tím pozitivním příkladem, nejen sami sobě, ale i ostatním. A to, že Hnutí Duha hledalo tyhle alternativy, časopis sedmá generace v podstatě sdílel a on tak do dnes funguje, ukazuje alternativy života. V tom tu roli, si myslím, hraje stále dobře. A tohle já vnímám jako důležitou část práce v Hnutí Duha. Nakonec to šíření přesvědčení, té pozitivní deviace to je na těch lidech, kteří často s environmentálním hnutím nemají nic společného, prostě tak žijí a nikdo o nich neví. Mnohem větší část práce Hnutí Duha spočívá na něčem jiném, že brzdí ten, nebo snaží se brzdit ten trend, řekněme konzumní, poškozující a samozřejmě při tom dělá osvětu, ale když si to přečtete na letáku, tak já moc nevěřím, ten efekt je tam ještě spojen s jinými.

T: takže i nějaké legislativní, institucionální formy?

R: To je ten brzdící efekt.

T: takže dohromady ty dva efekty – brzdící a opice.

R: Ano, my jsme ty brzdíči, pak jsou lidi, o kterých ani nevíme, kteří jak říkám jsou ti Gabal to označuje termínem pozitivní deviace. Ty jsou mezi námi, přibývá jich a fungují, ty nakonec přinesou tu pozitivní změnu. A já říkám to, proč jsem v Hnutí Duha je to, že se snaží ty ostrůvky pozitivní, nebo komunikovat tu pozitivní deviaci, ale takhle funguje i ten časopis sedmá generace a zároveň se snažíme brzdit poměrně účinnými, nebo na to co můžeme, tak účinně některé věci, co děláme.

T: Ono to je zase otázka, lidi se vždycky do průzkumu vylepší, ale otázka je nakolik ty změny ve svém osobním životě dělají. Něco takového jsem někde četla. Dost lidí si myslí určité věci, ale nedokáží kvůli tomu něco dělat, změnit se.

R: Ono to je o určitém sebeomezení a každý se omezuje do nějaké míry a tam někde jsem to zmiňoval, že to není zdaleka dostačující. Ale člověk to cítí, ano už to i dělá, ale to jak to dělá zdaleka nestačí, ale zapalť pán bůh za to. Ono to bude postupovat.

7) Co si myslíte o udržitelném rozvoji?

R: No, co to je? Podle mě je to protimluv, nebo rozvoj čeho, tak?

T: Já se ptám na těch koncept, co je v těch agendách.

R: Myslí-li se další rozvoj v tom současném duchu, myslím si, že sice jsou určité změny k lepšímu, ale tak je to protimluv, protože to, co teď probíhá není trvale udržitelný, ten rozvoj v tom, řekněme v ekonomickém slova smyslu, asi není evidentně tak udržitelný. Jestli se myslí rozvoje nějakých duchovních hodnot tak to je jiný. Jde o to definovat rozvoj čeho. Pak odpovědi.

T: Nevadí můžeme to nechat takhle. Takže vy si asi myslíte, že je to spíš široký pojem, že to není definovaný.

R: No musíme vědět čeho rozvoj, tam chybí jedno slovo, abych to.

T: Je to udržitelný rozvoj společnosti. Přesně si teď nepamatuji definici nazpaměť, ikdyž bych měla, uměla jsem jí, ale teď to přesně nezopakují.

R: Ten termín se samozřejmě požívá bez toho, že by se za ten rozvoj něco dávalo, má se za to rozvoj ekonomiky, společnosti, ale tam je protimluv, protože ekonomický rozvoj v tom stávajícím smyslu je protimluv slova trvale udržitelný. Takže já ten termín nepoužívám, myslím si, že je nesmysl, vhodnější je termín trvale udržitelný život a když chce někdo používat termín trvale udržitelný rozvoj, tak by tam měl říct ještě čeho rozvoj má konkrétně na mysli.

8) Co si myslíte o ekonomickém růstu? Vy už jste tu o tom trochu mluvil v souvislosti s trvale udržitelným rozvojem. Myslíte si, že je nezbytný, nutný?

R: Podle toho, čím ho měříme. Měříme-li ho stávajícími ekonomickými měřítky jako je HDP, tak je to proces zhoubný. Není možný růst do nekonečna. Keller uváděl takový dobrý příklad, že do té ekologické katastrofy tankeru Exxon Valdez, kdy náklady na likvidaci té šílené havárie se promítly na zvýšení HDP a způsobily ekonomický růst.

T: Myslíte si, že ekonomický růst je i viníkem environmentálních problémů?

R: Je to modla a motor, takže ano. Je to meta usilování států, společností, vlád.

9) Myslíte si, že k řešení environmentálních a společenských problémů stačí současný trend implementování environmentálních požadavků do politik a průmyslu v rámci zavedených společenských struktur nebo jsou nutné nějaké strukturální změny?

R: Ano, jsou nutný strukturální změny ekonomiky, lokalizace ekonomiky tak, aby se maximálně omezila závislost lidí na dováženém zboží. A pak samozřejmě změna hodnotového systému a chování, ale o tom už jsme mluvili.

10) viz předtím

11) Jak nahlížíte na roli technologií ve společnosti?

R: Já jsem hodně netechnický typ. Takže mě neustále nové technologie způsobují stres a deprese, když s nimi mám naučit nějakým způsobem pracovat. S počítačem se potýkám dnes a denně, pořád se vymýšlí něco jiného, nějaké nové mobily s nějakýma novými čudlíkama a principy a obrazovkami. Takže já jsem jakoby trochu vnitřně proti technice. Já jsem si dlouho myslel a myslím si to do teď, jenom o tom začínám mírně pochybovat poslední dobou. Ale ne tak, abych ten svůj názor úplně změnil. Jsem přesvědčený, že je pravda, že nové technologie, které se snaží vzniklé problémy řešit, vlastně sami produkují další problémy, které zase bude nutný řešit. Je to takový začarovaný kruh. V tomhle není to řešení, to je skutečně ve změně životního stylu a hodnot směrem k trochu duchovnímu od těch materiálních, ale na druhou stranu nemůžu si nevšimnout, že je jsou tady výsledky s fotovoltanikou, zateplovacími technologiemi, nízkoenergetické domy atd., které se snižují energetickou spotřebu technologicky. Nové technologie, které snižují náš metabolismus na tolik, a proto je možný, že tenhle ten můj názor budu muset v budoucnu přehodnotit, ale na druhou stranu jsou tady otazníky, co s polystyrenem nakolik je neškodný. Je to nová věc, na kterou nejsme zatím ještě, že je brzo to hodnotit jednoznačně pozitivně.

T: Takže technologie spíš vnímáte jako negativní?

R: Já jsem je dosud vnímal, že to není cesta, není to řešení. Ne, že bych ty technologie, konkrétně tyhle úsporné vnímal negativně. Já je vnímá samozřejmě pozitivně, ale nejsem si jistý, jestli je to řešení. Je to určitě věc, která zlepšuje tu situaci.

14) To jsem se právě chtěla zeptat, jestli ty úsporné technologie jsou tím řešením nějaké environmentální krize.

R: No já si myslím, že ne. Že je to věc, která je určitě pozitivní, tu situaci zlepšuje.

12) Které technologie považujete za nejškodlivější a proč?

R: Technologií je takové množství a s tolika oborů, že nejsem schopný vám odpovědět. Vnímám jako problém chemický průmysl, pakliže dochází k únikům do životního prostředí. To je z jednoho soudku. Z druhého osudku je to televize. Tam je zase ten vliv na chování společnosti úplně děsivý. Otázka jsou mobily, počítače, na jednu stranu nám to práci velmi usnadňuje, otázka je, jestli je to dobře. Ale to bych asi nedával do popředí. No pojdme dál.

13) Které technologie považujete za šetrné k životnímu prostředí?

R: Zase těch oblastí je moc, když mi řeknete lesnictví. Já mám jako problém stehně jako předchozí otázky promítnout si všechno a já si přiznám, že do těch jiných oblastí vidím méně.

T: Můžete mluvit v souvislosti s lesnictvím.

R: Lesnictví není ale zase úplně ten, lesnictví se podílí na destrukci těch lesních ekosystémů, ale ty vlastní technologie z hlediska dopadů na jiný než ten lesní ekosystém nejsou tak šílený jako když vám kyanid zaplaví řeku, která proteče několika státy a otráví všechno, takže v tom globálním měřítku si myslím, že tyhle technologie lesnictví nejsou ani tak nej, není třeba o nich mluvit jako o nejškodlivějších, ani nejšetrnějších. Tam je důležitá asi ta energetika. A tam si myslím, že máme málo informací na to, abychom mohli ty nové technologie, které teď přinášejí úspory, ještě definitivně (potvrdit, vychválit, má poznámka)

15) Jakou roli by měli mít ve společnosti experti? Jak by mělo vypadat expertní získávání poznatků?

R: Malou. Paradoxně se o práci expertů nejméně opíráme. Tím, že máme vědecky zdůvodněné to a to, můžeme to vědecky vysvětlit, zdůvodnit, racionálně argumentovat. Ale spíše by to mělo být tak, že by měl mít mnohem větší význam selský rozum a intuice, že by dokázal člověk podle té intuice jednat.

T: Jestli to není opravdu v souvislosti s tím, že v té společnosti se zvyšuje ten tlak na expertní vědění.

R: Nejnovější americký výzkum zjistil, že nejlepší vnařadlo na myši do pastiček je sýr. Po pěti letech bádání a mnoha pokusech to bylo potvrzeno.

T: To je dobrý příklad. Myslíte si, že to expertní poznání by mělo být doménou expertů, který působí v těch státních institucích?

R: No stát by měl dát prostor vědě, odklonit ten vliv komerčního prostředí. Aby nebyla věda pouze na zakázku popř. průmyslu.

T: Jenom jestli to tam takhle neprosakuje i do těch státních institucí?

R: Prosakuje. Konkrétně u nás se teď o to vede válka, že jo, s radou pro vzdělávání a výzkum.

T: Aha, iniciativa věda žije.

R: Ano. Oni vnímají to, že jim chtějí utáhnout kohoutky a podřídít vědu potřebám průmyslu.

T: Aha, s tím souvisí asi i vzdělávání, ten boloňský proces.

16) Jakou roli by podle vás měli hrát envi. organizace v současné společnosti? Jakou roli byste jim přáli?

R: nejen environmentální, ale všechny organizace, spolky ať už jsou zaměřeny na jakoukoliv oblast jsou výrazem aktivity lidí a právně v nich je potřeba ty pozitivní devianty hledat. Jejich roli vnímám jako důležitou. A váhu, kterou by jim měli přikládat například politikové, by měla být samozřejmě mnohem vyšší. To bych jim přál, aby jim bylo více nasloucháno, ale praxe je jiná. U nás v podstatě se mění výrazně politické prostředí a opačným směrem, se tady dostávají, politika je už do značné míry koupená podnikateli. Tady není, to není politika ve veřejném zájmu a tím končí demokracie. O tom se hlasovalo v tuhle těch volbách a demokracie prohrála.

T: Takže podle vás, ty organizace tu roli neplní, protože jsou tu nějaké překážky?

R: To není pravda, že jí neplní, oni jí plní. Jen si myslím, že by jim měla být přikládána větší váha. Že by je neměli politikové brát jako, aha spolek a kolik vás je pět, hmmm, to teda a koho tady zastupujete? My zastupujeme x desítek tisíc voličů. A jaký vy máte mandát? To, že je pět lidí, oni to samozřejmě vědí, že na pět lidí aktivních připadá tisíce lidí neaktivních, ale nepřikládají jim váhu těch tisíců, kteří jenom nic nedělají, ale třeba by žádali to samé. Ale nepřikládají váhu těm pěti, kteří o to usilují a to je špatně. To je odpověď na tu předchozí otázku. Ale teď jste se mě ptala?

17) Jestli plní tu roli, ale ptala jsem se právě proto, že vy jste říkal o těch volbách o tom, jak vlastně ty politici hází klacky, tak proto jsem se ptala na ty překážky. Je to forma překážky, která jim brání plnit tu funkci.

R: Já si myslím, že tu roli plní, jak v tom smyslu, že často ty lidé, kteří v těch organizacích pracují představují i ty, jak jsem pro ně použil ten termín pozitivní devianty, tak i v tom smyslu, že brzdí ty negativní změny a navrhuje změny pozitivní. Samozřejmě se jim to nedaří zdaleka tak, jak bychom si všichni představovali, ale trochu ano. Poslední příklad je ten, že se nám před volbami podařilo zastavit tendry v lesích, který měly nastavit dlouhodobě, vytvořit peněžní tok do kasy do několika málo, především do jedné lesní dřevařské společnosti, na který byly ušitý. Podařilo se nám, že pro to zvedlo ruku naprostá většina poslanců, což je nevídaný. Snažíte se o jednu věc, kde jste úspěšná, ale mezitím se vynoří deset dalších, které kapacitně nezvládnete.

T: Já bych to shrnula, jestli jsem to pochopila, že ta role je jakýsi strážce demokracie?

R: Já nevím, jestli strážce. Jsou prvkem. Aktivní demokracie má mnohem větší sílu a význam než pasivní demokracie, tedy že jdu jednou za 4 roky k volbám. Ten význam je podle mě nejdůležitější, tou nelhostejností.

18) Jak funguje Vaše organizace? Co je hlavním cílem? Popište mi tady ve zkratce Hnutí Duha.

R: Hnutí Duha je organizace ekologická, která se snaží řešit problémy s přesahem politickým, ekonomickým a společenským, filosofickým, to tajemná, že se snažíme nejen řešit určité konkrétní technický problém, ale snažíme se i dopátrat se těch kořenů, proč ty problémy vznikají, a snažíme se jít našim působením k těm kořenům, proto si vybíráme i příklady, které ukazují ostatním lidem na ty kořeny. Máme nějaké technické popisky, že máme centrum v Brně, Praze atd. tím bych se moc nezdržoval. (to si můžete najít). Vybrali jsme si několik témat, na které se zaměřujeme, energie, lesy, zemědělství, odpady a program, který se zabývá těmi ekonomickými a finančními toky, tím dokresluje to, že to uchopujeme v ekonomických souvislostech.

T: Já bych se ještě zeptala na tu vaši zahraniční spolupráci s FoE?

R: Hnutí Duha se stalo členem vlastně největší federace světové, ekologických organizací přátel země, která sdružuje nejsilnější národní organizace.

T: Takže je to federace různých organizací?

R: Ano je to federace a ty organizace jsou samozřejmě velmi rozmanité, ale tím, že jsem takhle spojený vlastně s organizacemi, které řeší sociální problémy na jihu, tak si myslím, že je to pro naši práci hodně dobrý, protože o tom nejen teoretizujeme, ale i víme, s čím se kolegové třeba v Jižní Americe nebo v Africe potýkají.

T: Takže tam je nejen ten environmentální, ale sociální rozměr?

R: To jsem říkal ano, na začátku, že vnímáme ten ekonomický i sociální rozměr a snažíme se nějakým způsobem to mít i filosoficky ukotvený a v tom hledáme samozřejmě v té filosofii.

23) a v souvislosti s tím, když se zeptám na vztahy s jinými nevládními organizacemi, tady v ČR?

R: Já si myslím, že to funguje dobře ty vztahy. Jednotlivé organizace jsou vyhraněny tématicky, tam, kde se ty témata, na kterých pracují překrývají, tak tam ta spolupráce je, logicky někdy lepší, někdy horší, ale funguje to dobře.

T: Můžete třeba jmenovat organizace s kterými spolupracujete? Třeba právě na tom programu lesy?

R: My spolupracujeme s regionálními organizacemi v určitých oblastech, kde třeba Duha nemá pobočku a kde jsou jiné organizace, které se věnují lesům. Spolupracovali jsme v Beskydách s sdružením Beskydčan, se Sojkou v Jeseníkách, to už ale moc nefunguje, Teďka tam, kde máme pobočky jako třeba na té severní Moravě, tam je třeba naše regionální pobočka v Olomouci, to jednak. A potom s dalšími organizacemi, kde se v podstatě překrýváme s tou ochranou přírody. Na jizerský hory, to jsem zapomněl. Na tý národní úrovni, tam ta spolupráce, jsme součástí Zeleného Kruhu, a v rámci toho Zeleného Kruhu je ta spolupráce, viz tady v kancelářích, je výborná. Koho bych ještě zmínil. Arnika, ČSOP. Když je potřeba, třeba s tím ČSOP, když je potřeba v těch zásadních věcech se domluvíme na společným stanovisku, vystoupení a tak.

19) já se ještě vrátím k činnosti organizace. Jaké aktivity při manifestování a dosahování požadavků používáte? (tím mám na mysli: *protesty*, přímé akce, demonstrace, blokády, petice, *institucionální postupy* jako lobování, konzultace o legislativních návrzích, výzkumy a následné psaní zpráv, navštěvování veřejných shromáždění atd.

R: Ano, všechno, co jste jmenovala. Důležitý je ještě něco, co tam není, vytváření, nacházení podpory a vytváření širších koalic s organizacemi, sdružujících zájmy často protichůdných zájmových skupin.

T: Myslíte tím dialog?

R: Ano. Jednak dialog, jednak k určitému tématu my se dokážeme shodnout s lidmi, s kterými se zase na jiných věcech neshodneme, ale pro tu danou věc se prostě domluvíme a dokážeme vystupovat společně. Pakliže vystupujeme najednou třeba v určité věci ne jako ekologická organizace, ale třeba dohromady s vlastníky půdy, s pěti sdružení, které sdružují vlastníky lesů, vlastníky zemědělské půdy, asociace soukromých zemědělců a navíc ekologické organizace dohromady. Když oni reptají a snaží se sami, tak to má malý efekt, když my se o to snažíme, tak to má malý efekt, protože v podstatě s tím, jak politika hájí víc než zájmy vlastníků, živnostníků, malých středních firem, zájmy těch velkých, které jim dávají do kasy peníze, tak, to se stalo teď při té kampani s tendry, že vlastníci řekli, Hnutí Duha je jediná, která se nás zastala, a dáme se v podstatě dohromady s živnostníky lesního hospodářství, kteří s těma pilama prakticky těží v lese. To, že se dokážeme domluvit, by nikdo nepředpokládal. Navíc, když to bylo v případě těch tendrů, s podnikama s pilařema, s malými a středními pilami na venkově. A lidi se nás ptali, jak můžete spolupracovat s lidmi, který to dřevo těží, zpracovávají atd. Ale vždyť mi nejsme jenom ekologická organizace. Je naprosto přirozený, že mluvíme o tom, aby ekonomika lokalizovala, aby ty trhy fungovaly v regionech a ne tak, aby až zkrachují ty globální, aby to v těch regionech fungovalo, tak my chceme, aby se udrželi malý, střední pily v regionech a měli to dřevo od těch státních lesů a nezpracovával to všechno obrovský mega závod v Čáslavi, který vlastní podnikatel, který si to celý vylobuje a zaplatí u všech politických stran, že mu to přiklepnou, to dřevo z českých lesů. A právě to, že se dokážeme s těma lidma spojit a vystoupit společně, tak tím získáváme navrch, na té síle.

T: Takže to je jeden z hlavních postupů, co mi tam chybí.

20) Které z těchto aktivit vy sám upřednostňujete? Které považujete za účinnější? Které rád používáte?

R: V rámci těch kampaní, to znamená brždění? Tam má každá svoje místo v daný čas na daný případ. Navíc je potřeba je používat, využívat jich, co největší spektrum a co nejchytřejším způsobem. Pouze psaní letáků nic neudělá, ale pakliže spojíte ten leták, to máte informace, který k člověku dostanete, ještě s nějakým osobním kontaktem, například exkurzí, a on si z toho letáku něco odnese domů, nebo na tom letáku něco vidí, přečte si to, a pak jde a prožije si to třeba v té přírodě sám, vidí to na vlastní oči, tak pak to má nějaký efekt. Čili důležitá je kombinace těch prvků. A nebát se i radikálních metod, jako jsou přímé akce.

T: Takže i demonstrace a třeba i blokády.

R: Ano, v nejzastším případě, je potřeba nebát se a dělat i nenásilné přímé akce, jako třeba blokáda.

21) Jaké vztahy preferujete uvnitř organizace? Spíše profesionální loajalitu nebo kamarádké vztahy?

R: Ano kamarádké vztahy. A fungování v týmu, týmovou práci a fungování toho týmu a rozhodování, na základě věcných argumentů a přirozené autority, ne na základě nějaké funkce.

22) V souvislosti s tímto, jak by podle vás měla vypadat environmentální organizace? Měla by být naprosto profesní po vzoru obchodních firem nebo by měla být více alternativní sítí kamarádů?

R: Ano, obojí jsou potřeba, aby tady byly.

T: Takže různé typy, aby to bylo různorodé jako v té přírodě, biodiverzita.

R: Ano. Ona ta organizace, která jde tou formou nějaké agentury, kde jsou ty zaměstnanci a ta administrativní stránka, ona ta administrativa strašně ubíjí nadšení lidí. A to nadšení lidí je jedna z nejsilnějších zbraní, kterou environmentální hnutí má.

T: Aby nepřicházeli o to nadšení?

R: Tak. Aby tady existovaly i organizace, které mají lidi, které nepracují zdaleka na takové profesionální úrovni, ale který do toho dávají srdce.

T: Já, co vím, tak se v Hnutí Duha snažíte to skombinovat, oba přístupy?

R: Ale to se nedaří. Duha byla tou organizací toho typu hnutí v 90 letech, kdy tam skutečně ti lidi pracovali s nadšením, teď se ale už hodně, hodně změnila, k té profesionální, byrokratické organizaci s rozbujelým administrativním aparátem. Ten trend směřuje bohužel k tomuhle tomu.

T: Takže je to takhle, spíš ten druhý typ, ale říkáte, že jsou potřeba oba typy.

R: Ano. Ono je to logický, jak duha roste a roste i počet zaměstnanců, nevím, jakým způsobem se tomu, v organizaci s rostoucím počtem zaměstnanců ubránit.

24) Měli by environmentální organizace spolupracovat s politickými stranami? Nakolik, popřípadě s kterými? A jak to má Hnutí Duha?

R: Hnutí Duha to má tak, že je organizací apolitickou a spolupracuje se všemi politickými stranami, bez toho, že by vyjadřovala jednoznačně podporu některé z nich tak, že by řekla, volte tuto stranu, přiklonila se k nějaké straně, ale samozřejmě v té práci zohledňuje to, že některá strana škodí víc a některá míň, a některá se snaží prospívat. Jednak kritikou těch stran, které škodí, nekompromisní. A naopak pozitivním vyzdvihováním těch konkrétních činů, těch stran, které občas udělají něco pozitivního. V Hnutí Duha je v podstatě stanoveno, že nemůže být člověk, který veřejně vystupuje za politickou stranu a zároveň veřejně vystupovat za Hnutí Duha. Může být členem obojího a pracovat v obojím, ale pakliže vystupuje na veřejnosti, tak si musí vybrat, za co vystupuje. A to se v podstatě vylučuje s tím, aby byl vedoucím pracovník v Duze a zároveň vedoucím pracovník v nějaké straně. Musím být v jednom řadovém členem a v druhém tím vedoucím, který tím pádem musí jednat veřejně s partnery atd. To byla ta druhá část otázky, první část otázky byla?

T: Jestli by organizace měli spolupracovat nakolik a popřípadě s kterými?

R: Organizace jako je Hnutí Duha je v podstatě politickou organizací, do značné míry, protože děláme aktivně lobbying, připravujeme návrhy zákonů, změn vyhlášek atd, pracujeme s medií, v podstatě jenom rozdíl je mezi politickou stranou v tom, že my se nepřihlásíme do voleb. A otázka, jestli bysme se měli přihlásit do voleb, já nevím. Nejsem si úplně jistý, tím, že je nutný to úplně jakoby oddělovat, tak to je politická strana a to už ne. Nevím, nejsem si jistý v odpovědi na první polovinu otázky.

T: Dobře nevadí. Vráťím se k Hnutí Duha, tam jste říkal, že se všemi a já se zeptám, zda spolupracovat s komunistama, chci váš názor i názor HD, pak dále s dalšími subjekty jako dělnická strana atak.

R: Můj názor je, že já sám nechci spolupracovat s komunistickou stranou a samozřejmě ještě víc ani s dělnickou stranou nebo s pravicovým extrémistami, s těmi teda rozhodně spolupracovat nechci. Duha to má tak, že s DS či prav. extrémisty vyloženě ne. Komunistickou stranu vnímá jako parlamentní stranu a lobuje i u komunistických poslanců. Já jsem se k tomu zatím nedal, abych sám oslovil nějakého. Když nám komunističtí poslanci přijedou na exkurzi, přijedou, pozvánku pošleme všem, ale abych já aktivně šel za komunistickým poslancem, to jsem udělal jenom jednou, když se jednalo o zmenšení národního parku, a už to podruhé udělat nechci. Ale to je můj osobní přístup.

T: Já vím, že u vás prý dost záleží, pokud jednotlivec nechce, tak to nemusí dělat, že máte takhle trochu volnost.

R: Ano, to jo.

25) Řídíte se v osobním životě nějakými etickými zásadami?

R: Já doufám, snažím se o to.

T: Já se teda teď nebudu ptát na ty obecné, ale zeptám se rovnou na ty, které souvisí s environmentální tematikou? Co se třeba snažíte ve svém životě dodržovat? Já nevím, jestli jste vegetarián, kupování domácích výrobků, nebo bio, omezení jízdy autem atd.

R: Jo. No Ano. Nejím maso a na druhou stranu, když přijedu na venkov a někdo mi nabídne, tak mi přijde zhůvěřilý někoho prostě urazit, když s láskou připraví, ne na úkor toho, aby to někomu bylo líto, nebo výjimečně si vezmu i maso domácího zvířete, který vím, že bylo někde doma, v králíkárně, ale to už teďka skoro vůbec, ani to ne. Bereme doma mléko od zemědělce, ne bio, ale místní, přijde mi logický, než kupovat bio mléko z Kunína, si koupit ze severní Moravy nebo mléko od místního zemědělce, i vejce vlastně máme od naší tety, brambory taky máme od zemědělce. Zbytek prostě kupujeme. Zkoušel jsem něco pěstovat, ale při tomhleto, jako pracovní, tak to zkrachovalo. Nemáme televizi, to jsem říkal, že ne. Všechno je otázka dohody a kompromisu, ale v té televizi tam kompromis podle mě není. Autem se snažíme jezdit minimálně, když to prostě nejde zařít jinak, takže průměrně jednou za měsíc někam. Já

mám tři děti, takže ono to nejde úplně zcela vyloučit. Ale všude, kde to jenom trochu jde, tak pracovně jezdím vlakem, autobusem a z 80-90% taky hromadněma prostředky. Nejím tropické ovoce, nepiji kafe. Co ještě?

T: Omezení vlastní spotřeby? Že si řeknete, že to nepotřebujete?

R: Snažím se používat starý věci. Dodnes nosím věci, ve kterých jsem chodil na gymnázium. I šaty, nebo věci po tátovi. Nekupuji si nový oblečení, dokud mi starý ještě slouží, když nevypadá kolikrát příliš moderně. To se týká i ostatních předmětů, nejenom šatů. Kolo mám strašně starý bez přehazovačky, 30 let starý. Nemyslím si, že je lepší kupovat si nový předměty, byť jsou sebe úspornější, a starý (moje poznámka ještě fční) vyhodit, protože energetické náklady na výrobu těch úsporných spotřebičů jsou vyšší, než když dál budu používat nějakou starou věc. Když něco dělám, tak se prostě snažím šetřit materiál jak to jde. Narovnáвам hřebíky, vodu piju z kohoutku a ne kupovanou balenou. Když si myslím, že by to šlo jinak a líp, a zase když to nejde, tak to nejde a já nemám kvůli tomu těžký spánek, nebo když to manželce udělá radost, nebo dětem, tak jí prostě udělám radost a jí já mám pak z toho radost, že oni se radujou, když vím, že by to šlo udělat nějak líp, ale ta radost za to stojí zase. Každý takhle hledá, jde o to, aby lidi tu hranici, která je pro ně únosná hledali, aby nad tím vůbec přemýšleli. Každý jí najde někde jinde, někdo dál a někdo později.

Chtěl/a byste ještě něco dodat? Máte nějakou neodkladnou myšlenku?

R: Nemám. Teď mě nic nenapadá.

Respondent č. 3

1) Jak jste se dostal/la do Hnutí Duha? Co Vás k tomu motivovalo?

R: Mě tam přivedla ta moje bulharština, paradoxně. Tenkrát v Hnutí Duha sháněli člověka na takový mezinárodní projekt, s balkánem v koordinaci a větší část úvazku měla být věnována tady těm mezinárodním věcem a já jsem tam šel kvůli tomu uplatnění toho, co jsem studoval a druhá část byla národní, energetická tematika, kterou v podstatě dneska dělám.

T: Dostal jste se k tomu přes inzerát?

R: Ano, přes inzerát.

T: Proč jste se začal zajímat o tyto environmentální tematiky? O neziskovou sféru?

R: Já jsem neměl přímo motivaci pro neziskovou sektor, ani pro environmentální problematiku, neměl jsem s tím zkušenosti. Já jsem tam šel primárně kvůli tomu Balkánu. To byla první věc. Nicméně jako myšlenka pracovat pro ekologickou organizaci se mi zdála dobrá vyhovující. Zpětně viděno, měl jsem představu spíš jako hodně obecnou, spíš zkrácenou.

T: Co vás vlastně ovlivnilo zajímat se o tu envi tematiku, jestli jste se zajímal.

R: Zajímal jsem se asi víc než průměrný vzorek z výseku z mého okolí. To znamená krom toho, že jsem recykloval, tak mě zajímalo, co se potom s tím děje dál, čili měl jsem nějaké takové obecné povědomí, v určitých částech trochu hlubší, ještě před tou prací.

T: A co tě k tomu vůbec motivovalo?

R: Jako zájmu o environment? Tak taková nějaká přirozená snaha, aby se holt věci, které se ještě zužitkovat můžou, zužitkovat měli, že by se věci, které se vyrábějí složitě daly vyrobit třeba jednodušeji, elektřina, energie, takový nějaký, myslím si, že občanský zájem o to, v čem žijí, chci dýchat čistý vzduch, chci mít čistou přírodu kolem sebe a kvalitní pohodlný život.

2) Já jsem se právě ptala, protože mě by zajímalo co anebo kdo Vás konkrétně ovlivnil? (události, autoři, spisovatelé, osoba)?

R: tak j to vezmu vylučující metodou. Osobu tam nemám. Autora taky ne, možná spíš jako oblast toho, co jsem četl – čili respekt, tam se o tom psalo. Vždycky jsem měl rád zvířata, choval jsem celý dětství nejrůznější hlodavce, pak rybičky, psy jsme měli, želvy, takže jsem k tomu tíhnul už asi od malinka, měli jsme zahradu, na tábory jsem jezdil. Taková směr, nic výrazného.

3) Z jakého důvodu je důležité chránit životní prostředí a přírodu?

R: Bezpochyby ten první důvod je v tom žijeme a potom v tom budou žít naše děti, to znamená, myslím si, že u nás ekologů je to o krok dál, že všichni v populaci chtějí žít v čisté přírodě, chtějí mít tu krásnou zelenou přírodu, ale lidi jezdí těmi auty, byť vědí, že tím škodí, lidi třídí odpad tak jako z poloviny, možná ze třetiny, byť vědí, že by to asi šlo líp, kvůli pohodlnosti, ta touha žít v něčem kvalitním, žít kvalitně, což neznamená žít nepohodlně. A v neposlední řadě to, že tady ty věci, to zdravý prostředí je prostě pohodlný, kvalitnější a je i ekonomicky výhodnější pro všechny v důsledku.

T: takže budoucí generace?

R: Určitě budoucí generace, motiv tam je určitě životní prostředí samo o sobě a i nějaká ekonomika a kvalita života.

4) Jaké environmentální problémy považujete za nejzávažnější?

R: Nejzávažnější bezpochyby dnešní environmentální problém je změna klimatu. To není jenom to, že tady bude víc povodní, víc hurikánů, to je ohromná změna napříč celou planetou, pokud se to stane, tak to bude hodně velký průšvih, který ovlivní veškeré další sféry. A potom jako dílčí aspekty, drobný poléťavý prach z dopravy, což je prostě prasárna, jsou tam v tom návaznost na ty karcinogeny, takže toho se bojím. Bojím se chemikálií v jídle. Asi spousta věci a všechno se to potkává na těch změnách klimatu.

5) Co nebo koho považujete za příčinu těchto environmentálních problémů?

R: Příčinou jsou nějaké nezdravě vybudované návyky z minulosti, protože tady máme energetiku, která funguje, ta uhelná část na stejném principu, jako fungovala před 200 lety. Uranová energie, která funguje na principu známým 70 let a téměř se nevyvíjí. To jsou jako strašně zaběhlý koloběhy, který jsou lidem vžitý. Krásnou ukázkou je automobilismus, to je věc, která objektivně škodí všem, všichni to dýcháme ten prach, všichni nesnášíme hluk z toho, nicméně jdeme do toho a jdeme do toho jenom díky tomu, že nám ty koncerny prodaly myšlenku, že mít jedno auto je dobrý, mít dvě ještě lepší. Zoufale špatné návyky, kterým se naprostá většina populace nedokáže bránit a přímá je za své automaticky.

T: Ono možná, když si někdo na něco zvykne, tak pak se bez toho neobejde, těžko se toho vzdává, tak jestli tohle není ten zvyk ta pohodlnost.

R: Přemýšlím, pohodlnost nevím, asi ne. Pro mě jako pohodlnost je mít auto k dispozici a ne mít svoje, můžu si ho půjčit kdy chci, vyjde mě to levněji, protože ho nemusím financovat kompletně. Ve vlaku mi je pohodlnější dvě hodiny a půl si ve vlaku do Prahy číst nebo pracovat než soupeřit o závodní dráhu s kamionama a s audinama. Asi je to otázka vnímání toho pohledu. Byť věřím, že na trase Brno Liberec, to najezdím 5 hodin, je pohodlnější si to hodit do kufru, odjet od baráku, zaparkovat před barákem a jsem tam za 3-4 hodiny. Ale zase tam nemám ten čas, jsem unavený, nevyvenčím toho psa, nedám si to pivo. Takže ta kvalita je otázka toho výkladu. Ty návyky primárně, protože to jak vnímáš pohodlí je tvůj návyk.

6) Jak by se měly tyto environmentální problémy řešit?

R: Jednak ona nás příroda vede sama, co děláme blbě, nám to jasně ukazuje. My když to nevnímáme, tak to odneseme hůř. Co se našeho konání týče, tak si myslím, že ty věci se hýbou, není to tak, že by to stagnovalo, že by to bylo horší a tak. Spíš ten posun k tomu je hodně pomalý a speciálně v těch východoevropských zemích jako u nás, je to ještě spojeno s něčím, s mýtem, že ekolog je ten, který chce žít na stromě, což není pravda. Jako kvalitní, environmentálně šetrný je kvalitnější život ve větším pohodlí, jím lepší jídlo, jezdím pohodlnější dopravou, žiji bezpečněji a zdravěji, v nějakých aspektech jako kvalitnější bydlení, život. Řešit? My ekologové v Hnutí Duha to řešíme pomocí systémových nástrojů, což rozvedeno znamená, že se snažíme o úpravu nějakých pravidel celospolečenských, spíš na legislativní úrovni než, že bychom pomáhali v dílčích částech byť obě ty fáze jsou důležité, Hnutí Duha pracuje v té národní úrovni na systémových nástrojích.

T: Takže jestli to chápou dobře, tak jednak ty systémové nástroje takhle shora ale i nějakou změnu myšlení u lidí?

R: No změna myšlení je toho nezbytnou součástí. Tomu se věnují jiné organizace.

7) Co si myslíte o udržitelném rozvoji?

R: Pro mě je to známý a obecný koncept. Nedokázal bych ho asi stoprocentně definovat, nedokážu se zase přesně sžít s každou jednotlivou zásadou, ale v zásadě je to to, co si myslím, že je úplně v souladu s tím, co teďka děláme nebo co se snažíme, takže moje práce je práce na jednom výseku tohoto konceptu. Potřebný koncept, který je spíš abstraktní, nedá se úplně uchopit jako celek, je potřeba věnovat se tomu nějakým způsobem, prakticky myslím. Prakticky je potřeba zpracovávat dílčí věci. Na jedné z nich dělá i program energie.

T: Myslíte si, že ten koncept je efektivním řešením těchto environmentálních problémů?

R: To skoro se mi těžko posuzuje. Neznám jiný, ale nejsem odborník na tady ty, na filosofický východiska environmentalismu. Čili, bych to ani neposuzoval nějak zaslíbeně.

8) Myslíte si, že ekonomický růst je nezbytný?

R: naše západní kultura se v tuto chvíli bez něj obejde, máme se dobře, nic nám v zásadě nechybí a je jenom rozdíl jestli v té ledničce máme ty jogurty podepsané jinou firmou tři nebo je jich tam třicet. Nežijeme si špatně. Jsou země, který se určitě bez toho ekonomického rozvoje neobejdou. Pro mě osobně ekonomický růst je důležitý, ale není to na prvním místě. Nikdy bych neřekl, pro mě je ekonomický růst

alfa omega a nikdy bych neřekl, že nestojím o ekonomický růst, já o něj stojím, ale musí jít ruku v ruce s tou etikou, jakou já chci žít, kvalitně žít především.

T: Takže ten růst je myslitelný, ale v rámci jiného přístupu?

R: Samozřejmě myslitelný je v kombinaci s environmentálním přístupem, naopak tam zapadá perfektně, v určitým úseku to jde.

T: Myslíte si, že ten ekonomický růst je viníkem environmentálních problémů?

R: Bez pochyby je, ty pravidla jeho růstu nejsou nastaveny tak, aby zajišťovaly i nějaký jiný rozvoj.

Pokud by tam ty hranice nebo nějaké mantinely byly postaveny jinak, tak to tak být nemusí, ale za dnešní stav bych si troufal říct, že ano, plus další faktory, jeden z faktorů to určitě je.

9) Myslíte si, že k řešení environmentálních a společenských problémů stačí současný trend implementování environmentálních požadavků do politik a průmyslu v rámci zavedených společenských struktur nebo jsou nutné strukturální změny?

R: Strukturální změna by byla samozřejmě rychlejší cestou k tomu, je možný, že efektivnější, nicméně neznám oblast, kde by jako strukturální změna se stala v tady tom významném měřítku. Je to lepší způsob, nicméně krásné myšlenky, ale jako nereálný.

T: Takže spíš pomalejší kroky?

R: Dělčí. Soustavnou práci na těch různých bojištích vybojovávat.

T: Někdo říká, že ten současný trend je pomalý, je super, že se to děje, ale je to pomalé.

R: Ano, pomalý to je, kdyby to bylo rychlejší je to lepší. Kdyby strukturálně změněný během nějakého úseku, tak je to ještě lepší, nicméně to záleží na společnosti, na aktérech, přičemž strukturální změna je násobně složitější než zrychlení tady toho procesu. A upřímně řečeno zrychlený proces tady těch změn fakticky může už klidně splňovat kritéria tý strukturální změny.

10) Co si představíte při slově příroda? Co pro vás ta příroda znamená?

R: zelená, ticho, zpěv ptáků, vítr, příjemný pocit, v druhým plánu výlet, vycházka, les, louka, rybník.

T: Představíte si něco konkrétního?

R: Teď možná pod dojmem té cesty do Prahy, tak asi spíš takovou nějakou Vysočínskou krajinu, zelený louky, lesy, pole, těžký mraky, rozvodněný, rozbahněný řeky.

11) Jak se koukáte na roli technologií ve společnosti?

R: Můžou nám krásně pomáhat, pokud je dobře nastavujeme nebo dobře s nimi pracujeme a stejně tak nám můžou i škodit. Čili otázka jaká technologie.

T: Ono to záleží na druhu té technologie. Ano bez pochyby.

12) Které technologie považujete za nejškodlivější a proč?

R: Nejškodlivější určitě, jak už jsem říkal, že nejvýznamnější environmentální problém dnešní doby je změna klimatu, tak považují ty, co produkují uhlík, to znamená uhlíkové exhalace, což drtivou většinou v ČR za tím stojí spalování fosilních paliv. Škodlivá technologie číslo jedna je uhelná elektrárna, škodlivá technologie číslo dvě je technologie, která spaluje ropu, spalovací motory. Mezi škodlivý technologie patří i jádro i jaderná technologie, která nám tady nechává nezodpovězenou otázku, co s tím odpadem udělat. Škodlivá technologie může být výroba potravy, do které se uměle přidávají všelijaké ochucovadla, dobarvovadla, a dělají potraviny levnější, přitom horšíma.

13) Které technologie naopak považujete za šetrné?

R: Tam ta moje úvaha jde po cestě, tam, kde nejvíce škodí ty nejškodlivější energetika, čili za nejprínosnější považují čisté technologie v energetice, čili větrné, sluneční, vodní, geotermální, biomasové zdroje elektřiny a tepla. To jsou technologie, které jsou podle mě čisté, ne stoprocentně, ale násobně čistší než ty, které jsem jmenoval předtím. Šlapací kolo, který se vymezi vůči dopravě špinavý. A veřejná doprava, která je také tím protipólem, to znamená pohodlný vlak, který mě odveze, kam potřebuji, pohodlná tramvaj. Dobrá technologie čistá je správná recyklace, která v podstatě neznamená spalovat odpadky, ale znovu používat ten materiál. Správná technologie je podle mě výroba biopotravín, lokální jídlo. Nevím jestli je to technologie, ale to že to necestuje přes celý svět. To je tak všechno, to hlavní.

14) Tkví řešení globální ekologické krize v „alternativních technologiích“ ?

R: Myslím si, že určitě, s poznámkou, že bych je nikdy neoznačoval za alternativní, jako je to alternativa k tomu, co se tady dneska provozuje. Ale jsou to technologie, které mají úplně možnosti ty dnešní nahradit. To znamená dneska alternativní, do budoucna je zřejmé, že budou považovány za normální.

15) Jakou roli by měli mít experti v dnešní společnosti?

R: Měli by to být ti, kteří, měli by to být ty respektovaný autority, který dodávají těm, co rozhodují zodpovědně správné informace.

T: Takže poradní?

R: Ano.

T: Mělo by být doménou expertů působících ve státních institucích?

R: Ten, kdo něčemu rozumí, podle přirozenosti to má být ten, kdo dodává ty věci, na druhou stranu by to asi neměl být ten, kdo potom posuzuje ty věci jako poslední instance, protože odborník ze svého titulu zná určitý výsek, nezná ty širší konotace, proto je potom potřeba nějakého zodpovědného rozhodovatele.

16) Jakou roli by podle vás měli hrát envi. organizace v současné společnosti? Jakou roli byste jim přáli?

R: Tak oni tu roli do jisté míry mají, a je to dobrý, že je to ten, podle mě, hybatel, progresivní skupina lidí, která se nespokojí s ničím, na určité oblasti. My jsme takovou skupinou na poli environmentu, jiná skupina se tomu věnuje v lidskoprávních otázkách. Jsou to vždycky lidi zapojení v určitém tématu, vidí do něj hluboce, nenechají se ukonejšit nějakým pohodlným nejběžnějším mainstreamem. Ta role jejich by měla být významná, měli by mít svoje práva, který v česku, co teďka mají, tak mi přijdou jako to nezbytné minimum.

T: A co byste jim přál?

R: Abych jejich názory byly vyslyšeny ve sta procentech.

17) Plní environmentální organizace tuto roli v současnosti? To už jste říkal, že jo. Tak jestli jsou zde nějaké překážky, problémy, které jim brání plnit tu jejich funkci?

R: Tak ono se jim s takovým střídavým úspěchem na různých polích plus mínus daří ty věci nějak sunout, některý víc, některý asi míň. Ty překážky jsou ohromný. To je počínaje bizardními návyky mezi lidmi, ta domnělá pohodlnost cestování autem, nebo kupování si jídla v takzvané levným supermarketu atd. Čili bezprostřední návyky. Ohromnou bariérou je ekonomický zájem soukromých firem. U nás v energetice je to typicky vidět na těžářích uhlí a těch, co to uhlí potom spalují a prodávají z toho tu neefektivně vyrobenou energii. Je to vidět na výrobcích a prodejcích aut, čili ten špinavý byznys je ohromnou bariérou. Co ještě? Líní politici, krátkozraká politika, která v té východní Evropě je natolik nekultivovaná a to ještě v česku můžeme mluvit o štěstí, která nevidí výrazně dál, chybí vizionářský politici, který by se za něco poprali a řekli by, jo to je ta šance, jdeme do toho, byť mě to semele a z toho mít úspěch nebudu, ale bude to dobře pro stát. Takže to je bariera a pak asi a to je všude, to je obecný, nějaký dílčí lidský selhání, nebo lidská lenost nebo tak nějak.

18) Jak funguje Vaše organizace? Co je hlavním cílem? Mě jde teď o to, abyste mi představil Hnutí Duha, kdybych Vás vůbec neznala. Nějak v kostce, co to je za organizaci.

R: My jsme ekologická organizace, která, jak už jsem říkal, zabývá především tou tak zvanou systémovou prací, čili změnou nastavení pravidel nebo toho systému tady. \Věnujeme se několika různým tématům, jsme členění do takových sekcí, kterým říkáme programy, jeden z nich je třeba energie, druhá je cenné suroviny, třetí je zemědělství, čtvrtá lesy, čili máme oblast práce. Naše práce je založená především na kampani, což znamená, že my neděláme to, co se náhle objeví. My se snažíme koncentrovat tu naši malou kapacitu, co máme, do předem určených věcí a po tom jet, opět s dílčími úspěchy, neúspěchy. V česku jsme tuším největší a někde o nás píšou, že jsme nejvlivnější, což se asi nějak těžko objektivně spočítá, ale je to možný.

T: Kdybych se zeptala na organizační stránku?

R: Jako jak to máme uspořádané uvnitř?

T: Ano.

R: Nejvyšším orgánem máme radu, která má 5 plus 2 členy. Máme ředitele, který zodpovídá za takovou tu exekutivu. Hlavní kancelář je v Brně, nicméně menší kanceláře máme v Praze i Olomouci. Krom těch stálých zaměstnanců, kterých je střídavě něco kolem třiceti až čtyřiceti, tak máme i takzvané místní skupiny, to jsou takové buňky kterým jako je ta značka FoE, pod, kterou patříme, ta největší světová síť ekologická, tím je mi sympatická, čili souborná, tam jsem sdružení, nicméně agendu si ve většině případů volí sami a lokálně.

T: Já bych se zeptala na to zahraničí, kam spadáte.

R: Jsme součástí FoE, což je největší environmentální síť organizací.

T: Jak je to s tou samostatností poboček, jako relativně samostatní?

R: Téměř samostatní. Ty výhody jsou spíš jako know how, nejsou tam restrikce, že bysme prostě museli teď věnovat klimatu, protože se tomu teď věnuje celý svět. Ale spíš je to být pod křídly a vědět, že když

potřebuji zjistit něco z latinské ameriky, tak vím, že tam mám kolegy, kterým napíšu a zjistím názor od nich, čili výhoda.

T: Takže to je spíš síť

R: Přesně, představte si to jako síť samostatných organizací, která má nějaké elementární pravidla, který se liší v dílčích věcech, v tématech, nemáme shodu nad tématy. Příklad, my považujeme, jako většina těch skupin, větrné elektrárny za výborný, čistý energie, Itálie je ale ráda nemá kvůli nějakým svým důvodům atd. Téměř naprostá volnost.

19) Co se týká činnosti organizace, jaké aktivity při manifestování a dosahování požadavků používáte? Tady se ptám na takové ty komunikační postupy – protesty, přímé akce, ale i petice nebo institucionální postupy – lobování, konzultace o návrzích.

R: Používáme to i to, rozdíl je jenom v tom, jak to zapojujeme. V první fázi se snažíme, jak jste říkala o ty institucionální postupy, nějakou diplomacií, vyjednáváním a organizováním nějakých akcí, vytváření názorů. Co se týče přímých konfrontačních akcí, k těm přistupujeme, když už není cesty.

T: Které z těchto aktivit Duha upřednostňuje? Vy jste říkal, že se to snaží kombinovat, že upřednostňuje ty institucionální, ale zároveň když už tak i ty přímé.

R: Spíš ty. V prvním plánu je ta nějaká lobovací práce, nebo práce na změně názorů, prosazování pravidel, jednání s aktéry spojená s odbornou expertní prací. Ta konfrontační, ta je, jak jsem říkal, až pokud není cesty jinudy, tak jdeme tudy.

20) Které z těchto aktivit upřednostňujete? Které považujete za účinnější?

R: Účinnější jsou určitě ty institucionální, čili vyjednávání a tady to, tam máte prostor přijít s tím řešením. Na druhou stranu taková demonstrace nebo nějaká veřejná akce je takovým hrozně nabíjecím, dobíjecí baterky a o osvěžujícím zážitkem, který mě osobně je příjemný, protože vyjdu z těch kanceláří, vyjdu z těch budov, od počítače a někde se něco snažím, mentálně se odreaguji. Účinnější je ta první skupina, mám rád tu druhou, která je příjemná.

21) Jaké vztahy preferujete uvnitř organizace? Spíše profesionální loajalitu nebo kamarádské vztahy?

R: Tak my máme ty vztahy hodně dobrý na Duze, podle mě. Mě se líbí, že tam je možnost se vyjádřit. Téměř k všemu, byť tam vždycky nějak zodpovědnost nadřízeného je. Myslím, že ta míra demokracie je tam hodně široká. A v některých případech bych si dokázal představit, že by byla i nižší, že potom někdy do některých věcí už možná mluví dost lidí, než by mělo.

T: Takže podle vás by to mělo být víc profesionální?

R: Myslím, že to profesionální je, my tam máme dost zaběhlý systém rozhodovací, komunikační. Spíš je to takový hezky demokratický, což se od těch neziskovek očekává, že tam člověk má možnost vyjádřit se ke všemu. Ale myslím si, že někdy by to nemuselo být tolik, tam už se pak snižuje ta efektivita, ale v zásadě s tím problém nemám.

T: Takže jsem to pochopila, že obojí. Jednak profesionalita a i kamarádské vztahy.

R: Myslím, že ruku v ruce.

22) V souvislosti s tímto, jak by podle vás měla vypadat environmentální organizace? Měla by být naprosto profesní po vzoru obchodních firem nebo by měla být více alternativní síť?

R: Já myslím, že ani A ani B, protože totální alternativa má nevýhody, že se tam skoro nic nestane, na druhou stranu totálně profesionalizovaná neziskovka nemá zas toho ducha, který ty lidi nějak plní a dává jim tu sounáležitost, čili něco mezi. My spíš se v tuto chvíli pereme s tím být profesionálnější, byť si myslím, že jsme, spíš ta snaha je po tady tom s takovým tím přátelským duchem ve vnitř nemáme problém.

T: A jak by to teda mělo u těch organizací být?

R: Myslím, že 60 ku čtyřiceti ve prospěch profesionality, ale aby tam ten duch byl, to je potřeba bez toho není potom práce žádná.

T: Já jsem si tady u toho vzpomněla, na co jsem předtím zapomněla. Co je hlavním cílem Hnutí Duha?

R: Prosazovat opatření, která přinesou kvalitní řešení pro život každého z nás.

23) Jaké vztahy máte s jinými nevládními organizacemi?

R: Dobrý. Máme dobrý.

T: S kterými spolupracujete?

R: Já to řeknu za energetiku a za klima. Tam spolupracujeme s Greenpeace, výborný vztahy, s Callou, což je jihočeská, regionální neziskovka, Centrum pro dopravu a energetiku tady v Praze. Výborný dílčí

věci. Ke klimatu s Veronicou v Brně. Nejvíc za náš program ty vztahy jsou úplně výborný, každá z těch organizací má svůj styl práce, má svojí oblast. CDE tady v Praze dělá spíš Evropskou politiku, klimatickou, mezinárodní, to třeba téměř vůbec neděláme my, na druhou stranu děláme národní klimatickou legislativu, kterou podporují všichni kolem, ale nedělají to ostatní aktivně. Každý má svůj píseček a snažíme se. Dobrý vztahy no.

24) Měli by environmentální organizace spolupracovat s politickými stranami? Nakolik, popřípadě s kterými?

R: Spolupracovat určitě, protože mi s těma politikami jednáme, takže nelze nespolupracovat. Problém je samozřejmě být s některou z nich ztotožňován. Nebo s některou z nich mít tu spolupráci takovou nějakou, já nevím, jak to popsat. A ta hranice je potom, lehce se smývá, z logiky věci máme ideami nejbližší ke straně zelených, máme s nimi i dobré vztahy, na druhou stranu je potom ke škodě nás samotných, že někdo nás háže do jednoho pytle, nerozlišuje politická strana a nevládní organizace. Ty vztahy tam být musí, samozřejmě pokud jsou dobré, je to konstruktivní ve prospěch té věci. Na druhou stranu měli by tam být nějaké hranice. Principiálně bychom měli spolupracovat se všemi. Mít ty otevřené dveře všem, byť je otázka co s komunistama.

T: To bych se právě zeptala na komunisty.

R: Já komunisty rád nemám, na druhou stranu, co jsem měl možnost poznat, tak ne všichni od nich jsou paka, protože jsou paka i ve všech ostatních stranách. Ta myšlenka je strašně zvrácená, pro mě nepochopitelná, že se to někomu může líbit. Ale respektuji to a pokud by to byla strana, která mnou navržené opatření podporuje, tak samozřejmě nebudu říkat nepodporuj ho, z principiálních důvodů, jde mi o tu věc a když to podpoří někdo, kdo v jiný věci má blbý názor, nemožný názor, tak to tak je a asi bych nikoho nevyzdvihoval bůh ví jak, toho podporovatele samotného, ale je to užitečná věc to podpořit.

T: Dobře a co třeba dělnická strana?

R: Ježíšmarja to snad ani radši nezmiňujte, to vůbec.

T: Ještě bych se vrátila k té spolupráci obecně. Vy jste to popsal, že ta spolupráce je ve fázi jednání nebo toho, že vy předložíte nějaký návrh a buď oni s tím souhlasí nebo ne, nebo že se snažíte je přesvědčit, aby s tím souhlasili. Tak to není vyloženě spolupráce.

R: Ano, ano. Spolupráci tím, že mi jim dodáváme podklady pro jejich jednání, pomůžeme jim najít zajímavý úhel pohledu, zajímavý pro ně, když jsou vstřícný, když je to zajímavá, když slyší. Tak my jim jako ty návrhy rádi dodáváme. Protože oni jsou ti, kteří to mohou prosadit.

T: Jenom s těma stranami, které to mohou prosadit? Těma parlamentníma?

R: Tak asi s výjimkou těch fašistů, co jste jmenovala. S nima bysme asi ani nápadem nejednali. Koncentráková strana, to znamená ty v žádném případě ne. A s komunistama opatrně, v zásadě jako jinak, musíte potlačit, že máte jiný názor, víte, že oni mají názory děsný v ostatních oblastech, ale prostě no.

T: Ještě bych se zeptala, jestli by ty environmentální organizace všeobecně měli spolupracovat se stranami?

R: Ty co se zaměřují na politickou práci, tak bez toho nemůžou pracovat. Tohle je potřeba to ano.

25) Řídíte se v osobním životě nějakými etickými zásadami?

R: Tak to víte, že jo. Některé porušuji víc, některé míň, ale některé jako rozhodně ne. Asi bych v životě nikoho nezavraždil. Co já vím, řekněte mi příklad etické zásady?

T: nevím, já se teda chci zeptat konkrétně na ty spojené s environmentální tematikou. Ale když mi někdo nejdřív řekne nějakou zásadu obecnou jako nelžu nekradu, nebo někdo řekne řídím se desaterem.

R: Já mám zažitý spíš nějaká pravidla, který mi vyhovují. To znamená, jak jsem mluvil o té dopravě, nejedil bych autem po městě, když potřebuji odvézt skříň, nebo něco takového tak jo. To je jako nesmysl, to je princip, který hlásám v práci, to dodržuji. Biopotraviny si kupuji, pakliže jsou trochu konkurence schopný. Typickou etickou zásadou, kterou dodržuji, je lokální jídlo. Zeleninu rád kupuji, to smysl má z blízka. Co se týče jižního ovoce nebo zeleniny pokud do toho chci jít, tak se snažím, aby bylo z co nejrozumnější země. Rajčata si koupím, když cizí, když nejsou z Čech či Slovenska, tak si koupím radši z jihu (npř itálie), lepší než z Belgie, kde není sluníčko a pěstují to tam v nějakých roztocích. Elektřinou šetřím, mám doma nainstalovaný kromě záchodu všude kompaktní, úsporné žárovky. Topíme na 20 stupňů.

T: jestli tohle můžu nazvat omezením vlastní spotřeby?

R: Tak přizpůsobuji se ve vlastní spotřebě, drasticky se neomezují. Nešel bych na to, že bych vytápěl na 16 stupňů, jenom proto, že to je dobrý pro environment, mě to prostě nevyhovuje, mám nějaké svoje limity, na druhou stranu chodím do sauny, ve které se topí elektrickou. Pro někoho je to prasárna, pro mě ne, protože si tam odpočinu od práce. Člověk si to musí sám nějak nastavit, co jo a co ne.

T: Jste vegetarián?

R: Vegetarián nejsem, ale jím ho čím dál míň, spíš proto, že mi připadá, že na to abych si koupil dobrý kvalitní maso, na to nemám. Abych dal za kuře 300kč za kilo, na to nemám a upřímně řečeno vepřové je tlusté, to mi nechutná, hovězí je drahý, někdy si ho dám a kuře obyčejný, nejlevnější, co za mého mládí bylo drahý luxusní maso, tady dneska se jí v průměrný domácnosti třikrát týdně, tak už mi moc nechutná. A salámy obecně moc dobrý nejsou. Omezují maso, ale nejsem vegetarián. Mám radši sýry, vyhovují mi víc.

Respondentka č. 4

1) Jak jste se dostal/la do hnutí duha? Co Vás k tomu motivovalo?

R: Už na vysoké škole jsem Hnutí Duha podporovala, finančním příspěvkem a četla jsem časopis sedmá generace. Po výšce jsem potom pracovala rok a něco na zemědělské univerzitě, tehdy se ještě jmenovala Mendlova. Ta práce mě neuspokojovala, hledala jsem něco, co by mě naplňovalo, a říkala jsem si, že ekologie, ke které jsem vždycky nějak tíhla, že by to bylo fajn a Hnutí Duha jsem znala, takže jsem se tam přihlásila na jeden konkurz a zůstala jsem v Hnutí Duha.

T: A co vás vlastně vůbec motivovalo zajímat se o environmentální tematiku?

R: Pocházím z venkova a vždycky jsem měla ráda přírodu, zvířata a s přibývajícím věkem nějak obecně, prostě vždycky jsem se o ty témata zajímala, co si pamatuju, třeba i na gymplu, vlastně už na základní škole. No a s přibývajícím věkem mi akorát docházely souvislosti, že nejde o to, aby ty stromy byly někde hezké, ale že prostě souvisí ten konkrétní způsob života konkrétního člověka s tím vším.

2) Vzpomínáte si, co anebo kdo Vás konkrétně ovlivnil? (události, autoři, spisovatelé)

R: Ještě když jsem byla na výšce, tak jsem četla Kellera, Librovou, Koháka a to mě dostalo, to mě hodně ovlivnilo.

T: Takže spíš autoři

R: No, spíš autoři.

3) Z jakého důvodu je důležité chránit životní prostředí a přírodu?

R: Asi Vám moje odpověď bude připadat divná, ale přírodu vnímám jako boží stvoření, které Bůh nějak stvořil, k nějaké roli a stvořil člověka k nějaké roli a ta role není taková, že člověk má tu zemi plundrovat. Takže ničení životního prostředí vnímám jako boření božího plánu. Takže to je asi ten základní aspekt. A druhý aspekt je, že člověk má odpovědnost, nejenom za svoje chování, ale má také odpovědnost vůči těm všem lidem, kteří přijdou po nás a my se prostě nemáme chovat tak, jako my si to tady ještě užijeme a potom už je to jedno. Takže asi tyhle dva aspekty.

4) Jaké environmentální problémy považujete za nejzávažnější?

R: To si myslím, že ta otázky není dobře položená. Já to vnímám tak, že..., samozřejmě na to se nabízí jediná odpověď a jsou to globální změny klimatu. Ale to je jakoby důsledek něčeho, problém je v tom, že lidé si zvykli, nebo obecně, nevím, jak to říct inteligentně, aby to nebylo moc velké žvanění. Jde prostě o to, že lidé mají čím dál větší spotřebu úplně všeho a nárokují si tu spotřebu, že vlastně na to mají právo. Je čím dál víc lidí na planetě, takže mají čím dál větší nároky a mají pocit, že na to mají právo. A potom z toho se odvozuje už všechno a nějaké změny klimatu jsou už důsledkem tady tohoto nastavení.

T: Jestli se můžu zeptat, vy si teda myslíte, že tou příčinou je ta stoupající spotřeba?

R: No příčinu bych zase viděla v tom, že člověk vypověděl poslušnost Bohu a místo toho, aby respektoval tu roli, která mu byla dána, tak se staví Babylonské věže a ty potom nám tady tak různě padají, tak to je asi ten background.

T: to je spíš příčina a na to jsem se taky chtěla ptát. Takže ta už je vlastně zodpovězená. (otázka č.5)

R: Mě teď trochu vypadla ta původní otázka na co, jste se ptala?

T: Pala jsem se na ty nejzávažnější environmentální problémy.

R: Pokud tam potřebujete něco konkrétního, tak bych to pak viděla na ty globální změny klimatu, protože vlastně postihují úplně všechno jakoby komplexně. Když někde se zboří nějaká plošina, jak teďka začala hořet, tak je to problém, ale je to vlastně lokální, kdežto ty globální změny klimatu jsou fakt globální, postihnou všechny a na dlouho, což je teda docela problém. Ale je to jenom důsledek něčeho.

6) Jak by se měly tyto environmentální problémy řešit?

R: No to je zase, to jste asi pochopila, já jsem věřící člověk, takže by se to mělo řešit návratem člověka k Bohu. Kdy prostě začneme vnímat tu svojí správnou roli, člověk usurpuje něco, co mu nepatří a pak to má ty důsledky, ale pokud to vezmeme na té praktičtější rovině, tak si myslím, že není jedno řešení, že jich je víc a vnímám tam, jako důležité ekologickou výchovu a ta taky zase ne sama úplně spásná, vnímám tam důležitou roli organizací jako je Hnutí Duha, které prostě mění řízení, mění třeba zákony a

nebo také informují veřejnost, která potom může, už poučeně si vybírat, takový hloupý příklad, třeba lokální potraviny namísto nějakých dovážených, a tím se to nasměrovává. Ale popravdě jsou to takové, nevím, drobné kroky a je to hodně práce. Takže já nemám žádný zaručený recept, je to potřeba dělat, ale kdybych měla dát ruku do ohně za to, že to k něčemu opravdu povede, tak nevím, ale na druhou stranu je potřeba to dělat.

T: To je spíš taková forma, jak jste mluvila o tom, že by se lidi měli navrátit k nějakému Bohu nebo k původnímu přemýšlení, kdy vlastně nebyla porušená hranice, že by ten člověk šel za nějakou hranici, kterou si usurpuje, tak to je vlastně na takové té bázi osobní individuální, jestli to chápou dobře, odpovědnosti?

R: Ano, jde o odpovědnost. Aby člověk sám sebe nestavěl na místo Boha a nechtěl prostě řešit, něco, co mu jako nepřísluší.

7) Co si myslíte o udržitelném rozvoji?

R: Nevím, no. Udržitelný rozvoj? Podle mě rozvoj není udržitelný, myslím, že je to protimluv. A potom člověk pořád chce všeho víc a víc a já nevěřím na to, že budeme mít nějaké super technologie, které zajistí blahobyt na zemi, všichni se budeme mít děsně fajn a zároveň budeme všichni děsně ekologičtí, takže se vlk nažere a koza zůstane celá. Já si myslím, že tohle prostě nikdy fungovat nebude. Že pokud lidstvo nepřistoupí na nějaké fakt drsné omezení v podstatě ve všem, což teda nutně neznamená, že budeme žít v bídě, ale třeba to bude znamenat, že budeme přikračovat k něčemu, čemu se říká jako chudoba, ale to zas neznamená, že ten člověk bude nešťastný, to je o hodnotách a prioritách.

T: takže si o tom konceptu nemyslíte nic dobrého?

R: Já si myslím, že každá snaha, která prolamuje obecné sobectví a devastaci čehokoliv, tak je dobrá. Ale nemyslím si, že je spásonosná.

T: Takže to může být částečným řešením, ale není řešením asi jako sám o sobě.

R: To ano.

8) Myslíte si, že ekonomický růst je nezbytný?

R: Ne, není, jako podle toho, co čtu u Nadi Johanesové. Naďa Johanisová píše do Sedmé generace, píše sérii článků o disidentech ekonomických, ze kterých vyplývá, že ten hospodářský růst snad by ani neměl být, protože to je prostě špatně. A píše tam různé věci, já to teď z hlavy nevím, mám z toho dojem, že to potřeba není, že to je spíš jako nějaká hodnota té klasické ekonomie, které se prostě držíme z nějakých, nevím z čeho, proč to tak je. Ale že existují i jiné cesty. Právě ta Naďa to tam hezky na různých myslitelích, o kterých píše, dokumentuje, že to může fungovat i jinak, než my jsme zvyklí.

T: Já se na to ptám proto, že tady dneska, ani ne možná ekonomika, ale hlavně celá politika je na tom založená, na tom ekonomickém růstu. Tak proto se na to ptám, protože politici na to dávají strašný důraz a tím získávají ty svoje hlasy, jestli je to vůbec ale nezbytný? A dále jsem se chtěla zeptat, jestli si myslíte, že ten ekonomický růst je i viníkem environmentálních problémů. Můžeme ho v podstatě sesumírovat na rostoucí spotřebu, na rostoucí poptávku, rostoucí výrobu.

R: To je asi zase důsledek něčeho. Jako všechno je důsledek něčeho. Tak ten ekonomický růst taky. To je právě, to už jsem tady říkala, taková ta potřeba pořád překračovat nějaké ty hranice, mít víc a mít všichni, a že ty naše potřeby je potřeba uspokojovat. Ale oni rostou a je potřeba uspokojovat ty rostoucí potřeby, ale nikdo se neptá, jestli jsou oprávněné. Nebo vůbec potřebné, jestli na to vůbec máme právo. A je to zase důsledek nějakého toho myšlení, já nevím, kdy tento pojem vznikl, nejsem odborník na ekonomii. Ale tak bych to asi šacovala, že to má kořeny už v tom osvícenství nebo tak nějak, ale fakt nevím, nejsme na to odborník.

9) Myslíte si, že k řešení environmentálních a společenských problémů stačí současný trend implementování environmentálních požadavků do politik a průmyslu v rámci zavedených společenských struktur nebo jsou nutné strukturální změny, aby třeba bylo to implementování požadavků větší, nebo aby to vůbec bylo možné?

R: Tak na tu první část, ne nestačí. A na tu druhou otázku, já to uvedu na příkladu. Solární kolektory, zdá se nám to, že je to děsně fajn, jako obnovitelná zdroj, teď už to není tak zvýhodněné, ale dřív to bylo hodně zvýhodněné. Takže je spousta projektů na stavbu solárních kolektorů. Jenomže ty solární kolektory, toho se chytly různé firmy a solární kolektory se staví na území, kde by stát neměly, na různých pobřežích, nivách, u řek, kde to třeba nemá co dělat. A pak je druhá věc, že oni tu půdu, to místo mají nějak pronajaté a je to vyjmuté, to místo, pro ty kolektory, jenomže když oni tam nebudou, to má jenom určitou životnost, tak je otázka, jestli se to vrátí zpátky do té zemědělské půdy, jestli to jenom zase není krok k tomu, že se ta plocha potom zastaví nějakýma blbostmi. Tím jsem chtěla říct, že tady vždycky hrozí to, byť dobrá myšlenka, tak bývá zneužitá. Na to já nemám recept. Když to tak sleduji ve všem, co se týká ekologie, tak vždycky se to dá různě zneužít. A nemusí to být nutně zneužitý, například když je

trend biopotravin, tak to není zneužití, ale už je to odchylka vedle, že se biopotraviny dováží ze zahraničí, to nedává smysl potom. Uchovat čistotu té myšlenky je hrozně obtížné. A nějaké šolichání, že tady trošku něco opravíme a bude to fajn, to ne, jinak si myslím, že už by nám to tady fungovalo, ale to je pořád, evropská unie nám nařídí nějakou daňovou reformu a my ji uděláme jenom v té minimální verzi, která možná k něčemu je, ale neudělá žádnou revoluci v ničem. Toho se týká ten trh s povolenkami, nápad dobrý, ale všechny státy s výjimkou pár, a hlavně státy jako jsme my, Slovensko, Maďaři se to snažily strašně obejít, takže v důsledku ten trh s povolenkami byl nefunkční. A to je pořád dokola, to je taková sisyfovská práce, jakože nápad dobrý, ale pak se spousta společností, států, nebo jednotlivců snaží v uvozovkách, jak to vlastně obcházet. Aby jako že jo, dobrý, ale abychom z toho urvali co nejvíc.

T: Jestli to není nějaká specifická česká nátura toto?

R: No na tohle ale hráli i Slovinci a Maďaři, co já vím. Specificky naše to nebude.

10) už jsme tady na to narazili, ale zeptám se ještě jednou, jak vnímáte přírodu? Co si představíte při slově příroda?

R: No příroda je odlesk boží krásy.

T: A představujete si něco konkrétního?

R: Já pocházím z Bílých Karpat a mám ráda Bělokarpatské louky a bukové lesy, tam jsme vyrostla. Takže pochopitelně, když se řekne příroda, tak si představím ty louky plné květin a bukové lesy.

11) Jak koukáte na roli technologií ve společnosti?

R: Co si pod tímto představujete, pod technologií, abychom si porozuměli?

T: Dejme tomu, různé věci, které umožňují člověku nějak se přizpůsobit, technické věci mobil, já nevím, auto, které umožňují člověku lépe fungovat, ulehčují mu život, práci.

R: Já technologie principiálně samozřejmě neodmítám, sama jich v životě mám docela dost, ale musí být prostředkem k něčemu, nikoliv cílem. A potom je potřeba myslet na to, že oni nejsou spasitelné. Že nám můžou k něčemu pomoci, ale nevyřeší za nás to podstatné, jak jsme se o tom bavili už na začátku.

12) Které technologie považujete za nejškodlivější a proč?

R: Já asi nebudu jmenovat, protože by mě asi hned tak něco nenapadlo, ale mě spíš napadá tohle. Za škodlivé mě připadají ty, které jsou úplně zbytečné. Například uvedu spíš takový druh. Co se týká reklamy, my jsme zaplavení reklamou a jsou firmy, které potiskují reklamní tužky, jsou firmy, které tisknou megatuny nějakých letáků, které pak vidím válet se na ulicích. Mě spíš přijde špatná ta technologie, která není potřeba, která je zbytečná. Samozřejmě můžou být škodlivé technologie. Které můžou být škodlivé? Třeba uhelné elektrárny, ale tu elektřinu prostě používáme, tak nechci být farizej.

T: Ale tak některé technologie jsou považované za jako opravdu škodlivé.

R: Jasně, jsou technologie a technologie. Technologie, které nepotřebujeme. Když se těží zlato, tak je kyanidové loužení a pak je třeba nějaká jiná technologie, je potřeba vybírat tu technologii, která je šetrnější a ta druhá varianta je pro mě potom už nepřijatelná. Pokud si my můžeme vybrat mezi tím, co je pro nás, nebo pro nás, pro přírodu, ale kolikrát i pro lidi, šetrnější, tak to je ta technologie, která jako ano fajn. Já bych spíš ty technologie posuzovala podle toho, jestli škodí, ale oni v důsledku škodí všechny. Ale na druhou stranu, my to používáme. Vy tady máte nahrávací přístroj, já tady mám něco keramického a v práci mám počítač. Zás nemá smysl říkat, že všechno je špatně, pojďme potom do jeskyní, jo. Co se týká posuzování technologií, tak asi podle toho no. Ale třeba nepřijde mi dobré všechno, co se týká jádra, protože to má dalekosáhlé dopady v tom smyslu, že ty odpady z jaderných elektráren musíme ukládat strašně dlouho a to ani lidská mysl není přizpůsobena tomu, aby pamatovala, že někde 10 000 let to bude muset být někde uchováváno tak, aby se to nedostalo do prostředí. To je technologie, která jde mimo možnosti člověka. Oni říkají, jasně to mi na to časem přijdeme, ale tohle mě docela nezajímá, jestli na to někdo přijde nejdřív za 100 let. Asi tyhle typy technologií mi přijdou špatné, který mají nějaký dopad, který ani mi nedokážeme dohlédnout. Když někdo bagruje lom, tak jako fajn, můžeme ho rekultivovat, nebo nechat přírodě, ať si tam udělá, co chce, ale s tím jaderným odpadem, nevím no. Pak jsou vlastně hodně svinstvo různé technologie založené na chemikáliích, které nejsou kompatibilní s přírodou, jsou to všechno takové ty pahy, PCV a takové věci, s kterými si ta příroda nedokáže poradit, a které tam zůstávají hodně dlouho, nebo se potom různě přeměňují na ještě nebezpečnější deriváty, než ta původní byla.

13) Které technologie považujete za šetrné k životnímu prostředí, tedy ty které zmírní dopady na životní prostředí, či ho nadále nebudou poškozovat?

R: Já nejsem úplně odborník na ty technologie, ale docela se mi líbí, když se využívá ta dřevní hmota, nějaké ty štěpkovače a z toho pelety a zase je samozřejmě potřeba zvažovat, aby se nám z lesů nestaly praky, kde nenajdeme suchou větev na zemi, to je špatně, takže všeho s mírou. Prostě tohle využití mi

přijde dobrý, protože třeba zemědělské půdy v horských oblastech je docela hodně a tak se tam akorát pasou zvířata, takže kdyby tam byly lesy a my víc využívali lesy, tak tohle mě přijde určitě lepší než těžit uhlí a bourat obce jako je Horní Jiřetín a Černice. A v jiných technologiích, no já se v tom úplně nevyznám, které jsou šetrnější a které nejsou. Ale třeba v tom zemědělství, ale to nejsou technologie, to jsou spíš způsoby, že se spíš něco nepoužívá, než, že se používá nějaká technologie na něco. Nevím no.

T: To nevádí, já to pojmám nejen jako technologie, ale jako nějaké ty procesy nebo způsoby, protože je pak ve finále docela složité rozlišit, co je technologie, co ne.

R: Právě. Mně se spíš líbí technologie, které nějak pracují s přírodou, nikoliv s tou chemií. Protože s tou chemií, to jsou ty rafinérky a tadyty chemické podniky to je dost velké svinstvo. Takže využívat ten potenciál, co nám nabízí příroda a inspirovat se tím, jak to chodí v přírodě. O to se snaží ekologické zemědělství, nebo by se mělo snažit napodobovat ty procesy, které jsou normálně v přírodě. A nevalit tam NPK a nějaké pesticidy, úplně umělé. Takže technologie, které jsou založené na inspiraci v přírodě. Každá technologie má nějaký odpad, ale jejich odpad (těch dobrých) by měl být odbouratelný, zlikvidovatelný, neměl by mít žádné následky. A taky se mi líbí technologie, když se mi líbí technologie, když se mi líbí technologie. Takhle, já mám doma budík a ten mám od roku 1992 a je to klasický mechanický budík, který jednou za čas donesu opravit, oni mě to vyčistí a on funguje dál. Takže se mi líbí postupy, kdy mám jednu věc, byť je to celé kovové a určitě to má větší ekologickou stopu než plastový budík, ale zase mi vydrží strašně dlouho. Takže takhle bych to aplikovala možná na všechno, že by se mi líbily prostě věci, které vydrží dlouho.

T: Ono velký počet věcí, které se rychle mění, může mít v součtu větší ekologickou stopu než jedna věc za tu samou dobu, původně ale mnohem škodlivější.

R: No, on už vlastně i ten výrobní proces je teď nastavený tak, aby ten výrobek fungoval dva roky a pak ho vyhodit, že vlastně se nedá ani opravit, protože je vlastně sestrojený tak, že nepočítá nikdo s opravou. Že se musí vyhodit a ten člověk si musí koupit zase nový.

14) Myslíte si, že řešení ekologické krize tkví v alternativních technologiích?

R: Určitě jsou ty technologie šetrnější, ale prostě tam je základ v tom, že lidé nemůžou mít tak velké potřeby, které se stále stupňují. Takže technologie ano, ale nedá se tím všechno vyřešit.

15) Jakou roli by měli mít ve společnosti experti? Nebo vědci, nebo ti, co mají taková status?

R: To je pravda, že jsem se tím nikdy nezabývala, ale určitě jsou potřeba samozřejmě lidé, kteří bádají, pak jsou ale potřeba lidé, kteří nám to jejich bádání zpřístupní tak, aby nám to i laik dokázal pochopit. Já na to neumím odpovědět, jakou mají mít roli. Oni tam být musí a mají důležitou roli. Ale já neumím říct, jestli ten vědec má mít větší roli než třeba pekař, já nevím.

T: Já se tímhle spíš ptám, když se dneska podíváme do společnosti, tak expert je ten v státní instituci, je někde zavřený, určitě to tak neplatí stoprocentně, ale tenhle vědec na to má patent státní instituce a kdokoli jiný vlastně nemá na to ten papír, razítko, tak i ta společnost pak k tomu tak přistupuje. Tím jsem se chtěla zeptat na to jak by mělo vypadat získávání expertních poznatků? Jestli by mělo být doménou těchto expertů, kteří působí ve státních institucích nebo by to mělo být jinak? Mají důležitou roli, jak jsme řekli...

R: Mají důležitou roli, jak jsme řekli, ale pokud přijde někdo, kdo řekne, že o nové jaderné elektrárně budou rozhodovat experti, protože ti tomu rozumí nejvíc, tak s tím bych nesouhlasila. Samozřejmě, že já ani Vojta Kotecký, který je úplně super na klimatické změny, bychom nedokázali napsat něco, co je třeba zpráva jak dělá IPPC, na to jsou potřeba ti vědci, kteří shromažďují nějaké informace, ale potom taková ta rozhodnutí v životě, o kterých si myslím, že by se mohla dělat referenda, to si myslím, že ten důležitý hlas má člověk, který je nějak poučený. Na to, abych měla vlastní názor na tu jadernou energetiku, nebo jestli se mají bourat obce v Horním Jiřetíně, tak si myslím, že na to nepotřebuji mít vystudovanou geologickou školu, nebo nějakou ekonomiku, nebo nevím co. Vědci jsou důležitým zdrojem pro získávání poznatků, ale nemyslím si, že právě oni by měli potom zase rozhodovat za nás.

16) Jakou roli by podle vás měli hrát envi. organizace v současné společnosti? Jakou roli byste jim přáli?

R: Pojem environmentální organizace je široký, do toho spadají různé ekovýchové, různé ochranné, různé okrašlovací spolky, potom takový až spíš jako profesionálové typu ekologicko-právního servisu, nebo Greenpeace, která prostě dělá nějaké akce spíš na veřejnost nebo třeba my, kteří prosazujeme zákony, nebo nějaké takové věci, to jsem to teď zjednodušila, to by mi Vojta dal. Spíš jsem chtěla říct, že to spektrum je široké a že každá organizace tam má své místo, jako všechny ty druhy, co jsem vyjmenovala, ještě jsem určitě na nějaké zapoměla. A jaké bych jim přála místo? Jaké si zaslouží no. To není jenom o, jde i o to, co ta organizace dělá a jestli si prostě dokáže získat lidi, přivlekt lidi a jestli dokáže

těm lidem vysvětlit, co dělá a proč to dělá. Já bych jim určitě přála, těm kvalitním, místo na slunci, protože mě to přijde důležité, všechno mi to přijde důležité, každý ten aspekt, který jsme tady řekli, je důležitý. Přála bych jim, aby dělali dobrou práci a aby je lidé podporovali.

T: Já jsem se na to právě ptala obecně, ale vidím, že je to spíš o tom konkrétním, podle toho, co která organizace dělá.

17) Myslíte si, že ty organizace v současnosti plní tu roli? A jestli jsou zde nějaké překážky?

R: Jestli tu roli hodně plní? myslím si, že pak hodně záleží na tom jestli.. Plní nebo neplní? Tak o tom jako přemýšlím a třeba ekologický právní servis to se mi hodně líbí a myslím si, že svojí roli plní, svojí roli plní Hnutí Duha, samozřejmě vždycky by to šlo líp, to je jasné. V rámci nějakých reportáží jsem navštívila nějaké ochranné organizace ZOČSOP, kde to bylo, třeba ve Valmezu – Valašské Meziříčí, to jsou organizace, o kterých se moc neví, prostě ta jejich práce je jako úžasná. Dělají tam na poli, aby to nebyl jen lán, v takové té depresi, nebo jak se tomu říká, udělají rybník, jak je to odvodněné, tak vlastně tu vodu neodvádějí z krajiny pryč a oni to nějak zařídili, je tam rybník, jsou tam mokřady a přilétají tam různé druhy ptáků, které tam předtím nebyli. Z toho jsem byla hrozně unešená a o těchto lidech se ví málo a tu práci dělají dobře, já myslím, že spousta těch organizací tu práci dělá dobře, problém je asi v tom, že ta veřejnost obecně k ekologům není přátelská, ale myslím si, že je to tím, hodně o té práci ví, a taky, že ty organizace to nedokážou dobře vysvětlit, proč to dělají.

T: Takže to jsou spíš ty překážky problémy?

R: Jo. A ta první otázka, já bych na to odpověděla, že co to dá, tak si myslím, že tu práci dělají dobře. Co se týká překážek, organizace mají různé překážky. Já to hodně vidím i v tom financování. Hodně organizací žije z roku na rok, podle toho, jak jsou dotace, u nás ještě není úplně zavedené, to co je třeba ve Velké Británii, že každá organizace má za sebou desítky tisíc drobných přispěvatelů. Na tohle najeli Greenpeace, Hnutí Duha částečně a částečně na to najíždí i další organizace, takže ty organizace jsou závislé na grantech a ty jsou vždycky na nějakou činnost, takže potom ta organizace si úplně nevybírá svobodně, co by chtěla dělat a to je problém. Problém či překážka je taky to, že v těch organizacích jsou ne úplně vysoké platy, takže lidé, když dosáhnou té třicítky, mají rodinu a hypotéku, tak to se z toho úplně nedá. A to je třeba i problém v Duze, ale asi je to i jinde, ale jinde nepracuji, znám to z Duhy, že skutečně se tam střídají lidé, tak jako by ta pozice vždycky trochu začíná od začátku, a místo toho, aby se to posunovalo jako k lepšímu, tak je to vždy pár kroků zpátky a pak teprve se to někam posune. A taky u nás nebyla ta tradice, u nás to vlastně až po revoluci tak nějak začalo, když před revolucí taky byly spolky, ale fungovaly trochu jinak a po revoluci byla ta změna v tom, že tyto spolky chtěly prachy od lidí a to se těm lidem asi úplně nelíbilo. To jsou ty překážky, ale to souvisí s tím, že ta společnost pořád nějak jako vnímá, že je to potřeba a Vojta by tu argumentoval nějakými průzkumy veřejného mínění, ale v té praxi to tak jako nevnímám, že by to tak úplně bylo podle průzkumu. Kdyby to tak bylo, tak máme 50 tisíc přispěvatelů a jsme za vodou, ale pořád ta společnost se na nás dívá skrz prsty a vidím to i ve svém osobním životě, když přijdu někam, kde mě neznají, a já řeknu, že jsem ekolog, tak prostě si ode mě tak trochu odsedají. My jsme byli teď na svatbě a dívali se tam na nás tak takhle jako vypadá ekolog jo? Vy jste jako z Duhy? Jsme nikdy neviděli. My jsme jako říkali, jo máme dvě ruce a dvě nohy i oči. Pořád je to takové, asi neporozumění s tou veřejností, my jsme o tom psali v sedmé generaci, teď nevím, kdo to tam přesně psal.

T: Já jsem tam nějaký takový článek četla.

R: Tam o tom někdo psal, že i ta veřejnost má problém, že mi jim chceme jakoby brát to, na co oni mají nárok, což svým způsobem to tak je, akorát se to snažíme říkat šetrně, aby je to nevydělalo. A pak je problém ekologických organizací, záleží, na co se zaměří, že pokud my jsme zaměřeni na lidi, na veřejnost, ale potom pracujeme s těma politikami a to je hrozně těžké, protože ti lidé, oni musí být prostě podplacení nebo jsou z jiné planety, že ty problémy vidí úplně jinak než my a nejsou ochotní se o tom se bavit. Třeba teď, jak je ministr zemědělství, který nechce zrušit tendry a přitom se to zdá být jako docela jasná věc. On prostě nechce a v tom jsou asi velké prachy, je tam korupce a s tímhle se dost těžko bojuje. Takže asi to korupční prostředí v ČR. Tady není ani nastavená nějaká politická kultura a potom je jako problém, něco prosazovat. Když jsme prosazovali věci ohledně odpadů, tak říkal kolega Kropáček, že v té poslanecké sněmovně tam jsou lobbyisté z těch výroben na ty jednorázové lahve, protože jim to vyhovuje, a my jim tam nosili nějaké materiály, že vratné láhve jsou super, ale oni mají větší vliv, mají prachy a tak a to my ale nemáme, my se můžeme opřít o tu veřejnost, ale mi jí musíme přesvědčit, že je to dobrý a řadu lidí to teď, nevím jestli jste sledovala ten pořad, ale týká se to našeho tématu, jmenuje se to My jsme to nevzdali, to je taková celá akce, která mapuje lidi od počátku našeho století, kteří v bolševismu a komunismu to nevzdali a zachovali si rovnou páteř a právě tam měl projev Tomáš Halík, který říkal, že nám z toho socialismu, z toho bolševismu pořád zůstává takové to, že nám je dobře když máme ty plné talíře, když máme práci a potom někde v hospodě se bavíme, jak je to všechno špatné, ale my sami nemáme tu odpovědnost za svoje vlastní chování, za své jednání, abychom třeba šli a něco sami

udělali nebo podpořili ty, kteří chtějí udělat to, co my si myslíme, že je správné. Že je to takové papučářství u televize, kdy se nám to sice nelíbí, ale my se do toho prostě nemícháme. Takže to je takové to celé spektrum překážek, se kterými se potýkáme, ale já nemám třeba srovnání se zahraničím, jestli třeba v těch zavedených demokraciích je to lepší, to by vám zase řekl třeba ten Vojta.

18) Jak funguje Vaše organizace? Co je hlavním cílem? Já bych tady chtěla, abyste mi prostě ve stručnosti popsala Hnutí Duha.

R: My máme takové fráze, že Hnutí duha usiluje o zdravější a čistější prostředí pro každého z nás. To je naše motto. Tak plus mínus to zní ta věta, kterou my nemáme rádi, protože to furt čteme dokola, ale v kostce asi jo. Na několika tématických frontách se snažíme o to, aby přístup člověka k životnímu prostředí a jiným lidem byl citlivější, takže konkrétně máme program zemědělství, tam jsme se snažili o propagaci biopotravin, o propagaci lokálních potravin, teď tuším, že mají nějaké tržnice, že je obnova tržnic ve městech, což je lokální jídlo. Nebo tam poukazovali na slepičárny. Pak lesy. V lesích zase je stávající lesní hospodaření, které vykácí holiny, vytěží dřevo do poslední větve, nasadí tam smrky a pořád dokola. Existuje jiný způsob, který se dá shrnout do té certifikace FEC, který je šetrnější, má nějaká pravidla a je to vstřícnější k tomu lesu, celkově. Potom máme Odpady, kde nám jde o minimalizaci odpadů, o recyklaci, nikoliv o spalování, skládkování. Potom je ta energie, kde je klíčovou kampaní Velká výzva, kde jde o ten zákon, který by se zavázal, že bychom snižovali dvě procenta emisí CO₂ ročně, závazně, takže bychom potom dosáhli těch správných limitů. A má to právě i ten humanitární aspekt. Myslím si, že duze obecně nejde jenom (v uvozovkách) o „přírodu“, ale zároveň o ty lidi. Třeba klimatické změny je velký ekologický problém, ale humanitární rovněž. Protože pokud se nám zvednou hladiny moří, tak lidé v Bangladéši budou dost nahraní a já nevím, kam půjdou. A pokud někam půjdou, tak to nebude tak, že je ty země budou vítat „Poďte k nám, my tady máme místa všude“. Takže je to takhle propojené. Totéž platí u toho zemědělství, kde ta půda samozřejmě nebude mít tolik umělých hnojiv a pesticidů, ale zároveň je tam lokální ekonomika klíčový pojem, kdy ten venkov se nebude vyklidňovat, ty lidé tam budou mít práci, bude tam nižší nezaměstnanost. Je to taková propojená, je to vstřícnost k lidem a přírodě současně, aby po nás nepřišla potopa. Ještě máme teda takový mini program, který se týká veřejných financí, ale to už je takové hodně specifické, ale důležité. Protože takové ty velké jako je evropská investiční banka, nebo já nevím, co všechno to je, ty podniky, tak samozřejmě když ty miliardy eur nebo dolarů, v čem to frčí, tak když tím podpoří nějaký šílený velkodůl v Africe, tak to asi není dobře. Ale tady to, to už je ve spolupráci s jinými organizacemi. To je stručně asi to, o co nám jde.

T: Jak fungujete?

R: Jako struktura?

T: Třeba. Zkrátka po všech těchto stránkách nějak představit Hnutí Duha.

R: Duha už je taková docela velká organizace, která se skládá z centra, říkáme tomu centrum a to je organizace, která je profesionální, v tom smyslu, že jsou tam placení lidé a gró té činnosti se dělá v tom centru, má sídlo v Brně a mini sídlo v Praze, protože v Praze se děje všechno. Potom jsou k tomu místní skupiny, které většinou fungují na bázi dobrovolné, asi s výjimkou Olomouce, která je taková větší, takže tam jsou i placení zaměstnanci, a oni se zabývají spíš lokálními problémy, v daném regionu, kdyžto Duha, a to je potřeba říct, se zabývá spíš otázkami, které spíš týkají celé země a nebo otázkami, které se týkají celé země, jako jsou ty globální změny klimatu. Nám lidé volají, nám tady kácejí alej, poďte nám pomoci, ale to není naše parketa, to je parketa té lokální organizace, kde je potřeba to nějak řešit, ale my se tímhle nezabýváme. To centrum, jako takové, se skládá vlastně z těch programů, které jsem jmenovala, je jich tuším 5. V každém programu je pár lidí, kteří, řeší ty problémy, společně nad nima je programový ředitel, to je vojta, který je asi takovým mozkový trst Hnutí Duha, má velké zkušenosti a hrozně mu to myslí a je to kvalitní člověk, pak je tam ředitel celé organizace, který je zodpovědný, když něco uděláme, on za to půjde sedět. Potom k tomu jsou takové ty servisní věci, to znamená ekonomické oddělení, kde je účetní, kde fundraiserka, potom publikační oddělení, kde částečně pracuju já, kde vyrábíme publikace, vyrábíme web a tak, pak je ještě jedno velké oddělení, kterému říkáme přátelé Hnutí Duha, které se stará o ty naše předplatitele, jednak je získává a o ty stávající se stará. Pak tam máme slečnu, která se stará o dobrovolníky, které potřebujeme k naší práci a rádi je máme na Duze. To tak je zhruba všechno. Samozřejmě, že máme provozáka, máme ajťáka, to je takový ten servis. Základem jsou ty programy, které dělají tu viditelnou práci, takovou tu srozumitelnou a k tomu jsou takové ty servisní oddíly a nad tím vším dlí ředitel a úplně nad tím centrem a místními skupinami je Rada Hnutí Duha, která je volitelná. Skládá se, teď nevím z kolika členů, to si najdete ve stanovách. Zkrátka, část členů je volená jakoby za centrum a část členů za místní skupiny a oni si pak volí předsedu a ta rada je dobrá, ono to vypadá, že když se nic neděje a je všechno fajn, tak je tak trošku jakoby zbytečná, spíš taková kontrolní, dohlíží, ale já jsme na Duze už 10 let, kdy jsme zažili i horké chvíle a v té chvíli ta rada byla klíčová, byla klíčová v tom rozhodování. Takže celkově vzato je to důležitý orgán, který zastřešuje celou tu organizaci.

19) Co se týká činnosti organizace, jaké aktivity při manifestování a dosahování požadavků používáte? (tím mám na mysli: *protesty* - přímé akce (demonstrace, blokády), petice, *institucionální postupy* – lobování, konzultace o legislativních návrzích, výzkumy a následné psaní zpráv, navštěvování veřejných shromáždění)

R: My máme celou škálu metod, jakými pracujeme, je to od práce s jednotlivci, to je program zemědělství takovou typickou ukázkou, kdy oni měly teď takovou minikampaň biokluby, to se docela rozjíždí, to prý je na západě docela hit, u nás se to sem zatím spíš dostává. Oni chtěli ty biokluby rozšířit, takže oni spolupracovali s existujícími bioklubama, s různými zemědělci, takže skutečně spolupracovali s jednotlivci, aby se jim to podařilo. Potom vydáváme různé informační materiály, pro širokou veřejnost, třeba problematika kůrovce na Šumavě, my už jsme dosáhly částky sto tisíc kusu informačních brožurek o kůrovci, už několik let to obnovujeme, pořád aktualizujeme a rozšiřujeme těm turistům, aby prostě věděli, že kůrovec není problém Šumavy. Další metoda je studie, opravdu studie jako výzkum, jdou do primárních dat a vytvoří něco, co se pak obtížně čte, ale je to základ pro naši další argumentaci, což je potom další metoda, že s tou argumentací my jdeme za konkrétními relevantními lidma, můžou to být politici ve sněmovně, můžou to být, například průmyslníci, můžou to být no nevím kdo teď. To už je řekla zase víc Vojta, za kým vším my chodíme. Další práce s lidma a to se mi hodně líbí, jsou týdný pro les, vysazování stromků v lese, nebo ty vlčí a rysí hlídky s dobrovolníky šmejdí po lese a sbírají stopy velkých šelem, odrazují pytláky, to je další metoda. My se třeba nezabýváme úplně ekologickou výchovou, to není naše parketa, ale zase pro lidi, kteří nám přispívají, tak vydáváme magazín, kde jsou nějaké rady do domácnosti a nebo taky jsem vydávali sérii, ta se mi líbila ta aktivita, to byla odpadová aktivita, to byla aktivita zaměřená na starosty, byla to série brožůrek, kde jsem jim říkali, jak kompostovat, a ti hoši z odpadů, to je z jejich zkušenosti, oni objížděli různé starosty a různé firmy a tak. A dohromady dali příručku, jak kompostovat, jak to funguje v jiných obcích, čím se tam můžou inspirovat a bylo to zaměřené na kompostování, potom na nějakou recyklaci a potom ještě na něco a takhle to bylo pěkně vyvedené a dávalo se to těm starostům jako inspirace, jak to můžou dělat a že už je to ověřené. Toto dělali taky hoši z energetiky, co se týkalo obnovitelných zdrojů. Já nevím, jestli jsem na něco zapomněla z těch metod, je jich dost.

T: A demonstrace?

R: Teď byli nějaké, teďka byly ty tendry. Předtím jsme používali víc, ono totiž potom do poslanecké sněmovny přišel Libor Ambrozek a bylo tam pro nás přívětivější klima. To znamená, že s řadou věcí jsme nemusely jít na ulici, ale mohly jsme vlastně přímo u zdroje vyjednávat. Pak se do parlamentu později dostala strana zelených, takže tam to taky šlo docela po přímé lince, to neznámá, nechci říct, že my jsme tam donesli ty věci a oni jo fajn, jsme tady na vás čekali, že vám to tady schválíme. Jistě, že to bylo náročné, ale to politické prostředí bylo svým způsobem od toho roku 2002, od těch voleb, docela příznivé, takže jsme upouštěli od těchto akcí, ale v organizaci je to klima nastavené tak, že když je potřeba, tak se vyjde. Když byl problém s Tatrami, od nás jeli lidi podpořit slovenské ekologické organizace na protest proti ničení Tater. Totéž bylo na Šumavě. Nikdy k tomu vlastně v poslední době nedošlo, protože vždycky se to pak nějak ještě předtím vyřešilo, ale byli jsme v pohotovosti s tím, že kdyby na Šumavě začali zase kácet, tak se rozjede blokáda. Takže tohle nejsou věci, které bychom opustili, ale zvažujeme, v kterém případě je to potřeba a v kterém případě ne. Ale určitě kdyby to byla potřeba, tak do toho zase půjdeme.

20) Které z těchto aktivit upřednostňujete? Které považujete za účinnější?

R: To záleží zase situace od situace, ono se nabízí to, že když si někdo něco domluví s politikem a pak se schválí zákon, tak je to jako efektivní. Ale jsou situace, jako byla ta na té Šumavě od roku 1999, kdy tam chtěli kácet, a tam selhala všechna vyjednávání, tak se šlo, blokovat a pomohlo to. Takže já neupřednostňuji žádné, je potřeba posoudit tu situaci, co se v té dané situaci hodí a co povede k řešení té situace, byť by to bylo něco jako je občanská neposlušnost, což jako mě je sympatické, když je to na správném místě, tak ano. Myslím si, že je to metoda, kterou je potřeba dělat.

T: Takže jestli to chápu dobře, tak jde spíš o to posouzení a dobrou kombinaci.

R: umhm. Jo.

21) Jaké vztahy preferujete uvnitř organizace? Spíše profesionální loajalitu nebo kamarádké semknutí jako v komunitě?

R: U nás je to trošku jako namíchané. Duha se trošku vyvíjela, dost se vyvíjela a v tuto chvíli to vnímám tak, že je to prostředí kamarádké s tím, že respektujeme, že máme v každém oddíle nadřazeného, respektujeme, že ještě nad námi je ředitel, který v jistých situacích má právo veta, není jich mnoho, jsou výjimečné, v rámci toho, abychom se nezasekli, tak respektujeme to, že nemůžeme všichni mluvit do všeho, protože organizace, která má, teď to nevím přesně, ale je to hodně, nějakých 12-14 milionů rozpočet, má 30-40 zaměstnanců, tak to prostě nejde. Ale to prostředí uvnitř, což vám asi, si myslím,

aspoň podle toho, co mluvím s lidma, potvrdí všichni, kteří mají zkušenost ze státního sektoru, nebo třeba já ze zemědělství, tak vám potvrdí, že to prostředí je velice vstřícné a přátelské. Ale určitě to není takové, že tam budeme spolu spát ve spacácích a budeme jíst z jednoho talíře a budeme všichni o všem rozhodovat, to nejde a ani, si myslím, už o to možná ani nestojíme, že bychom se z toho zbláznili. To spektrum, ten záběr práce je tak široký, že to nejde ani sledovat.

T: Tak jsme to pochopila jako takový kompromis.

R: No.

22) V souvislosti s tímto, jak by podle vás měla vypadat environmentální organizace? Měla by být naprosto profesní po vzoru obchodních firem nebo by měla být více alternativní síť?

R: Já nemám představu, jak by měla vypadat ideální organizace, ani jsem o tom nepřemýšlela, ale spíš mám představu, jak by měl vypadat ten ekologický sektor jako takový. A ten by měl vypadat v podstatě tak, jak vypadá teď, kdy je tam zastoupeno všechno, od nějakých hurá organizací, kteří v nějaké horní dolní tam něco vyčistí, udělají tam karneval pro děti, až po ty, které jsou dost profesionální a profesně zaměřené jako ekologicky právní servis. Oni jsou prostě profesně na vysoké úrovni, mají ty svoje právníky, rozumí tomu a jdou v té kravatě prostě vyjednávat s nějakýma firmam na vysoké úrovni. Spíš takhle, ani si nemyslím, že by bylo důležité přemýšlet, jak by měla organizace vypadat. Spíš, aby to spektrum bylo co nejširší, aby pokrylo co největší, já nevím jak to říct, potřeby té současné doby. Požadavky. Asi takhle.

23) Jaké vztahy máte s jinými nevládními organizacemi?

R: Já jsem trochu v izolaci v organizaci, já pracuji v sedmé generaci a to je takový specifický projekt. Na tohle úplně neumím odpovědět. Vím ale, že spolupracujeme s EPS, na té velké výzvě spolupracujeme i s jinými organizacemi, s Bankwatch hodně spolupracujeme. Ta spolupráce tam je, jestli je dobrá nebo špatná, to by vám řekli lidi, kteří s tím mají tu zkušenost. Ale co tak jako vidím, vnímám to trochu z povzdálí, tak si myslím, že dneska se to už bez té spolupráce neobejde. Já totiž nemám tu konkrétní zkušenost. Třeba lidi z programů, se kterými budete mluvit, nebo už jste mluvila, tak oni tu zkušenost mají. Když jsme například vydávali tu chytrou energii, teď naposledy takovou velkou studii, tak na tom spolupracovali s Greenpeace, s Callou a s jinými lidmi, takže to by vám spíš jako řekli. Nebo Pavel Příbyli s tím Bankwatchem.

24) Myslíte si, že by měli environmentální organizace spolupracovat s politickými stranami? Nakolik, popřípadě s kterými? A jak to máte vy u vás v Hnutí Duha.

R: Tak to by zase nejlíp odpověděl kolega Kotecký. Ono záleží, co si člověk, pod tím pojmem představuje. Spolupráci tam vlastně nějakou máme. I v té poslanecké sněmovně, to je napříč těma stranami, my jsme vyjednávali s lidmi, který jsou naklonění našim požadavkům a s nimi jsme vyjednávali. Takže ta spolupráce jo. Ale nesmí nás to zavazovat. Nesmí to být tak, aby. Nám se stává, že někdo si myslí, že jsme strana zelených a pokud nejsme strana zelených, tak jsme minimálně nějaká její pobočka. To jsem sama musela několikrát vysvětlovat, že tam není rovná se. A oni nás berou jako jeden celek a to je špatně. Nesmí to být tak, že by si nás kdokoliv spojoval s jakoukoli konkrétní politickou stranou, že bychom měli být vstřícní k jednání s těma lidma, pokud si máme co říct v té dané oblasti, ale nesmíme být ovlivňováni politickými stranami, spojování s nimi, že by tam byla nějaká taková linka. Prostě my si musíme zachovat tu nezávislost v každém případě, to si myslím, že je kritérium. Nesmíme být tlampačem jakékoliv politické strany, byť by byla pro nás ideálnější a nám nějak nakloněná, tak to prostě být nesmí. Nezávislost na prvním místě. Mě osobně, já totiž nevím, jak my to máme s komunistama, jestli my s nimi nějak komunikujeme a nebo ne, to nevím, ale mě osobně, prostě by se, nebo takhle, já bych nechtěla komunikovat se stranou, která nedokázala říct jasně ne své minulosti před listopadem.

T: To je asi teda jediná výjimka?

R: Ano, já mluvím o parlamentních stranách, pokud nebudu mluvit o parlamentních stranách tak by do toho spadali třeba, když to jsou pro nás jako jednostran, na které kašleme, tak třeba nějaké ty dělnické strany, ty neonacistické, fašistické, které popírají lidská práva, tak prostě s nimi ne. S nimi bych se nebavila ani omylem.

T: A myslíte si, že všechny environmentální organizace by měli spolupracovat s politickými stranami? Obecně?

R: Já myslím, že pokud to není problém pro Hnutí Duha při těch mantinelech, které jsem tu naznačila, tak já nevidím důvod, proč bych to měla někomu jinému zakázat. Navíc jako politická strana, taky má své voliče něco reprezentuje. V podstatě ty lidi jsou v parlamentu, je potřeba s nimi komunikovat, jsou to lidi, kteří sedí na úřadech městských, těch nemenších až po parlament a tuhle skupinu není možné ignorovat.

Ale jak říkám tam je třeba té nezávislosti, jednat s nimi jako s partnery. Nesmíme na nich být závislý v žádném případě.

25) Řídíte se v osobním životě nějakými etickými zásadami?

R: Já na všechno úplně kašlu jo, jezdím autem ..(smích)

T: Já myslím obecně a pak i ty environmentální.

R: Ptáte se na to, jestli, kázu vodu a piji víno?

T: Spíš se ptám, jakými etickými zásadami se řídíte?

R: Ptáte se na ty ekologické?

T: Tak pokud máte i nějaké, které nejsou ekologické, ale jsou etické, tak se ptám vlastně na obojí.

R: Co se týká ekologie, tam mám jednu konkrétní zásadu a to je, že nevlastním nic, co nepotřebuji, nehromadím, nehromadím věci, nehromadím nic, to se týká úplně všeho. Snažíme, když už něco mám, tak třeba jako s tím budikem, to mít co nejdéle, to znamená, můžu ukázat, mám zašité rifle, podražené boty. Takže ty věci obnovovat, opravovat. Třeba i knížky, co můžu, tak si půjčuji. Co se dá sdílet, tak sdílím. To tričko mám z biobavlny, ale vím, že to není samospasitelné, takže se snažím mít to do roztrhání.

T: Preferujete výrobky s biokvalitou?

R: Takhle, pro mě je klíčové mít to spíš co nejdéle. Já mám jeden zimní kabát a mám ho 8 sezón. Tohle je pro mě důležitější, než kdyby ten kabát byl bio a měla bych doma 3. Ale je fakt, že když jsem si například kupovala tašku, tak jsem si jí kupovala z konopí. Akorát, že konopí není certifikované. U toho trička, je bio, ale tam hrálo roli, že jsem tím podpořila konkrétní kampaň. Nosím propagační trička a samozřejmě třídím odpad, to je jasné. Když jsme u těch certifikací, tak mám doma pračku a ledničku, které jsou Aplus, to jsem si záměrně vybírala ty spotřebiče co nejšetrnější. Totéž se týká žárovek. Postel mám třeba ze smrkového dřeva, které není FSE, ale je vyrobeno českou firmou.

T: Takže se snažíte preferovat i místní výrobky?

R: Jo, jo. Je to kombinace všeho. Prací prášky mám ecover, které jsou z belgie nebo odkud, ale zase jsou ekologické, možná bych našla alternativu, šetrnější. U potravin mám zásadu, jednu dobu jsem docela dlouho kupovala biopotraviny, tam mě ale štve, že jsou dost drahé, ale zásadu mám zásadně české biopotraviny, všeobecně zásadně české potraviny. Bio kupuju spíš čaje. Co se týká čokolády a kávy, tak jenom fairtradové, protože to jsou takové jako nadstavby, kde mi přijde úplně hloupé kupovat obyčejnou čokoládu. Je to kombinace všeho. Nedá se o mě říct, že bych jela po certifikacích, ale snažím se vybírat to šetrnější, ale zásada číslo 1 je mít jen to, co potřebuji a mít to, co nejdéle je to možné.

T: Můžu to nazvat omezením vlastní spotřeby?

R: Profesorka librová by to nazvala dobrovolnou skromností. Víím, že mám problém s oblečením, že se docela běžně vyhledává, aby to bylo bio anebo fairtrade. Aby to nebylo z číny, navíc, aby mi to ještě padlo. To je obtížné a v tomhle mám špatné svědomí a proto se to snažím nosit do roztrhání těla.

T: Jste vegetariánka?

R: Já jsem vegetarián, maso nejím a snažím se nejíst ani vajíčka, ale mléčné výrobky jím. Ale jsou případy, ono jich není mnoho, prostě když se dostanu do společnosti, kde dostanu maso a přijde mi nevhodné se s nima hádat, protože bych je mohla urazit, protože jim na tom třeba záleží, tak to sním a nedělám problémy, ale takových situací není mnoho. Mám třeba kolegy, který jsou striktní, kteří skutečně radši by odtamtud odešli, ale já takhle striktní nejsem. Takových situací je minimum. To si pamatuji na jednu, to jsem dělala rozhovor s nějakým lesníkem v nějaké zapadlé vesnici a jeho žena mě tam pořád obskakovala a svačinku a tamto a tamto a teď přinesla klobásku a mě bylo tak vrcholně trapné říct, já to nejím, protože já bych je urazila a oni by to nepochopili. Takže striktní to jako není, ale snažím se.

T: A co omezení jízdy autem?

R: Já jezdím jenom MHD, auto nemám, auto nepoužívám a v autě mi bývá i docela špatně. Já totiž obecně cestuji strašně málo, kamkoliv. Já nejezdím ani na ty klasické dovolené, protože nerada cestuji, mě to nějak neoslovuje.

T: A máte ještě nějaké jiné etické zásady? Myslím obecně ne jenom v souvislosti s environmentálním.

R: Já se snažím žít podle desatera. A není to jako pracovní ekologická část a soukromá náboženská, že se to snažím propojovat, protože bůh je se mnou stále, ne jenom v kostele. Snažím se žít podle desatera. Tak nějak to propojuji a o to jde. Pro mě je primární vztah s Bohem, žiju podle desatera.

Respondent č. 5

1) Jak jste se dostal/la do hnutí duha? Co Vás k tomu motivovalo?

R: Mě byly sympatické ty ekologické aktivity. Nakonec to dopadlo tak, zajímal jsem se o několik z nich, že jsem skončil v Duze. Duha byla taková, tehdy, vždycky je trochu umění ty zájemce o tu činnost zapojit a tam v Duze byly lidi, kterým se to povedlo.

T: Já bych se zeptala, zda si vzpomínáte na motivaci, proč jste se začal zajímat o environmentální sféru?

R: Tak to bylo od malička. Já bych neřekl, že by to bylo přímo výchovou, ale tak nějak obecně, celkově to člověk vnímal.

T: Nechodil jste do skauta, jezdil na tábory?

R: nechodil, chodil jsem do Pionýra, ale tam se taky příroda nepoškozovala.

T: takže dejme tomu nějaké tábornické zkušenosti?

R: no taky, ale nebyl to nějaký silná impuls, spíš tak postupně, když člověk nějakou dobu žije a sleduje, jak se ty věci likvidují, tak v určité době nabude dojmu, že by se mohl snažit pomoci něčím s tím dělat.

2) Vzpomínáte si co anebo kdo Vás konkrétně ovlivnil? (události, autoři, spisovatelé, osoby)

R: Tohleto já fakt nevím, protože já jsem od malička četl knížky o přírodě a o zvířatech a tak. Ta primární vazba to byly takové různé populárně vědecké úvahy, Zdeněk Veselovský tehdy byl ředitelem pražské ZOO a vydal celou sérii o zvířatech, to mělo asi 15 dílů, všechno to nenapsal on. Takovýhle věci, mě to prostě všeobecně vždycky zajímalo.

3) Z jakého důvodu je důležité chránit životní prostředí a přírodu?

R: Tak myslím, že jednak to prostředí je samozřejmě nějaká podmínka pro to, aby se na tom světě dalo fungovat, i pro lidstvo obecně a myslím si, že je to záležitost samozřejmě hodně kulturní, že se na míře ochrany životního prostředí a přístupu vyjevuje i celková úroveň občanů, který v tom prostředí žijí.

T: Že jsme součástí toho všeho?

R: Ano, to jsem řekl v první části odpovědi.

4) Jaké environmentální problémy považujete za nejzávažnější?

R: To se ptáme vždycky na pohovorech těch lidí, z kterých chceme vymámit, jestli o tom, do čeho se hlásí něco vědí. A jsou to zajímavé odpovědi. A teď jsem tu otázku dostal já. Já si samozřejmě myslím, že toho je hrozně moc. Obecně degradace životního prostředí na souši i ve vodě, otrávené oceány, úbytek té pestrosti a vlastně podvazování těch možností, jak s tou přírodou nadále nějak koexistovat ve vlastním zájmu, protože se strašně omezují možnosti, jak toho jejího bohatství řekněme v dobrém slova smyslu využívat.

T: Takže spíš jen takhle obecně, že se nedá vypíchnout nějaký jeden problém, nebo druhý?

R: Nejmenoval bych nějaký jednotlivý věci. Myslím si, že do toho se promítá spousta věcí.

T: Spíš takový komplex.

R: Myslím, že ta míra je posílena tím, že těch lidí je hrozně moc a mají čím dál větší nároky. Když se to zobecní, no zkrátka obecně. Samozřejmě některá část toho lidstva má nároky ještě mnohonásobně větší než jiná, ale celkově ten tlak na ten ekosystém je velký a zároveň ta společnost funguje tak, že nedomýšlí ty svoje dopady, takže ho čím dál tím víc otravuje a devastuje, což se teda samozřejmě v dlouhodobém horizontu musí nějak projevit.

5) Co nebo koho považujete za příčinu těchto environmentálních problémů?

R: Modely chování, modely fungování společnosti, modely výroby, modely spotřeby, které se nějakým způsobem vyvinuly. A obecně ty šetrnější kultury byly potlačeny těmi dravějšími, tudíž se to potom odráží na tom, jaký trendy se v tom světě prosazují.

6) Jak by se měly tyto environmentální problémy řešit?

T: To samozřejmě si myslím, že neví vůbec nikdo. Ale co si myslím, že je v tom podstatný, že je potřeba se tím zabývat a snažit se o to a nějakým způsobem se snažit to uvažování kultivovat. Což se dá dělat na víc úrovních. Nejpodstatnější je, aby ty lidi měli vztah k tomu místu, ve kterém sami žijí. A zprostředkovaně potom mohou cítit i zodpovědnost za ty místa vzdálenější, kde třeba můžou nějakým způsobem něčemu prospět.

T: ještě bych se u toho zeptala, na jaké úrovni by se nejlépe měli řešit ty environmentální problémy? Lokální, národní, globální?

R: Ono všechno z toho je nějakým způsobem potřeba s tím, že ty globální přístupy jsou nejmíň důvěryhodný, takže je potřeba, aby všechno bylo opřeno o nějakou lokální vazbu. To je otázka, čemu všemu říkáme lokální. Ale přes nějaké dohody OSN atd. se to nevyřeší samo o sobě, když samozřejmě jsou potřeba. Ale ta podstata musí být silná, jako na úrovni toho každodenního života člověka, aby to, když chce, mohl nějakým způsobem přispět.

T: A není to taky spíš na té národní úrovni? Já to původně nazvala regionální, ale to mi bylo vytknuto.

R: To je otázka, regionální může být třeba úroveň evropská, což se jako v určitých věcech představit dá. Samozřejmě, je spousta věcí, které se dají řešit na národní úrovni, záleží na tom, jak se nastaví priority, a

ty priority se nějak nastaví, pokud budou chtít, zase čím víc lidí ze zdola je bude požadovat, tím větší je šance, že se to tím směrem nějakým způsobem podaří posunout.

T: Vy jste o těch úrovních mluvil, přišlo mi, že v jiném smyslu mi přišlo, že ta změna těch lidí, že by jsme se měli snažit o změnu na různých úrovních. To jsem pochopila tak, že jde buď o snahu o osvětu, nebo naopak přes zákony a jiné přístupy. Jak jste to myslel?

R: Tak zákony samy o sobě jsou bezzubý, aby byl zájem je dodržovat. Nemyslel jsem to přímo přes osvětu, ale spíš přes nějaký posilování té osobní angažovanosti jednotlivých lidí. Samozřejmě nějaká elementární osvěta je celkem užitečná, protože to můžou do sebe dostávat lidi od malička, a potom si to uvědomovat, co je problém, který stojí za to řešit a co je podružnost, kterou se už tak moc zabývat nemusím.

7) Co si myslíte o udržitelném rozvoji?

R: Já jsem jeden z lidí, který si myslí, že by se to vůbec nemělo používat.

T: Ten koncept?

R: ten výraz. Protože on nic neznamená. Je to technicistní výraz a každý si ho přetvoří k obrazu svému a tváří se, že je to ono. Když k tomu existuje nějaká definice, kterou taky znám, ale podle mě kdyby se říkalo chvějete se slušně a zodpovědně s tím, že ta země má nějaké limity, tak by to možná mělo větší výpovědní hodnotu než ten výraz sám o sobě.

T: Takže si asi nemyslíte, že by mohl být nějakým efektivním řešením envi problémů? Nebo ano?

R: No to je terminologická věc, my se bavíme o dvou věcech. Jedna věc je, jak se to označuje, druhá věc je, jestli kdyby to nastalo, tak jestli je to to správný, co by mělo nastat. Já si myslím, že je to samozřejmě nějaký koncept typu, že je dobrý se o to snažit a směřovat k něčemu takovému, aby lidi tu zemi zatěžovali pokud možno, co nejméně. Nicméně to, že to tak nikdy nebude, je úplně jasný. To je podobný, když řekneme, nikdo si nepřejeme dopravní nehody, ale vždycky tady dopravní nehody budou. Jako s tím udržitelným rozvojem, i kdybychom se rozkrájeli, tak nikdy to tak úplně nebude, že bude všechno skvělé. To je úplně jednoznačný. Takže je to spíš takový koncept, podle kterého by lidi, pokud chtějí žít slušně a nebýt ignoranti k okolí, tak by ho samozřejmě měli nějakým způsobem podporovat. S tím, že komunikačně, ale to sousloví trvale udržitelný rozvoj je v těch debatách takový nic.

8) Myslíte si, že ekonomický růst je nezbytný?

R: Ne. Tak, jak se teď počítá, tak je kontraproduktivní a naopak škodlivý. To samozřejmě neznamená, že se podle těch měřítek, jakými se počítá, nedá něco zjistit, ale zjišťují se věci, který vůbec nevypovídají o tom, co se s tou zemí děje. Se zemí jako planetou. Je to zavádějící indikátor, který slouží jenom v nějaké té magii těch struktur řekneme byznysu, který nějakým způsobem tu společnost jakoby zaklíná, ale o těch podstatných věcech ten ekonomický růst nevypovídá.

T: Myslíte si, že ekonomický růst je viníkem těch environmentálních problémů?

R: Ten růst sám o sobě ne. Ale ten zájem samozřejmě na tom všechno to započítat, zúčtovat, respektive všechno, co spočítat a zúčtovat jde, a na tom mít postavený to paradigma, tak to tím viníkem je. To paradigma zaměřování se na ten růst.

9) Myslíte si, že k řešení environmentálních a společenských problémů stačí současný trend implementování environmentálních požadavků do politik a průmyslu v rámci zavedených společenských struktur nebo jsou nutné strukturální změny?

R: Otázka je čemu říkáme strukturální změna. Obecně nevím, co si za tím kdo představuje. Když jsem byl mladší, tak jsem si taky myslel, že to vyřeší nějaká, že by bylo dobrý, kdyby to vyřešila nějaká revoluce, ale to se nikdy nestane. Respektive pokud budou nějaké revoluce, tak nemyslím, že budou k lepšímu. Já si myslím, že je nutné dělat maximum pro to, aby se ty kroky, který se odehrávají v rámci těch struktur, které teď fungují, blížili k tomu, že až dojde k nějakému kolapsu, tak, že bude větší šance se s tím vyrovnat. To je maximum, co se od toho dá očekávat.

T: Teď nevím jestli jsem to dobře pochopila, ty změny by měli být větší?

R: Ono obecně, stejně ta strukturální změna, jaká nastane, protože ta realizace se jakoby vymyká na spoustě míst kontrole, kombinuje se tu několik různých krizí a tam, když se sejdou různé faktory, tak k té změně dojde. Ovšem k ní nedojde, proto, že se budeme snažit, k ní dojde proto, že se to jednou na něčem nějak zásadně zaseknout musí a pak se to bude muset změnit samo o sobě. Tomu ty reformní kroky samozřejmě nezabrání, ty můžou maximálně přispět k tomu, že ty dopady toho budou míň drastický. Že se s tím vyrovná třeba polovina lidstva a ne pouze desetina.

T: takže forma krajního bodu, katastrofa.

(pesimista – Lenčina osobní poznámka – katastrofa určitě přijde, snaha o žp a jiné – jen zmírní míru katastrof, nebo nějaké krize sílené)

10) Co si představíte při slově příroda? Co pro vás příroda znamená?

R: V zásadě všechno včetně lidí a tady toho jejich hemžení. S tím, že samozřejmě mnohem víc přírodu spojuji s těma archetypálními věcmi. Těch míst, tím člověkem nějak výrazně nepoznamenaných.

T: Divočina?

R: Třeba. Ale říkám, já mám tu přírodu ve dvou polohách, jedna je to, že je to úplně všechno a druhá je takovýto, když člověk řekne, že jede někam do přírody, někam unikne, někde, kde ty věci nejsou tolik sešněrované těmi civilizačními prvky, což ale samo o sobě je taky příroda. Ta civilizace je nějakým způsobem pokračování něčeho v přírodě jinými prostředky.

11) Jak nahlížíte na roli technologií ve společnosti?

R: No, že se přeceňují. Teď zase jakých technologií samozřejmě. Ale obecně některý jsou zastaralý a jsou taky spíš na škodu a je tam velká setrvačnost. U nich je problém je odstranit, protože je na ně navázaná spousta aktivit. A pak jsou ty moderní technologie, o kterých se hodně očekává. Nicméně stojí na velké spotřebě energie, spotřebě surovinových zdrojů, jako tady ta srandička, na kterou nahráváme, tak když si vezmete, co tam je za materiály, kde je vytěžili, jaká vesnice, jaký prales kvůli tomu zlikvidovali, kolik energie do toho narvali. To jsou všechno jakoby vzdušný zámky, představa, že ty technologie to vyřeší. Samy od sebe to nevyřeší samozřejmě. Je to řekněme, jako zajímavá věc, která kdyby byla nějak rozumně uchopena, tak může jakoby pomoci (nějaký) problémy řešit. Ale dneska je to spíš tak, že ty věci ať jsou jakkoliv progresivní s malou spotřebou, tak samozřejmě tím, že jsou v tak strašném množství, že je v podstatě může mít nechci říct každý. Protože spousta lidí je mít nemůže na světě. Ale miliardy lidí je můžou využívat, tak samozřejmě jejich přínosnost je v tom, nějakým způsobem problematická.

12) Které technologie považujete za nejškodlivější a proč?

R: To takhle úplně přímo asi nejsem schopný říct, je tu spousta věcí, který tady jsou, obecně celá ta závislost na fosilních palivech je velice problematická, podobně na jaderných zdrojích, jednak z důvodů bezpečnostních, druhak z důvodu toho, že je to dočasná věc, ty jaderné zdroje taky během několika desítek let dojdou a s tím se budeme muset nějak vyrovnávat. Jsou tam samozřejmě problémy, který to přináší, i v tom ohledu centralizace toho zásobování společnosti nějakýma energetickýma zdrojem, vlastně to jako komplikuje ty kroky budování nějakých nebo udržování nějakých místních soběstačných vazeb i v těch energetických zdrojích, protože tyhle věci posilují strašně výrazně centralizaci a tudíž posilují ten problematický trend, který chceme nějakou změnu ať už reformní nebo nějakou jinou, tak prostě změnit na nějakou zodpovědnější a míň náročnou z hlediska toho okolního prostředí. Ale tam je spousta dalších věcí. Chemický záležitosti, tady se produkují desetitisíce jedovatých sloučenin, o kterých se vůbec neví, jaký budou mít dopady. Je to prostě ve vzduchu je to ve vodě. Je to v půdě, je to prostě v celým potravním řetězci. To jsou jenom některý věci, samozřejmě asi bych jich mohl jmenovat spousta dalších.

13) Které technologie považujete za šetrné k životnímu prostředí?

R: Obecně ty, který nevyžadují žádnou techniku, ale spíš to stojí na nějaké manuální síle. Pod tím si můžeme představit asi pár věcí, co nás bezprostředně napadne. Že to asi nebude ježdění autem, ale spíš chození, radši pojezdění strom pilou, udělat si z něj trámy a postavit si z něj dům, než něco jiného strašně sofistikovaného, kde se k tomu dovází komponenty přes půl zeměkoule. Ale to je samozřejmě velmi naivní představa, muselo by se to rozpracovat víc, ale ne v nějakém takovémhle krátkém rozhovoru.

T: Považujete zelené technologie v energetice za šetrné?

R: Samozřejmě, řekněme větrné elektrárny si myslím, že jsou v zásadě šetrný. Můžou mít různá měřítka. Viděl jsem, v Mongolsku jezdí kočovníci, v předu mají jenom malou vrtulku navrtanou a dělá elektřinu ke všemu tomu, co tam potřebují. Na druhou stranu před 20 lety žili bez toho a taky to šlo. Určitě některý mají význam, některý si myslím, že jsou slepý uličky, jsou tím průmyslem nabízený, že jsou eko a ve skutečnosti být eko nemusí.

T: Který třeba?

R: Třeba jednu dobu byly biopaliva. Před pár lety. O který organizace od začátku říkaly, že je to problém a že to působí víc škod, než přínosů, je to vlastně taková zástupná, ozeleňovací technologie, my vlastně na svém chování nic nezměníme, budeme pořád jezdit těma auty a teď tam budeme mít nějakou složku, která je jakoby ekologická, ale ve skutečnosti ekologická není.

T: To je dobrý příklad. Ono taky ještě když se uváží náklady na výrobu, třeba já nevím, větrné elektrárny, spousta betonu na ukování..

R: No, ale tak tam je samozřejmě potřeba to srovnat i s tím, co je, jak se ta energie produkuje (u toho co je), jaký to vyvolává náklady, že se tím likviduje krajina, likvidují se tím stovky vesnic, jenom u nás to jde ke stovce.

T: Ještě jsem to neřekli, kvůli tomu uhlí?

R: No jasně. Tam je zrušených 60, 70 vesnic v severních Čechách. Podobně se to děje i jinde. Podobně zase ty jaderný zdroje mají extrémní náklady, jsou extrémně drahý, už jenom kdyby měli pojistit svoje rizika, tak by ta elektřina byla tak drahá, že se to nedá vůbec s těma zdroji, který se dají nějak využívat, jako třeba energie větru, srovnávat.

14) Už jste tady něco o tom povídal, ale přesto bych se ještě zeptala, jestli si myslíte, že to řešení ekologických problémů spočívá v tzv. zelených nebo „alternativních technologiích“ ?

R: Oni jsou důležitý samozřejmě proto, aby vzniklo povědomí, že je možná žít s mnohem menšími dopady na okolní prostředí. Ale samy o sobě ty problémy ty technologie nevyřeší.

T: takže jsou spíš poloviční cestou?

R: je to jedna ze součástí, který je potřeba umět využívat, ale není možný opírat ten svůj dojem, že se všechno vyřeší o to, že tady jsou nebo budou nějak prověřené technologie, tak i vzhledem k tomu, že oni, i když se třeba dostanou někam jako tady k těm bohatším, co si můžou dovolit něco pořádně obměňovat, tak se nedostanou k těm ostatním a ty lidi, ty miliardy lidí budou řešit jiný problémy, než jakou technologii mají, protože se budou potřebovat najíst a mít pít pitnou vodu.

T: takže spíš jako nástroj? Dá se to takhle vůbec říct, když je to takhle?

R: Řekněme jako jeden z prostředků, ale nikoliv to řešení celkový.

15) Jakou roli by měli mít ve společnosti experti?

R: To záleží jací. Mám na to dva názory. Ale to je strašně ošemetná otázka. Protože oni jsou experti a experti. Jako třeba česká společnost, každý druhý je inženýr a co řekne, tak to je pravda, protože je inženýr, tak to není úplně to ono, co si pod tím představují. Na druhou stranu, myslím, že experti by měli nějakým způsobem, nebo řekněme vzdělaní lidi, by měli možnost promlouvat, nebo ovlivňovat řekněme tu základní politickou agendu s tím, že prostě jí samozřejmě nemá určovat byznys a nějaký mafiáni, ale nějaká veřejná debata, kde ti experti nebo odborníci na různé oblasti, tak samozřejmě, by měli v co možná nejpestřejších vějřích se jí účastnit a diskutovat nějaký alternativy nebo varianty řešení nějakých klíčových věcí té společnosti. Tak samozřejmě, tam ten jejich názor je nějakým způsobem platný a v tomhle smyslu samozřejmě by tu roli mít měli.

T: A měla být větší, protože je vytlačuje byznys? Nebo jim není nasloucháno?

R: To je spíš o té veřejný diskusi a o tom, jak se to potom projeví v té politické kultuře. To, že se nedá byznys úplně obházet je jasný, když prostě byznys je to samý, co politická strana a politický zastoupení, tak je to špatně.

T: ptala jsem se na to Taky proto, jestli to expertní vědění není doménou jenom těch, kteří působí ve státních institucích?

R: Vůbec ne, to vůbec se státními institucemi nesouvisí. Ale ono, co přesně jsou ti experti? Já si myslím obecně, řekněme, že expert je nějaká užší skupina, než někdo, kdo vystuduje nějakou patřičnou školu, nebo má nějakou patřičnou praxi, to ještě neznám, že tady ten soubor lidí jsou experti. To jsou pak lidi, kteří se něčím zabývají víc. Samozřejmě je důležitý nastavit tu společnost, ty mechanismy, jak se ty jejich názory nějak, diskutovat, dozvídat se je a nějakým způsobem potom podle nich postupovat, s tím, že samozřejmě nějaká ta kultivovaná veřejná diskuze by měla nějakým způsobem potlačit ty společensky problematický, nebo problematický, tím, že je nepreferuje (asi ty experty), tak je jakoby marginalizovat, který jsou společensky problematický nebo škodlivý. Teď to vypadá, že by se měly vymítat, což není to, co mám na mysli. Spíš si myslím, že tam je jakoby common sence, že někdo má názory pro tu společnost motivační a zajímavý a někdo spíš jakoby ten stav zhoršující.

T: Někde jsem četla v sociologické literatuře, že dnešní společnosti vlastně jsou založené na tom, že stoupá kredit expertnosti, profesionality, všechno musí všechno musí být vědecky podložený a jakmile to není, tak to není považovaný za pravdu.

R: Ona je to trochu, spíš kvaziexpertnost. To je takový to opírání se o to, někdo je politolog, tak se jako řekne, že to je názor experta. Tam jde taky o tu mediální zkratku, my to vnímáme taky hodně přes ty media, který vlastně fungují z velké části, dost smutným způsobem. Na druhou stranu, samozřejmě, že občani obecně, řekněme ti, kteří se zajímají o veřejné dění, tak v tom mají mít, v té společenské diskurz, nějakou roli. Do jisté míry se to prolíná, protože oni potom vytvářejí to veřejný mínění, když pomineme ty, který nevytváří nic a který nestojí za to se tím zabývat, což si myslím, že jich, aspoň třetina bude. Ty lidi se dobrovolně vylučují z toho a myslím, že ve výsledku je to tak trochu dobře, že se do toho takový nemontují.

16) Jakou roli by podle vás měli hrát envi. organizace v současné společnosti? Jakou roli byste jim přáli?

R: Já si myslím, že, předpokládám, že se bavíme o občanských sdruženích. Takhle je jich celá škála, ono se to musí nějakým způsobem doplňovat. Myslím si, že z mého pohledu je nejpodstatnější, aby upozorňovaly společnost na to, že jsou nějaké problémy, které je potřeba řešit, aby ukazovaly, že to řešit jde, aby získávaly podporu pro to řešení a samozřejmě, aby nějakým způsobem byly provázány i s dalšími společenskými proudy, který jde o podobný věci v jiných oblastech, humanitních, lidskoprávních. Teď mě nenapadají žádný další. Ale myslím si, že rozhodně by třeba měli, tam si myslím, že je deficit na obou stranách, být ve větším kontaktu se zástupcem zaměstnanců, to znamená s nějakými odborovými skupinami, což samozřejmě dneska třeba nefunguje. Protože odbory v podstatě jedou spolu s byznysem tu linku zaměstnanosti a toho, že ti ekologové jim škodí, ty ekologické organizace obecně a ekologická legislativa a všechno možný, a zároveň ekologický organizace nemají třeba kapacitu tohleto, až na třeba nějaké výjimky, uchopit. Já si myslím, že tohleto je role, kterou by měli hrát taky.

T: Já jsem to pochopila jako roli hlasatele strážce demokracie, nebo jak jste prvně říkal ty role různé.

R: Tak ono to životní prostředí je vždy jedno z těch navíc bytých, ono ty organizace nějakým způsobem zastupuje i mimolidské složky, takže ono je otázka, zda je to demokracie, nebo jestli je to nějaká jiná kracie. Ve výsledku můžeme apelovat na nějaké svědomí a na to, aby usoudili, že je třeba s tím něco dělat a podporovali tu agendu.

17) Plní organizace ty role v současnosti? V jste tam vyjmenoval nejméně tři. Nebo jestli jsou tu nějaké překážky, které jim brání?

R: Překážky vždycky jsou, to jsou různé věci, takže já si myslím, že některý se to plnit snaží, některý to jako cítím, že to vidí v něčem jiným, což se úplně nedá zpochybňovat. Já si myslím, že by měli být přirozenou součástí společnosti, sebevědomou, s tím, že samozřejmě drtivá většina z těch organizací, který jsou u nás jakoby označují za ekologický, což jsou různé občanský sdruženářka, kterých je několik desítek tisíc, tak jim jde fakt o to zachránit si někde ve vesnici ve vesnici, ale to je to z čeho potom vzniká to společenský podhoubí těch ostatních aktivit. Takže myslím si, že samozřejmě by jsme si dovedli představit desetkrát lepší, ale to není úplně problém těch organizací, nebo těch lidí, ale toho, že to tak prostě je a někdo si vždycky představí, že ty věci by mohli být o dost lepší a pak je tu nějaká realita, s kterou se vyrovnat. Na druhou stranu je možný i odvrácený pohled, že to může být ještě mnohem horší.

18) Jak funguje vaše organizace? Představíte mi tady ve zkratce Hnutí Duha?

R: No já si myslím, že funguje, že jsou tam vyvážený ty role těch jednotlivých lidí, týmů, rozhodovacích struktur, komunikace, nějaký reflexe společenský reality a klíčových problémů a že ta organizace, díky tomu, se věnuje v drtivé míře těm podstatným věcem.

T: Co může být hlavním cílem?

R: To mi máme někde napsaný. Já bych to měl umět říct, ale já to samozřejmě úplně přesně nevím. Je to něco na ten způsob, to, že chceme žít ve společnosti, aby společnost fungovala na základě úcty k životnímu prostředí, k lidským právům a opřená o demokratické principy, tak aby se nepřenášely dluhy, teď myšleno jako veškeré sociální, ekologické na další generace. Teď jsem to volně parafrázoval. Já funguji v několika organizací a my tam vždycky tu mission a vision máme hrozně podobnou a já teď nevím, co tam přesně je.

19) Co se týká činnosti organizace, jaké aktivity při manifestování a dosahování požadavků používáte? (tím mám na mysli: protesty - přímé akce - demonstrace, petice, institucionální postupy – lobování, konzultace o legislativních návrzích, výzkumy a následné psaní zpráv)

R: to všechno my děláme, využíváme všechny možný prostředky, které jsou nenásilné a samozřejmě, které jsou v souladu s legislativou, s tím, že u občanské neposlušnosti je to samozřejmě záležitost hraniční, protože se tam páchá přestupek zpravidla, což přináší nějakou pokutu.

T: právě, proto bych se zeptala na blokádu?

R: No, tak to je občanská neposlušnost. No a..

T: používáte je?

R: Hnutí Duha k nim čas od času přistoupí.

T: A kdy k nim přistupujete?

R: Kdy? Když je potřeba na nějaký problém upozornit a všechny ostatní prostředky selhávají, nebo v případě, kdy je potřeba něco fyzicky ubránit. Což jsou situace, ke kterým někdy dochází.

20) Které z těchto aktivit upřednostňujete? Které považujete za účinnější? Které se vám víc líbí?

R: Já myslím, že oni nefungují nikdy ty aktivity jednotlivě, tudíž to musí být nějakým způsobem propojený. Spíš aktivity, který nekombinují různé prostředky, což má v sobě návaznosti, tak mi přijdou, že nemají moc potenciál něco změnit, což neznamená, že veškerá aktivita pak končí nějakou přímou akcí,

kteřá to vyřeší. To ne. Samozřejmě drtivá většina věcí, který děláme, tak přímé akce se v nich neodehrávají. Ale to není nějaká jednotlivost.

R: Takže kombinování všech těch prvků, to je asi i zábavnější.

21) Jaké vztahy preferujete uvnitř organizace? Spíše profesionální loajalitu nebo kamarádské vztahy?

R: Já nevím, jestli je to v rozporu, loajalita a přátelské vztahy. To fakt záleží, to stojí na dvou věcech, obecně samozřejmě ty vztahy jsou přátelské, ale na druhou stranu potřebujeme si navzájem poskytovat nějaké služby, nevím jestli je to ten správný výraz, ale je potřeba, aby to nějakým způsobem zase fungovalo, takže nějaký princip zodpovědnosti, nějaké rozhodovací mechanismy, motivační a naopak třeba kárné.

T: To mi ještě nikdo neřikal, že tam máte i kárné postupy.

R: Ano. Ne že bysme se tloukli rákoskou, ale samozřejmě v tomhle ohledu fungují nějaké jako poměrně standardní opatření, jako v nějaké běžném zaměstnání a firmě.

T: Já se na to ptám, taky je to součást nějaké té profesionalizace, toho věčného problému, protože dnes se má za to, že ty občanská sdružení, organizace jsou jako víceméně něco odlišného od obchodní firmy a asi by to tam mělo být jiné než v té firmě.

R: Oni jsou určitě odlišní ve způsobu, jak získávají finanční prostředky, ale jinak, jako v malých, řekněme ve středně velké firmě do 50 lidí, což je tak jako náš případ. Tak si myslím, že to tam v zásadě funguje docela podobně s tím, že tam ty lidi neřeší tu přírodu a ty různé sektory, ve kterých je třeba něco změnit, ale řeší nějakou performanci té firmy a z toho úhlu je ten přístup dost podobný, že ze sebe musí vydat maximum, nemůžou se tam jen tak jako poflakovat, s tím, že oni musí prodat nějaký produkt, my musíme umět získat finance, abychom mohli dělat to, co děláme. Takže z hlediska nějakého nastavení toho, je tam samozřejmě ten prvek toho jakéhosi idealismu, protože ty lidi, kdyby si chtěli jenom vydělávat peníze, tak by nedělali v Duze, protože tam samozřejmě to finanční ohodnocení je řekněme jako skromný, ale z hlediska fungování té organizace to musí být dost podobný.

22) V souvislosti s tímto, jak by podle vás měla vypadat environmentální organizace? Měla by být naprosto profesní po vzoru obchodních firem nebo by měla být více alternativní síť?

R: Teď samozřejmě jsem mluvil, jak funguje ta naše centrální kancelář, s tím, že máme hromady vazeb, hromady dobrovolníků. Že ta správně fungující organizace, řekněme, přiměřeně velká, která nestojí na jednom a půl člověku, který to často dělají po práci, že musejí mít samozřejmě vytvořenou nějakou vazbu, musí umět získávat veřejnost, získávat dobrovolníky, pracovat s nimi. Nemůže to být jen tak jakoby firma, protože jim jde o nějaký společenský diskurz a ne o prosazení nějakého produktu někde v nějaké díře na trhu. Čili tam samozřejmě musí být přesahy a ta kancelář je potom nějakým způsobem institucionalizovaná složka, která má zařizovat ty věci, které potřebujeme prosadit, aby se děli a to samozřejmě z hlediska potřebné práce a ovlivňování věcí zahrnuje mnohem širší okruh společnosti, než jenom ... (špatně slyšet asi jendo slovo).. firmě, (taktéž)... v té struktuře pracuji.

23) Jaké vztahy máte s jinými nevládními organizacemi?

R: Máme se rádi. To je strašně obecná otázka, že jo. Klausovo centrum pro politiku a ekonomiku, který je financováno z hazardu, tak je taky jakoby forma nevládní organizace. Já spíš bych to řekl jinak.

Samozřejmě to všechno stojí na spolupráci, nějak jako serióznosti, nepodrážení se. My máme řadu tudletěch vazeb, který jsou důležité. Včetně toho, že koordinujeme koalici pro snadný dárcovství, v který je zapojeno asi 20 organizací. Jsme členy Zeleného kruhu, kde je 28 organizací a v tom širším okruhu asi sedmdesát. Máme řadu vazeb i mimo tu ekologickou oblast, to si myslím, že je úplně přirozený, že se v tom má spolupracovat. Ti, co nespolupracují jsou takový organizace, vlastně sami sebe ochuzují, i když si myslí, že ne, ale je to tak.

T: Není tam i nějaká konkurence třeba?

R: Konkurence samozřejmě nějakým způsobem je, protože, řekněme konkurence na úrovni intelektuální, protože my všichni, všichni ty organizace žijou z nějakého omezeného balíku financí, který je k dispozici. Teď zas mluvím o těch centrálních strukturách, protože samozřejmě jsou tam i věci, který prostě jsou dobrovolný a tak, ale na tom se jako úplně efektivně fungující organizace budovat nedá, tam prostě všichni loví v jednom rybníce, pokud jde o finanční zdroje. Ale to bude vždycky, i kdyby desetkrát větší, tak pořád jedna oblast, ze který se to získává. Ono tam není moc možností.

T: Já bych se ještě u té spolupráce zeptala na spolupráci s FoE. Je to forma spolupráce, nebo jste pobočka té organizace? Jak to s tím je?

R: My jsme člen, což není přímo pobočka, členové jsou jakoby autonomní, nemají žádné regule, co můžou a co nemůžou, kromě samozřejmě toho, že ta organizace má nějaké stanovy, ale programově si dělají, co chtějí v té každé zemi. Čili ta struktura je tvořena jako ze zdola, kde jsou z jednotlivých zemí

organizace přijímaný za členy, nikoliv ze shora se rozhodne, tady v té zemi bude kancelář, tak jí tam zřídíme a pak ta kancelář dostává do nějaké míry úkoly. To ne. Takže to je jaksi zespoda. Tím je právě jakoby docela zajímavá, protože jsou tam zastoupený všechny možný různorodosti i z ostatních kontinentů, což je něco s čím, v české republice, myslím, že nikdo moc nepracuje. Ještě tak možná člověk v tísni zná tu realitu, tím, že posílá ty svoje lidi na ty humanitární mise a tak. Ale to je zas trochu něco jiného. Takže z toho pohledu je to právě zajímavý spíš intelektuálně, protože to rozšiřuje obzory. Vidíme díky tomu poměrně zblízka, jaký problémy se řeší v jiných zemích a že je opravdu složitý najít jako mimo, když se člověk zamyslí o tom ekologickém prostředí, je tam strašná variabilita situací a přístupů. A je to ještě těžší na té úrovni, řekněme, politický, protože to jsou fakt lidi, my jsme zvyklý, že máme v naší organizaci kolegy a oni jsou na to taky zvyklí dokud jim je někdo nezastřelí protože někde prostěhují proti nějaký těžbě zlata v pralese, či co. A takovýchle situace. Nebo někde jinde opravdu brání vesnice proti tomu, aby je rozjezdily buldozery a začali tam něco provádět. Takže to je zajímavý. Jinak samozřejmě v nějaké rovině, kterou jsme schopní víc uchopit, tak to spíš spolupracujeme na úrovni evropský, kde se snáz nachází nějaká společná agenda pro ovlivňování věcí na evropský úrovni.

24) Měli by environmentální organizace spolupracovat s politickými stranami? Nakolik, popřípadě s kterými?

R: Ta otázka je, co je spolupracovat. Já nevím, co je to spolupráce. Protože pokud my něco chceme, oslovíme s tím celé politické spektrum, což je jako způsob, který dělá Hnutí Duha, teď nemyslím celý, ale celý relevantní politický spektrum. Třeba jako Bobošikovou ne, že jo. A teď některý strany to nezajímá nebo jsou neschopná zareagovat a některý to zajímá, tak prostě potom, protože nám jde o prosazení nějaký konkrétní věci, tak samozřejmě s tou stranou nějakým způsobem řekněme jako pracujeme na tom, aby se tu věc opravdu podařilo prosadit. Pokud je tam možnost, tak samozřejmě se s nima sejdeme a probíráme to a podobně. Což já nevím jestli tohle termín spoluprací, protože my prostě prosazujeme svojí agendu někomu, kdo se jí třeba chopí, tím pádem má plus v našem hodnocení o tom, jak která strana se chová k životnímu prostředí. Ty politici jsou tady od toho, aby sloužili občanům a my pracujeme s nějakou agendou, kterou se snažíme jednak pro ni někoho získat (politika) a jednak lidem vysvětlit, že to je důležitý, čili za tím stojí nějaká veřejná podpora. Takže v tomhle smyslu spolupráce. Já fakt nevím, jestli se to dá označit jak spolupráce. Ona je to prostě interakce, která vede k tomu, a samozřejmě se snažíme, aby co nejvíce politických stran tu naši agendu nějakým způsobem reflektovalo, aby jí třeba zpracovalo do svých volebních programů, aby jí fakt dodržovaly a podobně.

T: Dá se tedy říct, že v tomhle smyslu nějaké komunikace, nabízení agendy se snažíte spolupracovat se všemi stranami?

R: Tak snažíme samozřejmě, podstatný je to využívat s těma stranami, který rozhodují, takže parlamentní a ve velké míře strany vládní.

T: A komunisti?

R: komunisti jsou parlamentní strana. Pro tu naši věc potřebujeme prostě potřebujeme prosazovat přes všechny možný strany. Takže prostě to tak je.

T: A ještě, jestli by měli ty environmentální organizace všeobecně spolupracovat s stranami?

R: To záleží jenom na nich. A t si dělají co chtějí. Já si samozřejmě myslím, že není dobrý když ty organizace ztratí nezávislost a působí jako, že jsou nějakým cancourkem jedny strany. Což se samozřejmě v některých případech může stát, protože je řada organizací, který mají málo lidí a ani si to tam nemají jak vydiskutovat, protože je to prostě, říkám, jeden a půl člověka, zároveň člen strany zelených a rázem už těžko může něco nějak chtít po nějaké jiné straně, protože už je tam to stranický hledisko, čili tam je z našeho pohledu potřeba mít vyřešen problém střetu zájmů. My spíš řešíme tohle než to, jestli někdo něco s nějakou stranou prosadí typu, že třeba udělají společnou tiskovou konferenci nebo tak. Ale spíš ten střet zájmů, což může být problém, což u některých ekologických organizací byl problém. že prostě řekněme vysoce postavený člen ekologický organizace se stal zároveň vysoce postaveným členem politické strany a teď je tam vlastně konflikt, za koho on mluví.

T: Já jsem slyšela, že máte v Duze pravidlo, že by měl mít člověk jasně daný za koho vstupuje.

R: Pravidlo je takové, že v podstatě pokud má člověk nějakou vysokou pozici v nějaké politické straně, to znamená, že je veřejně vidět, není řadový člen, tak nemůže mít rozhodující pozici v organizaci a naopak, pokud jí má v organizaci, tak nemůže být v nějaké významné pozici v politické straně.

25) Řídíte se v osobním životě nějakými etickými zásadami?

R: No nějakýma určitě.

T: Tak já se zeptám třeba na ty environmentální, např. vegetariánství, nebo se snažíte kupovat domácích výrobků, preferování výrobků s bio kvalitou, fair trade, omezení jízdy autem, omezení vlastní spotřeby?

R: Já se hlavně snažím pokud možno nelítat, jak osobně tak i pracovně. Autu se taky vyhýbám. Nejsem vegetarián, nekupuji nijak zvlášť bio, když můžu, tak si koupím nějaké lokální produkty, zejména v těch

potravinách, s tím, že třeba nejsem, že bych to nějak vyhledával a jel kvůli tomu přes půl města v sobotu ráno na trh. Jinak nemám nějakou nadměrnou spotřebu všeho možného.

T: šetříte energii? Nebo já nevím, to jsou různé věci, pod to se dá schovat úplně všechno.

R: Nepouštím pračku kvůli dvěma tričkům.

T: Nebo třeba svícení, šetřit, nesvítit tolik, zhasínat atd, to jsou takový základní věci.

R: Já zas vím o tom svícení, že o na té spotřebě nedělá ten velký rozdíl, zase časté zapínání a vypínání světla má větší spotřebu. Takže ono s tímhletem to může být jinak, ne že bych teda svítil jen tak, to ne. Ale myslím, že nejsem takový, že bych pořád řešil, co zrovna je ekologický a co není. Spíš myslím, že je to tak nějak z principu, že funguji tak nějak.

R: Přirozeně?

T: Tak nějak. Já třeba hodně cestuji a snažím se co nejvíc vlakem, když to nejde vlakem, tak autobusem a když to nejde tak pak člověk musí někam doletět občas, ne proto že by chtěl, ale že ho donutí. A na tomhletem se ta stopa projevuje docela výrazně.

Chtěl/a byste ještě něco dodat?

R: Asi ne, jenom jako, že ta spotřeba se člověku zvýší, když má děti, vzdá se ideálů a dělá věci jinak, než kdyby ty věci dělal sám. A na tom jsme se shodli i u kolegů.

Respondent č. 6

. 1) Jak jste se dostal/la do hnutí duha? Co Vás k tomu motivovalo?

R: Na střední škole byly takové dvě možnosti, buďto chodit s kamarádama na pivo a bavit se o fotbalu, o ženských, o sexu a nebo druhá varianta zajít do čajovny a řešit smysl život a takové ty věci, co proč, jak a hluboce doumat a právě v těch čajovnách, já jsem si teda zvolil tu druhou variantu, mě přišla smysluplnější, v té čajovně jsem narazil na časopis Hnutí Duha Sedmá generace a strašně se mi to líbilo. Ještě ten večer, po té devátce jsem si to donesl domu a ještě jsem si to všechno podtrhal, přečetl. A řekl jsem si, že ty lidi mi mluví z duše, že to vidí úplně stejně ty názory, který tam v tom časopise 7. generace byly. A tak jsem přišel do Hnutí Duha s tím, že mě to zajímá, a narazil jsem zrovna na kolegu, na kamaráda, který mi otevřel dveře, který tam byl zrovna na civilní službě, tím pádem jsem začal pomáhat Hnutí Duha v tom jejím směřování.

T: Já vím, že jste mi před rozhovorem říkal, že jste tam začal jako dobrovolník a pak až jako zaměstnanec.

R: první tři roky dobrovolník, a pak nějak vykristalizovalo, že bych v tom chtěl pokračovat víc a stal se ze mě postupně zaměstnanec.

T: Co vás motivovalo, nebo ovlivnilo, že jste se vůbec začal zajímat o ty environmentální témata?

R: To se přiznám, že vůbec netuším. To nebylo asi jenom o těch environmentálních tématech, to bylo o, já jsem se prostě tak jako díval, přemýšlel jsem o tom světě a vyplynulo mi z toho, že se chováme jako kobyly. Kobyly když někde přilítnou, všechno to tam sežerou, tak potom oni můžou odletět dál, ale my máme tu planetu jenom jednu a ještě to s ní tak neumíme. Lítat neumíme, takže nám nic jiného nezbyvá, než se o tu planetu, kterou máme, tak se o ní postarat. A z toho pak nějak ta filozofie vychází, že člověk přemýšlí jak to udělat, aby to fungovalo.

2) Vzpomínáte si co anebo kdo Vás konkrétně ovlivnil? (události, autoři, spisovatelé, osoba v životě).

R: Tím, že jsem se dostal do Hnutí Duha, tak jsem se vlastně dostal k té literatuře, která řeší tady ty věci. Ale pokud si vzpomenu, tak já jsem vlastně předtím než jsem do Hnutí Duha, když jsem otevřel ty dveře do Hnutí Duha, než jsem otevřel ten časopis 7 generace, tak já jsem hodně četl scifi literaturu. Dalo by se říct, že scifi je naprosto něco jiného než ekologie, ale tam si vzpomenu na jednu knížku od klasika scifi literatury, Isaca Asimova, který právě napsal takový knížky, které řeší tři zákony robotiky a jedna z těch knížek se jmenuje Nemesis. Ta je o tom, že jedna kosmická loď doletí na planetu Nemesis, ta planeta funguje jako jeden ekosystém, který sám se brání tomu, jakým způsobem tam ta civilizace, jakoby ti nepřátelé, ti lidé tam fungují. Celá se chová jako jeden organismus a tohle má pak blízko k nějakým dalším environmentálním. Že vlastně z toho scifi, z Isaca Asimova. Ta planeta se chovala jako jeden organismus a to už má potom velmi blízko k hypotéze Gaia od Jamese Lovelocka. Pak když se podívám do svého čtenářského deníku, tak tam se to překlápilo a pak už jsem četl jenom ty ekologický knížky.

3) Z jakého důvodu je důležité chránit životní prostředí a přírodu?

R: Životní prostředí proto, že tady tu planetu nemáme jenom pro sebe, jenom podle (pro?) těch poslední sto let a že bychom to měli zachovat pro ty další generace. A příroda, to je něco jiného. Chránit přírodu by se mělo protože od té přírody se my můžeme učit. To znamená, když zachováme přírodu, protože my

ted' ovlivňujeme úplně všechno strašně moc, já jsem ted' včelař a tam jsem zjistil, že člověk nemůže tu přírodu, když jí nechám tak jak jsme jí ted' poškodili, tak to už je kolaps. Už i ekologičtí včelaři musí vyhledávat divoké včely a likvidovat je, oni jsou už tak nemocný, že roznášejí ty nemoci, který jsme sem zatáhly my, ty nemoci. Ono je to všechno poškozený tak, že kdybychom odešli, tak se to celé zhroutí. Příklad, kdyby nefungovala civilizace, tak kdo bude čerpat ty důlní plyny, v těch poddolovaných oblastech, tam by se to všechno nahromadilo a vybuchlo to. Tím, že by ta civilizace přestala fungovat, tak rázem nastanou větší katastrofy než jsou ted'. Tu přírodu bychom měli právě proto, aby byla doopravdy divoká abychom se od ní mohly naučit. Třeba ted'ka tady máme nějaké klimatické změny, les se bude chovat jinak, my máme nějaké příručky, jak by se měl les chovat normálně, ale on už se chová nějak jinak a tím, že do něho furt zasahujeme, tak my to vlastně nevíme, jak se má chovat. Proto bychom ho měli chránit, abychom se od něho naučili.

4) Jaké environmentální problémy považujete za nejzávažnější?

R: Myslím si, že nejzávažnější je, ted'ka cítím ty klimatické změny, protože to může mít obrovský dopad na celou civilizaci a zvláště proto, že ještě nejsme rozvinutí dostatečně na to, aby, jako že jsme různě rozvinutá civilizace, že ta Evropa a Amerika je jakoby dál, kdežto ti, kteří to odnesou tak to budou ty chudé státy, ty země třetího světa a já bych se jim nedivil, kdyby se sbalili a šli pryč, viz lidé z Troubek, ted'ka když je po 13 letech znovu vyplavily ta se prostě vezmou a odejdou, kdo by tam bydlel, žejo. A podobně to vidím u těch zemí, u těch lidí z toho třetího světa, když se jim tam nebude dařit žít, když tam nebudou mít ryby, budou tam mít záplavy každý rok, tak já bych se sbalil a šel bych pryč a kam bych šel? No klidně bych zaplatil nějakému překupníkovi ať mě dostane do Evropy nebo Ameriky. Jenže to potom bude znamenat zase kolaps tuhle civilizace, protože.. pak jsou tady taky takové ty nálady, my tady ty přistěhovalce nechceme a podobně. Takže z tohoto důvodu si myslím, že je to nejdůležitější. A s tím úzce souvisí energetika. Naše neschopnost civilizace se vymanit z toho fosilně jaderné energetiky a to souvisí potom s těma klimatickýma změnami.

T: takže tyto dva důvody..

R: Ono to má úzkou spojitost.

5) Co nebo koho považujete za příčinu těchto environmentálních problémů?

R: Přemýšlím, kde je příčina, myslím, že tam problém bude v jisté sobeckosti člověka. V tom, že chce raději mít něco hned než něco až potom. To všechno pramení z toho, že, normálně hodně států se shodnou, že by tady měla být nějaká snaha, když něco nevíme, tak bychom tomu měli radši, takhle když nevím jestli ty klimatické změny jakým způsobem probíhají, tak je tady princip předběžné opatrnosti. Pojďme předběžně být opatrní a raději s tím něco dělat, než to úplně zjistíme, no jo, ale pak tady jsou hlasy, ne ne nedělejme s tím vůbec nic, vždyť už tady máme rozjetej business, my z toho máme peníze, nějaké povídání o pracovních místech to už je potom vedlejší, hlavní slovo jsou ty peníze a ty důsledky, že se to nezmění, ten daný člověk, který z toho má ted' peníze nepocítí, ale ty největší problémy přijdou až později, jenž on už tady nebude a nezajímá ho to, protože on ty peníze potřebuje ted', ty problémy budou mít jeho děti, ale ty si s tím už nějak poradí, jako on si poradil, když jeho otcové zvolili komunisty, třeba. Myslím, že s tím hodně souvisí i nedostatek víry. Myslím, že věřící člověk nebude dělat, co by nechtěl, aby mu dělali jiní. Z toho potom pramení to sobectví a tadyty věci.

T: takže nějaké sobectví nebo odpovědnost, jestli to tak můžu nazvat?

R: Ano. Nedostatek odpovědnosti sobectví a myslím, že nedostatek víry.

6) Jak by se měly tyto environmentální problémy řešit?

R: myslím si, že právě proto, že tam je to sobectví a že tam je ta ekonomika, neúčinnější nástroje jakékoliv politiky jsou ekonomické. Příklad, když nechcete, aby lidi odhazovali pet lahve po ulicích, tak na ně dáte zálohu tak jak jsou na pivo, pивní láhve po ulicích nevidíte, všichni to posbírají z ekonomických důvodů. Myslím si, že neúčinnější jsou ekonomické nástroje. Změna ekonomických nástrojů.

T: Na jaké úrovni, na globální, nebo spíš na úrovni státu?

R: myslím si, že to musí jít ruku v ruce, ono vlastně ne ruku v ruce, ale můžou se volit jakékoliv postupy. Na úrovni globální se nedohodnete najednou všichni, viz ted' Kodaň, a ty jednotlivé státy se zase nedohodnou, protože nechtějí být první, kteří zavedou nějaká bolestná opatření, když ostatní z toho ještě žijou. Já myslím, že by se mělo začít i na té státní úrovni, i pracovat na té globální, i na té evropské úrovni, na všech úrovních začít. Protože jinak se budeme vymlouvat, nemůžeme kvůli tomu, globálně se nedohodneme, takže musíme začít ve státech, v jednotlivých státech začít nemůžeme, protože jeden ten jednotlivý stát by na tom byl hůř.

T: Možná ty státy dnes tam jsou reálné, jak to vidím.

R: Něco může být na úrovni evropské unie, ať si evropská unie řekne my to uděláme takhle a holt zavedeme clo na ty, co to takhle nemají.

7) Co si myslíte o udržitelném rozvoji?

R: To je slovo, pod kterým se schová cokoliv, udržitelný rozvoj se dá říct, že budeme i udržitelně těžit uhlí u Horního Jiřetína. To je slovo, pod kterým si každý vysvětluje něco jiného.

T: Myslíte si, že by mohl být efektivním řešením environmentálních problémů?

R: Mohl by, kdyby se všichni shodli na tom, co to znamená. Já myslím, že nějaké definice existuje, ale je široce pochopitelná.

8) Myslíte si, že ekonomický růst je nezbytný?

R: Bohužel jsme vytvořili takový systém, kde kde ekonomický růst nezbytný je. Potřeba je, když se člověk podívá na ekonomiku, tak bohužel zjistí, já si myslím, že potřeba je. Celá ta společnost je postavená na dluhu a ten dluh se musí splácet a splácí se tím, že něco jiného roste. Kdyby to nerostlo, tak nemůžeme žít, nemůžeme mít společnost založenou na dluhu a to bychom museli úplně vymontovat celý ekonomický systém. Bohužel ten ekonomický systém, tak jak je nastavený, tak prostě vede k tomu, že potřebujeme růst HDP. Nebo potřebujeme růst té ekonomiky.

T: Myslíte si, že ekonomický růst může být i viníkem těch environmentálních problémů?

R: Jak jsem říkal, to souvisí s tím sobectvím, a nejenom sobectvím, protože ty vlády a státy podporují to, aby vlastně pokračoval ten zisk a to vytváření peněz z toho současného způsobu, protože to je pro ně záruka toho růstu. Takže může.

9) Myslíte si, že k řešení environmentálních a společenských problémů stačí současný trend implementování environmentálních požadavků do politik a průmyslu v rámci zavedených společenských struktur nebo jsou nutné strukturální změny, aby se to někam vůbec pohlo, nebo jestli stačí současný trend?

R: Myslím si, že to je řešitelné, v rámci zavedených struktur, jinak bych nebyl v Hnutí Duha. A byl bych mezi anarchistama. Ale s tím, že ty struktury by se měly mírně pozměnit, protože v současné době to vidím, že ty struktury už jsou hodně ovlivňovány těmi lobbyisty a tím pádem tam není možnost, že je hodně ovlivňována těmi lobbyisty a tudíž se tam těžko dá něco prosadit, dosáhnout nějaké změny, to znamená, že je třeba trochu omezit ten vliv té lobby, které jde o ty peníze. A pokud se tohle nepodaří, tak potom je třeba změnit, udělat radikální změnu.

T: Čili nějaká změna je nutná? Ale dá se toho dosáhnout v rámci, malých změn, legislativních?

R: Myslím si, že ano.

10) Co si představíte při slově příroda? Jak vnímáte přírodu, co pro vás příroda znamená?

R: Já moc rád používám takové to kohákovsko deus ive natura – bůh čili příroda. Pod slovem příroda si představím les, zjednodušeně, to je jako první, co mě napadne pod slovem příroda. Les, divočina.

T: To je to co si představíte a ta příroda pro vás tedy znamená místo, kde je bůh, jak jset říkal ten Kohákův citát.

R: On to myslel tak, že bůh, on si ho nepředstavoval jako dědečka, ale právě, že ta příroda si to sama vlastně ovlivňuje a příroda sama má ty všechny komponenty toho pána boha, že vlastně si to sama vlastně všechno připravuje, určuje dělá, že ona to ovlivňuje, jak se to bude dělat, i my jsme vlastně součástí příroda, my nejsme proti přírodě, my jsme součástí přírody.

11) Jak nahlížíte na roli technologií ve společnosti?

R: Myslím si, že nám bylo bez technologií lépe a teď je používáme protože to je taková pěkná hračka a navíc nám to usnadňuje komunikaci. Že už nemám tolik času, protože se ženeme za těma ziskama, tak nemám čas sednout si a popovídat, tak k tomu používáme těch technologií, které nám pomůžou komunikovat, nebo internet, nebo facebook, nebo chaty, to všechno místo toho, abychom se sebrali a šli někam pokecat. Myslím, že je to mnohem kvalitnější popovídání si osobně než prostřednictvím technologií, což je zase rychlejší, nezabere to tolik času, jistou technologií byly i dopisy.

T: myslíte si, že bez těch technologií bysme se měli líp?

R: není to tak úplně pravda, že bychom se bez nich měli líp. Jsou různé technologie, hodně člověku usnadňují život. Šlo to bez nich taky samozřejmě. Je to všechno otázka míry, že. Umím si představit, že by to bylo velice složité, já jsem teď na vesnici a tam kdyby nebyly nějaké technologie, tak to by bylo hodně složité, to by byla dřina. Ta technologie člověku usnadňuje život. Ale zase je to o tom, jestli je to usnadnění nebo ne, aby to nepřerostlo a myslím, že už to hodně často přerůstá, že už jsme na těch technologiích spíše závislí. Než, že by nám něco usnadňovaly.

T: Já to chápu, já bydlím ve středních čechách ve vesnici a bez auta nevím jak bysme to tam zvládaly, autobusy jezdí jednou za 2h a to jsme vůbec rádi, některé vesnice jsou na tom hůř.

R: No zase to je o tom životním stylu, pokud byste žili v těch středních Čechách a měli všechno tam v tom místě, jak to bylo dřív, tak byste nikam nepotřebovali cestovat, jenže se teď tím, že se teď změnil ten systém, že už vlastně nevytváříte hodnoty v tom místě, nemáte obživu v tom místě, ale musíte se dopravovat do školy, do práce atd. tak už potřebujete k tomu tu mobilitu a tím pádem jste závislí na té technologii. Já jsem taky z vesnice a taky si to bez auta nedokážu představit, ale snažím se ho používat minimálně, na větší vzdálenosti jezdím vlakem, protože je to pro mě jednodušší. Mám notebook, můžu pracovat. No můj pracovní nástroj je notebook bohužel.

12) Které technologie považujete za nejškodlivější a proč?

R: Já myslím, že asi atomový reaktor, my tam nemáme vyřešený co s tím odpadem. Technologie, která nemá vyřešený odpady mi přijde víc škodlivá než jiný, je zbytečná, v tom zdravotnictví bych to ještě chápal, ozařování z nějakých důvodů, ale vyrábět z toho elektřinu zvláště teď, když tady, je krásně vidět v současné době, že když nastavíte ekonomiku, nějak, tak vám tady postaví fotovoltaické panely úplně všude. A nepotřebujete atomové reaktory, stačí nastavit ekonomiku tak, aby to bylo zajímavé a ta technologie může, ta civilizace může stát úplně na něčem jiném. Potom máte nějaký zdroj, který vám vyrábí elektřinu jenom, když svítí sluníčko a zase musíme zase musí auta jezdit na benzín? Můžou to být elektromobily, které už tady byly a zase tu jsou. Které by vyrovnávaly výchyly v tadytom systému. Šlo by to. Kdyby se to pěkně dalo dohromady tak máte elektromobil k tomu solární panely a celá ta civilizace z toho může fungovat stejně, jenom nepotřebuje ani atomové elektrárny, ani uhelný a další tyhle nešetrné.

T: To jsou tedy ty další nebezpečnější? A proč?

R: Já tam cítím ten problém s těmi odpady.

T: I u těch uhelných?

R: Za nejhorší technologii jsem označil ten jaderný reaktor. Technologii spalování uhlí nechápu zase jako tak škodlivou, protože ta je vyřešena už hodně dávno a bez ní bysme neudělali ani železo.

T: teda, že ta jaderná nemá odpady a defakto ji můžeme nahradit jinýma, které mají třeba taky odpady, ale ne tak hrozný?

R: S kterými umíme nakládat, třeba z těch fotovoltaických panelů jsou odpady, ale jsou všechny krásně recyklovatelné a dá se to všechno využít. U těch atomových elektráren to máte něco, co je pro teroristy, na dalších sto tisíc let a kdo to bude 100 tisíc let hlídat, co tady bylo před 100 tisíci lety.

13) Které technologie považujete za šetrné k životnímu prostředí, tedy ty které zmírní dopady na žp, či ho nadále nebudou poškozovat? (tzv. „zelené“)

R: ty obnovitelné zdroje energie, větrné elektrárny, fotovoltaické panely, to jsou technologie, které vlastně člověku nahrazují, třeba krásný příklad ty trubice na ohřev teplé vody, prostě ty panely na ohřev teplé vody, tak ty vám umožní, abyste teplo nedělali z elektřiny nebo ze dřeva, ale z toho sluníčka, který tady je.

T: Vzpomenete si ještě na nějaké další?

R: Mě tam pak přijde docela zajímavá elektřina, nebo obecně elektrické věci, jsou lehké věci, které převádí, jasně potom třeba ty větrné elektrárny tím, že fungují, vodní kolo je taky technologie, převádí pohybovou energii, zplyňovací kotel, který má mnohem větší účinnost, než klasický kotel, technologie zateplování.

14) Tkví řešení globální ekologické krize v „alternativních technologiích“ ?

R: Já myslím, že ne. Myslím, že je to jenom takový povrch. Pokud máte stále stejné chování a jenom změníte způsob, kterým to děláte, tak se za chvíli dostanete do jiného problému. To je jak jsem říkal, že ty problémy číší z toho sobectví to je prvotní příčina a to je potřeba řešit, že se ty důsledky toho sobectví řeší nějakou jinou technikou je jenom jakési lakování něčeho, aby to vypadalo pěkněji, ale prvotní příčinu nevyřešíte, nějak jí upravíte, aby to nebylo tak hrozný, ale nevyřešíte tu prvotní příčinu, Když budete ty fotovoltaické panely dávat na zemědělskou půdu, kde by měly růst potraviny, jenom kvůli tomu, aby z toho měli zisk, tak je to pak zase celý špatně.

T: Je to součást? Záleží na způsobu použití, jestli jsem to správně pochopila

R: nejenom součást, ale jako že je to součást, ale ta prvotní příčina je v tom sobectví a to by se mělo řešit, tohleto je jen k řešení těch nejaktuálnějších problémů.

15) Jakou roli by měli mít ve společnosti experti?

R: kdo je expert? Je to vědec, je to člověk, který to dělá 5, 10 let? Nevím. Experti by měli mluvit tak, aby jim lidi rozuměli.

T: Jakou podobu by mělo mít expertní získávání poznatků? Mělo by být doménou expertů působících ve státních institucích a mají na to to razítko, já jsem ten vědec?

R: Já nevím, jak na to mám odpovědět. Jakou roli by měli mít ti experti tak zněla ta otázka, ne? Myslím si, že by se neměli bát vystupovat i proti politikům, i kdyby je to mělo stát místo, měli by říkat to, co si myslí a za čím si expertně stojí. A ne to, co se chce pro to, aby si udrželi flek.

T: A pak jsem se ptal, jestli to poznání by mělo být doménou expertů působících ve státních institucích?

R: Ne. Myslím si, že ne, že je relevantní, aby lidi řekli, jakým způsobem chtějí žít a ne aby jim někdo řekl, jak je to správné.

16) Jakou roli by podle vás měli hrát envi. organizace v současné společnosti? Jakou roli byste jim přáli?

R: Já myslím, že by měli přinášet více vizi, protože politika začíná být vyprázdněná, když ty ekologické organizace budou přinášet více vizi, jak to řešit. Tak budou vlastně vystupovat v roli expertů, kteří přinášejí nové, no nové.

T: takže aby zdůraznili své vize a poslání?

R: Ano.

T: myslíte si, že jsou důležitou součástí?

R: Určitě.

T: dobře přál byste jim tedy tuhle roli a jakou roli splňují v současnosti?

R: myslím, že by na tom měli více zapracovat. Vizi mají, ale málo jí prezentují. Zabývají se jednotlivými problémy a ani těm lidem ta vize třeba nedochází. Oni si řeknou ty se přivazují tam, ti dělají tamto, ale ty lidi sami nechápu, jaký je vlastně ten cíl, co by vlastně chtěli.

17) Jsou zde nějaké překážky, problémy? Aby mohli plnit tu roli, jejich poslání, vize?

R: Ano, komercializace medií. Z toho, že se z veřejných služeb dělá byznys.

T: Jak s tím bojovat? Jak to řešit?

R: Právě proto by mělo být veřejné médium, které by mělo mít zájem přinášet veřejnosti informace ne na jednoduché bázi, neměřit na první signální, aby tam všude byla krev, aby skutečně tam byly ty informace a ne zábava. To jsou funkce veřejnoprávních medií, komerční media mají zase jinou funkci

18) Jak funguje Vaše organizace? Co je hlavním cílem? Popište mi ve stručnosti Hnutí Duha.

R: My chceme napomáhat společenským změnám právě tím, že přinášíme vize a máme programy, které se snaží to naplnit. Takže co se týče hnutí, tak to funguje dobře.

T: jaká je ta vize?

R: Tam jsou různé vize pro každý program, myslím, že obecně ve stanovách máme, že by ta společnost měla přejít z toho materiálního na postmateriální fungování tak, jak jsme o tom povídal.

T: Jak fungujete? Jaká je ta organizace, jak vnitřně fungujete, ptám se na organizační stránku věci.

R: Já myslím, že fungujeme na klasické bázi větší firmy. Máme ředitele, máme jednotlivé vedoucí úseků, nebo programů, protože máme programy. Máme ekonomickou část, máme zázemí, máme publikační část, tak klasicky jako to má menší firma, akorát, že naším cílem není vytvářet zisk, ale přinášet ty vize a tu společenskou změnu. Pak máme jednotlivé porady, jestli se to těm programům daří, jestli se od toho odchylujeme, samozřejmě vždycky když zjistíme, že se od toho trošičku odchylujeme, tak se snažíme vracet, takže je to takový, takhle to nějak zjednodušeně funguje.

19) Co se týká činnosti organizace, jaké aktivity při manifestování a dosahování požadavků používáte?

(tím mám na mysli: *protesty* - přímé akce (demonstrace, blokády), petice, *institucionální postupy* – lobování, konzultace o legislativních návrzích, výzkumy a následné psaní zpráv.

R: Úplně všechno, co jste jmenovala.

T: A je něco, co jsem nejmenovala?

R: Přípomínkování, účast v řízeních. Podpora místních aktivit a občanských sdružení.

20) Které z těchto aktivit upřednostňujete? Které považujete za účinnější?

R: Účinné jsou všechny, záleží na tom mixu, pokaždé se dá použít něco jiného, někdy je to ta tichá diplomacie, někdy je to víc práce s lokálními medií, někdy je to o tom, že se s někým bavíte a přinášíte mu vizi, někdy jindy holt musíte jít do konfliktu a někdy, když už hrozí nějaký obrovský průser a ti oponenti nemíní ustoupit, tak je třeba udělat i přímou akci, viz třeba teďka ty tendry, to je krásná ukázka, vypadalo to, že se s nima nehne a ministr Šebesta...no i při té demonstraci jsme tam měli zástupce a říkal, že on prostě neuhne a až potom, když zjistil, že ten politický tlak je velký až potom to zrušili, stala se z toho politická akce, protože na té naší akci byly dva předsedové voličských stran.

T: Ta demonstrace byla ale dlouhé době, nevimla jsem si předtím žádných plakátů atd.

R: To je tak, že ty přímé akce jsou až vyvrcholením. My nefungujeme jako greenpeace, který má přímou akci jako základ. A když se to nedá jinak, tak prostě přistoupíme k tomuhle.

T: A blokáda?

R: Taky, tím jsme vlastně začali, blokáda temelína a blokáda šumavy. Pokud uvidíme, že dochází k velkému problému, tak přistoupíme i k tomuhletomu.

21) Jaké vztahy preferujete uvnitř organizace? Spíše profesionální loajalitu nebo kamarádské vztahy?

R: Kamarádské. Hnutí Duha by přeci jenom chtělo být hnutím, je tam sice nějaká jistá profesionalita, profesionalizace, takže tam jsou i ty pracovní vztahy, ale preferuji spíš ty kamarádské vztahy a ty tam jsou. Není to jenom založeno na těch profesních vztazích, ale je to hodně o tom kamarádství.

22) V souvislosti s tímto, jak by podle vás měla vypadat environmentální organizace? Měla by být naprosto profesní po vzoru obchodních firem nebo by měla být více alternativní síť?

R: Myslím, že vždycky záleží, to není o tom jaká by měla být, já myslím, že vždycky máte... já myslím, že bychom se neměli snažit, aby byly ty organizace uniformované, každá má své cíle, každá k té komunikaci používá něčeho jiného, každá je schopna oslovit tu společnost nějak jinak. Protože ta společnost taky není uniformovaná, ta je různá. I ty ekologické organizace, pokud chtějí být úspěšné, tak by měli používat různé taktiky, různé metody a tím pádem to i odpovídá, že pokud mají různé metody, tak by měli být různě funkční. Celý mix, ať si vyberou, ať si to dělají jak chtějí.

23) Jaké vztahy máte s jinými nevládními organizacemi?

R: Já myslím, že se bereme, že se snažíme s nimi spolupracovat, chápeme, že každá je jiná, každá má jiné cíle snažíme se o to, abychom nešli proti sobě. Máme táhnout za jeden provaz, tak ať táhneme za jeden provaz a ne jít proti sobě, protože potom nás ti oponenti převálcují.

T: S jakými organizacemi spolupracujete?

R: Greenpeace, Arnika, úplně všichni, tady ty nejdůležitější, co tady jsou.

24) Měli by environmentální organizace spolupracovat s politickými stranami? Nakolik, popřípadě s kterými?

R: Já myslím, že musí. Spolupráce znamená i to, součástí je lobbying, pokud máme ty vize přenášet dále, tak musíme, politické strany jsou součástí společnosti a bohužel, pokud máme přinášet vize, tak je musíme přinášet těm politickým stranám a těm politikům.

T: S kterými stranami?

R: se všema.

T: A Hnutí Duha to tak dělá? A spolupracujete se všema?

R: se všema. I s komunistama.

T: I s dělnickými stranami?

R: Tam si myslím, že ne, ale ono to vždy záleží na tom, pokud ta strana má nějakou moc. A záleží na tom, co spolupracujete. My se třeba s komunistama neshodneme na tom, co oni sami hlásají, ale my za nima jdeme s tím, že my máme vizi takovou a takovou. Pokud by se jim líbila tak ať si jí prostě vezmou do svého programu. Protože to by bylo to nejhorší, kdyby jsme spolupracovali jenom s těma, který jsou zrovna u moci a pak se moc změní a všechno by to bylo hodně špatně. Na tom je potřeba pracovat se všemi, protože ať ta moc pak funguje jakkoliv, tak ta naše vize pořád žije.

T: takže to není spolupráce, jako, že byste si kamarádsky tykali, ale že jim předkládáte nějaké návrhy.

R: Nebo si můžeme i tikat, řeknu někomu já s tebou zásadně nesouhlasím a myslím, že to co, děláš je špatně, ale proč bychom se s těma politikami měli bavit o věcech, které nás rozdělují? Pojďme se bavit o tom, co nás spojuje, souhlasíte s tímhle tím? Jo? Jestli chcete, aby to bylo součástí vaší vize tak fajn. My fungujeme tak, že ozeleňujeme ty programy všech politických stran a myslím, že to je dobře. Pokud si to vzala jedna strana za své, tak je to fajn, je to v pořádku, tak si to vzala no. Ale všichni by měli být zelení.

25) Řídíte se v osobním životě nějakými etickými zásadami?

R: Já jsem říkal, že jsem věřící, takže, ano. Desaterem.

T: A u těch ekologických?

R: Zásady, ono je těžký říkat zásady, zasadí zní jako to je tak a jinak to nebude, ale i u toho desatera se člověk snaží ho naplňovat a není to tak, že by ho vždy úplně naplňoval. Když už uděláte chybu, tak o tom víte, i u těch ekologických zásad tak se snažím je co nejvíce naplňovat. Někdy to nejde. Snažím se omezovat jíst maso, teďka jsem ale v tom zeleninovém rizotu, tak tam to maso bylo a já jsem to zas tak

moc neřešil, jo, na lístku to nemají napsaný, ale neřešil jsem to a snědl jsem to. Ale jsou lidi, co je to pro ně fakt zásada, jediné veganství a přes to nejde vlak.

T: A snažíte se kupovat domácí výrobky?

R: Domácí, místní, nebalené. Méně jezdit...

T: Preferujete výrobky s bio kvalitou?

R: Když maso, tak biomaso, jo kupujeme.

T: A fairtrade?

R: fairtradeové kafe, čaje.

T: Omezujete jízdu autem?

R: samozřejmě. Ještě šetříme energií, máme kolektory, máme dřevosplyňovací kotel.

T: Omezení vlastní spotřeby?

R: Kupujeme v místním obchodě, ve 200hlavé vesnici. No už nevím, co bych dodal.

Respondentka č. 7

1) Jak jste se dostal/la do hnutí duha? Co Vás k tomu motivovalo?

R: Já jsem předtím pracovala v jiné mezislovce, v hnutí Brontosaurus a tam jsem poznávala, jak ty hnutí fungují a zalíbilo se mi to. A z Hnutí Duha mě sami oslovili, protože jsem začala pracovat na dp, která se jim hodila tématicky, tak mě oslovili, jestli u nich nechci začít pracovat na jednom projektu

T: Co vás vůbec motivovalo, že jste se začala zajímat o environmentální problematiku?

R: To začalo už někdy na střední škole a možná je to dané tím, že žiji na ostravsku, přímo v Ostravě a tam je špatné ovzduší a celkově jsou tam ty problémy větší než v jiných městech. Na základě toho jsem asi začala uvažovat, že bych se začala věnovat ekologii jako takové a pak jsme šla studovat.

2) Vzpomínáte si co anebo kdo Vás konkrétně ovlivnil? (události, autoři, spisovatelé, osoba)

R: Řekla bych, že dost významně mě ovlivnil Erazim Kohák, jeho Zelená svatozář, a Librová.

3) Z jakého důvodu je důležité chránit životní prostředí a přírodu?

R: Myslím si, že příroda je jenom jedna, měli bychom si jí vážít, měli bysme jí zachovat. Nelíbí se mi, že jenom čerpáme zdroje a vlastně znečišťujeme. Myslím si, že abychom tu mohli dobře žít, tak potřebujeme tu přírodu chránit, vzdělávat lidi, říkat jim, proč je to důležité. Ráda bych, aby to tu bylo, já nevím jak to říct, prostě i pro ty další generace. Ono je to hodně takové jakoby klišé, ale je to tak, aby i moje děti si měly, kde hrát, aby mohly chodit do lesa, aby se mohly koupat v čisté vodě, abychom tu dýchali dobrý vzduch.

4) Jaké environmentální problémy považujete za nejzávažnější?

R: Klimatické změny, ono to všechno souvisí s klimatickými změnami, dovoz potravin, zemědělství, myslím, že využíváme hodně půdy, plochy v třetích zemích a to skutečně má dalekosáhlé následky. Nejenom na ty lidi tam, sociální aspekt, ale i klimatické změny. Doprava ale to souvisí s klimatickými změnami.

5) Co nebo koho považujete za příčinu těchto environmentálních a sociálních problémů?

R: Vyspělé země. Protože mají peníze na to, aby, zkrátka jsou ekonomicky vyspělé, můžou si dovolit žít nad úroveň a vlastně poškozují tím nejenom životní prostředí, ale právě ty chudší rozvojové země, právě ty si to dovolit nemůžou, ale mám obavu, i kdyby oni potom na tom byli líp, tak potom taky se to posunu, jako že třeba ty vyspělé země si to začnou uvědomovat a ten problém se přesune do těch rozvojových.

T: Takže může to být pojaté jako bohatství těch zemí?

R: Bohatství určitě, určitě touha po komfortu.

6) Jak by se měly tyto environmentální problémy řešit?

R: Tak ty stále hledáme, že. Vzhledem k tomu, že je to tak komplexní, neexistuje jedno řešení. Musí se vždycky ten problém identifikovat a potom hledat jednotlivé řešení. Proto my v Hnutí Duha máme několik programů, které dělají dílčí věci. Když ve finále jim jde o stejnou věc. Nejlepší by bylo, kdyby společnost začala uvažovat jiným směrem, jenomže to bych byla naivní, kdybych řekla, že změnit myšlení společnosti, možná po kouskách, ale v to já nevěřím, takže já nevím, jak to takhle obecně popsat. Řešení? no, aby se lidi prostě vzpamatovali, ale to říkám, to je naivní, takhle to nejde. Ale myslím si, že je to hodně v těch hodnotách.

T: Obrat těch hodnot, jak si myslíte, že by se to mohlo udělat?

R: Já si myslím, ne že by to nešlo, ale když se udá nějaká přírodní katastrofa nebo něco, že si hodně lidí uvědomí, pátrají po tom, proč se to stalo a že potom třeba i přijmou různá opatření, neříkám, že dobré,

někdy ne. Třeba teďka jsou povodně, nebo když byly v 97 a v roce 2002. tak pak pátrali proč vlastně byly a i se uvádí klimatické změny, uvádí se změna využití krajiny zemědělské, že se ta voda nemůže vsakovat a pak se přijímají nějaká opatření. Myslím si, že ty katastrofy hodně ovlivňují, ale co se týče těch neziskovek, co by mohli pro to dělat, tak určitě vzdělávat, informovat, neúnavně, nevzdávat to.

T: takže si myslíte, že toto je taky část řešení?

R: Určitě, trpělivě lidem říkat, informovat je a dělat to spíš pozitivní cestou, nestrašit je. Ale říkat jim, co konkrétně můžou oni udělat. Protože když se řeknou klimatické změny tak já řeknu a co já bych jako mohla dělat? Tak říct jim můžete dělat to, to, to, prostě konkrétní malé věci, aby každý člověk pro to mohl něco udělat. A pak samozřejmě to samé s politiky, postupně. Říkat konkrétní řešení, neříkat to obecně, ale to konkrétní.

T: na jaké úrovni by se ty problémy měli řešit? Lokál, regionální, globál?

R: Vždycky lidi zajímá nejvíc to, co se děje kolem nich. Určitě má smysl řešit to na všech úrovních. Myslím si, že abyste zasáhli tu největší skupinu, tak po jednotlivých těch, lokálně a potom to nastavíte nějak, nejlepší je to řešit najednou ve více úrovních.

7) Co si myslíte o udržitelném rozvoji?

R: V jakém smyslu ?

T: Ptám se na koncept udržitelného rozvoje, co si o něm myslíte. Co pro vás znamená, co pro vás je, jak se na to koukáte.

R: Znamená to pro mě jednat tak, aby to moje chování, ať už jsme zemědělec nebo cokoliv, já to vidím z toho pohledu zemědělství, tak aby jsem nepoškozovala tu krajinu a abych zachovala ty přírodní cykly, takže pokud něco pěstuji, tak organicky. Mít zvířata tím pádem, mít uzavřený ten cyklus na farmě, abych měla zvířata i rostliny, abych si pěstovala vlastní krmivo pro zvířata, potom ten hnůj od zvířat dávat do té půdy zpátky a tohle je pro mě udržitelný, já nevím, jestli rozvoj, ale prostě ten cyklus. To co беру, dávat zpět do té krajiny.

T: Ten koncept udržitelného rozvoje je spíš politický, co si myslíte o něm jako o politickém konceptu?

R: Já nemám ráda právě takové obecné pojmy, já myslím, že se to hodně zneužívá, Pro mě osobně je to důležitá věc, ale znamená to pro mě takhle obecně ten pojem, že je to takové klišé, že oni to používají jenom proto, že se to líbí a že to je dost zneužívané. Pro mě udržitelný rozvoj jako sousloví je hrozně obecné, fádní. Ale samozřejmě tak jak to chápu já, nebo když jsem studovala, tak je to důležité, znamená to pro mě hodně, ale když řekne nějaká politická strana, že se snaží o nějaký udržitelný rozvoj, tak to je hloupost, že jo.

T: myslíte si, že je nebo by mohl být efektivním řešením environmentálních problémů?

R: Tak když by se to dělalo dobře, tak asi ano. Ale zase, jak jsem říkala, je to takové obecné. Já to беру z toho zemědělského pohledu a tam jako rozhodně, tam to smysl má. Protože to zemědělství jako takové, skutečně musíme ty živiny, které bereme vracet do té půdy, abychom ji mohli dále používat atd, tam je to nutnost, protože, samozřejmě ono se to tam vrací pomocí průmyslových hnojiv, jenže tím se dospěje akorát k tomu, že se ta plodnost ztratí, v oblasti zemědělství to smysl má.

8) Myslíte si, že ekonomický růst je nezbytný?

R: Já si myslím, že je to příčina všeho zla. Samozřejmě může pomoci, ale spíše si myslím, že to škodí.

T: Myslíte si tedy, že je ekonomický růst viníkem těch problémů?

R: Myslím, že samotný ekonomický růst viníkem není, ale viníkem jsou lidi, kteří ho zneužívají. Jako, že když je to špatně využito, tak pak.

T: Já se na to ptám taky proto, že na tom je postavená celá politika, nejenom tady u nás. Všechny strany chtějí ekonomický růst, díky němu jsou ty lidi spokojenější, mají větší komfort a na základě toho získávají ty strany hlasy. Přijde mi, že je to zabudované do základů naší společnosti a proto se na to ptám.

R: To asi je. Ono samozřejmě v dnešní době snad ani nejde říct, že nechceme ekonomický růst, to nejde. Já si to ani neumím představit, že by někdo říkal, chceme zastavit ekonomický růst. Tam jde jenom o to jaký způsobem ten ekonomický růst. Že si myslím, nemůže se jít přes mrtvoly za každou cenu. Určitě může být ekonomický růst, ale přitom nepoškozoval. Přemýšlet o tom a dát si to za cíl. Ekonomický růst ano, ale za cenu, může být pomalejší, nechceme poškozoval.

T: Možná tohoto je opravdu příkladem to šetrné zemědělství.

R: Ono ve finále, ty ekologičtí zemědělci mají ze začátku nižší výnosy, ale po pár letech jsou na tom podstatně lépe než ten zemědělec konvenční. Tady jde vidět, že se to vrací. Akorát ten začátek je třeba těžší. Ale vrací se jim to.

9) Myslíte si, že k řešení environmentálních a společenských problémů stačí současný trend implementování environmentálních požadavků do politik a průmyslu v rámci zavedených společenských struktur nebo jsou nutné strukturální změny?

R: Já myslím, že ty zákony a tady tohleto je potřeba, protože lidi skutečně to nemají v sobě zakořeněné a je potřeba z vrchu to přikázat protože, lidi to nedělají, protože když nemusí, tak to dělat nebudou. Tak myslím, že to nestačí, je potřeba to těm lidem fakt vysvětlit, vzdělávat je, nejenom to ze shora měnit, ale právě i se snažit vysvětlit, proč to tak je, proč je to dobré, aby to ti lidi sami chtěli, aby to nebrali jako nějaké nutné zlo. Takže vzdělávat stále.

T: A myslíte si, že jak to teď je, jak se to mění, jestli to stačí, nebo jestli si myslíte dělat ty úpravy rychleji víc, víc to změnit?

R: bylo by dobré, kdyby to šlo rychleji, ale já myslím, že můžeme být rádi, že aspoň co se děje, že už to je pozitivum a po malých krocích jít dopředu a ono se to možná změní. Já myslím, že v některých zemích se už na to dívají jinak a tam už jsou ochotni jít do nějakých větších kroků, ale musíme postupně u nás. nesmí se toho leknot, musí pochopit, proč se to nařizuje, proč se to děje, a pak to bude jednodušší.

10) Co si představíte při slově příroda? Jak vnímáte přírodu? Co pro vás ta příroda představuje?

R: první, co mě napadne, jako místo odpočinku, místo pohody, harmonie, něco, co tady rozhodně musíme zachovat, chránit, život, příroda je život. Nejenom pro lidi, ale pro všechny organismy. Rozhodně pozitivní harmonické slovo.

T: Představíte si při tom něco konkrétního?

R: Většinou si pod tím představuji les louky a vodu.

11) Jak nahlížíte na roli technologií ve společnosti?

R: Jak jako technologie? Jaké technologie?

T: přístroje, všechny věci, které si lidi vymysleli a vyrobili, aby si nějakým způsobem ulehčili život. Technologie jako to, co ulehčuje lidem život.

R: A jak to vnímám, jestli pozitivně nebo negativně?

T: No, co si o tom myslíte. Jakou roli mají ty technologie ve společnosti pro nás?

R: To těžko říct, já osobně na to nemám nějaký vyhraněný názor. Že bych řekla pozitivně nebo negativně, ale spíše pozitivně. S tím, že to sebou nese nějaké ty negativní jevy. Nemám na to nějaký extra názor.

T: Myslíte si, že to bez nich nejde?

R: tak to ne. Určitě bez nich žít jde. Třeba bez mobilního telefonu se žilo podstatně lépe. Žít bez nich jde, ale když to ta společnost poznala, tak už se bez nich neobejde. Už to nejde vrátit. Spíš se budou vymýšlet další a další věci. Ale zase by se to mohlo využít a právě vymýšlet technologie, které jsou šetrnější k životnímu prostředí, což si myslím, že se i částečně děje.

T: Že mají ty technologie tedy pořád nějaké velké dopady?

R: Ano, ale určitě se to dá dělat tak, aby to neškodilo.

12) Které technologie považujete za nejškodlivější a proč?

R: Já nevím, jestli na toto dokážu odpovědět. Já myslím, že na toto se můžete ptát spíš jinde. Nad tím jsem nikdy nepřemýšlela.

T: tak nějakou technologii, kterou považujete za nejškodlivější, co má velké dopady?

R: Letecká doprava třeba. Všecko, kde je ropa. Toho je spousta. Ale ono je to, třeba když vezmu auta, začínají se dělat s menší spotřebou, mobily, počítače se začínají dělat ze součástek, které nejsou tak škodlivé a prostě všecko se teď obrací pozitivnějším směrem. Pokud třeba nemluvíme o Američanech, kterým to asi stále nedochází a nechápou, že auta s nižší spotřebou jsou budoucnost.

T: K ropě, myslíte si to, že to je ropa všeobecně nebo jen její spalování?

R: ne jenom spalování, prostě ona se používá na všecko na výrobu plastů. To spalování zase zapříčiňuje klimatické změny. Ropa je v všem v oblečení v kosmetice.

13) Které technologie považujete za šetrné k životnímu prostředí, tedy ty které zmírní dopady na žp, či ho nadále nebudou poškozovat?

R: vlastně, že máme obnovitelnou energii, technologie, které neberou tu ropu, ale energii z větru, vody, slunce, tak tady tenhle trend vnímám hodně pozitivně, protože nám to částečně může nahradit tu ropu. Možná i technologie, když to zase vezmu v zemědělství, protože jsem zaměřená na tohle, to se nazývá precizní zemědělství. To je hodně moderní způsob hospodaření, kdy na to mají stroje, které přesně určí, kde se musí dávkovat různé hnojivo kolik, ten stroj jede a sám si to vypočítá, takže se neaplikuje celoplošně, a zase jsou to technologie, které šetří přírodu, částečně. Sice tam aplikují ty, já nevím jak to říct slušně, průmyslové látky ale ne v takovém množství. Prostě všechny technologie, které snižují dopad na to životní prostředí.

14) Tkví řešení globální ekologické krize v „alternativních technologiích“ ?

R: Částečně. Myslím, že je to jen částečné řešení, určitě se musí změnit hodnoty v lidech a musí se snížit celková spotřeba, bez toho to nejde. Zás když to vztáhnou na zemědělství, tak se musí třeba snížit spotřeba masa, protože tohle je neudržitelné. Můžou vymýšlet, co chtějí, ale pokud se ta spotřeba nesníží, tak lidí je stále více a bez toho to nepůjde. A myslím si, že tohle se dá aplikovat na všechny oblasti, protože třeba u energie, na to já nejsem odborník, ale myslím si, že pokud bude ta spotřeba energie stále stoupat, tak nebudou stačit ani sebešetrnější spotřebiče, ani větrné, solární elektrárny. Je potřeba snižovat tu spotřebu.

T: ono je to fakt energeticky náročný, na 1 kg masa je potřeba tolik a tolik energie a pak když se to přepočítá na nějaké jednotky, tak vyjde, že ekonomicky, energeticky je maso pro nás nevýhodný, to jsem teda aspoň kdesi četla.

R: Hlavně pro krmiva se musí v jižní americe kácet pralesy, což zase ovlivňuje klimatické změny, sociální dopady a ty krmiva se pak dováží do Evropy. To je úplně absurdní, jako česká republika 90% soji, která se používá jako krmivo, dováží. Kdybychom si to tady měli pěstovat tak se asi musíme vystěhovat, na to nemáme plochy. Lidé tady i na západě jsou zvyklí jíst maso, je to v lidech zakořeněné, já nevím, jak bych třeba svému otci vysvětlila, aby nejedl každý den maso, neumím si představit, prostě lidi nevnímají ty argumenty, támhle v latinské americe se něco kácí, no a co mě je po tom, si říkají a to je právě ten problém. takže můžeme mít sebelepší technologie, ale pokud si to neuvědomí běžný člověk, tak bohužel, natož politik, který by měl být uvědomělý.

T: Ale sama jste říkala, že by to šlo tou výchovou..

R: no, od malička od škol, ale já myslím, že to se taky posunulo hodně dopředu. Já myslím, že jo, věřím v to.

15) Jakou roli by měli mít ve společnosti experti?

R: Měli by podávat pravdivé objektivní informace. Já myslím, že od toho jsou experti, zjišťovat ty informace, říkat je pravdivě, bez nějakých obalů, prostě tak jak to je.

T: Jakou podobu by mělo mít expertní získávání poznatků? Mělo by být doménou expertů působících ve státních institucích?

R: To ne. To vůbec ne. Já myslím, že expert může být kdokoliv, kdo, no musí mít znalosti, ale to neznamená, že je získal nějakým studiem na VŠ, ale pokud má ten člověk na to dostatečné znalosti, které jsou ověřitelné, může být uznávaný a nemusí pracovat v žádné instituci. Pro mě expert ze státní instituce neznamená nějaké dogma. Já naopak věřím spíše těm, kteří v takových institucích nejsou. A určitě je vždycky lepší mít všechny názory od několika expertů.

T: A jak by to mělo vypadat z získávání poznatků mimo ty instituce například?

R: Může to být taky na bázi firem, na školách, tak to je ale taky většinou státní, ale nemusí, tam to není tak silný. Já si umím představit, že je člověk, kterému se zadá nějaká zakázka, aby zjistil to a to a normálně se tím živil. Já si myslím, že není potřeba mít nějaký jednotný systém. Tam je důležité, aby ten člověk věděl o čem mluví a aby to bylo ověřitelné.

16) Jakou roli by podle vás měli hrát envi. organizace v současné společnosti?

R: Já myslím, že by měli přinášet ty informace v podobě pochopitelné pro společnost. Brát ty informace od expertů a dát je do té řeči, které rozumí společnost a to si myslím, že je velký potenciál těchto organizací. To je jedna věc a druhá věc je, že můžou tlačit na ty úřady, politiky, protože na to mají sílu, mají čas nebo je to jejich práce.

T: Takže něco měnit, aby se něco dělo.

R: Ano. Hodně informovat, používat media k tomu, aby se vůbec vědělo, že existuje nějaký problém. Dalo by se říct tady ty tři, informovat veřejnost, informovat media a tlačit na politiky.

T: A jakou roli byste přála envi organizacím?

R: Já bych jim přála, aby byly více uznávané, aby skutečně, když se řekne třeba Hnutí Duha, aby to u lidí znamenalo ano, ti ví, o čem mluví, ty můžeme poslouchat, protože ví, o čem mluví. Být víc uznávané a i u těch politiků. Konkrétně se nám stalo třeba teď, že jsem měli připomínkovat nějaké věci na ministerstvu zemědělství a oni nám to, řekla bych účelově, posílali pozdě, abychom na to měli třeba jenom večer, o schůzkách nám říkali den předtím atd. Takže já si myslím, že to bylo naschvál, vyloženě jenom proto, že se to musí dělat, ale aby my jsme to měli co nejtěžší tam přijít nebo to vypracovat.

T: Takže, aby to bylo podle zákona, aby to udělali, a vy je nemohli napadnout, že ten zákon nedodrželi..

R: No, no takhle, Ale to tam nepište to je mimo záznam, to nemůžu takhle. Aby oni sami chtěli ty organizace zvát, protože jim můžou něco přinést.

17) Plní environmentální organizace tuto roli v současnosti?

R: Já myslím že jo, že se snaží. To je těžké.

T: Jsou zde nějaké překážky?

R: Já myslím, že v ČR nejsou ty organizace tak uznávané jako třeba v zahraničí, že nejsou brané za plnohodnotného hráče, takže možná tohle, ale myslím si, že třeba v médiích a takhle, už je poslouchají a řekla bych, že i u veřejnosti se to zlepšuje, ale chce to větší důvěru v organizace.

18) Jak funguje Vaše organizace? Co je hlavním cílem? Chci, abyste mi tady popsala Hnutí Duha, nebo ve zkratce nějak představila.

R: Hnutí duha je organizace, která by měla přinášet ekologické řešení pro každého z nás. zabýváme se několika hlavními aspekty – zemědělství, energetika, odpady, lesy a veřejné finance, takže doprava hodně tady u toho. Snažíme se o osvětu mezi veřejností, jednáme s politiky, s médii. Snažíme se to dělat na více úrovních, rozhodně, co je myslím důležité, co nás odlišuje od jiných organizací, že děláme veřejné akce, tak jsou bez násilí a jsou v pozitivním duchu tak, abychom neděsili téma informacemi, ale abychom naopak, aby lidi na to sami přicházeli a brali to jako pozitivní řešení.

T: Aha, takže spíš pozitivní rétorika, než aby se vervnost vyděsila a ukazovala si to jsou tamhleti blázni.

R: No. A snažíme se hlavně, aby ty naše informace byly skutečně pravdivé, ověřené. Abychom neříkali něco, co tak není.

T: Možná nějaký důraz na expertnost, profesionalitu?

R: Rozhodně.

T: Dobře. Já bych se ještě chtěla zeptat na organizační strukturu, jestli můžete popsat takhle nějak Hnutí Duha?

R: Máme rozdělenou organizaci na programy, to jsou právě ty expertní týmy, to máme 5, to už jsme jmenovala, odpady, veřejné finance, zemědělství, energie, lesy. Zázemí, kde je oddíl ekonomika, oddíl publikace, kde máme vlastně i grafičku a editory, potom oddělení, kteří se starají o dárce, máme individuální fundraising. Ty expertní programy a podpůrné programy, které vlastně zajišťují chod organizace.

19) Co se týká činnosti organizace, jaké aktivity při manifestování a dosahování požadavků používáte? (tím mám na mysli: *protesty - přímé akce (demonstrace, blokády), petice, institucionální postupy – lobování, konzultace o legislativních návrzích, výzkumy a následné psaní zpráv, navštěvování veřejných shromáždění) a na jaké kladete důraz?*

R: Já myslím, že jste to teď všechno vyjmenovala. To záleží, co se zrovna dělá, protože nedá se všechno aplikovat stejně. Když odpady pracují s obcemi tak samozřejmě to dělají jinak, než když se snaží energie prosadit nějaký zákon. To záleží na tom, co se chce prosadit. S veřejností komunikujeme přes ty media, nebo na informačních stáncích, to třeba náš program hodně dělá informační stánky, kde máme i ochutnávky bio potravin a různé letáčky. Potom se snažíme využít veřejnost k tomu, aby právě s náma vytvořila to hnutí a poslala právě ty emaily nějaké cílové osobě ať už je to ministr nebo nějaká politička. I demonstrace využíváme, samozřejmě zase takové, není tam násilí nikdy, to v žádném případě. A to i říkáme těm lidem, máme tam vždycky určené osoby, které to hlídají, aby se tam nic takového nedělo. Vždycky se snažíme každého, kdo na tu akci jde informovat, co chceme, dostane papír. Potom děláme i různé konference, ať už tiskové nebo teďka třeba se představovala energetická koncepce zelená, to byla velká událost. Různě, semináře.

20) Které z těchto aktivit vy upřednostňujete? Které považujete za účinnější? A můžete to vztáhnout na váš program.

R: My jsme se hodně dlouho dobu snažili o to, aby biopotraviny byly vnímané kladně, aby se rozšířil zájem o biopotraviny a hlavně biopotraviny českého původu, protože z dovozu jsou běžně k sehnání, na to jsme kladli důraz. Takže my jsme hodně využívali média, že jsme psali články, psali jsme tiskové zprávy, pak jsme dělali ty veřejné akce, ale i různé semináře, nebo exkurze na ekofarmu. My jsme hodně pracovali s veřejností.

T: A měli jste ve vašem programu i ty legislativní postupy?

R: My jsme chtěli, měli jsme emailovou akci určenou ministru zemědělství nebo ještě respektive máme na zlepšení podmínek pro ekologické chovy drůbeže, ale to nebylo to hlavní, myslím si, že my lépe pracujeme s tou veřejností. Zatím to bylo v té fázi, kdy to bylo více potřeba vyvolávat tu poptávku. Protože zrovna u ekologického zemědělství tam máme celkem dobré zákony a podmínky, takže tam to nebylo tak úplně potřeba. A hlavně na to jsou jiné organizace, které ne tom pracují. Ale v tom je ten náš program asi specifický, že ty ostatní se liší.

21) Jaké vztahy preferujete uvnitř organizace? Spíše profesionální loajalitu nebo kamarádské vztahy?

R: Tam ani nejde o to, jaké vztahy preferuji, tam panuje kamarádská atmosféra, samozřejmě přátelská. Někdy se mi zdá, že je to trošku komplikace, toho, když to nejde tak jak by to mělo jít, tak pak hůř se

toho dosahuje, vzhledem k tomu, že se jedná o ty přátelské vztahy, tak nikdo nechce někomu nadávat, tlačit na něho a myslím si, že někdy je to komplikace. A že tam, já nevím, jestli bych to měla takhle říkat, ale když budu otevřená, ta vůle na někoho zatlačit, že nikdo nechce nikomu ublížit a pak se stává, že ta práce není dost efektivní. To jsou výjimečné případy, že prostě někdy se vybere člověk, že se netrefíme, a pak můžou nastat problémy, ale jinak si myslím, že to tam klapě dobře, že zas ty kamarádské vztahy, nefunguje tam žádná rivalita, nebo nějaká konkurence, spíš, že si tam pomáháme, to je výhoda.

22) V souvislosti s tímto, jak by podle vás měla vypadat environmentální organizace? Měla by být naprosto profesní po vzoru obchodních firem nebo by měla být více alternativní síť?

R: Tak to je hodně těžká otázka. Já jsem o tom už přemýšlela už několikrát a nikdy jsem nedošla k závěru, protože, nebo respektive ano, jednu dobu jsem si říkala, že by měly být spíš na té profesionální úrovni, jenomže já si myslím, že to nejde, protože ty organizace pracují jinak a dostávají taky jiné peníze a prostě to nejde, protože lidi v těch organizacích pracují hodně ze svého zájmu, nedělají to jenom pro peníze a tím pádem to nikdy nemůže být takové. Máme hodně dobrovolníků a neumím si to představit. Jako, že ta snaha je, hodně se to lidem nelíbí, když máme spoustu pravidel, spoustu nařízení, a hodně lidí uvažují o odchodu, protože ty pravidla svazují. Takže si nejsem jistá, že to jde. Určitě by ta práce byla efektivnější, možná, ale myslím si, že to nejde, protože ti lidi mají fakt jiné myšlení. Hodně to dělají ze svého zájmu.

T: Jestli taky nejde o ty příznivce?

R: Taky. Já osobně si myslím, že ty organizace mají jiné hodnoty, to hodnotové stanovisko mají vyšší, nebo já nevím, jak jinak to říct, a proto jsou vždycky jiné, a proto nebudou nikdy jako firma nebo nějaké instituce. Já jsem pracovala na různých místech jako brigádník a vím, jaké jsou tam atmosféry a lidi se snaží udělat to svoje a jít, ale tady v těch organizacích chtějí lidi dosáhnout té věci a dokáží pro to udělat strašně moc, sebezapřít se, prostě nikdy nebudou jako firmy.

T: Já si myslím, že ono taky jde o to, v souvislosti s profesionalizací neziskovek, tam jde o to, že ty požadavky si na ně staví tak nějak stát, aby byly profesionální. Ta byrokracie, aby jste získali grant, tak požaduje míru profesionality.

R: Samozřejmě, to hrozně komplikuje život tohleto. Ale ono se taky to slovo profesionalizace dá vnímat různě. Protože kdybychom to brali u vzdělání, tak si myslím, že v těch neziskovkách pracují lidi téměř všichni mají vysoké školy, to jsou odborníci, ale akorát, že se chovají trochu jinak, nepotřebují vyplnit 20 papírů k tomu, aby dostali tužku. Jde to tam rychleji. Ale zase nás brzdí to, že nemáme dostatek peněz. Ale když vypadáme jako profesionální organizace tak samozřejmě máme jednoduší získat grant. Protože je v nás větší důvěra. Ono by nám to pomáhalo ta profesionalizace a důraz na ní, ale na druhou stranu by nám to zase bránilo.

23) Jaké vztahy máte s jinými nevládními organizacemi?

R: Dobré.

T: S kterými třeba spolupracujete?

R: Určitě s Ekologickým právním servisem, dalo by se říct, že každý ten program má své organizace. Tady nemůžu jmenovat, protože je jich fakt hromada. Třeba v zemědělství máme spoustu, zrovna tak energie a lesy a jsou to teda menší organizace, které působí lokálně, ale i třeba celorepublikové a hodně pracujeme se zahraničními organizacemi, některé jsou členy FoE, my jsme také členi, takže hodně čerpáme inspiraci také ze zahraničí nebo pomoc, jako že nám poradí, když něco nevíme, nebo nám dají nějaké informace, jak to dělají oni třeba. Takže ta spolupráce je široká.

24) Měli by environmentální organizace spolupracovat s politickými stranami? Nakolik, popřípadě s kterými?

T: Já myslím, že neměli. Jediná spolupráce v uvozovkách, která může být, že si strana od nás vyžádá, jak něco dělat. Jaký mi na to máme názor a mi jim pošleme naše stanovisko. A s tím ať si nakládají, jak chtějí. Můžou si od nás vzít radu, jaké mi vidíme řešení nějakého problému a v tom nevidím nic špatného, naopak si myslím, že je to dobře. Nevím jak jinak bychom s nima mohli spolupracovat. Jako rozhodně se nikde nestane, že řekneme, že Hnutí Duha podporuje třeba stranu zelených, nebo podporuje ods. To v žádném případě. Ale ano pokud ta strana po nás pomoc, tak mi jim řekneme, jak my si myslíme, že je to správné.

T: Ve formě nabízení nějakých témat, řešení?

R: My s nima takhle vlastně i spolupracujeme, protože mi, když po nich něco chceme, my s nima jednáme, ale to se nedá říct spolupráce. Ale spíš, že po nich my něco chceme. Ale potom, když s nima začneme jednat, tak je otázka na kolik je to spolupráce. Nevím.

T: Když tu spolupráci pojmem jako jednání, tak s kterými by měli ty organizace a s kterým takto spolupracuje Duha?

R: To já nevím. To je čistě můj názor, to se nedá odpovědět za Duhu, protože každý má jiné preference, ale já si myslím, že když bych mluvila obecně, tak když já budu mít nějaký ten cíl a budu ho chtít dosáhnout a vím, že nějaká strana to může ovlivnit, protože má zrovna tahle strana experty v týmu, který se tím zabývá na ministerstvu, tak určitě asi první půjdu za tou stranou ale nebudu říkat, že to budou zelení, ods, komunisti, prostě to nevím. Spíš takhle obecně půjdu za tím, kdo to může ovlivnit.

T: Myslíte si, že by se takhle mělo vyjednávat s komunistama?

R: to říkám osobně svůj názor, ne za Duhu, já s komunistama nikdy jednat nebudu. I kdyby měli vliv, nedokážu to říct, nechce se mi, ale asi bych se snažila hledat jiné řešení.

T: a co třeba strany jako dělnická?

R: Jen přes mojí mrtvolu.

25) Řídíte se v osobním životě nějakými etickými zásadami?

R: Já myslím, že ano. Mám takovou zásadu, asi se dá říct, že je etická, ale nevím, nechci dělat lidem věci, které by se nelíbily mě. Snažím se k lidem chovat tak, abych je nějak nepoškozovala. Abych s nima byla za dobře a nedělat žádné naschvály, nepodrážet. A jedna důležitá je nelhat. Nelhat a nepodvádět.

T: Já se zeptám na zásady v souvislosti s environmentální tematikou, jestli nějaké máte? Např vegetariánství, kupování místních výrobků?

R: Já jsem byla vegetariánka dlouhou dobu, spoustu let, ale teď jsem se vrátila k tomu, že jím maso výjimečně a z ekologického chovu. Normální si nedám a jinak ano snažím se upřednostňovat českou produkci. Samozřejmě jsou chvíle, neříkám, že je to stoprocentní, ale jsou chvíle, když to v tom obchodě nemají a já to potřebuji, tak prostě si to koupím ale jinak jo, jít do menšího obchodu než do supermarketu.

T: Preferujete výrobky s biokvalitou?

R: Ano, preferuji, ale samozřejmě v rámci finančních možností. Oni jsou věci, která já vím, že oni, nevím jestli bych to měla říkat, ale vím, že není potřeba třeba mít určité produkty bio, protože vím, jak se vyrábí a tam na tom není nic takového, ale maso to bych jiné nejedla.

T: Co třeba Fairtrade výrobky?

R: Určitě, často kávu, čaje, a často, když mám čas, tak si zajdu do obchodu, kde vím, že je prodávají a čokolády a takovéhle věci, protože ty už jsou i snadno k dostání. Ale pokud nemám čas, tak koupím i něco, co není fairtrade.

T: Omezení jízdy autem?

R: Mám auto, ale snažím se ve městě nejezdit, autem jezdím jen málo, a jen ve chvíli, kdy potřebuji něco převážet, jinak upřednostňuji veřejnou dopravu. Často jezdím vlakem i sem do Brna.

T: Co omezení vlastní spotřeby?

R: Snažím se, taková klasika třídím odpad, používám úsporné žárovky, takové ty běžné věci. Já nejsem člověk, že bych to dodržovala na 100%, záleží, jak mám na to čas, ale i třeba u oblečení se koukám na to, odkud je, z čeho je vyrobené. Teď jsem si koupila batoh, kde nejsou použité žádné plasty. Dívám se na to a pokud vím, že někde něco takového v okolí je, tak si pro to zajdu, ale pokud něco potřebuji rychle, tak holt.

Na závěr: Chtěl/a byste ještě něco dodat?

R: Jezte české biopotraviny © Nejdůležitější je, aby lidi přemýšleli, co dělají a aby se dívali i na to, když to vztáhnou k zemědělství, co jí, odkud to je. Kdyby se každý zamyslel nad tím, co dělá a odkud to je, tak by to všechno mohlo být lepší. Jsem optimista a myslím si, že časem, chce to čas, postupné kroky a časem se to bude zlepšovat.

Respondentka č. 8

1) Jak jste se dostal/la do hnutí duha? Co Vás k tomu motivovalo?

R: Do Hnutí Duha jsem se dostala více méně náhodou, protože potom, když jsem studovala tu druhou vysokou školu, tak už jsem u toho potřebovala pracovat, už jsem si to nemohla dovolit, aby mě živili rodiče, takže jsem si chtěla najít práci a víceméně jsem vždycky chtěla být v neziskovém sektoru, to jsem jakoby věděla a myslím, že to jsem už věděla hodně dávno, už na střední škole, což je 10 let zpátky, nebo možná i víc. Ale to, že to je Hnutí Duha, to je spíš náhodou. Hledala jsem na servru neziskovky.cz, já jsem se původně chtěla soustředit na děti, na sociální sféru, ale tam žádné nabídky nebyly. Takže tady to jsem zpočátku brala jako takovou dočasnou práci, ale chytalo mě to a teď jsem ráda, že jsem tady, ale původní záměr to nebyl.

T: Můžu se zeptat, co vás motivovalo, že jste chtěla pracovat v neziskovém sektoru?

R: To těžko říct, to si myslím, že v tom člověku musí být od začátku, možná to bylo i tím, že mám rodiče, kteří podnikají, mají strojírenskou firmu a nechci říct, že by mě to odradilo a všichni mí přátelé pracují v ziskové sféře ať už to jsou finanční instituce nebo nějaké výrobní podniky, firmy, tak jsme (ze všech

těchto stran) viděla, jak to tam tak chodí a chtěla jsem zkusit něco jiného. Ale jinak si myslím, že to ten člověk musí nějak cítit v sobě.

T: Vy jste říkala, že už na střední škole jste se zajímala

R: No zajímala, já jsem z Frýdku Místku a tam taková možnost nebyla, že bych se tam nějak víc aktivně zajímala a že bych někam chodila a pomáhala s něčím. Tam taková možnost podle mě nebyla, možná byla ale až tak do hloubky jsem se o to nezajímala. Jen jakoby v hlavě jsem si to utříďovala ty myšlenky.

T: Zajímala vás už předtím ten environmentální sektor?

R: Upřímně řečeno asi ani ne.

2) Vzpomínáte si co anebo kdo Vás konkrétně ovlivnil? (události, autoři, spisovatelé) k té environmentální tématice?

R: Osoby ani autoři ne. K tomu ekologickému ani ne. K té neziskové sféře obecně a i si myslím, že jsem Hnutí Duha předtím neznala, znala jsem greenpeace, ty podle mě znají všichni, protože jsou mezinárodní, když to je Duha taky. Ale prostě greenpeace znají všichni, takže to jsem znala. Ale nebyla jsme tím nějak ovlivněna, že bych si řekla jo, tak tady chci pracovat. Tak to ne.

3) Myslíte si, že je důležité chránit životní prostředí a přírodu?

R: Určitě si to myslím, když bych si to nemyslela, tak bych tady nemohla pracovat.

T: A z jakého důvodu si myslíte, že to je důležité chránit životní prostředí a přírodu?

R: Hlavně z toho důvodu, že člověk teď vidí, jak to teď vypadá, jak se k tomu prostředí chovají velké mezinárodní firmy a myslím, že to teď člověk slyší na každém kroku ať už je to televize, noviny nebo internet. Možná je to jenom nějaké moderní téma, ale je fakt, že teď poslední 4 roky a myslím, že se o tom bude mluvit stále častěji. Mluví se o tom, ale to není hlavní důvod, že ano. Asi člověk vnímá, když jde na procházku do lesa nebo když jde někam do přírody, tak vnímá to, jak to funguje, jak se třídí odpady, a to se podle mě dotkne každého člověka. Tak to nějakým způsobem vnímá a pokud to má v hlavě trochu uspořádané, tak ví, že se s tím musí něco dělat. Že to takhle nejde.

T: Takže tady je to špatně, poškozujeme prostředí.

R: A i potom, když se člověk zamyslí, co tady necháme za těch sto let, nebo 90, kdy už tady nebudeme, tak nevím, jak to mají ostatní, ale já nad tím raději nechci přemýšlet. To souvisí i s tím, to jsem teď četla, když si člověk uvědomí, jaký máme veřejný dluh v ČR, tak z toho je mi úplně špatně. To je něco jiného, ale myslím, že se to dá přirovnat k té přírodě, ta příroda za sto let nebo za X let bude třeba v takovém stejném postavení jako je teďko ten veřejný dluh, který se pořád zhoršuje. Tak je třeba s tím něco dělat.

4) Jaké environmentální problémy považujete za nejzávažnější?

R: Podle mě se na to dá koukat z různých hledisek, kdybychom vzali co je nejhorší v tom smyslu, že se dá nejlépe ovlivnit, co je nejbližší nám lidem jakoby nám všem. To jsou podle mě právě ty odpady. To je takové jednoduché, každý to může dělat. Přitom to má hodně negativ, když budeme dělat skládky je to špatné ale dá se s tím něco dělat. Ale jestli je to ten největší problém to asi ne. Myslím, že je to hodně těžké takhle definovat. Ale jako hodně velký problém vnímám jádro a jaderný odpad. A to je u nás taky hodně aktuální. Pro českou republiku si myslím tyhle dvě témata. A možná i tím, že jsou nejvíc mediálně propírané.

T: Možná, že ty odpady, jak říkáte, to je něco, co by se normálně dalo dělat jinak a je to nejjednodušší.

Tak proto, jak jsem to pochopila.

R: Ano myslím, že jo. Lidem je to nejbližší a je to relativně jednoduché s tím něco dělat.

5) Co nebo koho považujete za příčinu těchto environmentálních problémů?

R: Člověka. Těžko definovat, jestli je to ten nebo tamten. Když by tady nebyl člověk tak by se ta příroda vyvíjela nějakým způsobem sama a asi těžko by tu vznikala nějaký jaderný odpad nebo jiný.

T: aha a jak to myslíte člověka? Jeho chování nebo jeho existenci?

R: Noo, tak asi v chování, jasně. Ale chování předchází ta existence člověka. Tak asi kdysi, když se člověk narodil, když tady byli první lidé, tak to takhle nebylo, ale je normální že se společnost vyvíjí, že se život vyvíjí, že se člověk vyvíjí a tak nějak postupně k tomu docházíme, že chceme být pořád lepší, všechno nerozvíjí všechno se modernizuje, tak se lidé asi soustředí na něco jiného než na tu přírodu, mají jiný záměr, mají jiné priority a tady tohle je jen nějaká externalita, čeho si nevšímají. Ale asi na začátku je asi to chování toho člověka.

6) Jak by se měly tyto environmentální problémy řešit?

R: Myslím, čistě hypoteticky, že by se to dalo řešit tím, že by se změnilo myšlení lidí, což ale reálně nelze uskutečnit. Myslím si, že by teď byl krok zpátky, že by se fakt všichni začali chovat, nebo každý z nás začal chovat úplně jinak a začali bychom mít jiné hodnoty a totálně jiné chování. Reálně si myslím, že to

nejde a co se s tím dá dělat reálně? To netuším. Ovlivňovat ty, kteří to můžou nějakým způsobem ovlivnit. Což jsou v téhle zemi a možná všude politici. Politici, kteří mají největší sílu a rozhodují o všem, ačkoliv jsou to lidi.

T: Nebo i nějakou osvětou, protože ty politici asi neudělají to, aby si to ty lidi mysleli nebo já nevím, jak to funguje..

R: To by asi byl další krok.

T: Já vám tady nic nechci podsouvat.

R: Jo. Já jsem teď spíš myslela na ty velké firmy.

T: Já nevím co je jako horší a co ne a jak to funguje a jak to má být.

R: Já myslím, že ty velké firmy jsou horší a možná i když obyčejný člověk vidí, co támhle dělá čez a co dělá nějaká jiná firma, tak si řekne, nebo já nevím, jestli si to řekne, ale já bych si to uměla představit, že si to někdo řekne, aha tak ti na to kašlou, tak co bych se já tady snažil, já jsem malý člověk, já nic nezmůžu, takže možná, když by viděli příklady od těch ostatních, od těch větších, tak, že by se sami automaticky začali chovat jinak, ale potom samozřejmě ta osvěta. Nicméně je to potřeba asi šířit nějakými jinými kanály. Myslím že televize, ačkoliv je to medium a každý má na něj jiný názor, tak přesto je to medium, které ovlivňuje nejvíce lidí, tak jako dělat nějakou osvětu přes televizi, což je zase finančně náročné a my si to nemůžeme dovolit. A osvěta, to že rozdáme letáčky, nebo oslovíme stol lidí, jako jo je to dobrý, ale má to strašně dlouhou cestu před sebou, těch sto lidí osloví potom další lidi, ale je to strašně pomalý proces.

7) Co si myslíte o udržitelném rozvoji?

R: to nevím, na to asi nedokážu odpovědět.

T: To se dá pojmout i ekonomicky.

R: Nevím, co bych u toho řekla. Opravdu.

8) Myslíte si, že ekonomický růst je nezbytný nebo nutný?

R: Myslím si, že je nutný, vzhledem k tomu, že ta společnost se vyvíjí, lidé mají větší nároky. Například i tím, když bychom si vzali, že populace stárne, je potřeba stále více vládních výdajů na důchody a sociální zabezpečení. A ty peníze musíme od někudy brát a k tomu je nezbytná podmínka ekonomický růst. Pokud by nebyl, tak se stát stále více zdlužuje, roste celkový deficit, nevím, jak by to nakonec dopadlo, když by to rostlo pořád strašně hodně (myslí ten dluh). Ale k životu, pokud půjdeme v tom trendu, jaký je teď, že se ty výdaje pořád zvyšují, tak ten ekonomický růst je důležitý a je asi nezbytný.

T: A k řešení těch environmentálních problémů?

R: Já myslím, že to s tím taky souvisí, protože když bychom si řekli, že se chceme o ty problémy a o ty řešení zasadit, tak samozřejmě zase dobrý příklad je, aby to financovala, nebo spolufinancovala vláda, ať už třeba formou dotací pro neziskovky ekologické a nebo úplně jiný způsobem, že by se sama jako snažila, když to si asi neumím moc představit. To zase znamená, že se zvyšují výdaje a je potřeba někde ty příjmy sehnat. Otázka je, jestli, vlastně největší část z příjmů tvoří daně, takže otázka je, kde brát ty příjmy. Jestli jsou ty daně úplně dobrý zdroj.

9) Myslíte si, že k řešení environmentálních a společenských problémů stačí současný trend implementování environmentálních požadavků do politik a průmyslu v rámci zavedených společenských struktur nebo jsou nutné strukturální změny?

R: Co si mám představit pod tou strukturální změnou?

T: Změna struktur společnosti, základnu, na kterých fungujeme. Je to těžký. Jiné nastavení, zákonů legislativy, celého toho tady.

R: Já myslím, že to není potřeba. Myslím, že to funguje docela dobře. Někjaký zákon se schvaluje nějakým kolečkem probíhá, že tam je tolik lidí, a potom se to nějakým způsobem prosazuje, že se dohlíží na to prosazování, soustava soudu a to všechno si myslím, že funguje, že by mohlo fungovat. Ale spíš asi je problém v tom obsahu legislativy.

T: A co se týče těch environmentálních? Jestli to tedy funguje dobře?

R: To já úplně neumím posoudit, to asi spíš kolegové odborníci dokázali posoudit líp.

T: Já se ptám jen na váš názor, nejde o to jestli se cítíte kompetentní něco posuzovat, nebo ne.

R: Já myslím, že to nefunguje, když by to fungovalo, tak by to tady vypadalo trochu jinak. Co by se dalo změnit, tak bych asi změnila způsob výběru lidí do poslanecké sněmovny a do senátu. Možná jako by z kvalitativního hlediska, že by ty lidi měli mít nějaké vzdělání, měli by být odborníci, ne ve všem, to nemůžou být, ale aby každý měl nějaké svoje vzdělání a nějaké zaměření, nějakou odbornost. Teď tam v podstatě může sednout každý a nerozumím tomu, proč zrovna oni, no jako rozumím, my jsme je zvolili, někdo je zvolil, ale proč zrovna takovýchle lidi mají rozhodovat o nejdůležitějších věcech v republice.

T: Takže to je určitým způsobem forma strukturální změny? Změna toho nastavení, jak věci dělat?

R: No, ale jinak si myslím, že to funguje.

T: Jestli jsem to pochopila, aby došlo k nějaké změně, ale ne žádný převrat?

R: Jo, tak jsem to myslela. Jenom takové podmínky, těch lidí, kteří můžou rozhodovat.

10) Co si představíte při slově příroda?

R: Představím si les. Strom, park. Typická příroda rovná se zelená, zelená rovná se les.

T: Když se zeptám obecně, jak přírodu vnímáte, co pro vás znamená?

R: Znamená pro mě relax, odpočinek, vypnutí. Nejčastěji to mám spojené s procházkou do lesa. Nebo na kole, představuji si sebe na kole, jak projíždím lesíkem.

11) Jak nahlížíte na roli technologií ve společnosti?

R: Myslím, že je to mezikrok v rámci toho společenského vývoje. Nutný mezikrok. Ta společnost se někam vyvíjí, pořád se zdokonaluje a ty technologie jsou nezbytným krokem. Otázka je, kdy ten vývoj stopnout, nebo jestli ho vůbec stopnout. Ale kam až vlastně můžeme dojít? Když vidíme potom ty filmy z budoucnosti, místo lidí jsou roboti, tak otázka je, není to asi přirozený vývoj, ale myslím, že je to nutnost. Nutně tam musíme směřovat k těm technologiím.

T: Vnímáte tedy technologie víc pozitivně?

R: Já nevím, já osobně je vnímám spíš negativně. Beru je tak, že jsou tady, že jsou nutné, ale já bych je asi nutně k životu nepotřebovala. Mě by vyhovovalo žít v přírodě v domečku a mít kadiboudu. A těžko říct, když už si člověk na něco zvykne.

T: No, ale tady v práci už třeba musíte používat ten počítač.

R: Kdyby počítače nebyly, tak by se to dělalo jinak.

T: Tak v práci by to třeba nutné bylo, ale doma byste nemusela.

R: No tak jakoby jo, asi je to pro ten společenský vývoj nezbytné, ale pro mě osobně, já je spíš vnímám negativně, že spíš narušují nějaké to, jakoby lidské nitro. Jak si staví člověk ty hodnoty, ty priority. Tak spíš si myslím, že nás to narušuje.

12) Které technologie považujete za nejškodlivější a proč?

R: To mi přijde těžká otázka. Nejškodlivější technologie? Já vůbec nevím, co mám říct. Určitě ty, která nám tady kazí ten život. Je to takové klišé, když řeknu ty, které ničí životní prostředí. Jenže ono koneckonců to jsou prostě všechny, při výrobě čehokoliv uniká z továrny něco, co nás tady ničí, co ničí vzduch. Vypíchnout z toho jedno, to asi nedokážu.

T: protože je jich hodně?

R: Je jich hodně a hlavně protože všechno se vším souvisí. Pro výrobu něčeho, je třeba mít tu továrnu, kde se musí svítit, být teplo, takže jsou s tím spojené elektrárny. Výroba různých plastových věcí, je s tím zase spojený odpad, spalovny. Jako že to hodně spolu všechno souvisí.

T: Že to nejde vydělit?

R: nejde to vydělit. Nejškodlivější technologie, myslím, že je to všechno úplně škodlivé. Nevím.

T: Já vím, že jste na začátku jmenovala jadernou energii. Tak jestli třeba tohle?

R: To si netroufám říct, jestli to je nejškodlivější. Jestli tady není ještě něco škodlivějšího. Já nevím, jestli třeba uhelné elektrárny nejsou škodlivější. Pro mě je jádro špatné, protože kvůli odpadu, hodně se o něm diskutuje, je to něco, co se chce teď nově zavést, ale nejsou vyřešené ty důsledky. Uhelné elektrárny tady jsou, nebo byly a možná ještě budou. S tím my už nic moc nenaděláme. Ty už zničily to, co mohly. Už jakoby je nechme dožít a pryč od nich.

13) Které technologie považujete za šetrné k životnímu prostředí? Které technologie považujete za zelené? Jestli jsou nějaké takové? Jestli jsou nějaké, které zmírňují dopady, nebo ho nepoškozují? Do takové míry.

R: Určitě taky o čem se hodně mluví. Různě energeticky úsporné, nebo věci, které jsou k přírodě uctivé, přátelské. Tím jsem teď myslela třeba užívat drogistické zboží, které je k přírodě šetrné, ale to zrovna nejsou technologie. Těmi technologiemi, mě jsou hodně sympatické větrníky, vím, že na to jsou taky hodně kontroverzní názory, ať už na to zasazení do přírody, nebo na to fungování. To mi je sympatické a s tím souhlasím, to se mi líbí. A potom výroba různých produktů, které jsou šetrné. Mě teď třeba napadá jar, prací prášek a tady tyhle věci.

14) Tkví řešení globální ekologické krize v těchto „alternativních technologiích“ ?

R: Vy myslíte jako řešení. Určitě je to dobré v tom, že to pomůže zlepšit něco, neznamená to, že to vyřeší. Ale spíš než se zaměřit na to jádro, tak se můžeme zaměřit na ty větrníky. Takže spíš je to směr, kterým se můžeme orientovat, abychom něco zlepšili. To řešení si myslím, je potřeba víc věcí dohromady skloubit. Ať už třeba jsme mluvili o té legislativě, myšlení lidí, osvěta a potom tady ty technologie.

T: To je tedy součástí?

R: Právě, možná to říkám hodně obecně. Všechno souvisí se vším, takže ono mi to pořád takhle vychází.

15) Jakou roli by měli mít ve společnosti experti?

R: jako experti na ekologické věci?

T: Obecně

R: Experti, lidi, co poskytují společnosti vědění, ti co na to mají papír, nebo nějaký razítko

T: Když bych si řekla experti na životní prostředí, lékaři, tak si myslím, že jo, že mají mít vysokou roli, nebo, že jsou důležití. A souvisí to i s tím, že bych chtěla, aby v té poslanecké sněmovně a v senátu seděli ne vyloženě experti, alespoň lidi vzdělaní a kterým to trochu myslí. Tak vlastně oni jsou to experti v uvozovkách. Myslím, že ta jejich role je důležitá, měli by tu být, měli by mít nějaké jako lepší, významnější postavení, ale zároveň by bylo potřeba, aby byli lidští, aby měli nějaké sociální citění, nebo v tom směru, aby byly schopni vyslyšet ty lidi, ale neměli by to být vyloženě experti, kteří by si jeli tu svojí lajnu, ale měli by to být lidi, kteří vnímají i ty potřeby všech a uvažují lidsky.

T: Myslíte si, že by mělo být získávání poznatků doménou expertů působících ve státních institucích?

Tedy těch, kteří mají ten titul vědec, mají ten kredit, jestli to má být v jejich rukou?

R: To si nemyslím. Zase asi záleží o čem by rozhodovali. Jinak si myslím, že ty experti by měli být i mimo státní sektor a i oni by mohli o něčem rozhodovat, ale spíš tam záleží, jak by se ty role utřídily. Kdo by byl komu zodpovědným, hlavně o čem by rozhodovali. Nemyslím si, že by to měla být nějaká výsostná charakteristika státního sektoru.

T: Takže by to neměla být výsostná pozice státního sektoru. Když se na to podíváme, to je jenom můj názor, tak oni mají váhu díky tomu, že mají ten titul vědec a lidi tomu více důvěřují, více se na to dbá.

R: No na druhou stranu si myslím, že zase naopak lidi se jinak dívají na státní úředníky, jakoby to je vlastně státní úředník (ten vědec) v uvozovkách. A když se řekne tohle dvojsloví, tak člověk většinou reaguje podrážděně. Ty jsi státní úředník, to ne.

16) Jakou roli by podle vás měli hrát envi. organizace v současné společnosti?

R: To si samozřejmě myslím, že jsou důležité. Nejenom environmentální, ale jakákoliv zájmová organizace nebo lobbyistická skupina nebo uskupení lidí, kteří se chtějí zasadit o něco. Tak jsou důležití, právě protože teďko o tom rozhoduje ten státní sektor, tak je potřeba, aby se našla jiná skupina, která by prosazovala něco jiného. A snažila se to prosadit, a nebo ne aby prosazovala, ale aby spíš přinášela nějaký svůj jiný názor a aby probíhala diskuze. Takže to postavení si myslím, že je důležité, nejenom v environmentu, ale u všech možných skupin.

T: Jakou roli byste jim přáli?

R: Aby je ti ostatní, aby je ten státní sektor respektoval a aby ty diskuze mohly probíhat na úrovni. Aby ne jenom ty státní instituce, ale, aby i ta druhá strana byla schopná naslouchat a vyměňovat si ty argumenty a názory a aby se nakonec došlo k nějakému hezkému řešení.

17) Plní environmentální organizace tuto roli v současnosti? Jsou zde nějaké překážky, problémy?

R: Určitě. Jsou tady ty instituce nebo organizace a nějakým způsobem fungují, já tím, že pocházím z jedné z nich, tak si myslím, že se hodně snaží a že jakoby se snaží dobře fungovat. Samozřejmě jsou tady překážky. Já třeba vidím nejvíce ty finanční překážky. Kdybychom měli možnost mít víc peněz ať už od státu nebo od úplně jiného, tak můžeme tu diskuzi vést třeba na lepší úrovni, víc tu osvětu dělat a víc ovlivňovat ty témata. Takže určitě jedna ta překážka jsou finance. Druhou překážku a tu zase nemám z vlastní zkušenosti, ale to si myslím, že jakoby ti státní úředníci a státní instituce nás nevnímají jako rovnocenného partnera. To si myslím já, to nevím, jestli je pravda. Tak i vnímání právě těch státních institucí toho neziskového sektoru, jaké může mít postavení. Že i tady můžou být lidi, kteří na to, mají prostě vzdělání, mají vědomosti a mohou být experty atd. Tak asi to mi přijde jako dvě nejzásadnější překážky.

18) Jak funguje Vaše organizace? Popište mi tady ve zkratce Hnutí Duha. Představte mi organizaci.

R: Fungujeme na takové velmi přátelské bázi, klidné, ale na druhou stranu divoké v rámci různých debat, diskuzí a právě těch názorů. Jsou tady lidé různí, z různých témat. A je zajímavé sledovat, když se potom střetnou a když se rozvíjí nějaká debata. Takže to umí být také výbušné nebo divoké. Ale na druhou stranu přátelské. Tak to byla jedna charakteristika.

T: Kdybych neznala, tak jak byste mi Hnutí Duha představila?

R: Je to ekologická organizace, jejíž hlavní činností je ochrana životního prostředí a máme několik programů, které se zabývají různými tématy. Těch témat v každém programu může být několik. Ty jednotlivé témata bych nevyjmenovávala. Jinak je to nezisková organizace, takže máme trochu problémy se získáváním finančních prostředků, což je vlastně hodně důležité. Protože tady máme jak placené

zaměstnance, tak hodně dobrovolníky. Ale máme tady i placené zaměstnance, takže je potřeba se finančně postarat o tyto lidi, kteří mají své rodiny, své životy. Takže jedna velká část té organizace je shánění peněz a to se netýká jenom ekonomického oddílu, ale vlastně všech lidí, protože všichni kampaníci jsou na tom zainteresovaní a musí shánět peníze.

T: A hlavní poslán? To se dá asi vyčíst z materiálů.

R: Ano to si můžete přečíst. Ale hlavní poslání je ochrana životního prostředí a potom máme nějaké další jakoby podposlání. Já nevím třeba právě ta osvěta je hodně důležitá nebo tam jsou prostě jiné věci.

T: Můžete mi popsat organizační strukturu?

R: Organizační struktura je, mi docela přijde, jednoduchá. Na vrcholu sedí představenstvo, v čele je předsedkyně, jmenuje se to Rada Hnutí Duha, v čele je tedy předsedkyně a potom jsou tam další radní, to je jakoby vedení, nebo to je takový ten vlastnický orgán, nebo jak to říct, to je prostě ten hlavní orgán. A potom existuje samotné pracovní centrum, tady je ředitel jednotlivý vedoucí jednotlivých úseků a lidí, kteří pracují v Hnutí Duha, další zaměstnanci. Co ještě k tomu víc říct. Hlavní zodpovědná osoba je ředitel, to je taky důležité říct, že to není ta předsedkyně. Za tu práci, za celou tu situaci zodpovídá ten ředitel.

19) Co se týká činnosti organizace, jaké aktivity při manifestování a dosahování požadavků používáte? (tím mám na mysli: *protesty* - přímé akce (demonstrace, blokády), *petice*, *institucionální postupy* – lobování, konzultace o legislativních návrzích, výzkumy a následné psaní zpráv, navštěvování veřejných shromáždění)

R: Tak pro Hnutí Duha je typická právě ta institucionální cesta, snaha ovlivnit ty legislativní záměry, především. Takže se účastníme většinou právě těch jednáních s poslanci a snažíme se ovlivnit politiky v uvozovkách. To si myslím, že je ta nejdůležitější část té práce. Potom samozřejmě ty osvětové akce, to znamená přímé akce, ale ve smyslu stánky, infostánky, festivaly, oslovování lidí na ulici, rozdávání publikací, psaní publikací to je jakoby druhá část, potom třetí část by bylo psaní nějakých odborných studií, kterých si myslím, že není úplně hodně, ale to možná není záměrem, že spíš je snaha psát co nejkvalitnější studie. To je taky jedna část, jak oslovujeme a potom jsou ty přímé akce, ale těch máme minimum a pokud jsou, tak jsou to ohlášené demonstrace, které nejsou jakoby přímé, nejsou takové vyhocené, jsou to poklidné demonstrace.

20) Které z těchto aktivit vy osobně upřednostňujete? Které považujete za účinnější?

R: To už trochu jsem se o tom bavily na začátku. Určitě si myslím, že jsou důležité ty legislativní, ale za nějakých těch podmínek, o kterých jsme mluvily, že by tam museli sedět jiní lidé a že by musela být větší snaha těch státních institucí, aby s námi mluvily. Ale jinak si myslím, že jsou určité důležité ty legislativní a na druhou stranu jsou důležité ty osvětové, ale na to si myslím, že máme málo peněz, že by na to bylo potřeba mít mnohem více peněz, aby to bylo mnohem více účinnější.

T: V souladu s tím, jak jste říkala, vy teda upřednostňujete ty legislativní aktivity. A co třeba nějaké ty blokády? Demonstrace?

R: Osobně nejsem proti, aby neprobíhaly, ale líbí se mi to, jak to máme zavedené v té organizaci, že ty blokády a demonstrace neprobíhají, probíhají pouze až jako poslední možnost, když už není možné to nějakým jiným způsobem to zastavit. Pokud u

Selhaly nějaké možnosti diskuzí a argumentů atd., tak je možné něco takového udělat, ale v tom poklidném duchu. Jako je důležité vystoupit, důležité říct, že s tím nesouhlasíme a ukázat to, ale aby kvůli tomu zavírání lidí nebo nějaké hroší věci, tak to se mi nelíbí. To si myslím, že by nemělo být a to si myslím, že by ani neměli dopustit ty státní úředníci, aby k něčemu takovému vůbec došlo.

21) Jaké vztahy preferujete uvnitř organizace? Spíše profesionální loajalitu nebo kamarádské vztahy?

R: Tady tohle v sobě docela dost řeším, uvnitř sebe a myslím, že je to docela dost těžká otázka. Protože na začátku, když jsem sem přišla tak to byly hodně přátelské vztahy, hodně volné, otevřené a ono je to dobře když to tak je. Na druhou stranu když má ta organizace nějakým způsobem fungovat, tak je potřeba, aby platily určitá pravidla, které budou ti ostatní respektovat a tím, když je navozená až příliš přátelská atmosféra, tak to dost dobře nejde. Takže myslím, že do určité míry je třeba i to trochu profesionalizovat. Být trochu přísnější v uvozovkách a dodržovat nějaká pravidla, protože přátelství je dobrá věc, je to fajn, ale pro fungování organizace je potřeba trochu víc, si myslím.

22) V souvislosti s tímto, jak by podle vás měla vypadat environmentální organizace? Měla by být naprosto profesní po vzoru obchodních firem nebo by měla být více alternativní sítí?

R: Já osobně si myslím, že by to měl být průnik něčeho, určitě by nebylo dobré, aby to bylo po vzoru obchodní firmy nebo podniku, na druhou stranu asi by to nemohla být ani úplně alternativní, úplně

rozdvojná organizace, něco, co by tady jakoby vznikalo, každý by dělal co chce. To prostě nejde. Pro podniky a pro firmy je podle mě charakteristické, že mají nějaký pevně daný řád a ten musí dodržovat, protože to takhle kladou. Nechtěla bych, aby to došlo až takhle, do takového stupně, ale nějaký kompromis mezi těma dvěma.

23) Jaké vztahy máte s jinými nevládními organizacemi?

R: Já si myslím, že dobré. Myslím, že přátelské, jednak jsme součástí neziskových organizačních uskupení, kde se uskupuje více organizací, které se soustředí na nějaké téma, takže je v podstatě nutnost, abychom s ostatními environmentálními organizacemi měli dobré vztahy, protože na spoustě věcí spolupracujeme. Je potřeba domluva. Myslím, že neexistuje žádná konkurence mezi námi, to určitě ne. Spíš je to na domluvě a na hodně věcí spolupracujeme, což je důležité, protože každý má na něco nějaký názor, nebo má ty informace, nebo má kousek peněz, takže když se to spojí tak je to určitě lepší.

24) Měli by environmentální organizace spolupracovat s politickými stranami? Nakolik, popřípadě s kterými? A jestli Hnutí Duha spolupracuje?

R: Já si myslím, že Hnutí Duha nespolečuje, pokud já mám ty informace, tak, že nespolečuje. Samozřejmě máme přátele mezi stranou zelených, Nevím, jestli tam probíhá nějaká domluva na něčem, toho já se neúčastním, takže to nedokážu říct. Myslím si, že jsou ty vztahy přátelské, ale že s nimi nijak nespolečujeme. A jestli bychom měli s někým takovým spolupracovat, já si myslím, že ne.

T: Já jsem se ptala na vás ale i všeobecně všechny environmentální organizace

R: Já si myslím, že ne, že vůbec ty zájmové skupiny by neměly takhle spolupracovat, protože by to ztratilo ten efekt, který by to mohlo mít. Politické strany a politikové jsou na jedné straně a ty zájmové skupiny by měli být na druhé straně. A právě vést nějaký dialog. Ty diskuze mezi nimi a tak. Kdyby spolu spolupracovali domlouvali se, tak by to ztratilo.

T: Takže spolupráce ne, a komunikace spíš jen forma nějakých diskuzí?

R: Diskuze jo, to určitě, ale ne že bychom se domluvili na něčem, ale spíš každý přijde samostatně a vznikne nějaký dialog.

T: A s kterými stranami? Ten dialog?

R: Myslím si, že by to mělo být s těmi vládními. Myslím, že by určitě měl být se všemi, ale primárně s těmi vládními, protože ty dokážou, no s těma parlamentníma, protože ty dokážou ovlivnit ten průběh a to dění a to je to, o co nám jde. Pokud legislativu tvoří tři strany, tak musíme ovlivňovat ty tři strany. Ale samozřejmě je důležité udržovat debatu i s ostatními. Protože se ta situace může kdykoliv změnit. Ale pokud je v parlamentu kšm, tak asi je nutné mluvit i s nimi. Já osobně bych je nevolila, nejsem jejich zastáncem, ale pokud už je někdo zvolil a pokud jsou v tom parlamentu, tak na ně musíme brát ohled, protože i oni rozhodují o všech těch věcech a musíme s nimi nějakým způsobem mluvit.

T: A mluvili byste třeba s dělnickou stranou?

R: Já bych doufala, že se jako vůbec do parlamentu nedostanou. Když bych vzala ten fakt, že se tam dostaly, tak ideologicky by mi to nebylo příjemné, nejsem jejich zastáncem, naopak, ale asi by z racionálního hlediska bylo fakt nutné zvážit, jako pokud by byly třeba ve většině ta fašistická strana nebo kdokoliv jiný a rozhodovali by tady o těch věcech, tak myslím, že by stálo za to zkusit s nimi navázat komunikaci, protože potom buď je možnost to nechat tak, ať si rozhodují, co chtějí, a nebo máme možnost to aspoň zkusit ovlivnit. Asi se sebezapřením. Nemám je ráda, ale pokud by byly tak důležité, tak by nám asi nic jiného nezbyvalo.

25) Řídíte se v osobním životě nějakými etickými zásadami?

R: Já myslím, že každý člověk má nějaké své morální a etické zásady, které si v sobě vytvořil. \od takových těch základních jako že nekrade, nebije nikoho, sbírá hovínka po svých pejscích, nekupuje si třeba obyčejný jar, ale kupuje si jar, který je právě ekologicky šetrný k přírodě. Tak různé takové zásady, každý má nějaké takové zásady. Já asi mám taky nějaké a asi je dodržuji.

T: V souvislosti s těma ekologickými, které se třeba snažíte dodržovat?

R: Na začátku právě je ta problematika s odpady, tady tímhle jsem začala a teď už bych to neudělala jinak. Snažím se hodně striktně třídit. A tím, že se v Brně netřídí plasty, tak plasty vozíme do Frýdku, protože ve Frýdku se třídí. Což je paradoxní. Je to paradox, že potom člověk tahá nějakým dopravním prostředkem ty plasty, takže se vlastně to všechno ještě zhorší, celá situace, jako, že musí jet třeba autem, aby odvezl ty čtyři igelitky plastů. Myslím si, že to třídění je úplně to nejzákladnější. A že by to člověk měl dělat. A tohle je to, co se snažím dělat já hodně striktně. A potom je my sympatické používání těch přípravků ekologicky šetrných, ale to nedělám úplně tak striktně. Zatím mi to přijde dost finančně náročné a nemůžu si dovolit, abych používala pokaždé něco, co bych chtěla. Takže se to snažím třídit. Potraviny, u nich je to asi hodně podobné. Určitě dávám přednost místním, minimálně českým, když ně úplně místním, sem tam bio, ale jak říkám.

T: Když se zeptám na Fairtrade?

R: No to si kupuji, ale tam vyloženě jenom čokolády.

T: Co třeba omezení jízdy autem?

R: To je mi sympatické cestovat jiným způsobem, ale to je to co nedělám. Po Brně se samozřejmě nepohybují autem, ale tím, že jednu rodinu máme v Beskydách a druhou máme ve Varech a jezdíme na dva dny domu, na víkend a je to náročné cestovat takhle a přítel nesnáší české dráhy, takže české dráhy vypouštíme úplně. Potom je možnost auto a nebo autobus a zatím jezdíme autem.

T: A co omezení vlastní spotřeby, celkově?

R: To se snažím. Spíš než když jdu do obchodu, to nevím, jestli se dokážu omezit, ale spíš co se týče spotřeby elektriky, vody a tady těchhle věcí, tam se snažíme hodně uspořít. U toho nakupování tam to zase tak není, no samozřejmě si ale nekoupím všechno, co chci a co se mi líbí.

T: Jste vegetariánka?

R: ne, jsem masožravka.

Respondent č. 9

1) Jak jste se dostal/la do hnutí duha? Co Vás k tomu motivovalo?

R: Pokud je to nejenom procesně, ale i tak jako motivačně, tak já jsem se vždycky zajímal o přírodu, už od dětství, mě prostě bavila zoologie a přírodní vědy obecně. Od toho se člověk poměrně rychle dostane k ochraně přírody. A potom mě jako potažmo začali zajímat širěji ekologický environmentální věci, a tak jsem tak sledoval, co se děje, včetně ekologických organizací a říkal jsem si, že bych začal něco dělat i jsem myslím pomáhal už na gymplu někde s nějakýma peticemi sem tam a tak, tak jako drobnosti a pak jsem se v jeden okamžik více méně náhodou potkal s kýmisi z Duhy a začal jsem pracovat v Duze, slovo dalo slovo a začal jsem pracovat s dobrovolníky a dobrovolníkem jsem byl do konce vysoké školy a po vysoké škole jsem to začal dělat, člověk se musel něčím živit.

2) Já bych se zeptala, co vás konkrétně ovlivnilo v tom, že jste se začal zajímat o environmentální otázky, vlastně o ochranu přírody? Mám na mysli třeba nějakou konkrétní událost, nějakého autora nebo spisovatele nebo případně nějakou osobu, jestli existuje nějaký takový moment?

R: To myslím, že nic takového není, mě prostě zajímala příroda jakože fakt. Prostě mě zajímali ptáci nebo něco podobného, prostě příroda zoologie, biologie obecněji, přírodní vědy. Jsem z takové poměrně turistické rodiny a zajímalo mě něco, co by se dalo popsat jako veřejná politika, zároveň. Takže se to tak jako dobře sešlo.

T: Takže není teda žádný konkrétní autor?

Myslím si, že ne, tak jako přečetl jsem broučky a tam jsem to pochopil o co jde.

3) Z jakého důvodu je důležité vlastně chránit tu přírodu, konkrétně životní prostředí?

Myslím si, že z několika různých důvodů a že se tady poměrně často zapomíná, že je tady několik různých důvodů. Jednak kvůli něčemu jako kvalita života lidí, protože čistější, zelenější prostředí je prostě příjemnější. Člověk vidí rozdíl mezi městem plným betonu a aut a městem plným stromů a chodníků, a navíc je v tom ta rovina zdraví, což se vlastně dá, možná by se i dalo tvrdit, že jsou to vlastně dvě samostatné věci. Jedna je skutečně to, že z nějaké části špatný stav životního prostředí je fakt zdravotní problém a pak je ta samostatná kvalita života a zároveň s tím je ta ochrana přírody, já si myslím, že příroda se má chránit, protože se má příroda chránit, stejně tak jako se mají chránit umělecká díla nebo památky a jsem celkem agnostikem v takových těch sofistikovaných debatách, jestli se má příroda chránit kvůli sama sobě nebo kvůli tomu, že přináší nějaké přínosy, jestli je to kulturní konstrukt, nebo to není kulturní konstrukt, mě prostě přijde, že zdravý selský rozum je, že příroda se má chránit. Že ta společnost, se na tom celkem shoduje a není potřeba nějak rozvádět důvody.

4) Jaké environmentální problémy považujete za nejzávažnější? Za nejdůležitější? Co je to nejhorší?

R: Mě se trochu nelíbí to, že člověk musí jako vymezovat ty nej, ale řekněme, že důležité, evidentní. Určitě důležité je to, čemu se začalo říkat biodiverzita, ochrana přírody ať už té přírody jako přírodní přírody nebo té přírody v kulturní krajině. Ať už po stránce ochrany nějakých kusů přírody, nebo třeba vzácných druhů, nebo té skutečné diverzity. Ochrana přírody a tak jako celý ten komplex témat okolo klimatu je hodně důležitý.

Já prostě nedokážu říct, který jsou důležitější a přijde mi, že se tohle trošičku, hlavně v politické diskuzi přehání. Je očividný, že starý toxický zátěže jsou menší problém než lokální znečištění ovzduší a každý tady bude věnovat větší pozornost lokálnímu znečištění ovzduší než starým zátěžím. A vedle toho začít

z pěti důležitých témat, začít vybírat jedno úplně nejdůležitější mi přijde celkem zbytečný, protože těch pět stejně budeme s velikým nasazením řešit

T: Klidně můžete vyjmenovat těch pět okruhů...

R: Biodiverzita a příroda určitě, klima určitě, lokální znečištění vzduchu určitě, to obzvlášť v rozvojových zemích, něco, co by se asi dalo popsat jako environmentální aspekty kvality života, což je právě jako ledacos, to by byly ty klidný ulice čistý města, některý urbanistický věci, komplex problémů, který asi bude mít dost překryv s tou biodiverzitou. Všechno se to propojuje, je jako divný vytahovat ty priority mezi tím.

5) Co nebo koho považujete za příčinu těchto environmentálních a sociálních problémů?

R: To spíš asi co. Určitě ekonomické poměry, jakože to, jak je nastavená ekonomika v důsledku toho, co se vyplatí a co se nevyplatí. To, jak funguje stát, taková ta governance, to, čemu se říká governanc. U nás je korupce, zatímco v takové Indonésii je to do té míry to, že tam stát prostě není. Asi hodně důležitou roli hrají sociální struktury, jako třeba to, že tady začíná být problém s tím, že tady začínají být důležité instituce ve společnosti, které mají větší sílu než stát, jako třeba některý velký firmy. Kulturní vzorce částečně, přijde mi, že je trošičku zjednodušující, to, jak spousta lidí říká znečišťuje se prostředí, protože ty lidi jsou prostě prasata nebo, to že, zejména v té české diskuzi, je tendence svalovat to na domácí rozhodování lidí, což v nějaké věcech nějakou roli hraje, typicky třeba v autech, kde ten hlavní problém, proč se jezdí autem je opravdu v tom, že je to statusový symbol a to je kulturní problém. Já si myslím že by se těch příčin dalo vygenerovat víc.

T: To jsou tedy ty nejdůležitější?

No zase důležité určitě.

6) Jak by se měly tyto environmentální problémy řešit? Kudy může vést cesta toho řešení?

R: Tím, že stát začne vytvářet prostředí, ve kterém se vyplatí třeba ani ne řešit environmentální problémy, ale dělat rozhodnutí, která k řešení environmentálních problémů vedou. Ono je celkem jedno, jestli elektrárenská firma bude stavět větrné elektrárny proto, aby snížila emise CO₂, a nebo proto, aby na tom vydělala, pro nás je důležité, že investuje do těch větrných elektráren a že tedy sníží emise CO₂ to za prvé. A za druhé dělat cílené impulsy, které posunou dílčí věci, nejenom vytvořit prostředí, ve kterém se něco vyplatí, ale potom některé konkrétní věci poslušovat. Třetí věc je, že by stát a politické špičky, by byl ten správný termín, by měli dělat to, co...no v češtině neexistuje ekvivalent pro anglické slovo leadership, ale jako táhnout to, jít vzorem, ukazovat té společnosti, co by se mělo dělat, být vlastním příkladem, což neznamená, že by měli politici třídít odpad, ale to, že stát skutečně bude připravený mít jasnou koncepci, nebude úplně neutrální v těch rozhodnutích, bude mít jasnou koncepci - chceme to táhnout tímto směrem a podle toho děláme adekvátní rozhodnutí, tím třeba změnit diskurz ve společnosti tady.

T: To je spíš na takové regionální úrovni, teda na té státní, jak by třeba mohlo být, co si myslíte, řešení na té globální?

R: To je totéž, to je úplně totéž. Jednak, co si budeme povídat ona ty rozhodnutí se dělají na úrovni zemí. My můžeme sebekrásně podepsat kjótský protokol, ale když ty státy potom nebudou nic dělat, tak výsledkem je, že x zemí ho sice podepsalo, ale neplní ho a teď to musí složitě řešit. Rakousko neplní kjótský protokol úplně divoce. Takže ta globální úroveň je jako ta suma těch států, to za prvé. A za druhé ono v podstatě na té globální úrovni platí úplně totéž, zase potřebujete vytvořit ty, je to v podstatě stejná struktura jenomže větší, to prostě není stát, ale nějaká mezistátní entita, nadnárodní entita a potom, já teda dlužno poznamenat uvažují hodně česky, ale vytvořit nějaký ty, vytvořit rozhodování, ve kterém se skutečně bude rozhodovat koncepčně a věcně a na základě nějakých stanovených hodnot, je možný termín. Jinými slovy, ve Velké Británii má vláda něco, čemu se říká plánovací politiky, kde stát nakazuje úřadům státní správy, na regionální, lokální úrovni, jak mají rozhodovat o dílčích tématech, takže jim třeba říkají: v případě, že k vám přijde žádost o otevření uhelného dolu, tak v zásadě byste měli rozhodnout takhle, takhle a takhle, a to tady hodně chybí, že tady úředníci na lokální úrovni si prostě dělají cokoliv se jim zachce a není nijak jasně řečeno třeba chceme, aby ubývalo záborů orné půdy, máte pokyn hledat všechny možné příležitosti k tomu, abyste při svých správních rozhodnutí spíš chránili ornou půdu a spíš nepovolovali zábory orné půdy.

T: Já nevím jestli jsem to pochopila, jde tedy spíš o takovou jako by kulturu politiky...

R: Kulturu správního rozhodování spíš...

T: Ano myslela jsem tím, aby to bylo založené spíš na hodnotách

R: Já si myslím, že ty hodnoty by neměli být jenom kulturním vzorcem, ale něčím, co se potom promítne do nějakých metodik, zadání politických rozhodnutí podle kterých ty úředníci budou rozhodovat, tak aby skutečně ten politický trend řídil dílčí rozhodování, nikoli tak, že si ti úředníci dělají, co chtějí. Dlužno poznamenat, že je to všechno jako takový středoevropský, kdybychom odešli někam do třetího světa, tak

se na to začneme koukat úplně jinak, začneme se bavit o tom, že by vůbec nějaký stát měl být, začneme se bavit o tom, že to bude naopak, je tam dost často potřeba míň státu, to, aby stát nepřeválcovoval místní výrobce, to, že třeba důležitou věcí, která u nás třeba je a tam dost často chybí, je to, že místní by měli mít právo rozhodnout.

7) Co si myslíte o udržitelném rozvoji?

R: Já nevím, co to je. Ano myslím si, že Ivan Rynda má sečtělý počet definic udržitelného rozvoje, jsou to nějaké desítky nebo stovky. Ale přijde mi, že právě problém konceptu spočívá v tom, že je natolik formální, že se na něj dá vymyslet spousta nejrůznějších definic. Ale když se zeptáte, co to ale reálně obsahuje, tak vám buď nikdo nedokáže odpovědět anebo si do toho každý zasadí cokoliv, co se mu zachce. A tudíž mi přijde, že bychom se neměli bavit o udržitelném rozvoji, my bychom se měli bavit o tom, jak budeme snižovat emise skleníkových plynů, jak budeme chránit volnou krajinu, jak budeme vracet zeleň do zemědělské krajiny, jak budeme měnit druhovou skladbu v lesích, jak budeme snižovat znečištění z automobilové dopravy ve městech.

T: Z toho, co jste mi řekl bych se zeptala, jestli teda udržitelný rozvoj považujete za koncept, který není vlastně samotným řešením, to řešení je opravdu tedy praxe, v tom snižování...?

R: Ano to jednak a jednak...No to jsou totiž dvě věci, přesně tak, máte pravdu, velká část problému spočívá v tom, že se shodneme na nějakém konceptu a že věnujeme poměrně velkou kapacitu tomu, abychom se shodli na tom konceptu a to k ničemu není, protože ten koncept sám o sobě k ničemu nevede. Druhý problém je v tom, že dost často máme tendenci se schovávat za ten koncept. Tak my jsme dohodnutý na udržitelném rozvoji, to my samozřejmě podporujeme udržitelný rozvoj, ale přece tam nejde o nějaký intelektuální koncept udržitelného rozvoje, tady jde o ty konkrétní praktická rozhodnutí.

8) Myslíte si, že ekonomický růst je nezbytný?

R: Zaprvé záleží na tom, kde jste a za druhé si myslím, že tohle je trochu zavádějící debata. Ano, nesporně je rozdíl, dobře pojďme se přestat bavit o ekonomickém růstu, pojďme se bavit o velikosti HDP, protože ekonomický růst je v podstatě změna HDP. Ano, je očividně rozdíl mezi životní úrovní člověka v Praze a člověka v brazilském slumu a očividně se na tom nějak podepisuje HDP Brazílie a HDP České republiky. Ale tohleto má nějaké meze, za prvé. A dá se žít s životní úrovní jako dneska máme v České republice a upřímně řečeno nevím, jestli by naším ústředním politickým cílem mělo být to, abychom měli dvakrát větší ekonomiku. A na druhou stranu na jednoho člověka v brazilském slumu připadá větší HDP než na jednoho indiána v amazonském pralese, protože ten vůbec není v monetární ekonomice, zatímco ten člověk v brazilském slumu aspoň jednou za týden dostane nějakou práci a dostane za ni zapláceno a tím se vytváří nějaké HDP a přitom životní úroveň toho indiána v amazonii bude větší než životní úroveň rodiny ve slumu. Takže mi přijde trochu zavádějící debata o HDP, protože se na to jde dívat z různých pohledů.

T: Já jsem se na to ptala, protože dneska je trend, no nevím dneska, možná se od toho už ustupuje, ale myslím si že ne tolik, prostě politika států i České republiky je zaměřená, zkrátka cílem je aby rostlo HDP.

R: To si myslím, že je špatně, protože se tu do jediného indikátoru soustřeďuje porovnávání úspěšnosti států a pokroku. Přesto, že to není jediný a dost možná ani nejdůležitější ukazatel, který o naší kvalitě života vypovídá. Ano je to problém v soustředění se na HDP a potažmo ekonomický růst. Ano HDP o něčem vypovídá, ale nemělo by to být ústřední a patrně ani hlavní měřítko, nemělo by být jediné a patrně ani hlavní měřítko, kterým budeme posuzovat kvalitu společnosti.

9) Myslíte si, že k řešení environmentálních a společenských problémů stačí současný trend implementování environmentálních požadavků do politik a průmyslu v rámci zavedených společenských struktur nebo jsou nutné strukturální změny?co se týče politiky a norem?

R: Nestačí a je potřeba a to hodně podstatně, dokonce i v zemích, které jsou na tom podstatně líp než Česká republika. Ten problém je právě strukturální, není jenom v dílčích aktuálních politikách ,ale v tempu, a to řádově, a je v nějaké struktuře rozhodování, dokonce i v takových zemích jako je, jako jsou skandinávské státy, nebo Velká Británie nebo Nizozemsko, natož pak v České republice.

10) Co si představíte při slově příroda?

R: Mě se začínou vybavovat konkrétní typy biotopů, bude to slovo, asi nemá smysl vymýšlet jestli bukový les a nebo květnatá louka, nezačne se mi při tom vybavovat smrková monokultura a už vůbec ne napichaný motýli v muzeu.

T: Dobře. A jak byste tu přírodu pojal. Máte jí spojenou s tím čistě konkrétním nebo dejme tomu někdo si řekne příroda je místo, kam můžu jít na procházku. Jestli máte obecnější abstraktnější pojem, představu o přírodě?

R: Já si úplně nejsem jistý jestli tomu rozumím. Ano ty biotopy, vlastně se mi před očima začínou míhat nějaké obrázky, ve chvíli kdy se řekne příroda, člověk si něco vybaví a na těch obrázcích bude ta příroda s tím, že ta příroda bude, tou přírodou budou nějaké středoevropské přírodní a nebo polopřírodní biotopy, ano jsou to místa, na který můžu jít, jsou to taky místa ve kterých něco žije, který jsou zajímavý sami o sobě i kdybych tam nedorazil.

11) Mohly bych se zeptat, jak nahlížíte na roli technologií ve společnosti? Jakou mají vlastně technologie roli v naší společnosti?

R: Jsou součástí života, to za prvé. A vždycky byly, počínaje tím pěstním klínem a vždycky budou. Víím, že v prvé řadě tu prostě jsou a vždycky budou, jinými slovy jsou v zásadě vesměs neutrální. Ano, některé technologie jsou součástí řešení, důležitou součástí řešení, které potřebujeme udělat např u environmentálních problémů, ale nejenom, technologie můžou pomoci řešit ledacos jiného, například díky technologiím můžeme udělat nějaký progres v tom, jak se lidi navzájem poznávají, jak poznávají zbytek světa. Ano zároveň nějaké technologie vytvářejí problémy a ano někdy potřebujeme technologie k řešení problému, který vytvořily jiné technologie.

12) jaké technologie považujete za nejméně škodlivější tomu životnímu prostředí, či přírodě?

R: Atomová bomba. To je zajímavý, jak se ukázalo v debatách okolo toho, když třeba Obama přišel s odzbrojovacím programem v Praze (bud program či plán špatně slyšitelné). Když to člověk srovná s tím, jak vypadala debata ještě v 80 letech. To, že je dneska na světě spousta jaderných zbraní, které se mohou nějak vymknout kontrole, a k nějakým téměř omylům již došlo, tak to tehdy bylo považováno za důležitý společenský problém, který se v západní Evropě a v Americe ve veřejné debatě opravdu nějak řešil a dneska jsem na to úplně zapomněli. Těch jaderných zbraní tady pořád ještě je třeba pětina toho, co tehdy, pořád tady ještě je arzenál, který by dokázal zlikvidovat svět a najednou problém zmizel, ačkoliv ten problém nezmizel. To je jedna věc. Spalování fosilních paliv je očividně velmi problémová technologie a to je asi ta neproblémovější, jenomže to právě není technologie, to je tak jako všechno, nebo ne všechno, ale ledacos. Co si budeme povídat motorová pila je technologie, která nám hodně zkomplikovala život. A asi bychom ledacos z toho, co potřebujeme zařídít, dokázali zařídít bez motorové pily, jenom by to třeba bylo dražší a aspoň by se tolik neplývalo. Já nevím, jestli jsou to ty nejhorší, to jsou prostě tři nápady každý úplně jiného typu.

13) A které ty technologie považujete naopak šetrné k životnímu prostředí? Takové, které třeba můžou zmírnit dopady na životní prostředí? Nebo můžou být šetrný?

To jsou ty, které to nedělají (myslí nepoškozují). Vlastně jediná oblast, ve které jsou technologie opravdu určené k tomu, aby zmírnily environmentální problém, který vzniká někde jinde, to je recyklace materiálu. A jinak mě je zase celkem jedno jestli se větrné elektrárny začínou stavět kvůli tomu, aby byla elektřina a nebo kvůli tomu, aby se snížili emise. Podstatné je, že se zajistí služby, které společnost potřebuje, např. energie a nebude se přitom vytvářet znečištění. Ale zase abych to úplně neokecal...pokud se dohodneme, že jedním z hlavních technologických problémů je spalování fosilních paliv, tak asi důležité budou například technologie, které nám vyrábějí to, co nám zajišťuje spalování fosilních paliv bez něj, takže třeba obnovitelné zdroje energie, technologie pro veřejnou dopravu, kolo jako jízdní kolo, technologie výroby izolačních materiálů na zateplování baráků třeba. Problém je v tom, že je to příklad, ono dost často tím řešením problému nejsou technologie, ty technologie budou. Když už jsem tu citoval Ivana Ryndu, taky Ivan Rynda řekl jednou úžasnou větu, že“ inženýrům je to jedno, oni budou dělat, co se jim zadá, a když se jim řekne vymyslete auto, které ujede na štamprli 100km, tak si vyhrnou rukávy a dají se do práci. Technologie se dají udělat, dobře podívejme se na úplně konkrétní věc, třeba solární energetika. Solární energetika tady vždycky léta tak nějak přešlapovala a ve chvíli, kdy přišlo zadání od státu, chceme, aby se tady začaly využívat obnovitelné zdroje, tak najednou začala cena takhle letět dolů. Technologie se dají vymyslet stejně tak, když stát řekne potřebujeme atomovou bombu, tak oni vymyslí atomovou bombu a ve chvíli, kdy stát řekne chceme, aby se doletělo na měsíc, tak oni během osmi let doletí na měsíc. To, co spíš potřebujeme nejsou technologie ale prostředí, které bude vytvářet motivaci k tomu, aby technologie vznikaly, jinými slovy motivaci k tomu, aby technologie byly.

14) Dobře přijde mi, že jste částečně již odpověděl na další otázku, ale zeptám se, jestli si myslíte, že řešení globální ekologické krize tkví v alternativních technologiích?

R: Ne, ono teda vyřešení fosilních paliv do velké míry ano, aspoň do velké míry, ale ne úplně, ale třeba ty problémy, co souvisí s biodiverzitou dost často to nejde řešit technologiemi, tam opravdu jde spíš o způsob rozhodování, nebo způsob nakládání s krajinou, dokonce i v těch věcech, kde se dostaneme pryč od, no dobře může se dost široce uvažovat o termínu technologie, zemědělství, to jestli jdeme průmyslovým zemědělstvím nebo ekologickým je taky vlastně pořád technologické rozhodnutí, ale to

jestli vezmeme kus savany nebo pralesa a předěláme ho na sojovou plantáž, v tom podstatě žádný technologický prvek není, to je sociální problém, problém vysoké spotřeby levného masa v Evropě. Je to ekonomický problém toho, že pro majitele velkochovů v Evropě je výhodnější kupovat sóju z jižní Ameriky než něco jiného a krmit tím ty slepice a prasata, tím pádem je v jižní Americe výhodné kloučít obrovské plochy a pěstovat na nich tu sóju, je to problém spíš společenský a ekonomický než technologický.

15) jakou roli by podle vás měli mít ve společnosti experti? Profesionálové odborníci, nebo jak tady ten status máme nastavený?

Velkou, mě přijde, že konkrétně u české společenské diskuze, že je veliký problém v tom, že, ne že by nerespektovala experty (společnost asi nebo ta diskuze..). Problém není v tom, že by třeba společenská debata revoltovala proti expertům a nebo je nebrala v potaz, ona rezignuje na věcný obsah té debaty a na věcný obsah rozhodovala a to samozřejmě s nějakým expertním vstupem do toho souvisí. My si myslíme, že by experti neměli rozhodovat, my si myslíme, že je hodně často velký problém v tom, že máme slepou víru v experty, ale myslím, že bychom neměli rezignovat na roli expertů ve společnosti a na to abychom se vzájemně jako experti respektovali, ono totiž je taky problém v tom, kdo je to expert. To, jak bychom měli nejlépe nakládat s amazonským deštným pralesem, možná, že nejlepší expert je pak náčelník místního indiánského kmene, jakkoliv si spousta lidí bude myslet, že nejlepší expert je hlavní ekonom brazilské národní banky. Jde o to, jak uvažujeme o expertech a respektovat to, že různé typy znalostí a zkušeností jsou různě důležité a takhle o té expertní analýze uvažovat. Expert není nezbytně ten člověk v bílém plášti.

T: To jsem se chtěla zeptat, jestli vlastně toto získávání poznatků by mělo být doménou jenom těch expertů, který působí ve státních institucích, nebo v nějakých institucích, co zakládají firmy, třeba?

R: Ano, já si navíc myslím, že v mnoha případech je ten problém v tom, že ti experti vůbec nejsou tam. Že lidi, který tomu opravdu rozumí, u nás když se člověk podívá, kde sedí lidi, který opravdu rozumí třeba zrovna řadě dílčích věcí v environmentálních tématech, tak to není na těch rozhodujících pozicích státních nebo firemních. Ano a na řadu věcí, na řadu zahraničně politických otázek tady patrně největší experti jsou novináři. Takže se pojďme začít bavit o tom, jak rozšiřovat pojem expert, tak abychom do něj zahrnuli různé typy znalostí a zkušeností.

T: Tedy jde o pojem sám, že dostatečně neodpovídá té realitě.

R: Oni jsou vlastně dva problémy, jeden je, že my nerespektujeme experty a druhý je, že ať už je respektujeme nebo nerespektujeme, tak ten termín strašně zužujeme. Takže i kdybychom nakrásně došli k tomu, že bychom respektovali experty a zároveň k nim měli nějaký rozumně skeptický odstup, což ale taky potřebujeme, tak najednou nastane problém v tom, že ale za experty budeme považovat úzkou skupinu, která zahrnuje jistý díl expertů nikoliv všechny experty.

T: Teď jsme zase u toho náčelníka indiánů v pralesu, jak jste povídal.

R: Upřímně řečeno, kdo je expert, jestli za vesnicí má být alej, dendrolog a nebo ti lidi, který tam chodí na procházku? To se potom promítá taky do takových věcí jako je, že třeba v moderní urbanistice se do rozhodování o tom, jak má vypadat veřejné prostranství zatahují lidi s tím, že nikoliv urbanista u rýsovacího prkna, ale ti lidi, kteří tam budou žít jsou ti, kdo by o tom měli rozhodovat.

16) Jakou roli by podle Vás měli hrát environmetální organizace v současné společnosti?

Několik rolí, několik různých rolí myslím, že by tu měli být velké silné organizace, celostátní, nebo třeba v uvozovkách mezinárodní, které budou hrát dvojí roli, trojí roli možná. Zaprvé budou něčím jako advokátem, což má dvojí obsah, jednak budou hájit zdraví, kvalitu života a péči o přírodu a krajinu v politickém rozhodování, v ekonomickém rozhodování, v businessu. To advokátem znamená to, že by měli být tím, kdo bude přicházet s inovacemi, kdo tady bude nezávislý zdroj nápadů, jde jednak o to, aby tady byla zpětná vazba o tom, jak rozhodují politici, státní zpráva, firmy, ale zároveň je potřeba, aby tu byl někdo, kdo to rozhodování bude posouvat dopředu tím, že bude přicházet s novými nápady a co si budeme povídat, tak ve státní byrokracii se obvykle nové nápady moc nezrodí a v politice taky ne, protože tam nejsou experti. Na univerzitách například se zrodí, ale nedostanou se do toho politického diskurzu, protože rolí univerzit fakt není dostávat inovativní nápady do politického diskurzu. To je tedy jedna role, kterou hrají a druhá, neméně důležitá role, kterou hrají je, že by měli být jakoby tahouny společnosti, inspirovat společnost, proměňovat kulturní vzorce, proměňovat diskurz ve společnosti tím, že jí táhnou za sebou. To je jedna věc nebo tak dvě role toho jednoho typu, těch celostátních národních, mezinárodních organizací. Ale zároveň třeba, si myslím, jsou neméně důležité malé organizace typu sdružení pro, např. okrašlovací spolek Horní Lhoty a které se zabývají třeba tím, že v Horní Lhotě uklízejí za humny a nebo sázejí na návsi stromy. Nebo spolek lidí z nějaké ulice, kteří se vyjadřují k tomu, jak se má vybudovat místní park a podobně. To je třeba problém, který je tady hodně v oficiálním uvažování o neziskovém sektoru. Lidi ve vládě, nebo na ministerstvech uvažují o neziskovém sektoru, často říkají

správně, že neziskové organizace by měli být profesionální dělat velmi kvalitní expertní práci a podobně. To je všechno pravda, ale je to pravda pro organizace typu Hnutí Duha nebo Člověk v tísni, co já vím Transparency international, ale vedle takových organizací tady musí být, tak jako předivo toho lokálního společenského života, mimo jiné právě v ekologických tématech, který bude oživovat ty obce a zajišťovat zlepšování kvality života v jednotlivých obcích a ochranu přírody v jednotlivých obcích. To může být sázení stromů na návsi, nebo to může být to, že vedou válku se starostou o to, jestli se vykáčí park a nebo to, že chodí kosit louku.

T: To jsou vlastně role, nebo teda pozice, to co byste si pro neziskový sektor, pro envi organizace přál, jak by to mělo fungovat..

R: Ano

17) Já bych se zeptala, zda si myslíte že organizace v současnosti tuto roli plní, nebo jsou tady nějaké překážky nebo problémy, které tomu brání, aby to tak jak si přejete fungovalo?

R: Myslím si, že jí plní, ale že by jí měli plnit víc. Těch překážek je řada. Organizace žijí v nějakém ekonomickém prostředí, pak společenský diskurs vůbec k občanskému angažmá, nejenom k envi organizacím, ale obecně k občanskému angažmá je tu nějak vyvinutý. Ekologické organizace tu vznikají 20 let, zatímco v západní Evropě mají 40letou a v některých případech vlastně 100letou tradici. A je to v ČR horší než v Německu, v Německu je to horší než v Holandsku a v ČR je to lepší než v Polsku a v Polsku je to lepší než v Rusku a v Rusku je to lepší než v Čadu. Je tady mimochodem docela dobrý progres vidět za posledních 20 let. Samozřejmě důležité jsou taky vnitřní poměry těch organizací a my se to učíme. Je docela dobře vidět, jak my jsme z počátku úplně tápali v tom, co bychom vlastně měli dělat a jaká by měla být naše role a pak se to začalo nějak vymýšlet začalo se víc a víc inspirovat vzory, úspěšnými vzory v západoevropských zemích nebo v Americe. Jsou tady podle mě docela významné mezery uvnitř těch organizací, které například si myslím, že ČR uvažují hodně expertně a málo společensky, málo uvažují o tom, jak pro svoje témata získat společnost, víc uvažují o věcné správnosti argumentace. Ten problém vlastně není ve věcné správnosti argumentace, ten problém je v tom, že ony(organizace) si myslí, že pokud věcně argumentují, tak že je problém vyřešen a nedívají se na to, jestli třeba k inspiraci veřejnosti není potřeba ještě něco navíc než věcná argumentace

T: Upoutání pozornosti?

R: Ne v tomhle smyslu. Spíš to, že to prostě není tak, že by se společnost, lidi rozhodovali čistě na základě racionální argumentace. Lidi opravdu v řadě rozhodnutí inspirovat úplně jiné věci než je věcná argumentace. Ekologické zemědělství roste mimo jiné proto, že roste poptávka po biopotravinách a ta neroste jenom proto, že by si lidi přečetli odborníkem se spoustou titulu před jménem a za jménem, perfektně napsanou argumentaci, proč jsou biopotraviny lepší, ale protože je to součást takového jakoby optimistického pohledu na svět, který se tady začal nějak rozvíjet, nebo zdravého života, což je v podstatě kulturní vzorec.

T: Já se vrátím k té roli, ještě jsem se ptala, jestli má organizace nějaké překážky nebo problémy, konkrétně můžete třeba uvést u vaší organizace nebo obecně. Já jsem myslel to, že někdy může být problém, že stát nevyjde vstříc nebo staví nějaké překážky té organizaci nebo naopak.

R: To stát dělá, on to vždycky dělat bude. Zejména ty části státu, které mají jiný názor na věc a nebo ty, kterým se nechce nějaké věci dělat, protože se to prostě vždycky dělalo jinak a oni jsou pohodlní. To si myslím, že není možná hlavní problém. Já nevím, jestli se takhle jednoduše dají popsat bariery, no vlastně možná ano. Pokud se bavíme o ekologických organizacích konkrétně, tak jedna opravdu důležitá bariera, která v české společnosti je, jsou extrémně nekvalitní media. To, že se tady moc nedá vést rozumná společenská debata o některých důležitých tématech, protože je extrémně ideologizovaná, posunutá mimo věcný obsah, nevěcná, ty media nezvládají svojí roli a zároveň nějaké interní problémy těch organizací jsou taky důležitou překážkou, která před nimi stojí. Já si myslím, že je to ilustrativní problém, problémů bude řada, ale dobrým příkladem bude ta role médií. Ono se to mimochodem podepisuje na ledasčems, ono se to podepisuje na tom, jak funguje politika, jak se v politice rozhoduje o těch věcech. A vlastně stojí za to zmínit ještě jednu věc, a to je na lokální úrovni korupce. To, že u nás nejde prosadit řadu věcí proto, že se vůbec nevede věcná debata ve chvíli, kdy se rozhoduje o věci, protože o té věci rozhoduje korupce nikoliv obsah. A věc, která s tím částečně souvisí, to je česká politická kultura. Ona má dvě části, jedna věc je, jedna část je že je politická korupce a druhý prvek je to, že čeští politici se neučili pracovat s ekologickými tématy, nenaučili se je prodávat veřejnému mínění a přistupují k nim hrozně filosoficky a nikoliv jako k věci, se kterou by mohli pracovat, s obsahovým tématem.

18) Jak funguje vaše organizace, co je hlavním cílem, co si o tom vy sám myslíte, jak fungujete?

R: Já nevím, co znamená to fungujeme.

T: Já jsem se chtěla zeptat na vaše cíle, představit vaší organizaci, konkrétně.

R: Takže prakticky popsat. Takže máme celostátní kancelář a nějaké místní skupiny, kterých je, já nevím

ted' prakticky, ale teoreticky je jich asi 10. Některé z nich tak jako napůl fungují, napůl nefungují a nebo třeba skoro úplně nefungují. Celostátní kancelář má tuším něco kolem 40 zaměstnanců, nějaké dobrovolníky. Věnuje se několika tématům. Ta organizace funguje tak, že se snaží dlouhodobě věnovat několika dílčím poměrně širokým oblastem a v těch oblastech vždycky vybírat konkrétní dílčí témata, kterým se bude věnovat nějak krátkodobě. Takže třeba se zabývá energetikou, v jednom okamžiku prosazuje zákon o podpoře obnovitelných zdrojů, když prosadí zákon o podpoře obnovitelných zdrojů, tak se začne zabývat třeba debatou o těžbě uhlí, když se definitivně potvrdí územní limity, tak přejde na prosazování ekologické daňové reformy, třeba. Z těch 40 lidí v té celostátní kanceláři se asi polovina zabývá obsahově těmi tématy a druhá polovina jim dělá nějaké zázemí, což částečně může být vysloveně administrativní zázemí typu účetní a nebo třeba oddělení, které zajišťuje ekonomiku té organizace, nebo lidi, kteří pracují s příspěvateli té organizace, ale taky například publikační oddělení, které pro celý zbytek organizace vyrábí publikace. Má to nějakého ředitele, toho ředitele jmenuje cosi, co se jmenuje rada. Ta rada je volená částečně místními skupinami, částečně lidmi z kanceláře, oni to nejsou úplně jen zaměstnanci, ale jsou to zaměstnanci a dobrovolníci, je tam nějaký klíč, podle kterého se to vybírá. To už jsou hodně formální, obsáhlé věci. a zároveň, jestli můžu poznamenat, u těch témat. Organizace se zabývá těmi několika oblastmi, který jsou v současné době čtyři. Energetika, lesy, zemědělství a něco, čemu říkáme veřejné finance a životní prostředí, ale to je takový mix dílčích témat, kde se hodně díváme po ekonomických aspektech, rozpočtových aspektech, jako jsou odpady, dopravní politika, věci okolo dopravy, stavba dálnic, nebo třeba rozhodování o mýtném a podobně. A zároveň ta organizace, ... (špatně slyšitelné) tradiční a to je třeba rozdíl oproti greenpeace nebo arnice, hodně velkou kapacitu věnuje tomu, aby třeba sledovala nějakou obecnou ekologickou politiku a obecné politické rozhodování, ekologickou diskuzi v české společnosti, takže se nesoustřeďuje totálně jen těch několik témat, kterým mi se věnujeme a snaží se to vidět v nějakém širším kontextu a ten kontext někam posouvat, protože ví, že ani ty dílčí témata se neposunou dokud se neposunuje přístup politických špiček k ekologickým tématům.

19) Já bych se zeptala ještě k vaší činnosti jaké aktivity, při nějakém dosahování požadavků nebo při manifestování těch požadavků, používáte? Tím mám na mysli, jestli třeba upřednostňujete protesty petice, institucionální postupy jako třeba lobování, konzultace návrhů, nebo výzkumy veřejného mínění nebo různé výzkumy expertů, psaní zpráv, navštěvování shromáždění...

R: My neupřednostňujeme, my kombinujeme, to znamená, že vždycky součástí té práce na nějaké dílčím tématu musí být nějaké expertní zázemí zajišťování znalosti toho tématu, výzkum řekněme, což není jenom to, abychom my tomu tématu rozuměli, ale to, že snažíme o tom tématu posouvat někam odbornou debatu o té věci, že se snažíme vyrábět, například Hnutí Duha občas vyrábí nějaké expertní studie, které mají přinášet nové postřehy do expertní debaty je jedena věc. Druhá věc to co, by se asi nazvalo lobování, jednání s poslanci, s politiky, s vládními úředníky a nebo třeba s nějakými správními úředníky nějakého lokálnějšího rozhodnutí a podobně. Hodně důležité je něco jako mobilizace veřejnosti, my bychom nevyhrávali věci, kdyby za námi nestáli lidi a kdybychom nebyly schopni ukázat politikům, že za náma hodně lidí stojí. Vytváření tlaků na rozhodování, s tím, že mobilizujeme lidi, kteří stojí za námi. To budou asi klíčové prvky, ale pak by se na to dalo dívat nějak podrobněji.

T: Já bych se zeptala, nevím, kde jsem to přesně slyšela, ale je tady takový trend, co se týče lobování, vlastně jde o práci na zákonech, tam vlastně panuje názor, že organizace, a myslím, že je to hodně případ Duhy, že převzala práci, kterou by měli dělat politikové nebo stát...podílil se na tvorbě zákonů a těch legislativních úprav, ale to je práce politiků...což je dobře, protože díky tomu to má takovou podobu jakou to má, ale defakto by to měl dělat někdo stejně dobře, kdo je k tomu určen a za to placen...

R: Tak to my si nemyslíme, ano šlo by říct, že v ideálním případě by tohle měl řešit, zařizovat stát, ale stát to zaprvé ve společenské raritě nejenom české, ale všude, zařizovat nebude, protože prostě prostředí státních úřadů ministerstev, politiky, obvykle není úplně tím místem, kde vznikají inovativní nápady. To není případ jen české republiky, ve všech těch zemích to vždycky bývá tak, že je někdo kdo je o krok napřed před politikou a přináší do ní ty nápady a politici je zvedají a tím někým můžou být třeba ekologické organizace nebo různé takovéhle tematické organizace a v některých tématech to bývají thinktanky to zaprvé, za druhé dobře představme si, že by to ideálně dělal stát, že by na tom fakt ideálně pracoval a že by ti politici to zařizovali, v tom případě to není to, že by byla chyba to za ten stát přebírat, protože v tom případě nemají být ekologické organizace, implicitním důsledkem by to bylo.

T: Já to myslela spíš jen v rovině těch zákonů, nejde ani tak o loby, ale tvorba zákonů...

R: To si myslím, že je součástí, protože v tom případě, pokud by to bylo tak ..tak...

T: Vy vlastně děláte něco za co nejste placení....

R: Takhle naši příspěvatelé nám dávají peníze, abychom prosadili ekologické zákony a to vyžaduje, aby je někdo zařídil, aby se přijali ale taky jako vyžaduje, aby je někdo vymyslel. A v případě, že je nevymyslí ministerstvo tak je (ne)vymyslíme my. My si v zásadě myslíme pravý opak tuhle té teze, že my máme přicházet s řešením, což znamená v ideálním případě napsat i ten zákon.

T: Já jsem to tady neměla jako otázku, nicméně mě to zajímalo a vztahuje se to tady k této otázce, tak jsem se na to chtěla zeptat.

R: Já si myslím, že tento přístup je mylný, ba naopak, my fakt uvažujeme úplně opačně.

20) Vráťím se k té činnosti, které ty aktivity upřednostňujete nebo zkrátka které považujete za nejučinnější ?

R: Právě, že my si myslíme, že účinná je ta kombinace. Vtip toho, že se nám ty věci daří spočívá v tom, že nejenom řekneme jak by se to mělo udělat, ale taky vyjednáme aby se to udělalo a nejenom jednáme, aby se to udělalo, což by jako samo o sobě nevedlo, protože by ti politici řekli sorry. Ale také zmobilizujeme veřejnost tak aby na ty kdo ta rozhodnutí udělají tlačila a nebo v tom že nejenom prosazujeme aby se něco udělalo, ale taky máme připravované nějaké poměrně sofistikované řešení a sofistikovanou argumentaci, takže politiky, úředníky a nebo třeba společenskou debatu přesvědčíme. Máme pro to argumentaci, přesvědčíme a inspiřujeme.

21) Jaké vztahy preferujete uvnitř organizace? Spíše profesionální loajalitu nebo kamarádské semknutí jako v komunitě?

R: Já rozumím té otázce, ale to všechno my jsme řešili deset let, ale neřešili jsme, jak k tomu přistoupit, ale spíš jak to zařídit. My si myslíme, že a dlužno poznamenat, že to není nic objevného, já se z té odpovědi tak jako vykroutím, že to má být tak jako obojí. Potřebujete profesionální práci, my se snažíme trochu vyhybat termínu profesionální práce, ale dobrou kvalitní dobře udělanou práci to ano. Potřebujeme, aby v té organizaci byla nějaká elementární organizace a tudíž potřebujeme, aby byla nějak řízená a měla nějaké mechanismy rozhodování podobně, ale zároveň z toho nesmíte udělat..no armáda je špatný termín, ale ...já si dokonce myslím, že ne firmu, ale spíš úřad, protože takové to poslušné rozhodování, formální vztahy vedoucí od shora dolů, takhle to chodí ani ne ve firmách, dobré firmy už to mixují, dobré firmy už se taky naučily, že to nejde udělat tak, že šéf rozhodne a udělí pokyn, ale úřady tak prakticky fungují.

22) V souvislosti s tímhle tím, jak by podle vás měla vypadat nějaká ideální environmentální organizace? Měla by být naprosto profesní nebo by měla být více alternativní síť?

R: Mě už je to skoro trapný, ale já zase řeknu obojí a to je mimochodem jedna ze součástí naší koncepce, máme představu, že Hnutí duha má být takovým jako jádrem. My jsme to kdysi někde popisovali jako kometu. Je to pevné jádro těch pracovníků, což jsou dílem zaměstnanci a pravidelní dobrovolníci, lidé, kteří soustavně intenzivně pracují, a za ním je to, čemu by se dalo říkat hnutí, finanční přispěvatelé, lidi, kteří nám občas pomůžou tím, že občas někomu napíší nějaký email, nebo, že někomu napíší dopis a tak. Tady se třeba teď rozhoduje o tom, jakým způsobem budou státní lesy zadávat zakázky, což bude mít obrovský dopad na péči o lesy a je navržený nějaký systém, ve kterém se bude rozhodovat, ve kterém způsob zadávání zakázek povede k tomu, že dodavatelé budou motivováni k tomu, aby nezdřavě, nešetrně nakládaly s lesy, poškozovaly lesy a strhl se proti tomu nějaký odpor, ve kterém hodně důležitou roli hraje poměrně úzký tým zaměstnanců hnutí duha, m kteří natvrdo lobují v politických špičkách, vyjednávají s politiky, aby přiměli ministra zemědělství a státní lesy to rozhodnutí změnit, ale zároveň by se ta věc nikam nepohla, kdyby se nepodařilo to, že se na nás nabalili v tuto chvíli už tři tisíce lidí, kteří piší emaily, posílají dopisy a rozhýbali parlament takže zatím se podařilo, že parlament přijal rezoluci, která to odmítá poměrem hlasů 81 ku 3. Mě fakt přijde, že dobrá je ilustrace tou kometou. Jádro, které je malé a pevné a za ním ten chvost, který je hrozně veliký, řidší a má hustší a řidší části

23) Jaké vztahy máte s jinými nevládními organizacemi? Spolupracujete?

R: Spolupracujeme a to jak s ekologickými tak s jinými než ekologickými. Věnujeme hodně velkou kapacitu vytváření koalic. Tomu, že se vždycky snažíme poskládat různé organizace a nebo další hráče ve společnosti, kteří mají podobný názor na věc a prosazovat věci společně, takže třeba na věcech kolem globálních změn podnebí a českých emisí skleníkových plynů spolupracujeme s člověkem v tísní, na prosazování zelených technologií spolupracujeme s průmyslem a na porážce megatendřů státních lesů spolupracujeme s živnostníky z malých dřevařských firem a malých pil, které by to vytlačilo z odvětví. Totéž myslím platí pro jiné ekologické organizace.

24) Měli by environmentální organizace spolupracovat s politickými stranami? Nakolik, popřípadě s kterými? A ještě bych se zeptala konkrétně na vaší organizaci.

R: My to vždycky popisujeme tak, že říkáme, že nepatříme k žádné politické straně, ale spolupracujeme se všemi, my samozřejmě, že musíme spolupracovat s politickými stranami, protože na politických stranách je tady založený politický systém, kterým se dělají rozhodnutí a pokud chceme přimět parlament, aby schvaloval ekologické zákony, tak potřebujeme politické strany, pokud chceme získat vládu, aby

nedělala špatná rozhodnutí, tak potřebujeme získat politické strany. Ale dáváme si velký pozor na to abychom se nepřimkli k jedné politické straně, konkrétní.

T: Je tady nějaká hranice ve spolupráci, za kterou byste nešli?

R: My je nebudeme podporovat, my s nimi spolupracujeme, jednáme s nimi, uvědomujeme si samozřejmě, že politické strany potřebují ty témata k tomu, aby je prodala svým voličům a že na nich chtějí ukazovat, že prosazují zájmy voličů, a proto je upozorňujeme, jaké jsou tam příležitosti ty věci prodat voličům, ale dáváme si pozor, nečiníme rozhodnutí, že bychom chtěli konkrétní stranu podporovat, že bychom chtěli, aby tahle strana byla úspěšnější než jiná.

T: A myslíte si všeobecně že by environmentální organizace měli spolupracovat se stranami?

R: Myslím si, že musí, pokud chtějí prosadit ty věci, na kterých pracují, tak musí. Pokud se bavíme o těch, které se zabývají věcmi, o kterých se v politice rozhoduje třeba legislativou. Samozřejmě, že organizace, která kosí louku v přírodní rezervaci tu potřebu má daleko menší a možná třeba i nulovou.

25) Řídíte se v osobním životě nějakými etickými zásadami?, které třeba souvisejí s environmentální tematikou?

R: Nelžu a nekradu

T: Například dejme tomu vegetariánství, kupování domácích výrobků, preferováním výrobků s bio kvalitou, fair trade, omezení jízdy autem, omezení vlastní spotřeby..

R: Ano a to ze dvou důvodů. Jednak kdybych to nedělal, tak by to bylo, no vlastně ze tří důvodů. Jednak, protože si myslím, že se to tak mám dělat, bez ohledu na to, jestli pracuji na Univerzitě Karlově, v Hnutí Duha nebo v Lidových Novinách, prostě si myslím, že se to tak má dělat. A kdybych to nedělal, tak bych byl totální pokrytec a za třetí protože je důležité dávat příklad. A my zároveň na tom hodně stavíme, my na tom pracujeme, my se snažíme pomáhat lidem, jednak je inspirovat, aby to dělali a jednak jim pomáhat to dělat. Radit jim, kde koupí lokální potraviny, kde se dají sehnat jaké biopotraviny, jakým způsobem si můžou zateplit dům a tak dále a tak dále.

T: A nějaké konkrétní z těchto zásad, nebo všechno, co jsem jmenovala?

R: Nejsem vegetarián a asi by toho bylo ledacos, co tam ještě nemáte, jezdím vlakem, jo to je vlastně to omezení jízdy autem, ale já jízdu autem neomezuji, protože já autem nejedím, v podstatě. Já nemám řidičák, auto nevlastním. Nejsem vegetarián, já vždycky říkám, že nejsem vegetarián, ale nejím maso.

T: Chtěla bych se zeptat, jestli byste chtěl něco dodat na závěr?

R: Nic mě nenapadá, to asi budete muset vymyslet vy.

T: Dobře já vám děkuji za rozhovor.

Respondent č. 10

1) Jak jste se dostal/la do hnutí duha? Co Vás k tomu motivovalo?

R: Když jsem dochodil školu, tak jsem hledal práci a vyšel tam ta zajímavá pozice, která byla na poloviční úvazek, takže jsem se přihlásil i duha se mi dlouhodobě líbila, kvůli tomu, že je to organizace, která už je větší, má rozpracovanější kampaně, tak mě lákalo dostat se k něčemu, co se věnuje těm věcem, víc podobně a bylo to vlastně v oblasti, ve které jsem psal diplomku, píše diplomku.

T: A co tě vůbec k tomu motivovalo, nejenom k Hnutí Duha jako environmentální neziskové organizaci, ale co tě motivovalo jakoby zajímat se vůbec o tyhle témata, environmentální?

R: Mě se to hodně vztahuje ke studiu, co studuji, a tím pádem jsem chtěl najít něco z praxe, a protože jsem v občanském sektoru aktivní i jinak, tak jsem vysloveně chtěl jít do neziskového sektoru, někam, a Duha byla jedna z organizací, kam jsem chtěl nejspíš.

T: Proč si vůbec vybral environmentální sektor?

R: Přijde mi, že je to důležité, věc, která by se dneska měla řešit, navíc je potřeba...jako ví se, co se má dělat a jak to dělat právně, co jsou problémy. Ne o všem, ale o hodně věcech se to ví, ale zatím se to nedělá. V hodně oblastech je vlastně velká propast mezi tím, co by se mělo dělat, co víme a mezi tím, co se dělá, tak to studium i ta Duha je nějaká věc, kde se můžu snažit pro to, aby se to, co víme, že máme dělat, aby se nějak začalo dělat.

2) Já jsem se ptala proto, že mě by zajímalo, jestli si vzpomínáš na někoho nebo na co, co tě konkrétně ovlivnilo, proč si vstoupil do Hnutí Duha, proč si, proč si se vlastně začal zajímat o environmentální sektor, kromě toho, že je to důležitý, jestli existují nějaké události autoři nebo spisovatelé, které tě k tomu přivedli, které tě ovlivnily? Může to být i člověk z tvého okolí, třeba maminka, nemusí to být persona.

R: Tak Duha ta přišla až potom, co jsem se o to zajímal, takže ta pobídka bylo spíš to, že jsem se koukal, kam jít a Duha se mi líbila, aspoň podle toho, co dělala a jak se prezentovala, že není zas tak radikální, ale je taková věcná. To je stranou, to bylo spíš rozhodnutí vědomý. Jinak to bylo asi dlouhodobý, já jsem od

malička jezdil na tábory s oddílem, pak jsem taky dělal, když jsem byl na dva roky v Kanadě na střední škole, tak jsem tam dělal něco jako ekologie, akorát v mořském ekosystému a pak, když jsem přijel do Čech tak už jsem tak nějak věděl, že chci jít studovat SKE, takže jsem se přihlásil na FHS kvůli tomu.

T: Takže tě ovlivnilo dětství a pak ta Kanada?"

R: To byl takový mix všeho.

T: A nějaké konkrétní události, autoři?

R: To ani ne. Ty autory jsem ani tak nečetl, takže ne.

3) Teď se zeptám, co si vlastně myslíš o ochraně přírody, životního prostředí? Z jakého důvodu je důležité chránit životní prostředí a přírodu? Co ty konkrétně vidíš jako hlavní problém?

R: Já nevidím jako hlavní problém, pro sebe, řešit ochranu přírody, ale spíš snahu o nějakou dobrou koexistenci lidí se svým životním prostředím tak, aby byli dlouhodobě schopný fungovat a neničili si sami to, co potřebují. Ochrana přírody je důležitá, ale to není to, co by pro mě bylo to hlavní, jakoby kvalita života lidí je hodně důležitá s tím, že životní prostředí je pro to hodně podstatná součást, tím neříkám, že by příroda neměla hodnotu, nebo, že by pro mě nebyla důležitá. Na druhou stranu to, co dělám si myslím, že má spíš spojitost s kvalitou života lidí a nějakým jejich udržitelným způsobem toho, jak fungují.

T: Aha, takže jde o kvalitu lidí v nějakém zdravém prostředí, nebo o lepší koexistenci s vlastním prostředím.

R: No rozumná koexistence. Jak jsem říkal, hodně se toho ví, z hlediska ochrany přírody a z toho, jak bychom se měli chovat, to je jakoby hodně známý, jsou na to návody, akorát to neděláme a myslím, že je třeba začít pracovat se společností tak, aby to začala dělat a to je to, o co se snažím.

Chybí otázka č. 4

5) Já se teda zeptám, co považuješ za příčinu těch environmentálních problémů a společenských problémů? Kde si myslíš, že leží hlavní příčina

R: To úplně nevím, abych řekl pravdu. A myslím si, že různé věci mají různé příčiny. Kdyby se to abstrahovalo do nějaké vyšší roviny, jako obecně proč se lidé nechovají hezky k životnímu prostředí, tak to bych řekl, že fakt nevím. Pak když jsou nějaký konkrétnější věci, tak se to hodně liší ve věcech, kdy je to, u nějakých lidí v rozvojových zemích nebo komunitách, to může být tím, že oni fakt potřebují nějaké svoje základní potřeby naplnit a tam je to už něco jiného než u zbylých společností, ale to už je jako nižší rovina. Kdybych obecně měl řešit filosofický problém, proč se lidé neumějí chovat hezky k životnímu prostředí, tak jako by nevím, co bych mohl říct, že je to ono. To kdyby se podařilo vyřešit, tak by bylo všechno v pohodě. Já si trochu myslím, že nikdy nebyla potřeba to úplně dělat a.....

T: Hledat tu příčinu?

R: Ne hledat příčinu, ale naučit se žít v nějakém omezeném prostředí. Často tam, kde lidi to museli dělat, na nějaké místní úrovni, tak se to buď naučili nebo nenaučili a měli s tím problém v minulosti, a dneska jsem před problémem, že už se to děje na globální úrovni a že pak už není kam utéct. A to si myslím, že před takovouhle výzvou lidí ještě jako nebyli na takhle globálním měřítku, ale to je jen něco, co mě teď napadá z hlavy a

6) Jak by se měli podle tebe ty environmentální problémy řešit?

R: Jaký? Obecně všechny?

T: Obecně všechny, jestli je nějaký návod a pak jestli se můžeš podívat i na konkrétní. Jestli je jako obecně nějaké řešení? A na jaký úrovni by se to mělo řešit? Na lokální, regionální globální?

R: Řešit by se to mělo tam, kde se to může vyřešit je první věc, protože jsou hodně různé problémy a blbost řešit na státní úrovni to jestli lidi odhazují odpadky někde na konkrétním místě, ale je daleko lepší řešit to na místní úrovni ale jsou věci jako třeba globální oteplování, které zase takhle řešit nejdou. Takže je to jiný pro různé problémy a obecněji, tak to si myslím, že hlavní je aby bylo jasné, co je tím cílem, čeho chceme dosáhnout a pak aby se to nějak řešilo, protože když se to řekne jasně a je to jednou daný tak si nemyslím, že by to mělo takový následek, že by to nemělo dlouhodobě fungovat, takže je potřeba, aby to bylo nějaké celospolečenské řešení a jsou různé cesty, a jak se k tomu celospolečenskému řešení je možný dostat.

7) T: Já jsem se touto otázkou chtěla zeptat spíš na to, jestli třeba na té globální úrovni, no například můžeme si říct řešením je právě koncept udržitelného rozvoje nebo si můžeme říct že řešením je něco jiného. Já nevím co. To je příklad, já se totiž nechci ptát nějak konkrétněji nebo to víc rozvádět, protože nechci, abych ti vnucovala nějaké odpovědi. Může být tur řešením?

R: To o čem jsem mluvil s tím trochu souvisí, že ten koncept není jakoby řešením, ten koncept je cesta k řešení, si myslím a že je to jeden z přístupů, kterým se k tomu řešení dá dostat a je to pojmenování nějaké sady přístupů, který je potřeba skombinovat, aby to fungovalo. To je o čem jsem vlastně mluvil předtím, že když se udělá nějaký jednoduchý příkaz shora tak to nefunguje, tak aspoň jak já vnímám

udržitelný rozvoj, tak to je přesně ono, že je to sada nějakých základních oblastí, který je potřeba, aby spolu dohromady fungovaly.

T: Je to tedy efektivní řešení těch environmentálních problémů? Jaký máš na to názor? Jestli to považuješ za ...

R: No to hrozně záleží na tom, jak se to pak v praxi naplňuje, protože udržitelný rozvoj jak já to chápu je teoretický koncept těch přístupů a může být naplněném blbě a může být naplněném dobře. Samozřejmě, že ten koncept jakoby směřuje k nějakému ideálu, pokud by ten ideál byl naplněnej, tak je to supr. Na druhou stranu dokážu si přestavit, že dneska pod udržitelným rozvojem, zkrátka to používá úplně každý v hodně různých významech a že když se odprostím úplně od toho teoretického vymezení a přejdu k tomu, co to často znamená v praxi, když se s tím argumentuje, tak si myslím, že ne vždycky to musí být úplně ta nejefektivnější cesta, ale pod tím se vždycky skrývá něco jiného, za to nemůže udržitelný rozvoj, za to může to, co je pod tím.

T: Takže to chápu, že je rozdíl, mezi tím konceptem, který není třeba špatný, ale že jde o to konkrétní implementování, tak jsem to pochopila, co jsi říkal.

R: Ano, ano.

8) Myslíte si, že ekonomický růst je nezbytný? Nebo jestli je ten ekonomický růst viníkem těch environmentálních problémů?

R: Tak zaprvé je potřeba říct, co je ekonomický růst a pokud bysme to vzali zase v hodně širokým a teoretickým vymezení, tak ekonomický růst by bylo nějaké lepší naplňování lidských potřeb, a nejenom potřeb, ale taky přispívání k lepší kvalitě života, tak si myslím, že je to něco, o co je záhodno se snažit, na druhou stranu to, jak to vnímám, je asi menšinové vnímání toho, co je ekonomický růst většinový, kdy jde hlavně o růst HDP, což je samo o sobě zvláštní míra toho, co vlastně roste. Obecně to, co je dneska považováno za ekonomický růst je vlastně růst HDP v kombinaci možná s poklesem zaměstnanosti a to si myslím, že nezbytný není a navíc to není dlouhodobě možný v tomhleto nastavení.

T: Myslíš si, že ekonomický růst, tedy HDP může být i tím viníkem environmentálních problémů? Pokud se podíváme na to, že vlastně politika na tom funguje tady u nás, v západních zemích a možná všude na světě. Cílem politiků je zvyšování tohoto ekonomického růstu, myslím HDP, jejich politika je na tom založená a díky tomu získávají hlasy.

R: To je jakoby věc, která se dnes dost otáčí a už dlouho je tu debata o tom, že tohleto moc nepomáhá lidem v tom, aby byli šťastný a nebo, že to není přímo spojený s tím, jak jsou lidi šťastný nebo nejsou šťastný a vede se hodně debata o tom, jak to měřit jinak. Je potřeba nějak měřit, jak se společnost vyvíjí, kvůli politickým rozhodnutím a podobně. A vede se dlouhá debata o tom, jak to udělat dneska třeba i na evropský úrovni. Nebo prezident Sarkozy si nechal udělat výzkum, který se tím opravdu zabývá, i když zlý jazykové tvrdí, že si to nechal udělat kvůli tomu, aby mohl ukázat, že Francie je na tom líp než Amerika. Nicméně jsou tam zajímavý nápady, jak k tomu přistupovat a je potřeba, aby se tohleto začalo víc používat, aby se s tím pracovalo a aby se vlastně i lidem ve společnosti pak předkládali i jiný měřítko toho, jak se společnost vyvíjí, než jenom HDP, nezaměstnanost a podobě. A to pak myslím může lidem na osobní úrovni dost pomoci v tom, jak oni osobně vnímají to, jak se vyvíjí společnost a jak jsou na tom oni dobře nebo špatně. Například práce v domácnosti to je dlouho kritizovaná věc, kterou HDP vůbec, ale vůbec nepostihuje a v oblasti životního prostředí je toho taky spousta. Ale když se vrátím k té původní otázce úplně, jestli to způsobuje, tak si myslím, že...

T: Myslím tu rostoucí spotřebu, rostoucí poptávku, jestli je to to, co způsobuje devastaci přírody, to ti ale nechci nějak podsouvat...

R: To určitě je nějaká hnací síla těch problémů, na druhou stranu si myslím, že to není ten primární problém, primární problém je to, že lidi to chtějí. Že kdyby to lidi nechtěli, tak ono se to samo o sobě neudělá. Nebo takhle, lidi to chtějí, ale nemyslím si, že je to úplně vždycky racionální úvaha, která je dovede k tomu, že to chtějí, ale tak nějak se stane, že lidi to v tom společenském nastavení chtějí.

T: A není to tedy způsobeno tím, že je takhle nastavená ta společnost, jak jsi teď naznačil?

R: No do značné míry ano, ale na druhou stranu to není jen společenský, je to těma lidma. Nedá se říct, že za to může jen společnost a ty lidi vlastně ne.

9) Dnes jsme svědky, jak se implementují environmentální požadavky domezinárodních politiky, do národních politik, nebo i do průmyslu v rámci zachování stávajících společenských struktur, myslíš si, že vzrůstající environmentální uvědomění, jestli to vyvede společnost z globální ekologický krize a společenský krize? Nebo jsou nutné nějaké změny strukturální?

R: Je v té otázce hodně věcí, které mi úplně nejsou jasné, jednak, když se řekne environmentální krize, nebo společenská krize tak pro mě to má hrozně emocionální náboj to samo o sobě jakoby říká, že by se s tím mělo něco dělat. Podle mě je to sada různých věcí se kterými se musí něco dělat a můj názor je, že je potřeba, aby se ta společnost nějak proměnila a to, jak jsem zmiňoval, že jsem aktivní v občanském

sektoru, tak ten má důležitou úlohu v tom, že by ty společnosti nastavit zrcadlo a měl by jí otevírat jakoby alternativy, kam se může jít, třeba líp než nějaký hráči, kteří ve společnosti jsou. Na druhou stranu si myslím, že.. no nevím, co to znamená v rámci systému, že ta změna musí proběhnout v rámci systému...

T: Tak dejme tomu, nám to tady funguje na liberálním kapitalismu, cílem jsou firmy a ty se snaží o velké zisky, jestli se toto nedá strukturálně změnit, co se týče politických struktur, může to být příklad i těch neziskovek, například skrze ty neziskovky, že by měli větší podíl na rozhodování.

R: No to, jak jsem poznal ty neziskovky, tak toho bych se bál, aby ty lidi měli podíl na rozhodování. Viz strana zelených, která vyhořela na tom, že tam byli lidi, který na politiku nebyly úplně stavěný, sám bych se třeba bál jít do politiky, když to třeba vůbec nemluví o tom, že lidi, který jsou v politice to tam dělají dobře. Politik je nějaká entita, která musí dělat kompromisy s ostatními, a to hodně lidí z neziskovek často jakoby neumí, nebo není to primární věc, co by člověk z neziskovek měl umět. Je to spíš nastavování zrcadla a otevírání možností, co dělat a ukazovat lidem, co si myslíme, že je dobře.

T: Ptám se spíš třeba na změny co se týče fungování politiky, nemyslím to úplně tak extrémně, jo zrušíme tady kapitalismus, to ne, ale nějaké ty strukturální změny, zda jsou nutné, nebo

R: Tak nějaké strukturální změny určitě a konec konců to by bylo dobrý nejenom pro životní prostředí, ale obecně pro tu společnost.

T: Myslíš, že je to dostačující za zachování současných trendů implementování, jestli k tomu stačí to implementování?

R: To může být jeden z kroků, jak se dostat k tomu žádoucímu stavu a myslím si, že když si vezmu současnou politiku, tak ta je hodně, no je tam hodně toho, co je špatně. Na druhou stranu, ten systém je jakoby v principu, neviděl jsem nějaký návrh systému, který bych mohl navrhnout. Samozřejmě by bylo lepší, aby politiky byly víc lokální, aby se hodně věci řešilo víc v místě, to samý si myslím je velký problém ekonomiky, že se strašně moc věcí převáží z místa na místo a to je potřeba zásadně změnit, tady je potřeba velká systémová proměna, na druhou stranu ta systémová proměna se nedá udělat tak, že se řekne tak teďko jakoby končíme a nebudeme například vůbec lítat, no jde to udělat, ale pak to podle mě vyvolá takovou zpětnou odezvu v té společnosti, že to bude spíš kontraproduktivní.

Pokud ta otázka bude ale systémová proměna, tak si myslím, že v hodně oblastech je potřeba systémová proměna, co se týče politiky, tak tam ani ne teoretická jako spíš praktická, a co se týče fungování ekonomiky, tak tam v hodně oblastech i proměna toho, jak to teoreticky má fungovat.

T: A myslíš si, že ty systémové změny by mohly pak přinést ty hodnotové změny?

R: Můj přístup k tomuhle tomu je, že my bychom se neměli snažit, abychom měnili lidi, nebo neměli bysme vytvářet systémy, o kterých víme, že ty lidi změní. Ale měli bychom se snažit aspoň já za sebe bych se měl snažit ukázat lidem, že jim třeba bude líp, budou šťastnější, když budou žít trochu jinak, dát jim to jako nabídku, ale nenutit je k tomu.

T: To přimět nebylo myšlený tak, že by jim to bylo nařízený, ale spíš pokud se něco změní, bude se měnit společnost, bude se měnit politika, jestli se ty lidi pak samovolně nezačnou měnit?

R: To určitě často, když si vezmu, třeba já nevím, je potřeba obojí i ty systémové změny jakoby na úrovni, protože jak jsme mluvili o tom, že něco je možný udělat na lokální, něco na státní, na globální úrovni, tak si myslím, že to co je potřeba udělat na státní, aby tam byly nějaké státní intervence, nějak nastavená pravidla, na druhou stranu ty lidi to musej nějak chtít dodržovat. Kdyby to byly pravidla, který jsou úplně proti tomu, co lidi chtěj, tak se to nepovede udělat, protože to lidi nepřijmou. Na druhou stranu určitě to má ten vliv, že pokud je nějaká politika nebo nějaké státní řešení, tak to zpětně ovlivní ty lidi i to, co si myslej a může to být i v tom smyslu, že je to ovlivní k tomu, co já bych si myslel, že je dobře, ale i k tomu, co bych si myslel, že je špatně. To může mít obojí efekty a je potřeba dát pozor na to, jak bude ta politika přijata ve společnosti.

Otázka ještě jednou dobře položená: tedy ne to původní znění ale to konečné:

9) Myslíte si, že k řešení environmentálních a společenských problémů stačí současný trend implementování environmentálních požadavků do politik a průmyslu v rámci zavedených společenských struktur nebo jsou nutné systémové strukturální změny?

R: To jsem tam trochu říkal, rozhodně jsou potřeba systémové změny, o kterých jsme mluvily, tam jsou spousta, těch je víc, a jak se k těm systémovým změnám dostat, to je jiná otázka. A tam je, zda stačí současné tempo...

T: Trend implementace

R: Tak rozhodně implementace jiných politik je hodně důležitá v tomhle tom, taky důležitá je nějaká jakoby by změna přemejšlení lidí, ta je hodně důležitá a hodně důležitá je v tomto smyslu daleko kvalitnější veřejná debata a každá z těch věcí tam má hodně velkou roli a zas to záleží případ od případu, hodně těch věcí se musí udělat shora, jako například omezování emise CO₂, kdyby se to dělalo jenom veřejnou debatou, tak za 10 let to bude úplně stejně jako je to teď.

10) Co se ti vybaví při slově příroda? Jak se k tomu stavíš, co pro tebe tenhle pojem znamená?

R: První, co mě napadne, je asi něco, co je úplně všeho součástí. Pro mě je to všeobjímající pojem toho, jak to funguje tady kolem.

T: Je to tedy to v čem žijeme?

R: Ale my jsme to taky.

T: A kdybych se zeptala, jestli má pro tebe příroda hranice?

Když jdu na vejlet, tak příroda je tam, kde skončej paneláky a už tam vidím nějakou zeleň, ale to je taková dost jakoby, ale to není to, co bych řekl, když se zamyslím. Hranice přírody asi nedokážu říct teoreticky. Jakoby lidi jsou určitě součástí přírody, nevím je to těžká otázka.

11) Jak se koukáš na roli technologií ve společnosti?

R: Technologií ve smyslu?

T: No..technologií...

R: Vyloženě technologií jako technika a ne technologie jako fungování společnosti, ale co do toho jako, že máme mobily máme?

T: Ano, jako roli tam ve společnosti hrají právě ty technologie, mobily, auta?

R: Já myslím, že pro hodně lidí, už to dneska může znamenat nějakou zástupnou věc, ve který hledají nějaké štěstí a má to hodně souvislost se statusem a podobně. Proč je to tak hnaný dopředu, když si vezmu lepší auta lepší, lepší mobily, lepší počítače, pro hodně lidí to může být svým způsobem i cíl. Ale myslím si, že, aby to byl cíle, je právě jako špatně. Na druhou stranu nemyslím si, že technologický pokrok je špatně, akorát musí být směřovaný na to, co lidi, tak jak jsme předtím mluvili o tom, že by to mělo směřovat k nějaké kvalitě života, nejenom současných generací, ale i budoucích generací. Tím pádem kdybychom tady dneska všechno úplně zdevastovali, tak to asi tady další generace nebudou mít úplně supr. Ale třeba já, kdyby nebyla moderní medicína, tak bych tady třeba dneska nebyl, takže by se mi asi těžko říkalo, že technologický pokrok je špatně.

T: Jaký máš k němu postoje, když ne teda špatně...tak?

R: Já si myslím, že technologie, stejně jako když byla sekerka u pračlověka, která mu umožnila víc věcí udělat, tak si myslím, že technologie je nějaký nástroj, ale ten nástroj, ale ten nástroj může být dost nebezpečně využíván a využitelnější, když člověk veme samopal a vynalezne si samopal, tak to pak může být dost špatně, na druhou stranu u medicíny zachrání život a já bych se hodně bál toho říct, že všechno je špatně a že všechno je dobře, to se nedá, je to nějaký nástroj, který se může používat buďto špatně nebo dobře.

12) Které technologie považujete za nejškodlivější a proč?

R: Pro životní prostředí nebo obecně?

T: No obecně i pro životní prostředí.

R: Já myslím, že velice špatná cesta vývoje technologií obecně je zbrojení a to myslím jako, že je kapitola sama o sobě, která jednak má nějaký dopad na životní prostředí a jednak si myslím, že je to věc, která lidstvu nějak zvlášť nepomáhá, když jsme na té obecné rovině. Druhá věc u hodně technologií, si myslím, že dneska mají závažný dopady, negativní. To není tak, že by ty technologie jako takový byly škodlivý, ale škodlivý je jejich použití, viz ta doprava. Doprava věcí a komodit je myslím obrovský problém, který se dneska vůbec neřeší, vůbec se netematizuje, vůbec se neřeší, co s tím a není to tou technologií, není to tím, že umíme postavit velkou loď, ale je to tím, jak se to používá a že se prostě převáží, například kytky sem lítaj z afriky, aby se tady prodávali.

T: A co je na tom problému nejhorší z toho technologického hlediska?

R: No z technologického hlediska to má obrovský externality, ať už bereme emise skleníkových plynů, ať už veme to, že se kvůli tomu musí těžít ropa, zpracovávat ropa, potřebuje to obrovskou infrastrukturu.

T: Takže to není jedna technologie, která obsahuje soubor všech možných.

R: Je to spíš použití a přístup k použití nějaké sady technologií. Když mám říct konkrétně nějaké technologie, které vysloveně hodně škodí životnímu prostředí, tak to bych asi musel být expert na ty technologie, abych věděl, který všechny externality který technologie maj. Samozřejmě když teď řeknu, uhelné elektrárny, nebo když řeknu povrchové doly, ale to taky není moc technologie, to je spíš, co se s tou technologií dělá. No jakoby srovnávání, abych vyloženě řekl, které jsou nejhorší...ostatně to jsme teď řešili v jiné mezislovce, kde nějaký člověk chtěl udělat srovnání zemí podle toho jak závažný je porušování lidských práv a jakoby srovnávat mezi sebou různé porušování lidských práv je velice složitá věc, podobně srovnávat různý poškození životního prostředí nebo přírody je pro mě taky hodně složitý, ale samozřejmě, že některý jsou závažnější než jiný.

T: Můžeš třeba vyjmenovat nějaký nejzávažnější. Mě nejde o to říct tohle a tohle je nejhorší, ale mě jde o to říct třeba takový soubor technologií, který tam určitě podle tebe budou patřit. Samozřejmě, že jich může být víc a že tam neobsáhneš všechno.

R: Když to vezmu, tak jsou to věci, které přispívají k tomu a vyžadují to, aby byl takhle intenzivní celosvětový obchod. Myslím si, že hodně těch věcí se dá dělat víc lokálně. A i když to není úplně technologie, tak si myslím, že je to důležitý. Druhá věc je samozřejmě věci, který ovlivňují stav životního prostředí globálně. A ať již to budou produkce skleníkových plynů podobně, když tomu zase nerozumím jako expert, abych mohl říct, že to takhle je, ale věřím klimatickému panelu, který říká, s nejlepšími dostupnými znalostmi, co oni mají, říkají, že globální oteplování bude vážnej problém a pak samozřejmě těch věcí je spousta, jsou nějaké chemikálie persistentní... životnímu prostředí, který jsou hrozně špatný, freony a jiný takový látky, které poškozují, to jsou všechno věci z globálního hlediska, ale těch věcí je spousta a ještě jich může spousta být.

13) Já se zeptám které ty technologie považuješ naopak za šetrný?

R: Já si zase myslím, že to závisí na tom jejich použití, jak jsme mluvili o tom udržitelným rozvoji a co by to mělo znamenat, jako soubor nějakých věcí, tak ty technologie jsou tam jedna z částí. Když si vezmu třeba bioapliva, které byly dlouho považované za něco, co by mohlo pomoci, zbavit se závislosti na fosilních palivech, tak se ukázalo, že když se rozjedou v takovémhle masivní formátu, že se dováží z rozvojových zemí, kde často to znamená velkou devastaci tamního životního prostředí, tak jsou vlastně špatně. Ale jako takový by biopaliva nemusely být špatně, kdyby se udělaly nějak na místní úrovni a byly by nějakým malým doplňkem. To je ale zase to, že myslím, že je to o použití. Jestli si myslím, že nějaký jsou šetrný k životnímu prostředí.

T: Já se zeptám víc konkrétně, co třeba alternativní zdroje energie? Větrné elektrárny, solární panely, jestli si myslíš, že zmírňují dopady tím, že místo nich by se jinak používaly normální neobnovitelné zdroje?

R: Podle mě jsou vždycky nějaké klady a vždycky nějaká negativa, klad toho je, že nás to zbaví závislosti na fosilních palivech, nebude to mít žádný emise. Myslím, že to zmírní, ale na druhou stranu to taky poškodí životní prostředí tím, že někomu taky stojí ten stožár s větrníkem vedle baráku, což životní prostředí může poškodit, na druhou stranu stejně tak i u solárních panelů si myslím, že je velký rozdíl mezi tím, když se dávají na pole a když se dávají na střechy. Když to budeme dávat na střechy, tak je to menší poškození životního prostředí, než když se dávají na pole. A vždycky je to o kombinaci, o aplikace a použití. Ale nechci to úplně relativizovat, že všechny technologie jsou stejné, myslím, že nějaké technologie jsou obecně škodlivější, to by ale asi bylo na delší debatu.

14) Myslíš si, že řešení environmentálních problémů spočívá v používání alternativních technologií?

R: Zase alternativní technologie nebo alternativní zdroje?

T: Alternativní technologie.

R: No kdyby to byly jen technologie tak si myslím, že to nepomůže. Jak jsme mluvili o tom vztahu ekonomické úrovně a podobně.

T: A po té technické stránce myslíš si, že by technologie něco změnily?

R: Já myslím, že součástí toto řešení musí být změna technologií, vylepšování technologií, na druhou stranu rozhodně si nemyslím, že jenom to, že by se změnily technologie, to vyřeší ty problémy. Jak jsme o tom mluvily, ty problémy jsou o tom, co chtějí lidé, co lidi vnímají a jak se lidi chovají.

15) Jakou roli by měli mít ve společnosti experti?

R: Experti by podle mě měli mít ve společnosti takovou roli, že poskytují společnosti, ať už je to kdokoliv, podklady pro rozhodování a zároveň by podle mě měli otevírat nějaký oblasti tématický, který jsou podle nich důležitý.

T: A je to tak v současnosti?

R: Často to tak asi je a často to tak asi není.

T: Dobře někdy to tak je, někdy ne. K tomuto se ještě zeptám, jakou podobu by teda mělo mít expertní získávání poznatků?

R: Zase hodně záleží na tom, jaké expertní poznatky se získávají. To jsme u teorie vědy. Já myslím, že věda je velká součást tohoto. Na druhou stranu expert pro mě neznamená, pro mě osobně, nutně vědec. Expert může být i na, když to vezmu hodně hodně extrémně, tak může být expert na spravování kola a taky do toho nezapadá, nezapadá do definice, že by měl poskytovat nějaký, no poskytuje nějaké ne podklady pro rozhodování, tady ten expert může pomoci něco fakt docílit. Takže jsou experti i takovýhle.

T: Já se na to ptám proto, jestli jsi vlastně spokojený s tím, jak je to teď nastavený, vlastně expert je dneska vědcem v nějaké státní instituci, jako tahle podoba je pro tebe přijatelná nebo ne? V závislosti na

tom, že jsi řekl, že expert je pojem, který zahrnuje mnohem víc věcí a není to právě jen tenhle ten zaměstnanec.

R: Já si myslím, že hlavní je, v čem je ta věda dobrá. Je to to, že se snaží, a nějak metodicky se snaží, o to, aby docházela k nějakým závěrům, aspoň co já vnímám vědu, že je jako pozitivní, že je to nějaký systém, který by měl umožnit lidem strukturně debatovat o problémech a docházet k nějakým závěrům. Že ta věda často funguje jinak, že se hodně kouká na to, kolik se kde vypublikuje bodů, to je druhá věc. Na druhou stranu si myslím, že ta věda má hodně důležité opodstatněné místo v expertním vědění, na druhou stranu si nemyslím, že by to vyčerpávalo a myslím si, že jsou i jiné způsoby, jak se k tomu expertnímu vzdělání dostat. Pro mě je expert například i někdo, kdo, když to může znít hodně divně, tak třeba když se o někom řekne, že je moudrý, to neznamená, že je inteligentní ani, že toho ví, nebo hodně ví, ale není to jeden z průvodních jevů, ale je to člověk, o kterém si ostatní myslí, že jeho slovo a názor na věc má nějakou váhu. To je jakoby taky takovej částečně expert. Ale nevím jak tahle moudrost vzniká, to bych nedokázal říct...

T: To se ani ptát nebudu.

16) Jakou roli by podle tebe měli hrát environmentální organizace ve společnosti? A jakou roli bys jim přál?

R: Těch organizací je potřeba celá řada, celá řada různých druhů, to se nedá podle mě říct, nedá se říkat, že nějaká organizace má vypadat takhle a když takhle nevypadá tak je to špatně. Podle mě by to měl být hlavně prostor pro lidi, aby mohli vstupovat do nějaké veřejné debaty o čem si myslí, že je důležité mluvit. A velká první kategorie environmentálních organizací jsou lidi, kteří se snaží ovlivnit, co se děje kolem nich, ať už je to hodně lokální nebo to je miň lokální, který se zabýváví třeba jedním konkrétním tématem. Pak jsou, další velká kategorie environmentálních organizací jsou ochránáři přírody, kteří rozumí tomu, jak příroda funguje v takovém to smyslu a snaží se chránit nějaké ekosystémy a ekosystémové služby případně konkrétní druhy a podobně. A pak jsou alespoň pro mě, když to takhle na rychlo rozdělují jakoby třetí oblast ekologických organizací, které se snaží více profesionalizovat a více vstupovat do expertních debat a do politických rozhodování a snaží se spíš působit na změnu systému toho, jak funguje společnost, jak jsme mluvili o tom, že je nějakým způsobem potřeba nastavit to jinak, tak oni se snaží dělat tohle a používají k tomu širokou škálu metod od toho, že buďto jsou, se snaží otevírat tu debatu, snaží se být hodně kontroverzní nebo se snaží spíš přicházet s řešeními, které jsou pozitivní a jsou konkrétní návrhy na řešení jako partikulárních věcí.

T: Takhle to vnímáš, že by to tak mělo být?

R: Takhle to je a myslím si, jak jsem říkal na začátku, že by to mělo bejt, tak si myslím, že by to mělo umožňovat lidem zapojit se do věcí, které jsou pro mě v oblasti životního prostředí důležité a když jsem tady popsal tyhle tři kategorie tak si myslím, že tohle to by celkem dobře mohlo umožňovat lidem s různými zájmy, aby se zapojily do toho, kde zrovna oni vidí to, že je to důležitý se zapojit.

17) A plní to ty organizace v současnosti? Že umožňují se těm lidem zapojovat?

R: No ty organizace jsou ty lidi.

T: A nebo jsou tu nějaké překážky? Problémy?

T: No ty organizace jsou ty lidi, často, takže to plní, na druhou stranu asi problém českého neziskového sektoru a občanské společnosti spíš je ten, že to neumíme ještě dost dobře. A ani, já si myslím, to nikdy nebudeme umět dost dobře a samozřejmě mohlo by to fungovat daleko líp s tím, že lidi budou aktivní v tom, co se děje kolem nich, budou se snažit aktivně vstupovat, na druhou stranu budou znát nějaké omezení a nebudou si myslet, že oni jsou ti jediní, kdo mají pravdu a návod úplně na všechno. Jestli to plní nebo neplní, myslím si, že jsou tam mezery, že by se to dalo zlepšit, na druhou stranu ty organizace nevnímám jako někoho, kdo někde sedí a řekne jsme organizace a čekám až to naplníme nebo nenaplníme. To jsou hodně ty lidi, pro mě.

T: Dobře, takže to je vlastně jako místo, kde ty lidi můžou defakto naplňovat tu roli? Jestli to chápu dobře?

T: Kde můžou naplňovat ..no kde se můžou zapojovat do toho, nebo můžou přispívat do společenské debaty o věcech, které jsou podle mě důležité a ovlivňovat vlastní dění společnosti. A proč vlastně jsou ty organizace důležitý, aby to nedělal každý sám za sebe, ale aby se měli možnost lidi, co maj podobný zájmy nějak spojit a dělat to spolu.

18) Jak funguje organizace hnutí duha?

R: Ve smyslu každodenního fungování nebo spíš jako principiálně v tom rozlišení, jak jsem říkal o organizacích?

T: Můžeš začít tímhle tím a potom celkově. Představ mi prostě Hnutí Duha.

R: Jak jsem zmiňoval, proč jsem do Duhy šel, tak si myslím, že Hnutí Duha je právě organizací, která se snaží o změnu systému k tomu aby právě lidi začali, snaží se ukázat lidem, že ke kvalitě života se dá

přístupovat i jinak, než jenom přes ty věci, o kterých jsme už mluvili. A snaží se to dělat formou takovou, že na konkrétních, na relativně konkrétních vymezených oblastech se snaží dojít k systémové změně a věnuje tomu celkem, snaží se vstoupit do těch expertnějších debat a do politického rozhodování a to je ta profesionálnější část Hnutí Duha. Hnutí Duha má ještě místní organizace, kde je to zase víc ta první skupina neziskovek, si myslím. To jsou ty lidi, který se spojují kvůli konkrétním věcem v jejich okolí, co je trápí. Takže to je takové hodně obecné zařazení a myslím, si že aspoň na české scéně Hnutí Duha je jakoby jedna z organizací, které se snaží přicházet s pozitivními systémovými změnami, nejenom v jedné konkrétní oblasti, ale má celkem širokou škálu zaměření. A to se mi na Duze líbilo, když jsem se rozhodoval, kam jít. A co do organizace tak proto, že Duha už je celkem velká a rozrostla se, vlastně v rámci Duhy funguje několik programů tématických, které se zaměřují na nějaké svoje programové záležitosti. Je snaha trochu omezit to, čemu se Duha věnuje, aby to nebyla tak široká škála věcí. Protože se ukazuje, že není možný dělat úplně všechno, co si myslíme, že je důležitý. Máme nějaký seznam věcí, který si myslíme, že jsou důležité, na druhé straně musíme vybírat témata podle nějakého, no podle periodizace, kterým se budeme věnovat, protože těch kapacit je omezeně a často, já to vidím úplně na sobě, že když se člověk věnuje pěti věcem, tak neudělá ani jednu. Takže to je jakoby jeden trend a taky to, o co se snažíme dlouhodobě, o co se Duha snaží, je nacházet možný synergie a propojení mezi těma programama, aby například si vezmu téma lokalizace a větší lokálnost ekonomiky, tak ta se týká jak dopravy, tak zemědělství, tak energie a tím pádem je nutné, ty věci formulovat v nějakém širším kontextu a právě jak jsem zmiňoval pomocí nějakých systémových změn dojít k nějaké společenské shodě.

T: A co je třeba hlavním cílem?

R: Hlavním cílem je prosadit, aspoň jak to vnímám já, nebudu úplně citovat vizi a misi, protože by to nebyl úplně můj názor, jak to vidím já, tak podle mě je to zajistit vyšší kvalitu života a lepší životní prostředí, který s tím souvisí s tou kvalitou života, jak pro současnou tak pro budoucí generaci, tak to je podle mě takový, o co by se asi Duha snaží.

19) Co se týká činnosti organizace, jaké aktivity používáte, jaké aktivity při manifestování a dosahování požadavků používáte?

No jak jsem říkal, že je potřeba soustředit se na konkrétnější témata, hlavní, ne zase jedinou, ale hlavním způsobem práce pro Duhu je vedení kampaní. Vedení kampaní znamená, že si stanovíme nějaký téma, který se snažíme změnit, ovlivnit, případně si myslíme, že by se s ním mělo něco dělat, je potřeba vymyslet, určit, co je naším cílem a pak najít kroky, které k tomu cíli povedou. Jak tu kampaň vést, to se liší případ od případu, například na věci, na které pracuji je celoevropská kampaň za reformu evropské investiční (justiční?) banky, což je těleso, o kterém slyšel málokterý politik v Čechách a neví, jak to funguje. Tak za to vést nějakou veřejnou kampaň, kde by se mohla v široké míře zapojit veřejnost, by nemuselo být úplně snadné a nemuselo by to mít ani nějaký dopad. My se snažíme o popularizaci toho tématu. Snažíme se o tom říkat odbornější veřejnosti – rozvojovým nevládkám, mladým lidem, co se zajímají o rozvojové témata, o situaci zemí mimo EU, tak o tom nějak poutavějším způsobem povídat a seznamovat je s tím problémem, na druhou stranu tam asi hlavní způsob práce je debata a zapojování se do politický debaty na evropský úrovni a převádění ty evropský debaty do českého prostředí, protože tady se o tom žádná debata nevede. Nastartování nějaké debaty tady o tom. Takže to je to, co v té celoevropské kampani dělá Duha, na druhou stranu když si vezmu kampaň, která teď běží za zastavení tendrů v českých lesích, který věříme, že by značným způsobem přispěly k privatizaci lesů a více méně by zarazily možnost přizpůsobení lesního hospodaření přírodě blízkému hospodaření, tak tam je daleko větší potenciál zapojit veřejnost do těch kampaní a tím pádem, to běží daleko víc po lince, že v té kampani se využívá nebo vlastně mobilizuje veřejnost, která o to má zájem.

T: Dobře já bych se zeptala na ty konkrétní aktivity, které využíváte, tím mám na mysli, jestli využíváte protesty, přímé akce, blokády, demonstrace, petice a nebo využíváte taky institucionálních postupy – lobování, konzultace o legislativních návrzích, výzkumy a následné psaní zpráv, navštěvování veřejných shromáždění? Těch aktivit je velké moře, tak jestli..

R: No z toho všeho, co jsem slyšel, tak Duha používá úplně všechno. Zase záleží na tom, protože dneska v Duze pracuje, tuším, pohybuje se to kolem 40 lidí. A tam ta škála toho, co se všechno dělá je hodně široká. Hodně z té práce je ta institucionální práce, tj. nějaké připomínkování, sepisování návrhů a vůbec, i když to je až potom, co mi si stanovíme, co vlastně chceme. Není to zase dobrý jen připomínkovat, aniž by se věděl nějaký cíl. Na druhou stranu jsou tam hodně veřejný akce, osvětová činnost, vysvětlování proč něco je problém a proč by to lidem nemělo být jedno a pak působit na politiky ať už to je pomocí demonstrací, pomocí nějakých petičních akcí, ať už je to pomocí blokády, který teď kon nějakou dobu neprobíhaly, ale Duha byla součástí minimálně dvou, nebo tří neznámějších blokády, co tady v ČR byly. A nemyslím si, že by to v dnešní době nebylo možný, aby se do toho Duha zase zapřela. Asi bysme se pro to rozhodli, kdyby jsme shledali, že je to v současné době nejlepší prostředek, jak se dostat k tomu, co chceme.

20) A které aktivity o kterých jsem se teď bavily upřednostňuješ? Které považuješ za účinnější?

R: Zase myslím, že je to případ od případu, já bych radši, aby když někam přijdeme tak v rámci věcně debaty si to vyřikáme a oni seznají to, že to, co si myslíme my, je dobře, jako pokud by to bylo dobře. To myslím, že je nejlepší, že to zaberou nejmenší času, nemusí se lidi tahat nikam na ulici a kdyby to takhle všechno fungovalo, tak by to bylo úplně supr. Na druhou stranu to takhle úplně vždycky nefunguje a pokud to zajde až tak daleko, že si myslíme, nebo, že si Duha myslí, že tam jsou fakt tak už zakopaný pozice a jsou za tím takový jakoby jiný zájmy, nebo, že to fakt nejde ovlivnit jinak, tak si myslím, že nejlepší varianta je ukázat, politikům zvlášť, že o tom lidé mají fakt jiný názor a že to není tak, že by to nikoho nezajímalo. A pak nějaké akce ať už je to zaslání dopisů, nebo demonstrace je naprosto namístě, nebo pak už blokáda je ta nejzasší varianta pro mě. Ale demonstrace často může být z organizačního hlediska větší sranda než organizace posílání dopisů, ale pokud jsem zaměstnanec, tak bych měl vždycky zvažovat, co je neefektivnější cesta dostat se k tomu, kam se chci dostat.

21) Jaké vztahy preferujete uvnitř organizace? Spíše profesionální loajalitu nebo kamarádské semknutí jako v komunitě? Jak by to mělo vypadat, jaký to tam máte?

No máme to, myslím, že je to hodně na kamarádské bázi. Na druhou stranu je to na profesionální bázi. No já si myslím, že pro mě kamarádství a profesionalita nejsou dvě rozdílné věci, myslím si, že pokud organizace má 40 lidí, tak není možná fungovat tam bez nějakých větších investic do fungování té instituce. Pokud je neziskovka s pěti lidma, který se navíc ještě znaj, zakládali to spolu, tak to jde. Pokud je tam 40 lidí, ty lidi se postupně měňej, tak je potřeba nějak dobře plánovat, dobře vykazovat, kdo co vlastně dělá, aby v tom byl pořádek a z tohlehle pohledu si myslím, že je důležité, aby to bylo profesionální. Na druhou stranu to vůbec nebrání tomu, aby to bylo na nějaké kamarádské bázi. Pro mě je tahle osobní rovina hodně důležitá, mě třeba pokud by mě to tam osobně jaksi nesaturovalo, tak tam nemám asi potřebu dělat. Důraz na procesy uvnitř je hodně velký, když bych vypočítal čas, který strávím na poradách, tak je to hodně. Ale nemyslím si, že by to bylo na škodu tomu, co děláme. Když si třeba vezmu, že máme každý měsíc poradů, kde každý program prezentuje, v kostce to, co dělá, co jsou aktuální věci. I když se to zdá jako zbytečná ztráta času, tak kdyby se to nedělalo, tak já úplně ztratím vazbu na ostatní části té organizace. Víc to tak drží při sobě, jinak by se to mohlo rozpadnout na jednotlivé programy a tím pádem ta část, kterou musím věnovat v rámci svého pracovního času fungování organizace a ne přímo konkrétní práci, je třeba vyšší než kdyby to byla neziskovka, která má tři lidi. Na druhou stranu myslím si, že, aby to dlouhodobě fungovalo, tak je to potřeba. Jakoby obecně je to dobrý a pro mě je to trochu obtížné, protože jsem napůl úvazku a jsem vlastně ve dvou organizacích, takže tam ten nával je celkem velkej, ale to jsem specifický v tomhleto.

22) V souvislosti s tímto, jak by podle vás měla vypadat environmentální organizace?

R: To zase, jak jsem na začátku rozdělával sám pro sebe ty tři různé, tak to zase záleží na tom, když je velká organizace, která má cíl věnovat se dlouhodoběji více tématům, tak si myslím, že je nezbytně nutné, aby tam v uvozovkách aniž bych to vnímal hanlivě, byly profesionální prvky v tom, že si tam každý den nebude každý dělat úplně co ho napadne, bude tam nějaké společné plánování. Budou si nějak sledovat, jestli ta organizace dělá to, co má. Což si myslím, že je hodně často problém říct si to, o co se snažíme, jestli dopadá nebo nedopadá. Často když se přijme nějaký zákon, tak vůbec nemusí znamenat, že to pomůže tomu, o co se snažíme a nebo naopak to, že se nepřijme, nemusí znamenat, že to vůbec nikomu nepomohlo. Musí se nějak sledovat, co se dělá, jestli to má nějaké výsledky a podobně, to je pro ty velké organizace, které se dlouhodobě snaží o víc témat.

U jiných typů může být zase lepší, že je to hodně spontánní, například tady z toho parku chtějí vykácet stromy a chtějí z toho udělat sídlištní hřiště jenom tak, tady je naprosto jasný, že je to spíš o tom, že se ti lidi sejdou jsou našťvaný, tak vynaleznou petici a je to hodně spontánní. Tam kdyby jim to organizovaly nějaké programy, jak to plánovat, jak vykazovat něco, tak to asi všechny znechutí. Částečně je to tím, jestli jsou tam zaměstnanci nebo nejsou zaměstnanci a nejenom, spíš je to podle velikostí a nějaké dlouhodobější vizí.

T: A ideální envi organizace by měla vypadat jak?...to záleží podle druhu?

R: Ano. Hlavně by to mělo vyhovovat těm lidem, co v tom dělají a mělo by to sloužit tomu účelu, protože já si nedovedu představit, že by žádné takové procesy nefungovaly, protože pak jako já si nedovedu představit, že by žádný takový procesy v Duze nefungovaly, protože pak by to byla úplně jiná organizace, která by hodně věci dělala úplně jinak. A nedokážu si moc představit, že by to fungovalo dlouhodobě, protože časem by se to rozpadlo, na druhou stranu nedokážu si představit, že by věci, co fungují u nás fungovaly pro sdružení, které se stará o tady ten problém našeho parku.

23) Jaké vztahy máte s jinými nevládními organizacemi?

R: Aspoň z toho, co já vím, tak já spolupracuji hlavně na mezinárodní úrovni a tam ty vztahy jsou v rámci koalice CEE bank watch network, jsou velice dobré, protože to je pevná koalice plánuje se společná evropská kampaň, kterou by nemělo cenu dělat v každé zemi zvlášť. Snažíme se kvůli těm tématům, na kterých pracuji spolupracovat s neziskovkami, který se věnujou výstavbě dopravní infrastruktury v Čechách, tam ta spolupráce si myslím, že je taky velice věcná a dobrá. A my se zase snažíme přenést to na tu evropskou úroveň z české úrovně. My se vlastně snažíme sloužit trochu jako podpora těm ostatním, který tam pracují často i intenzivně, tedy v Čechách a snažit se to přenášet. A potom poslední oblast se kterou mám zkušenost je spolupráce s rozvojovými nevládkami a tam se jim čistě snažíme představit jaký dopad mají jejich aktivity evropské investiční banky na rozvoj zemí, kde ta banka působí a jaký potenciál v případě jaký implikace by měly ty změny, jak ta banka funguje pro nějaké rozvojové aktivity. A tam je spíš, no kromě toho, že zatím ta spolupráce velká není, protože to jsou hodně jiná témata a my se snažíme tohleto nějak překlenuj, protože máme hodně společných prvků.

T: Takže spolupracujete hodně s jinými organizacemi?

R: Jo a myslím si, že na každý kampani je takový trend, že ty neziskové organizace a nejenom Duha, že je tendence se více shlukovat na nějaký konkrétní témata.

24) Měli by environmentální organizace spolupracovat s politickými stranami? Nakolik, popřípadě s kterými? Obecně a s kterými třeba spolupracujete.

R: A můžu se zeptat, co to znamená spolupracovat s politickou stranou?

T: No to se mě teda ještě nikdo nezeptal... prostě spolupracovat s nějakou politickou stranou na nějakém tématu...

R: Já si myslím, jak jsme mluvily o té politice,no.....

T: Tak jestli by měli jít proti politickým stranám, jestli by měli být postavený proti nebo jestli by měli spolupracovat.

R: Já myslím, že ta debata by měla být věcná. Ideálně by to mělo být tak, že zástupci politických strany jsou ti, co by měli být ti, co o věcech rozhodnou, protože to jsou volení zástupci a v demokracii by tyhle ty lidi měli rozhodovat v konzultaci se širokou veřejností. Nemělo by to být jen, že oni sami rozhodují, jak já si to představuju, ale mělo by to být, že oni vlastně facilitují a jsou zástupci těch lidí, kteří to musí rozhodnout. V tomhleto smyslu ekologické neziskovky jsou reprezentací těch lidí, kteří, jak jsme o tom mluvily, se snaží ovlivnit něco, co se týká životního prostředí ve společenské debatě. A tím pádem si myslím, že rozhodně by tam měl být intenzivní dialog. Mezi těma dvěma stranami, mezi těma lidma, co se o to zajímají a kvůli tomu se sdružují a mezi těma lidmi, co o těch věcech rozhodují. A dokážu si představit situace, kdy je dobře, že spolu spolupracují, protože mají společný cíle, dokážu si představit velice hodně situací, kdy jakoby se musí proti těm lidem nebo proti, musí se vést tvrdá kampaň za to, aby se těm lidem ukázalo, co je důležitý. A bohužel v současný politice ten aktuální stav je podle mě hodně nedokonalej, do toho ideálu je to daleko, tak často to není jen o věcný debatě, ale často je to o nějakých jiných zájmech, než jenom o věcný debatě a věcných argumentech. A myslím si, že tam by měli aspoň ty profesionální ekologický neziskovky se snažit, aby vedlejší produkt toho, že oni se snaží něčeho dosáhnout, bylo i to že se ta společnost naučí o těch tématech bavit, že se naučí vést diskuzi.

T: Já se chtěla zeptat v tom směru jestli si myslíš, že je dobře aby spolupracovali na nějakých těch tématech...

R: No jak jsem říkal, ideální by bylo to, kdyby ty lidi spolu spolupracovali, což neznamená, že musejí mít společné názory.

T: Právě budete s nima spolupracovat proto, abyste jim nějaké názory třeba předaly...nebo vést dilog.

R: No dialog určitě, spolupráce to je ale něco, že mají lidi společný cíl a snaží se toho společně dosáhnout. Tam myslím, že se může stát, že nějaká strana má stejný cíl a snaží se prosadit stejnou věc jako nějaká ekologická organizace a tím pádem je úplně přirozené, že ty dvě entity spolu budou spolupracovat. Spolupráci nevidím jako dialog, dialog podle mne není spolupráce.

T: Tak díky dialogu pak může vzniknout to, že ty strany...(budou spolupracovat)

R: Ano to může být a díky dialogu může naopak vzniknout to, že to budou názorový odpůrci a pak je vedle těch ekologických organizací a to je vždycky, aby nastavoval nějaký zrcadlo společnosti.

T: A teď se zeptám nakolik spolupracovat s politickými stranami?

R: Natolik nakolik mají společný cíle.

T: A s kterými stranami? S kterými by měly v ideálnějším případě a s kterými Duha spolupracuje?

R: Já zase budu mluvit ze své zkušenosti, protože za Duhu nevím, nebo bych říkal možná ne úplně aktuální stav. Z naší zkušenosti, aspoň my jsme se hodně, já jsem byl teďko v komunikaci hlavně ne s politikami, ale s úředníky na ministerstvu financí, z té investiční banky a potom s europoslancema a tam ta moje zkušenost byla taková, že různí lidé a nezáleží třeba zas tak moc na stranách, jsou víc otevření spolupráci. Ta spolupráce, co já jsem zažil, tak spočívala hlavně v tom, že my jsme byli schopní předložit těm politikům i nějaké argumenty, než které oni dostali v jiných podkladech. Oni často

rozhodovali o věcech, o kterých neměli třeba detailní znalost, a my jsme jim byli schopní poskytnout i argumenty z jiné strany a to ale nevnímám jako hlavní význam spolupráce, sám za sebe, to je spíš nějaké informování. Já jsem vlastně takovou tu úplně spolupráci s politickou stranou nezažil, ale to je možná tím, v jakých oblastech působím. S kým by měla a neměla, asi by si každá organizace měla vyjasnit jaký jsou její hodnoty, přes který nejde a pokud například ta strana by dělala něco, co je pro tu organizaci už nepřekonatelný a tím že by s nimi souhlasily a chtěly prosazovat nějakou konkrétní věc, tak si myslím, že by spolupracovat neměly, protože by mohly poškodit daleko víc, než by dosáhly vzájemnou spolupráci. Na druhou stranu, já si myslím, že ta organizace má sdružovat lidi, který se o něco snaží, jak jsme o tom mluvili, tak si myslím, že ty lidi by si to měli vyřešit sami pro sebe. Nedá se říct, který strany jo, a který strany ne. A zase za Duhu bych se to teď neodvážil říct, protože to musí vzejít z nějaké diskuze v rámci duhy.

T: Spolupracuje Duha v současnosti?"

R: Myslím si že jo. Myslím, že se hodně spolupracovalo se zelenejma, kteří byli přirozený partneři v hodně oblastech a jsme přesvědčen, že to nebyla jediná strana, respektive si myslím, že pak v těch stranách jsou i různý lidi, a říkám, víc se spolupracuje s konkrétníma lidma.

25) Řídíte se v osobním životě nějakými etickými zásadami? (např. vegetariánství, kupování domácích výrobků, preferováním výrobků s bio kvalitou, fair trade, omezení jízdy autem, omezení vlastní spotřeby)?

T: Takže jenom v souvislosti se životním prostředím?

R: Nejdřív tedy obecně jestli se řídíš nějakými etickými zásadami a pak ty environmentální.

R: No vezmu ty s životním prostředí, jinak by to bylo zase na dlouhé povídání. Snažím se preferovat biopotraviny. A místní potraviny, když už ne biopotraviny. A když biopotraviny, tak pokud možno místní. Jezdím na kole, což mě baví a myslím si, že je to taky prostředek, co by se měl podporovat víc. Snažím se nelítat, protože musím hodně cestovat, tak se snažím všude jezdit vlakem, když to jde. Vegetarián nejsem, ale maso nekupuji sám pro sebe, pokud není bio. Ale v restauracích jim nebo u někoho doma, co mi přinesou.

T: Snažíš se nějak omezovat vlastní spotřebu?

R: To určitě se snažím si říkat, jestli, to co konzumuji je pro mě důležitý a jestli si to dokážu odůvodnit, to už si tak říkám po pěti pivech, jestli si dám ještě jedno, jestli je to ještě nutný. ☺ (smích) Na druhou stranu se o to snažím, ne vždycky mi to úplně jde, jsou věci bez kterých bych se rozhodně obešel, ale vždycky to zvažuju, když si něco pořizuji. O co se ještě snažím v každodenním životě, je hodně ta doprava, maso a určitě recykluji i takový věci, co se vozí do sběrného dvora.

Přeješ si ještě něco dodat k celému rozhovoru? Něco doplnit?

R: Už ne.

Respondent č. 11

1) Jak jste se dostal/la do hnutí duha?

Dostal jsem se sem na základě konkurzu, zhruba před 4 a něco lety.

T: Co vás k tomu motivovalo, že jste se přihlásil?

R: Já jsem se k tomu konkurzu dostal téměř čistou náhodou. Moje budoucí šéfová (nynější) hledala koordinátor/ku dobrovolníků tady do Brna, bylo to na částečný úvazek. Dostalo se to ke mně přes našeho skautského vedoucího. Ta první motivace byla asi taková, že mě docela zajímalo, mě překvapilo, že existují takovéhle práce na částečný úvazek. Spíš do té doby jsme absolvoval spousty různých brigád na měsíc, týden atd. takže jsem si říkal, že jako doplnění vysokoškolského studia by to bylo fajn. A rozhodně druhá věc byla, že mě to zajímalo tématicky, protože jsem v té době byl již dlouholetým dárce Greenpeace a sledoval jsem tuhle problematiku.

T: Já bych se zeptala, co vás vůbec motivovalo, jak jste se dostal k environmentální tématice? Proč jste se o tohle začal zajímat? Kde jsou nějaké motivy?

R: To jsem čekal. Ty motivy, já nevím, jestli se to dá nějak rozumově vysledovat, kde by mohly začít, ale první jak s rodiči tak s prarodiči jsem často jezdil do přírody už jako malý a bylo mi to hodně blízký. A potom od 10 let jsem byl členem skautského oddílu, který velice často jezdil někam pryč. Součástí té činnosti byly jakoby nějaké aktivity v přírodě a některý i docela drsný, člověk si šáhl na dno fyzických možností, učil se věci, jak přežít s minimem věcí v nějaké jako divočině, když to řeknu v uvozovkách. Tady u nás to asi úplně nefunguje. Od začátku mi to přišlo blízký a už vlastně na gymplu jsem přemýšlel, že bych v budoucnu něco takového rád dělal, ale jestli to byla nějaká představa přímo jako pracovníka, to asi jako ne, spíš jen tak něco aktivně dělat.

2) Vzpomínáte si co anebo kdo Vás konkrétně ovlivnil? Jestli existují události, autoři, spisovatelé, jestli jste četl něco podnětného, nebo to může být i nějaká osoba pro vás významná.

R: Tak určitě z osob blízkých myslím, že to mohla být babička, která měla a dodneška má takový jako environmentální citění, aniž by ona sama možná tak nazvala. Plus nevlastní děda, určitě taky, ten v podstatě to samý. S nima jsme často jezdil a vlastně ten jeho syn pak vedl ten skautský oddíl, takže přes něho jsem se dostal k těm skautům. Ve skautu nevím jestli nějaká konkrétní osoba by se dala vysledovat, spíš tak celkově.

T: A kromě těch skautů, jestli není nějaká knížka, autor?

R: Já si nejsem úplně jistej, konkrétní knížka asi úplně ne, konkrétní událost asi taky ne. Myslím si, že to byl velice dlouhodobý proces. A potom přišla náhoda, že jsem objevil ten inzerát a zkusil jsem to a dostal jsem se sem.

3) Z jakého důvodu je důležité chránit životní prostředí a přírodu?

R: To jsou zajímavý věci a mě vždycky zajímá, na co sám přijdu, protože nevím, vždycky se na tom člověk v každodenním životě zamýšlí a nemá v tom třeba úplně jasno. Já si myslím, že obecně by to mělo být tak, nebo proč to dělám já, nebo proč by se to mělo dělat?

T: Co si myslíte vy, proč by se to mělo dělat. Já se ptám na Vás.

R: To má asi dvě formy, já myslím, že se to úplně nepřekrývá. Proč by to měli dělat všichni lidi obecně a.

T: Já se ptám na váš názor, ale případně to můžete rozdělit.

R: Já si myslím, že vzhledem k tomu, že pracuji v organizaci, která se snaží přesvědčit lidi o tom, aby na nějakou ohleduplnost k přírodě, životnímu prostředí dbali a přemýšleli nad ní. Tak když to vztáhnu na sebe, tak určitě mi přijde strašně hloupý to tvrzení Kovářova kobyly chodí bosa atd. A když už kážeme vodu, tak bychom si jí měli držet sami. Pokud kážeme to, že pokud můžete, jeďte mhd, jeďte na kole, jděte pěšky, tak my bychom měli dělat to samý a ne si kupovat služební auta a jezdit do práce všichni autem. To mi přijde, že je velice důležitý, dělat to, co si myslím, že je správný, a zároveň říkat ostatním, že v tom musí být nějaká spojitost a musí to být, že věc, o které si myslím, že je správná, dělám jí sám. A co se týká, proč obecně bychom měli chránit životní prostředí a přírodu, tak to je docela složitá otázka, každopádně si myslím, že naše civilizace už dostoupila, co se týká nějakých počtů, kolik nás tady je na světě, myslím obecně všech lidí tak našich technologických schopností do stádia, kdy už prostě nevystačíme s tím, co jsme celých těch tisíce let, co jsme v době naší evoluce používali, stylu vykácet les, zasadit tam něco, až se tam neurodí, tak se posunout dál, vykácet opět další les. Prostě už je nás jakoby tolik a ty naše schopnosti nějakého ničení, nějakého upravování podle našeho obrazu už jsou velice sofistikovaný, že si myslím, že bychom se měli otočit zpátky a sledovat stopu té naší činnosti obecně a snažit se jí zmírnit, protože to prostě může být problém a obecně si myslím, že člověk nemá, nebo myslím si, že většina lidí není schopná najít nějaké životní štěstí v tom, že bude hromadit majetek, něco poškozovat, ničit, ať už třeba nevědomky, nebo nějak necíleně tím, že si budu pořád kupovat nové věci a tak dál. Podle mě se v tom žádné osobní štěstí najít nedá. A že je to hrozně nesmyslná cesta, která nás vede do pekla. S tím, že jsme rozhodně na té přírodě obecně, na té planetě atd mnohem víc závislí, než jsme ochotni si přiznat. V čemž si myslím, že je hlavní problém. Všichni mají představu, že ekonomika všechno vyřeší a když budeme mít dostatek peněz vyřešíme jakýkoli přírodní problém, katastrofu a myslím, že je to naprosto scestná představa, která se skutečností nemá nic společného. Že je to nějaká naše domyšlivost spíš.

4) Jaké environmentální problémy považujete za nejzávažnější? Co si myslíte, že je to nejhorší?

R: Já jsme teď absolvoval několik pohovorů, co jsme přijímali lidi semka a to je jedna z našich otázek a já sám na ní neumím odpovědět. Jestli to mají být konkrétní environmentální problémy?

T: Já jsem žádný váš pohovor neabsolvovala, jen shoda náhod. A ano.

R: Já si myslím, že jeden z těch velkých jsou klimatické změny, to vnímám jako velký problém. Co se týká celosvětově, tak podle mě jako hodně environmentální důsledky má obecně rozdělení výrobních prostředků a naprosto všeho. Ta nerovnoměrnost mezi bohatým severem a chudým jihem. Kdy ten bohatý sever žije na úkor toho jihu, velice často a zároveň ty negativní důsledky se velice často promítají na ten jih. A to si myslím, že má výrazný environmentální dopad, nejenom environmentální. Třetí problém celosvětový

T: Nemusí to být celosvětový, já se prostě ptám, co považujete za nejzávažnější a někdo může považovat i to lokální za nejzávažnější.

R: Jasně, já jsme právě nevěděl jak to pojmout, ty otázky tak z těch pohovorů i usuzuji. Já si myslím, že velký problém i třeba environmentální, se kterým já se snažím něco dělat, tak je totální přebujelost jakékoliv dopravy, ať už osob, nákladů, potravin, naprosto všeho po celé zeměkouli a to si myslím, že je problematické, navíc ta doprava je zdánlivě velice levná. A tak se dopravuje kde co odkudkoliv kamkoliv. My jíme rajčata ze Španělska, jablka z Polska a kiwi z Nového Zélandu a stojí to pár šupů všechny tyhle

věci a lidi si nedokážou představit, co se za tím schovává. Tady ta doprava obecně, jak v ČR tak celosvětově. Přebujelost a to, že je zdánlivě hodně levná a ta cena se převádí někam jinam. Asi tak.

5) Co nebo koho považujete za příčinu těch environmentálních problémů? Co je příčina, proč tu vznikají takové problémy? Proč ty lidi ničí to své životní prostředí?

R: Já myslím, že určitě to může být neznalost, neznalost věci do důsledku, co můžou do budoucna třeba způsobit. A když je to neznalost, tak nějaká setrvačnost zůstávat u těch řešení, u kterých víme, že nejsou zrovna dobrý. A určitě ještě, dalo by se to nazvat tou domýšlivostí. Myslím si, že ta představa, že všechno se dá vyřešit nějakým technologickým způsobem, je jenom otázka kolik to bude stát peněz, je v podstatě domýšlivost a neochota docenit v uvozovkách cenu čehokoliv jiného, co nejsou peníze, nedá se to v nich nějak vyjádřit. Neochota docenit hodnotu nějakých třeba dobrých sociálních vztahů v rodině, komunitě, státě, neochota cenit hodnotu přírodních systémů, ne na základě, jestli vytěžíš 30 tun zlata nebo 50, ale jestli se tam můžu někdy jít podívat na výlet, někdy to uvidět.

T: A nějakou konkrétní příčinu?

R: Podle mě je jich strašně moc, svět je strašně složitější a nedá se to úplně.

6) Jak by se měly tyto environmentální problémy řešit? Je řešení?

R: Je to škoda, ale zároveň nás to učí nějaké pokoře a snaze hledat řešení, ale prostě neexistuje žádné konkrétní řešení, který bychom zavedly, zatáhly bychom za nějakou páku a řekli fajn, utřeli si ruce a řekli tak máme to za sebou a všechno teďka bude dobrý. Óhavný takovýhle originální, jednoduchý, dejme tomu levný řešení stylu během dvou dnů to máme vyřešení prostě není. A myslím si že nikdy nebude, že je to komplex mnoha a mnoha dílčích věcí týkajících se jak toho, jak prostě přemýšlíme, tak toho, jak něco vyrábíme, v podstatě jakéhokoliv aspektu lidského života. Je potřeba na tom pracovat asi bohužel nějak pomalu dokud nepřijde nějaká totální katastrofa, tak to jinak než pomalu mravenčími krůčky na tom pracovat nejde. A až přijde ta katastrofa, tak to třeba dá za pravdu, ale já nevím sám, jestli můžu uvažovat nad tím, zda přijde za mého života nebo vůbec. Těžko říct, já nechci vidět konec světa nebo prorokovat ho, prorotže si myslím, že takových předpovědí bylo statisíce v lidské historii.

T: Na to se ani neptám, ale takže to řešení vidíte spíše v dílčích krocích, na individuální úrovni?

R: Já si myslím, že jak na úrovni individuálního života, nebo individuálního přemýšlení nad těma problémy, tak globální problémy nebo celostátní problémy stylu, jak vyrábíme energii, jak se rozhodneme vyrábět tu energii, jak se rozhodneme přepravovat, zajišťovat základní funkce, např. potraviny nebo tak. Takže to je velký soubor řešení a myslím si, že je dobrý na nich dělat ať už na své osobní rovině, tak zároveň dávat ostatním příklad a říkat jim, co je dobrý a co je špatný třeba. Jako z našeho pohledu třeba.

7) Co si myslíte o udržitelném rozvoji?

R: To je těžký. To je strašně dvousečný pojem. Nejhorší je podle mě, když se to podává za udržitelný růst. Což je totální nesmysl. Protože jakýkoli růst v naší současné situaci je prostě nesmysl. Ale udržitelný rozvoj je podle mě takový hloupý pojem, pod který se někdo, nějakí odborníci, státníci se pokusili pod to schovat třeba právě snahu o nějaká řešení a podle mě se to za tu dobu už jako vytratilo, už je z toho takové slovní spojení, který úplně nenapoví, co se za ním může schovávat nebo co tam je. Já ho nemám moc rád a nepoužívám ho moc rád, protože si myslím, že spousta lidí si pod tím nic nepředstaví. Dokážu si představit, že o tom ví, nějaká paní profesorka environmentálních studií nebo někdo takový, ale když řeknete někomu na ulici: žiješ udržitelně? Tak on řekne: co to jako znamená? To si myslím, že je základní problém tohoto pojmu.

8) Myslíte si, že ekonomický růst je nezbytný? Už jsme na to trochu narazili, teda na růst obecně.

R: Podle mě je to strašná hovadina. Že je to totální scestná představa toto, že můžeme růst do nekonečna. Já si myslím, že je to rozhodně nesmysl a bohužel je to tak, že na tu ekonomii, že na ty ekonomický hlediska zjednodušíme strašně moc problémů. Pokud mluvíme o povodních, tak se zeptáme, kolik ty povodně stály peněz, abychom se zbavili těch následků povodní a když se bavíme o klimatické změně, tak se bavíme především, kolik nás to bude stát, kolik nás to bude stát, když to nebudeme řešit, za jak dlouho, kolik ročně atd. Já si myslím, že ekonomický růst je nesmysl.

T: A myslíte si, že ekonomický růst je třeba viníkem těch environmentálních problémů?

R: Může být, určitě. Honba za ekonomickým růstem, já to vnímám svým způsobem jako náboženství. To, že ekonomický růst dokáže něco vyřešit je svým způsobem náboženství až na to, že nikdo z těch, kdo to hlásají, to není ochoten přiznat. Prostě tak jak ve středověku lidi věřili v Boha, tak dneska spousta ekonomů věří v to, že ekonomický růst nás zachrání, když růst poroste, když nějaká ekonomika poroste, tak to všechno pomůže. Ale to je scestná představa. A myslím si, že honba za tím ekonomickým růstem může stát za spoustou problémů, i environmentálních i jakýkoli jiných, sociálních atd.

T: Ale jak to chápu podle toho, co říkáte, asi není jediným viníkem?

R: no to ne.

T: Já jsem se na to ptala, protože ten ekonomický růst je dneska to, co ovládá politiku.

R: Ano to určitě, jsem to říkal.

9) Myslíte si, že k řešení environmentálních troufám si tvrdit společenských problémů, jak to vidím já, stačí současný trend implementování environmentálních požadavků do politik a průmyslu v rámci zavedených společenských struktur nebo se musí opravdu něco strukturálně změnit? Jestli stačí ty malé kroky, legislativní úpravy nebo ne?

R: Já osobně si myslím, že nestačí až na to, že je dost složitý to lidem vysvětlit. A že si myslím, že cíleně organizace, doufám že mě pak nebude pronásledovat náš pan ředitel nebo kdokoliv, ale že si myslím, že cíleně organizace typu Hnutí Duha, Greenpeace a dalších tuhle věc většinou lidem cíleně neříkají, protože si myslím, že by nastal docela problém. oni postupují schválně malými krůčky, aby hned od začátku nemusely říct natvrdo: je to totálně v háji, musíme to tady mít úplně jinak, čímž by si tu cestu úplně zavřely. Musí jít prostě pomalu, nějakým získáváním pozic, změnami myšlení těch lidí a obávám se, že prostě až tady postupně nastoupí generace dětí, které na základní škole mají ekologické výchovy a chodí do různých kroužků, kde organizace našeho typu je učí nějaké ohleduplnosti a tak dál, tak možná se tím může něco změnit. Takže každopádně, já teď nevím jak to bylo, jestli tady ta implementace nějakých politických kroků? Ne, já si myslím, že určitě ne. Že je to postupná cesta, ale ta změna musí být trochu hlubší. Myslím si, že ty postupné kroky mohou nás k té větší změně dovést a jinak to podle mě asi nejde. Nejde prostě říct hned na začátku tady 10 milionům lidí v ČR, zrušíme nevím co, zrušíme volný trh třeba, teď mě nenapadá, co všechno by bylo potřeba zrušit, co předělat, ale že k tomu samozřejmě dospějeme postupně a to i tím, že se budeme snažit ovlivňovat svým jednáním víc lidí. To znamená, že je to jako kompromis mezi tím, ovlivnit co nejvíce lidí a ovlivnit je nějak jako k lepší cestě, to teď teda zní hrozně spásitelsky, to nemám rád. Ale každopádně je potřeba nějaká hlubší změna.

10) Co si představíte při slově příroda? Nebo co pro vás příroda znamená?

R:

T: Když řeknu příroda, co se vám třeba první vybaví?

R: Mě se vybaví les, ale rozhodně to není všechno to, co by se do té přírody dalo vzít. A když to člověk, to slovo, nebo ten pojem, rozšíří, tak si za tím může představit prakticky úplně všechno, co ho obklopuje. Všechno z té přírody pochází, naprosto všechno, všechno, co jsme tady kdy vyrobili, použili, ať už to vypadá sebevíc technologičtěji, tak prostě to využívá nějakých v uvozovkách přírodních zdrojů a všechno se to snad postupně do té přírody vrátí. To je prostě nevyhnutelný koloběh. Samozřejmě něco po desítkách let, něco po stovkách, něco po tisících, po desetitisících let. Podle mě je to strašně široký pojem, který zároveň má v sobě jakoby trošku náboženskou úctu, aspoň pro mě. , že když někdo řekne něco s přírodou a teď to nemluví v takovém tom běžném tom, tak pro mě to je, pro mě to není ta věc, jakoby ty věci, které z té přírody pocházejí, že by jako byly příroda a hotovo, ale že to má nějaký hlubší smysl.

11) Jak nahlížíte na roli technologií ve společnosti?

R: jak to říct, zbytečně protěžovaná ta role technologií, i role technologií k řešení nějakých problémů, environmentálních i jakýchkoliv jiných. Ta role technologií je zbytečně nadhodnocovaná. To, že by nějaký náš problém, třeba vypouštění exhalací z uhelných elektráren vyřešilo to, že tady postavíme 150 tisíc větrných elektráren, jakožto technologické řešení, nebo snaha o to, je dvousečná zbraň a obrátí se proti nám, si myslím. Takže tak, ta role je nadhodnocována zbytečně ve většině aspektů.

T: Vnímáte to tedy tak, že ty technologie spíš nepomůžou?

R: Já si myslím, vidím to tak 50 na 50. myslím si, že zhruba 50% je nějaké řešení, když zůstaneme u environmentálních problémů je v použité technologii a že těch 50% zhruba jen tak pro představu je v hlavách lidí. V tom, jestli si doma musím fakt vytopit na 25 stupňů, nebo jestli tam mít 18 a chodit oblečený a to není otázka technologie, vůbec, to je otázka toho, jak nad tím člověk přemýšlí a na co je zvyklý a to je těch zbylých druhých 50%. Já to vidím tak napůl.

T: Je to tedy tím, jak je ta technologie využívána?

R: Paradoxně, ta role je nadhodnocovaná, tak je využíváme ty moderní technologie kupodivu velice málo, že nám to trvá, je to jako setrvačný vývoj i vzhledem k tomu, že víme, že energie je možné vyrábět jakkoliv jinak tak, pořád ty uhelné elektrárny, které existují 200let nebo kolik, tak pořád spalují uhlí, pořád na ně jedeme, přestože víme, že po technologické stránce je to doba téměř prehistorická. Jako, že nám hodně dlouho trvá než vlivem té setrvačnosti, než jsme schopní i na poli těch technologií změnit. Že to trvá.

12) Které technologie považujete za nejškodlivější a proč?

R: Mě napadá kacířský názor, u kterého bych se zasmál, že všechny, ale samozřejmě je to nesmysl. Já nevím, jak hluboko jít, jestli říct, že škodlivá technologie je jakýkoliv elektrospotřebič, když teda sám sedím u jedoucího počítače v tuhle chvíli a nebo jestli říct, že technologie škodlivá je uhelná elektrárna. Já se přiznám, že by ten seznam asi byl dlouhý a že bych tu otázku asi nechal být. A taky záleží na tom použití. Jakákoliv technologie může být užitečná, pokud ji využíváme nějakým způsobem ohleduplně. A to fakt jakákoliv a zároveň pokud je využíváme už neudržitelně, tak prostě může být škodlivá. Nevím jak jinak to říct.

T: takže nemáte žádného černého petra?

R: ne, ne žádný černý petr není, ten seznam je ale dlouhý.

13) Které technologie považujete za šetrné k životnímu prostředí, tedy ty které zmírní dopady na žp, či ho nadále nebudou poškozovat?

R: To bych určitě na něco přišel, to je jednoduší otázka. Myslím si, že šetrnější, nebo tak jak je vnímám pozitivněji, jsou jakékoliv technologie využívajících nějakých obnovitelných procesů a zdrojů z přírody. Vítr, slunce, biomasa, když se to nepřehne, se spoustou ale a omezení. Které se snaží využívat cíleně těch procesů tak, aby co nejméně poškozovaly svoje okolí. Ale má to všechno svoje ale. Ale myslím si, že obecně se dá říct, že tohle je dobrý. A určitě jistý druh technologií, který je, příklad těchto technologií, nevím jak jinak to popsat, je třeba jízdní kolo, které je svým způsobem technologický i docela nový vynález, ale zároveň, když to člověk srovná s jinými způsoby dopravy, je neuvěřitelně ohleduplné, šetrné, zároveň podporuje fyzickou aktivitu, což je dneska u člověka docela problém. To je v podstatě technologie, je to jednoduchá technologie, jejíž užívání v podstatě není složité. Pochopí ho téměř každý laik, pokud se jako malý dítě naučí jezdit na kole a je to technologie, která v podstatě trochu rozvíjí člověka v tom, že malinko zrychlí ten jeho pohyb, ale zároveň ho donutí k nějaké aktivitě. Nevím, jak to jinak popsat, jiný příklad mě v tuto chvíli nenapadá.

T: Že tedy to kolo představuje určitý druh technologie, který je mechanicky jednoduchá, ale zároveň poskytuje pro člověka, aby se rozvíjel, že není to druh technologie, který jenom něco ulehčí, ale klade také nároky na aktivitu.

R: Ano. To je asi pěkný popsání toho, dá se to nazvat technologií, která rozšiřuje ty možnosti člověka, ale zároveň, ale zároveň od něj vyžaduje nějakou aktivitu. A pokud možno hodně aktivity. Aby se do toho nějakým způsobem ponořil a nebylo to jen o tom, že prostě čeká až něco ta technologie za něj udělá.

14) Tkví řešení globální ekologické krize v „alternativních technologiích“ ?

R: Já už jsme to říkal, je to těch 50 na 50. Dobrá technologie je těch 50 % a dobré využití je těch 50 %.

15) Jakou roli by měli mít ve společnosti experti?

R: Tak to je zrovna věc, ve které nemám sám úplně jasno. Nevím, jestli na to odkážu odpovědět, protože na tohle hledám odpověď docela dlouhou dobu. A nikdy jsem nedošel k něčemu, co by mě uspokojilo. Zjištění, že bych měl jasno v tom, jestli máme mít vládu expertů, která za nás vyřeší všechno a řekne nám, co je správný a co je špatný. Tak to je jeden extrém, který se mi určitě nelíbí a zároveň na druhou stranu přebujelá demokracie typu všechno si rozhodneme my všichni většinou a menšina nemá možnost, jakoukoliv možnost do toho zasáhnout, i kdyby byla sebevíc vzdělaná, tak je taky opačný extrém. Já sám musím přiznat, že v tomhle fakt nemám jasno. Myslím, že experti nás už dovedli do pěkných šlamastik, ale zároveň nás ti experti zase ze spousty šlamastik dokázali vysekat a najít zase nějakou jinou cestu. Je to hrozně těžká otázka, nemám na ni odpověď, přemýšlím nad ní často.

T: Já se na to ptám, protože bych chtěla vědět, jakou si myslíte, že by mělo mít podobu to získávání expertních poznatků? A jestli má být doménou jenom těch expertů nebo někoho jiného, protože dneska je ten expert považovaný za člověka, který je zaměstnaný v státní instituci, má na to ten cejch, má na to ten certifikát nebo razítko. Ale člověk, který to nemá, tak, dejme tomu, může mít taky nějaké vědění, ale nemá na to to razítko a nazdar.

R: Je to paradoxní, protože vlastně nevím, jak jiný neziskovky, ale určitě hnutí duha se snaží tvářit, že jsme hromada expertů, kteří tomu strašně rozumí, protože je to in hrozně. Expertní vědění, si myslím, opět, stejně jako s tou technologií, je dneska spíš přeceňovaný. Je to paradox, přestože tady máme nějaké demokratické zřízení, kde by se teoreticky na té vládě nebo na nějakým zavádění poznatků mělo podílet spousta lidí, tak naopak přeceňujeme různé experty, kteří nám řeknou tohle je dobrý a všichni to poslechneme. Zase asi upřímně 50 na 50. Experti jsou potřeba, já si myslím, že vzdělaní lidé, kteří rozumí svému problému, své problematice, jsou rozhodně potřeba. Na druhou stranu by měla existovat možnost té zpětné kontroly. Expert řekne, tady je potřeba postavit dálnici a musí existovat nějaká možnost ukázat, že to třeba potřeba není. Ten člověk, který tohle řekne může být papírově expertem, může mít x titulů atd..

T: Co si tedy o tom myslíte, jestli by mělo být doménou jenom těch expertů v těch státních institucích nebo?

R: No určitě ne, já si myslím, že ty státní instituce by neměly mít tu doménu, ale zároveň, to je zase dvousečný, ty instituce mají nějakou možnost nepohodlného experta nějak jako zaříznout. Na rozdíl od firem. Teď mě napadá příklad s GMO potravinami, kdy v tomhle případě přijde nějaký expert zaplacený firmou a řekne to je v pohodě, nic se neděje, můžeme to tady zasadit, bude to resistantní vůči tomuhle a tomuhle a hrozně ušetříte a v tu chvíli je to špatně. Já si myslím, že experti by měli být jak ti státní, tak ti nezávislí. Zase ty státní můžou mít tendenci zaříznout něco nového, co je dobrý, fajn, příjemný. Na to se těžko odpovídá.

16) Jakou roli by podle vás měli hrát envi. organizace v současné společnosti? Jakou roli byste jim přáli? Co byste jim přál?

R: Používám heslo, který si ukradla strana zelených předtím, než se tuším dostala do parlamentu. Neměly by být ani na levo, ani na pravo, ale někde vepředu. Chápu je jako takový předvoj, který se snaží poukázat na něco, co tady do dneška nikdo moc neřešil. To znamená ty environmentální problémy, který donedávna byly každému šumák a prostě tak to bylo. A pokud v zimě v severních Čechách padal černý sníh, protože tam měly hromadu uhelných elektráren, tak prostě to tak bylo a nic se s tím nedělalo. Já je vnímám trochu jako předvoj něčeho. Ale zároveň ne jako jediný spasitelný prvek. Existuje spousta jiných organizací, expertů, prvků společnosti, na který je potřeba nezapomínat, prostě stylu nějaké sociální spravedlnosti aspoň trochu. Ty organizace vidím jako předvoj.

T: A jakou roli byste jim přál?

R: Já si myslím jako obecně, že v posledních letech je ta tendence i taková, že občas ty lidi z neziskovek environmentálních přicházejí do státní správy do nějakých krajských úřadů, na ministerstvo životního prostředí, atd. To si myslím, že je jako nevyhnutelná věc, protože obecně ty lidi mají vysokou míru snahy měnit věci okolo sebe. Tady v těch neziskovkách v podstatě všech, ne jenom environmentálních. A tím pádem, když zjistí, že jinou lepší cestou by bylo využít jiných prvků, tak se posouvají nějak dál. Ale já bych jim přál nějakou roli, jako by byl ideál nějaké té žurnalistiky, jako hlídací pes té demokracie a toho fungování. Mysím si, že by tu určitě nemělo být tak, že za dva roky Hnutí Duha bude kandidovat do parlamentu jako samostatná politická strana a tam sestaví vládu, která bude řešit všechny problémy, který máme. To je totální nesmysl. Ta role neziskovek obecně a občanského sektoru je v tom, aby hlídal, efektivně hlídal věci, které by se dít neměly a nabízel řešení, který to vyřeší.

17) Plní environmentální organizace tuto roli v současnosti?

R: Mysím si, že se o to snaží a že je to docela problém, jako problematicky jim to jde a nejde. Jak v čem.

T: Jsou zde nějaké překážky, problémy?

R: zase nějaká určitá setrvačnost nebo neochota řešit něco, co jsme do teď neřešili, něco nového. A Nastavení toho, že je potřeba, to je takový začarovaný kruh, kdy dokud v neziskovkách nepracovali ti experti v uvozovkách, tak je nikdo nebral moc vážně. Byla to banda bláznů, kterým se něco líbilo většinou nelíbilo, většinou proti něčemu protestovaly. Já teď nevím, ty překážky jsou, je jich hodně. Ale zároveň si myslím, že některé neziskovky jich umějí docela dobře využít, těch možností, který jsou. Moderní media, možnosti lidí se do toho zapojit, ukázat, že za tou organizací, která má třeba těch 30-40 zaměstnanců stojí x tisíc lidí, který souhlasí, co ona dělá. Využívat ty media k tomu, aby se na nějaký problém poukázalo, aby se řešil. Překážek je asi hodně.

18) Jak funguje Vaše organizace? Co je hlavním cílem? Zkrátka popište mi, představte mi ve zkratce, v kostce Hnutí Duha.

R: My se rádi chlubíme tím, že jsme jedna z největších, jsme česká ekologická organizace, přičemž to, že je největší pramení z toho, že máme nejvíce zaměstnanců a nejvíce stálých dárců, z těch českých, když greenpeace český, nevím, zda považovat za českou organizaci nebo ne. Mysím si, že obecně se snažíme využívat všech možných dostupných možností k tomu, aby se česká světová jakákoliv jiná společnost k environmentální ohleduplnějšímu chování a fungování. K čemuž slouží, jakožto berlička, podle mě, slouží ty jednotlivé kampaně. Lesy, energetika a blablabla, ale to není ten samotný cíl, je potřeba za tím vidět něco víc. Co je důležitý prvek, který často lidi, který pracovali dřív třeba v komerčním sektoru, jim přijde docela nepochopitelný, my se snažíme spolupracovat se spoustou jiných subjektů, nemyslím tím jenom neziskový sektor, občanský sektor, ale i firmy, spolupracovat se samosprávami, se státem a kooperovat takhle, to si myslím, že je důležitá vlastnost.

24) Spolupracujete s politickými stranami?

R: Když se to tak vezme, tak my se je snažíme k něčemu přinutit, k nějakým závazkům do budoucna nebo k tomu, aby plnili svoje sliby předchozí. A ta spolupráce asi není úplně správný slovo, my se spíš

snažíme od těch stran jakoby distancovat a ukázat, že jsme někdo jiný. To si myslím, že je důležitý příklad té strany zelených, která byla docela nová a lidi mají problém to směřování té politické a občanské angažovanosti a od tohoto se snažíme cíleně odstříhnout a je to správně.

T: A myslíte si, že by ty environmentální organizace všeobecně měli spolupracovat se stranami? Nakolik a s kterými.

R: Já si myslím, že by měli spolupracovat s těmi stranami, které, to je v podstatě pragmatismus, které mají větší nebo velkou moc, to znamená realisticky se dostanou třeba do parlamentu a mají reálnou moc něco měnit, ovlivnit. Takže to je pragmatismus v tomhle, to znamená, že se té spolupráci nemůžeme vyhnout. To nejde. Pokud bysme se rozhodli všechny politické strany ignorovat, tak si myslím, že spousta věcí by se nám dosáhnout nepodařilo. Zase naopak je pravda, to, co dřív říkávala moje babička, to je moje oblíbené pořekadlo, čím víc se s hovnem maluješ tím víc smrdíš. Podle mě, jako je to hodně nadnesené, já to teď říkám v hodně velké nadsázce, ale čím víc s nima budeme spolupracovat, tím horší budeme mít to postavení, že nás někdo pak může vnímat jako pomocníky těch stran nebo nějaké poskoky, třeba u tý strany zelených, nebo u jiných. Což je prostě zase problém. Myslí si, že v tomhle případě zase jako by měly ty neziskovky obecně, prostě ten občanský sektor těm stranám, i třeba ten komerční, nějakým způsobem je jako hlídat a zároveň jim ukazovat to, co lidi považují za důležitý, protože si myslím, že často ti politici stylu dnešní generace politiků, nebo předchozí stylu jako Gross nebo mladí politici, který vyšli ze školy a šli rovnou na politickou dráhu tak v podstatě úplně moc neví, jsou jako odříznutí od té reality hodně bych řekl a nedokážou vnímat, to, co některé skupiny lidí, může hodně trápit. A tím pádem tady ty aktivity by jim měli jako ukázat, že tohle je to, co spoustu lidí trápi a chtějí s tím něco dělat a vy jste jeden z těch prvků, který s tím může něco dělat. A nemyslím tím jenom ty environmentální problémy, myslím tím téměř cokoli.

T: Kdybych se zeptala na komunistickou stranu a nějakou dělnickou stranu, nebo podobný?

R: Já jsme to čekal. Myslí si, že tahle spolupráce je dost problematická a teď tady platí to, co jsem říkal s tím babiččím příslovím. Myslí si, že cíleně bychom se měli vyvarovat jakékoliv spolupráce, jakýchkoliv spojování se stranami, které nerespektují alespoň ty úplně primární, bazální, základní pravidla lidského soužití. A pokud někdo podněcuje k nějaké nenávisti, rasové a jakékoliv jiné k tomu, že bohatí nám berou práci a je potřeba jejich auta rozbít, rozmlátit, vyhnat je odsud a cokoli podobného, tak to si myslím, že není správná cesta a s těmahle stranami by se nemělo spolupracovat. Samozřejmě je problém, pokud dělnická strana v blízké době nedej bože získá 10, 15% hlasů a dostane se do sněmovny, tak to bude problém, i tak si myslím, že to období nebude zlomové, tak že by prostě najednou dělnická strana zasahovala do složení vlády nebo něco podobného, myslím si, že ty subjekty se od ní budou distancovat. S těmahle stranami si myslím, že by měla existovat jistá zásada, že ne.

19) Já se vrátím k činnosti organizace, jaké aktivity upřednostňujete při manifestování a dosahování požadavků nebo jaké používáte? (tím mám na mysli: protesty - přímé akce (demonstrace, blokády), petice, institucionální postupy – lobování, konzultace o legislativních návrzích, výzkumy a následné psaní zpráv, navštěvování veřejných shromáždění)

R: Já si myslím, že my hodně, oproti dřívějšímu, dřívější duze v 90 letech, se snažíme jít těmi institucionálními změnami, tady touhle skupinou, určitě se to pod to dá schovat, je to dobrá kategorie, ale zároveň si neuzavíráme úplně cestu té druhé. Tím myslím to, že když cítíme, že nějaký problém opravdu hoří a nejde už řešit předchozími cestami, tak je potřeba být ochoten a schopen přistoupit k nějaké, já teď nevím jak se ta skupina jmenovala.

T: Já jsme to nazvala protesty, přímé akce.

R: myslím si, že je to věc, která by měla být většinu času té práce té organizace schovaná, protože spousta lidí na ní reaguje dost negativně, ale zároveň je dobré mít jí dobře obhájenou a vědět, že jsme k tomu přistoupili až jako poslední možností. To si myslím, že je jakoby správná cesta. A to my podle mě děláme, nebo se o to snažíme.

20) Kdybych se zeptala, jaké aktivity upřednostňujete?

R: určitě upřednostňujeme ty institucionální cesty. My tomu říkáme jakoby práce shora. To znamená ovlivňování zákonů, které někoho k něčemu buď nutí nebo pobízejí, ovlivňování nějakých vyhlášek, týkajících se toho, co nás zajímá. To je ta institucionální cesta svrchu. To působení na ty orgány, které o něčem rozhodují, nebo dávají dohromady. A pak je to cesta zespodu a to je vyvolávání poptávky mezi lidma po něčem. Třeba po tom, aby ta politická strana něco dělala, třeba emailové akce, různé dneska už petice je slovo, které je už trochu mimo, ale něco takového prostřednictvím mailu nějakých aplikací. Takže to je ta druhá cesta myslím si, že my se to snažíme nějakým způsobem skloubit dohromady. Vyvolávat ten tlak i ze spodu i z vrchu, aby se to někde uprostřed potkalo a fungovalo to. My nejsme jenom lobbingsová agentura. Ale zároveň nejsme jenom organizace, která by cíleně na lidi a snažila se

ukázat, že ano, v environmentální výchově a v tom, že budete kupovat skleněný lahve a ne pet lahve, je nějaká cesta. Je to součást té cesty. Ale není to samospatitelný.

T: A vy sám, které aktivity upřednostňujete?

R: Já se přiznám, že mě se líbí obě a myslím si, že je potřeba je využívat obě. A mě samotnému jsou bližší ty mainstreamovější věci cílené víc na obyčejného člověka. To je i bližší a do toho já jsem měl většinou blíž. To znamená nějaká osvěta, environmentální výchova, dopisy různé, informování o problému, přesvědčení, že je potřeba ten problém řešit.

21) Jaké vztahy preferujete uvnitř organizace? Spíše profesionální loajalitu nebo kamarádké semknutí jako v komunitě?

R: Já upřednostňuji ty přátelský, ale zároveň chápu, že je potřeba mít nějakou, v naší velikosti už to jinak nejde, než mít nějakou formální strukturu, kdy je stanovena zodpovědnost za nějaký úkol, za nějakou činnost a ta zodpovědnost je jasná a ty lidi se jí nebojí přijmout. Takže je to nějaká kombinace, myslím si, že v naší velikosti, my jsme v tomhle dost netypická organizace, existuje spousta organizací, kde ty lidi jsou kamarádi, je jich tam pár desítek a funguje to dobře a spoustu pravidel si vůbec stanovovat nemusely. Ale u nás to podle mě ani jinak nejde a ta kombinace my tady dost často vyhovuje. Jako, že si myslím, že ty lidi jsou často schopní táhnout za jeden provaz, když cítí, že je to hodně důležité a jsou schopní a ochotní si dost často vyhovět, pokud to jenom jde a na pracovišti si tykáme, přejeme si dobrý den, sdílíme spolu nějaké aktivity i třeba mimo to pracoviště.

22) V souvislosti s tímto, jak by podle vás měla vypadat environmentální organizace? Měla by být naprosto profesní po vzoru obchodních firem nebo by měla být více alternativní síť?

R: Já si myslím, že by to měla být kombinace obou, což je strašně těžký. A potom to balancuje a potom to balancuje na jednom i na druhém a myslím si, že je to náš dlouhodobí cíl balancovat na hraně té šílené alternativy až po tu totální kravatáckou komerční firmu a že ten balanc je asi nejučinnější v tom, jak dosahovat těch cílů. Já jsem to vždycky říkal tak, že pokud budeme ta alternativa, která osloví 0,1% populace s tím, že tahle populace budou vevanu, kteří budou všude chodit pěšky bosí, budou bydlet v chýši a jejich ekologická stopa bude nula nula nic. A zbývajících 99,9% budou lidi, kteří nad tím nikdy nepřemýšleli a tahle skupina jim přijde totálně ulitlá a nemůže nikoho z těch běžných lidí oslovit, tak je ta práce k ničemu. Já si myslím, že ta práce musí být zaměřená na tu největší část populace, protože tam je ten největší vliv. Samozřejmě ale nezavírat si cestu k těm malým alternativám a z těch i třeba často čerpat, nějaké inspirace nebo něco takového. Musí být nějaký reálný vliv, který když ovlivňujeme malý množství lidí, ale dobrým směrem, tak to nedává smysl pokud je těch lidí 300 a Čechů je 10 milionů. Pokud prostě ovlivňujeme v něčem 5 milionů lidí a za 10 let těch 5 milionů lidí posuneme někam dál a zase je ovlivňujeme k něčemu, tak už to smysl dává a má to reálný výsledky.

23) Jaké vztahy máte s jinými nevládními organizacemi?

R: Já si myslím, že obecně se snažíme o to, aby byly co nejlepší. Snažíme si vycházet si vsříc, spolupracovat při různých kampaních, akcích. Často je to podložené tím, že se s těma lidma od nich známe. Ať už ze školy nebo z nějakých, v těch kruzích to je taková, já tomu říkám, občas si připadám malinko jako ve skleníku, že už potom mám problém s tím, jak nás může vnímat někdo jiný v uvozovkách normální člověk. Ale myslím si, že se snažíme o to, aby ty vztahy byly hodně dobré, co nejlepší.

25) Řídíte se v osobním životě nějakými etickými zásadami? Všeobecně a pak ty environmentální.

R: Já mám pár těchhle životních moudr, které se snažím dodržovat, ale to jsou takové banality, které řekne skoro každý. Stylu co se nelíbí tobě nedělej jiným, nebo kážeš vodu, tak tu vodu taky musíš pít. To je těžká otázka.

T: A ty environmentální? Jestli např. vegetariánství, kupování domácích výrobků, preferováním výrobků s bio kvalitou, fair trade, omezení jízdy autem, omezení vlastní spotřeby?

R: Zatím jsem neletěl letadlem, když na to přijde, tak se tím i rád chlubím. Nejsem vegetarián, jsem všežravec, ale snažím se tu masovou stravu omezovat. Kamarádka, co jsme se spolu o tom bavily, mi říkala, že na západě se těmhle lidem říká meet reducer, že redukuje maso ve své stravě, přičemž, když už jím maso, tak se snažím respektovat, máme třeba část rodiny na venkově, tak se snažím využívat těch zdrojů jejich, prostě domácí zabijačka atd.

T: Preferujete domácí výrobky nebo místní.

R: určitě, preferuji domácí, místní. Pokud zjistím, že něco vyrábí můj známý můžu ho nějak podpořit, nebo jiná neziskovka, nebo malý zemědělec, tím, že nakoupím výrazně pomůžu v tom jeho každodenním životě. Tak to taky určitě, se snažím tyhle výrobky preferovat, takže i třeba to bio, fair trade. Co se týká

dalších způsobů dopravy, dřív jsme víc jezdil na kole, teď jezdím míň, ale snažím se přes tu sezonu, přes léto jezdit na kole hodně. Co se týká pěší chůze tak to furt.

T: A co třeba omezení vlastní spotřeby?

R: Záleží jak čeho, já vím, že na to asi moc nevypadám, jím tak že se neomezuju, jinak spotřeba, cíleně se snažím spotřebovávat míň teplé vody, netopím, za letošní zimu jsme v podstatě zapnul dvakrát topení, když jsem si potřeboval usušit oblečení z kola, když jsem byl promočený. Jinak doma v podstatě netopím, protože nám zateplili barák, bydlím sice v paneláku, ale tam je to strašně poznat a radši se doma oblíknu.

T: To vás taky vytopí sousedi v paneláku.

R: To je možný, ale já se tím snažím otužovat, že netopím a myslím si, mě to baví, mě to přijde, že to má smysl, když pak někam vyjedu pryč a ofoukne mě větříček, tak se hned neskácím v horečkách a s teplotkou a s rýmičkou. Ale zároveň samotného mě to nějak někam posouvá. Takže určitě, co se týká spotřeby té teplé vody, není to zase tak často, spotřebu potravin, spíš se snažím sledovat tu cestu, jakou ty potraviny urážejí. Využívat místní lokální zdroje. Místní lokální zdroje třeba tak, že na podzim vyjedeme tady za město a očeseme dvě aleje u nějaké vedlejší silničky a máme jablka na půl zimy, když se nám je podaří uskladnit. A nějaké podobné takovéhle typy.

T: Třeba recyklace?

R: to taky, co se týká jakýchkoli prvků nějaké spotřeby každodenní, stylu elektroniky počítačů nebo něčeho takového, tak já většinou mám (ukazuje asi na mobil, starý model), tím pádem nejsme dobrá cílová skupina pro dnešní firmy, já si k těm věcem vytvářím vztah a dokud fungují, tak fungují. Moje kolo má 9, notebook, který jsem používal do školy, nebo používám, tak jsem kupoval starý od kolegy za pár korun a jemu předtím 6 let sloužil, teďka z pohledu dnešní firmy, která vyrábí notebooky, je to totální stařeček a nepoužitelný krám, ale mě to docela vyhovuje, stačí mi to, já jsme nenáročný. Já si ke spustě věcí vytvořím vztah a používám je dokud slouží. Tričko nosím nejdřív jako slušný, potom ho nosím doma, pak jde na práci na zahradě, nebo když jedu někam na kole, potom se z něho udělá hadr na zem a potom se už možná vyhodí.

T: taková forma šetření.

R: určitě, ale možná to není, k tomuhle jsem měl blízko už dřív, když jsem ještě neuvažoval o nějakém šetření a o těchhle věcech (envi) jsem nepřemýšlel, spíš to bylo v tom, že já jsem měl tendenci si k těm věcem dělat vztah. Já jsem si to spojil s nějakým zážitkem s nějakým člověkem a tím pádem ta věc měla nějaké svoje místo.

Chtěl byste dodat něco na závěr? Nějakou neodkladnou myšlenku či postřeh?

Neodkladná myšlenka je ta, že některé otázky mi přišli, že ty se snažily tu bohatou realitu, obecně realitu celého života, všech lidí, zvířat a organismů zjednodušit a hledat nějaké prapůvodní příčiny, což si myslím, že tak není, že těch příčin, následků, důsledků je prostě strašně moc, všechno je to obrovská, lidským rozumem téměř nezachytitelná obrovská věc a nedá se to redukovat. Všechno nemá jednu příčinu a jeden následek a je těžké najít tři deset dvacet. A vždycky, když by na tom člověk děle přemýšlel, tak by si našel další a další. Já si myslím u těch problému a řešení, že taky hraje roli to, že se stále objevují nové věci, i ta technologie a to jak něco používáme zjistíme, že může být problém, o kterém jsme do teď nevěděli a zároveň do té doby můžeme vymyslet řešení, které do té doby bylo nemožné. Celý ten svět nějakým způsobem postupuje, mění se neustále, to je taková jako tekutá věc neustále měnící svůj tvar.

Respondent č. 12

1) Jak jste se dostal/la do hnutí duha? Co Vás k tomu motivovalo?

R: Náhodou, přes jednu debatu s kamarádem. Souhra okolností.

T: Na inzerát?

R: Ne, ne, prostě přes kamaráda ze školy, náhodou jsem sháněl nějakou práci.

2) Takže přes kamaráda, já jsem se chtěla zeptat právě: Vzpomínáte si co anebo kdo Vás konkrétně ovlivnil? (události, autoři, spisovatelé)

R: Ne, já jsem se k tomu dostal z druhé strany, k té ekologické problematice, jak už jsem říkal, takže až potom, zpětně.

T: Takže ta environmentální tematika vás zajímala spíš až poté co jste začal pracovat v Hnutí Duha.

R: Tak povšechný informace jsem měl z četby sociologické literatury.

3) Z jakého důvodu je důležité chránit životní prostředí a přírodu?

R: proto aby tady něco zůstalo i po nás. Rozumné životní prostředí, ve kterém by se dalo žít, ne to tady zplundrovat.

T: Takže budoucí generace?

R: Budoucí generace a zodpovědnost, člověk by si neměl brát víc, než může dát.

4) Jaké environmentální problémy považujete za nejzávažnější?

R: Tak s největším dopadem jsou globální změny klimatu a s tím souvisí celá řada dalších problémů. Je to všechno propojené a těžko vytahovat konkrétnosti, spíš to funguje v jednotnosti, jako zastřešující problém, jsou ty změny klimatu způsobené člověkem.

5) Co nebo koho považujete za příčinu těchto environmentálních a sociálních problémů?

R: Jednání člověka, v určitém smyslu nedostatečnou státní regulaci, možná i regulaci na úrovni nadnárodních institucí, evropská unie a dalších.

T: Takže ty různé úrovně, od osobního až po různé instituce. Dobře.

R: pardon, jestli můžu, já postupně k tomu dospívám, že ten volný trh, že jsou oblasti, které ten volný trh vůbec nemůže řešit. Je nutná nějaká státní regulace.

6) To jsem se právě chtěla zeptat, jak by se měly tyto environmentální problémy řešit?

R: Je třeba postupně přesvědčit veřejnost, aby si uvědomila, že to je problém a začala tlačit na ty svoje politické reprezentace, tak jak se o to snažíme my, případně další organizace a tím ta síla není tak velká, aby se s tím výrazně pohnulo. Tím nechci říct, že se nám občas nepodaří něčeho dosáhnout, ale chce to celkově změnu přístupu veřejnosti k životnímu prostředí, k prostředí, ve kterém žijeme.

T: takže spíš myšlenková změna?

R: Myšlenková proměna, která se potom přesune do proměn jednání, chování. Já si na rozdíl od mnohých kolegů myslím, že ta společnost k tomu do určité míry dospěje. Že se to podaří přimět je k tomu.

7) Co si myslíte o udržitelném rozvoji?

R: dřív se používal trvale udržitelný rozvoj, což je logický nesmysl. Asi to, co jsem říkal na začátku, člověk by si neměl brát víc než je v uvozovkách schopný splatit. Zatěžovat životní prostředí většími a většími náklady.

T: Je efektivním řešením environmentálních problémů?

R: Obecně jako princip ano. Otázka je jaký je, jak rychle se podaří ho rozšířit.

T: Takže jde spíš o to, jakým způsobem, jde spíš o to jak to udělat prakticky než principiálně?

R: Myslím si, že pokud budeme chtít dosáhnout nějaké změny v jednání, environmentální, tak se na to bude muset jít ještě jinak, než jenom osvětou, propagací myšlenek, na tu společnost zas platí ekonomické argumenty, rozumné státní dotace atd.

T: aha, že to pak budou považovat za běžnou součást?

R: Dokážu si představit. Tak, jak se dneska každý o sobě říká, že se chová dobře, že třídí odpad, tak není to ideální, ale podařilo se to svým způsobem do té společnosti dostat. Mě to přijde samozřejmý

8) Myslíte si, že ekonomický růst je nezbytný?

R: Já myslím, že ne, trvalý růst je nesmysl, nebo jako cokoli trvalého, nemůže být do nekonečna.

T: Je ekonomický růst viníkem environmentálních problémů?

R: Ekonomický růst nemůže být (špatně slyšet co říká asi) úplně viníkem, viníkem může být to, co k němu směřuje, ty aktivity, který jsou postaveny jenom na maximalizaci zisku za každou cenu.

10) Myslíte si, že k řešení environmentálních a společenských problémů stačí současný trend implementování environmentálních požadavků do politik a průmyslu v rámci zavedených společenských struktur nebo jsou nutné strukturální změny?

R: těžko říct, spíš si myslím, že bez nějakých strukturálních změn to nepůjde, to půjde těžko. Ty implementace současné do systému institucí a všeho dalšího tak povedou možná k dílčím drobným zlepšením, ale nepovedou k tomu, k čemu si myslím, že by to mělo vést, k nějaké větší změně jednání společnosti.

T: Ten současný trend je pomalý?

R: Jakoby zavádění těch opatření, které vedou k zlepšování životního prostředí? No asi jo. Určitě, ta setrvačnost ve společnosti je obrovská a strašně těžko se to rozpohybuje.

10) Co si představíte při slově příroda?

R: Nějaká les, smíšený, ne smrková monokultura, krajina, výhled do krajiny.

T: A co pro vás znamená? Jestli to je místo odpočinku, nebo nějaká hodnota, nebo běžná součást života?

R: tak asi od každého něco, zachovalá příroda je určitě hodnota, určitě je to místo, kde člověk rád tráví čas a patří to k tomu životu, nedokážu si ten život bez představit bez té přírody.

11) Jak se koukáte na roli technologií ve společnosti?

R: Myslím, že v technologiích je obrovský potenciál a že by bylo dobré v co největší míře využívat ty technologie k šetrnějším způsobům přístupu k životnímu prostředí, ať už se to týká obnovitelných zdrojů energie, kde ten potenciál je obrovský, ale třeba i dopravě, kde technologický pokrok jde rychle dopředu a myslím, že tady v tomto smyslu je to dobře.

T: A v jiném smyslu?

R: tak jako každá technologie je zneužitelná.

T: Takže můžeme říct, že záleží na použití?

R: Záleží na použití a ještě mě napadá jedna věc, přehnaný technologický optimismus, který se vztahuje třeba k využití jaderné energie a tak, tak já si myslím, že tady v tom je taky potřeba být opatrný. A některé technologie ještě neexistují, nefungují tak nedává smysl se k nim nějak vyjadřovat.

12) Které technologie považujete za nejškodlivější a proč?

R: Asi technologie, které vedou k velkému znečištění prostředí.

T: A třeba mi uveďte které jsou ty škodlivé konkrétně?

R: Možná už nastává ta doba, kdy je třeba se zamyslet nad vypuštěním elektráren, zrušením elektráren, které spalují uhlí. Možná ten čas ještě sto procentně není, ale během několika let už by mohla nastat doba, kdy tady ta technologie bude považována za škodlivou, ta elektřina, energie se dá vyrobit z jiných čistějších zdrojů.

T: Já vím, že jste ještě předtím mluvil o jaderném průmyslu, energetice?

R: Tam bych neřekl, že ta technologie je škodlivá, do teďka není dostatečně efektivní, ta jaderná energie, nikdo jí nedokáže vyrobit bez státní podpory, přestože ten jaderný průmysl existuje 50 let nebo možná ještě víc. Takže tam u té jaderné energie mi spíš vadí ta ekonomická neefektivnost. A vlastně ještě zbraně, využívání těch technologií k výrobě zbraní a ničení. Tak to samozřejmě.

13) Které technologie považujete za šetrné k životnímu prostředí?

R: No tak už jsem zmiňoval ty technologie na výrobu energie z obnovitelných zdrojů. Přijde mi užitečný počítač a všechno co s tím souvisí, když vím, že tam ty environmentální dopady jsou v dnešní době velké.

T: Taky vidím, že se neustále objevují nové a nové s větší účinností, žerou méně a méně energie. Teď už existuje i mobil na solární nabíjení. Takže ty elektronické věci se dají snížit.

R: navíc je to praktické, je to šetrný, je to praktické. Ale já nemám úplně přehled o těch dopadech ve výrobě, o používání těch kovů a tak. Kolega z programu odpadů Ivo kropáček říká, že na výrobu notebooku vyprodukuje 160 Kg odpadu, jakoby horniny a tak.

T: Když se započítá úplně všechno, tak je to tedy děsné číslo.

R: Myslím, že bychom měli začít započítávat všechno, ty externality, které se nezapočítávají do cen těch výrobků a pak to zkresluje tu možnou hodnotu.

14) Spočívá řešení ekologických problémů, nazvu to globální ekologickou krizí, v „zelených technologiích“ ?

R: nejenom v té, je to jedna z oblastí, ve které je možné dosáhnout nějaké změny. Nevím jestli se k tomu potom ještě dostaneme, ale například u té energie je podle mě nutná určitá míra decentralizace, ne obrovské centralizované zdroje, ale roztroušené.

T: Aha, takže nejde jenom o technologii, ale i o to použití jestli to takhle dobře chápu.

R: Řešení ekologické krize, jak tomu říkáte, nemá jedno řešení, ale komplex nějakých opatření, které jsou z různých oblastí.

T: Takže je to jenom součást?

R: jo, ale může být docela podstatná.

15) Jakou roli by měli mít ve společnosti experti?

R: Myslím jako, že poměrně významnou, já to teďka dávám do toho kontrastu s politikami, myslím si, že by politici, to zní naivně, ale měli by si víc připouštět tu odbornou debatu, která v nejrůznějších oblastech probíhá. Měli by tu debatu víc zohledňovat, víc zohledňovat názory odborníků.

T: Takže ty odborníci by měli mít větší slovo?

R: Podle mě by měli mít větší vliv na rozhodování.

T: Já se na to ptám, protože mě zajímá, jak by to mělo celé vypadat, a taky v souvislosti s tím, že dneska se všude říká, že v naší společnosti roste důraz na ty expertní poznatky, na tu expertnost a v souvislosti s tím, mě zajímá, jak by mělo vypadat celé získávání expertních poznatků? Jestli by mělo být jen doménou expertů působících ve státní instituci?

R: Já myslím, že v zájmu těch politiků by mělo být, aby ty informace nedostávali naservírovaný, aby nějak moderovali tu odbornou debatu, část té debaty, v rámci toho sektoru, který mají na starosti a myslím, že by to mělo být v jejich zájmu, aby tam bylo složení odborníků co nejpestřejší. Takže nejenom nějaký odborný sekretariát toho politika, ale nějaký expertní skupiny vytvářené a tak.

T: Jestli jsem to pochopila dobře tak by to měla být něco jako poradní funkce?

R: Něco takového. Jako byl NERV, národní rada pro řešení ekonomické krize. Tenhle princip mi přijde zajímavý, sešli se tam špičkový odborníci z různých oblastí a ty návrhy, jaký potom dávali, mi přišli odborně fundovaný.

16) Jakou roli by podle vás měli hrát envi. organizace v současné společnosti? Jakou roli byste jim přáli?

R: Zatím je to tak, že hrají roli nějakého alarmu pro tu společnost, pohybují se v prostředí mezi státem a byznysem, takže by teoreticky mohly nabídnout, nebo věřím, že nabízejí nějaký nezaujatý pohled na tu věc a určitě je jejich role trošičku podobná jakou roli mají media novináři. Prostě vytahovat problémy, upozorňovat na problémy a Hnutí Duha si zakládá na tom, že nejenom upozorňuje na problémy, ale nabízí i řešení, takže tady roli bych si představoval, že by v nejbližších letech měli ty neziskovky plnit, měli by mít vizionářský potenciál, měli by se dívat ještě víc do budoucnosti, než se dívají teďka a nabízet ty řešení, zkoušet tu společnost nějak přesvědčit, že ta řešení jsou správná, že to je i jinak. Že je dobré odhlédnout od těch zavedených mechanismů, klišé.

17) Plní environmentální organizace tuto roli v současnosti?

R: Já myslím, že dělají, co můžou. Některé tu roli plní lépe, některé hůře, někde by se mohly víc koordinovat vzájemně. V zásadě asi ano.

T: Jsou zde nějaké překážky, problémy, které jim brání plnit tu jejich roli?

R: Překážky jsou klasický, nedostatek peněz, závislost z velké části na grantových zdrojích, kde tu agendu neurčují stoprocentně ekologické organizace, ale musí se řídit podle toho, co vyhovuje té nadaci, nebo tomu dárci. To jsou překážky. Překážka určitě je české prostředí, kde není taková tradice, není v podstatě žádná tradice individuálního dárcovství, ve srovnání třeba s Velkou Británií, kde my jsme hledali inspiraci, takže to je určitě překážka a je jich celá řada. Netransparentní prostředí, obrovský vliv byznysu na politiky, neprůhledný lobbying a tak dále.

18) Jak funguje Vaše organizace? Co je hlavním cílem? Spíš mi popište Hnutí Duha, kdybych ho neznala. Představit mi ho.

R: Cílem Hnutí Duha, nebo Hnutí Duha chce prosadit, aby v ČR existovalo čisté a zdravé prostředí pro život lidí. To se snažíme nejrůznějšími způsoby, jednáme s politiky, s úředníky, vyhledáváme podporu veřejnosti, vedeme veřejné kampaně. Hnutí Duha je kampanická organizace, to znamená, že vede veřejné kampaně, vždycky si identifikuje nějaký problém, potom přemýšlí, co by se s tím problémem dalo dělat, kdo by s tím mohl pohnout a k tomu směřuje ty aktivity, které děláme. Takže tímto způsobem usilujeme o to, aby se to prostředí postupně zlepšovalo.

T: Já vím, že jste říkal před chvílí, že se snažíte dělat nejenom alarm, ale i nabízet řešení.

R: Ano, ke všemu, co kritizujeme se snažíme nabídnout pozitivní alternativy.

T: Popsal byste mi nějak organizaci Hnutí Duha?

R: tak Hnutí Duha působí na několika úrovních, na národní úrovni, kde teďka jsme, tomu říkáme národní kancelář nebo centrum, patří k tomu ještě pražská kancelář a z části kancelář Olomoucké místní skupiny. Na té národní úrovni pracuje v současnosti něco přes 40 lidí. Potom působíme na místní úrovni, máme místní skupiny, lokální pobočky, kterých je v současnosti 12 v nejrůznějších českých, moravských a slezských místech a městech. Mají strašně široký spektrum aktivit, jakoby míry aktivit, od skupin, které dělají jednou za rok něco, nějakou jednorázovou akci, až po třeba Olomouckou místní skupinu, která je v podstatě menší centrum, je to už vlastně profesionalizovaná neziskovka s vlastními zaměstnanci a s širokým spektrem aktivit, takže to je ta místní úroveň a kromě toho působíme ještě na mezinárodní úrovni v rámci FoE international, zejména v té evropské části, spolupracujeme s dalšími evropskými organizacemi v nejrůznějších aktivitách, kampaních, projektech.

T: To je docela zajímavý, tam vlastně je nějaká míra závislosti, nebo jak to je?

R: Co se týče centrum místní skupiny, tak ty jsou na stejné organizační úrovni, jakoby vrcholným orgánem je rada Hnutí Duha, která jmenuje ředitele centra, jmenuje koordinátora místních skupin. Centrum a místní skupiny jsou na stejné úrovni a funguje tam nějaká spolupráce. A pokud jde o ty FoE Int., my jsme členem té federace ekologických organizací, tam v současnosti FoE sdružují něco přes 70 členských organizací s tím, že tam funguje ten princip, že každá země může mít jednoho zástupce, kromě Slovenska, to je nějaké složitější, tam těch zástupců je víc, ale jinak tam funguje tento princip a my jsme teda český zástupce.

T: Takže je to spíš taková síť, která předává nějaké know how nebo se musíte držet nějakého tématu, teď je velké téma třeba klimatické změny?

R: Z části, nejsme vázáni tou agendou FoE, ale nějak s podílíme na tom směřování organizace, účastníme se nějakých výročních setkání, na kterých se domlouvá agenda na to následující období. A z části tam funguje nějaký jakoby překryv, některé aktivity, třeba ta naše klimatická velká výzva, ta vychází z kampaně, která nejdříve běžela ve Velké Británii a potom se rozjela v Evropě v rámci té sítě FoE Europe, takže my jsme jednou ze součástí té kampaně.

T: takže je to síť, kde se můžete inspirovat, nějakým úspěšným projektem?

R: Ano. Nebo zprostředkovává tu spolupráci mezi těmi členskými organizacemi. Poskytuje podporu a my naopak zase třeba platíme členské příspěvky a tak.

19 Co se týká činnosti organizace, jaké aktivity při manifestování a dosahování požadavků používáte? Tím mám na mysli: protesty, přímé akce, institucionální postupy jako lobování?

R: Všechno, využíváme široké spektrum těch aktivit, od sbírání korespondencí, sbírání podpisů pod nějakou petici, přes jednání s úředníky, politiky, lobbying, až po veřejné akce, demonstrace, v extrémních případech třeba i blokády. Nevyhýbáme se ničemu, snažíme se vždycky zvolit ten nejúčinnější prostředek. Ten prostředek, o kterém si myslíme, že nejlépe povede k tomu cíli.

T: Já se na to ptám, protože mám o Hnutí Duha spíš takový obraz, že se hodně snaží právě v těch institucionálních postupech. Lobbying v parlamentu, že kladete důraz víc na tuto doménu.

R: Nedá se to takhle říct, na co klademe důraz. Nedávno jsme dělali demonstraci k těm tendrům lesů ČR. Předtím samozřejmě předcházela celá řada aktivit, které jsme k tomu dělali, probíhali tam jednání, probíhal tam nějaký lobbying, sbírali jsme podporu na facebooku jsme udělali facebookovou kampaň, psali jsme emaily, organizovali jsme psaní emailů ministři zemědělství atd. Dalším příkladem může být to, co se děje na Šumavě, nebo to, jak se angažujeme na Šumavě, kde zase používáme celé spektrum aktivit, a v roce 1999 jsem organizovali blokádu pramenů šumavy, prostě když všechny ostatní prostředky selhaly, nedalo se dělat nic jiného, tak jsme přistoupili k té blokádě. Není to tak, že bysme měli nějakou svou oblíbenou metodu práce.

T: takže spíš takový mix.

20) Které z těchto aktivit upřednostňujete vy osobně? Které vám přijdou účinnější?

R: záleží na situaci. Konkrétně nedá se to takhle obecně říct.

T: Já vím, že se to takhle nedá říct, ale někoho víc baví třeba demonstrace, někdo zase radši něco jiného..

R: Mě třeba osobně demonstrace nebaví vůbec, ale na to organizování té demonstrace k tendrům jsem se podílel, chtěl jsem, protože jsem věděl, že to je důležité. Ale fakt to nedokážu takhle obecně říct.

21) Jaké vztahy preferujete uvnitř organizace? Spíše profesionální loajalitu nebo kamarádské vztahy?

R: Musí to být nějak vybalancováno. Tady je to specifické na Duze asi tím, že dost lidí jsou kamarádi, jsou kolegové, ale nějaká organizační struktura tady taky existuje, existuje nějaký princip nadřízenosti, podřízenosti v zodpovědnosti za věci, takže to pak musíme nějak rozumně vyvážit.

R: takže balanc.

22) A chtěla bych se zeptat jak by to mělo být u všech environmentálních organizací? Měla by být naprosto profesní po vzoru obchodních firem nebo by měla být více alternativní sítě?

R: Já nevím, jestli to stojí tak, jak jste to popsala. Záleží, čeho chce ta organizace dosáhnout a neziskovky obecně se potýkají s tím dilematem professionalismismus versus aktivismus a musí si najít tu svojí cestu. Někde je to převážně k té profesionalitě, někde jsou ty prvky aktivismu výraznější, ale oba ty přístupy mají svoje výhody i nevýhody. A zase je třeba, nebo já si aspoň myslím, že v rámci Hnutí Duha se o to snažíme, musíme snažit, najít nějaký balanc, rozumnou vyváženost mezi těmito dvěma přístupy.

T: Takže jestli to chápou dobře, záleží na konkrétní organizaci, jakým směrem bude směřovat, vlastně defakto jsou žádoucí oba ty přístupy?

R: No najít nějaký rozumný mix obou těch přístupů, protože čistý aktivismus je chaos, čistá profesionalizace je, to je komerční firma. Někde mezi tím se pohybovat.

T: To je ale těžký udržet se takhle a je těžké taky to dilema professionalismismus versus aktivismus nějak rozhodnout.

R: Tak ono se to nedá říct, tak od dneška jsme profesionální organizace, tak to nejde, ta organizace si za sebou táhne tu historii, ty lidi tam jsou, kteří v té organizaci byli, pamatují si jaké to bývalo, mají nějaké představy individuální, kam si myslí, že by ta organizace měla směřovat a tohle je potřeba do toho rozhodování potřeba všechno promítnout a navíc je to dlouhodobý proces, když ta organizace se má někam odchýlit, když máme teda ty dva póly, tak to chvíli trvá.

23) Jaké vztahy máte s jinými nevládními organizacemi?

R: Dobrý. My si říkáme dobrý, spolupracujeme s nimi, ale samozřejmě nějaká konkurence tam taky je, třeba v tom individuálním dárcovství, určitě tam je konkurence v grantovém fundraisingu, hlásíme se do různých grantových řízení, nedělám si iluze, to je prostě soutěž.

Ale spolupracujeme tam, kde se to dá. Právě ale i v té oblasti individuálního fundraisingu, u které jsem zmiňoval, že tam ta konkurence je, tak například jsme zakládali společně s greenpeace koalicí za snadné dárcovství, která má zlepšit ty podmínky pro individuální dárcovství v ČR. Tam je prostě 20, 30 neziskovek, přestože v ulicích, když vyrazíme, tak tam nějaká konkurence mezi námi je, tak jsme schopní spolupracovat na vytváření těch lepších podmínek. A taky jsou tam osobní vazby, je to kamarádsky provázaný, známe se, kor tady v tom Brně, v tom našem prostředí, se známe, je to jako taková vesnice. A konec konců i s těma pražskýma.

T: A s kterými organizacemi třeba spolupracujete?

R: jak na čem, tématicky třeba v územní ekologické energetice, na severu, tak tam jsme spolupracovali s Greenpeace, s místním sdružením Kořeny, v těch jaderných věcech spolupracujeme s českobudějovickou organizací, která se jmenuje Calla. Když děláme tady nějaké brněnské věci, co se děje v Brně, tak spolupracujeme s Nesehnutím, s Veronicou. Teď když jsme dělali tu demošku k tendrům, tak tam jsme oslovovali všechny neziskovky, byli tam lidi i z Nesehnutí, i s Partnerství, s kterou tady spolupracujeme (sídlí ve stejném baráku oznámka tazatele) a s dalšími a dalšími.

24) Měli by environmentální organizace spolupracovat s politickými stranami? Nakolik, popřípadě s kterými?

R: Musí si na to dávat bacha. My se obecně nebráníme spolupráci, poskytování informací v odborných záležitostech politickým stranám, ale musíme si dávat pozor na to, abychom zůstali mimo, abychom nespolečovali moc s nějakou politickou stranou. Stejně programově je nám samozřejmě nejbližší strana zelených, tak ta to podezření u spousty lidí je, existovalo, že propojení je větší, než se mohlo, ale snažíme se to oddělit ty dvě věci.

T: Takže ta spolupráce je spíš taková, abyste si udrželi nezávislost?

R: My chceme těm politickým stranám, nechci říkat podstrkovat, ale prostě chceme jim dávat ty naše argumenty a ty naše návrhy řešení těch problémů, to co považujeme za důležitý, protože víme, že ty politické strany jsou mocné instituce, které jsou schopné ty věci, když si je vezmou za své, tak jsou schopný je prosadit. Takže tady v tomhle smyslu to hece dělat.

T: Ozelenit jejich program?

R: Ozelenit, to je možná vedlejší produkt, ano ozeleňují se volební programy politických stran, ale hlavně přes ně chceme prosadit to, co považujeme za správné.

T: S kterými stranami by se mělo spolupracovat?

R: se všemi demokratickými.

T: A s kterými spolupracuje Hnutí Duha?

R: taky se všemi demokratickými.

Takže vynecháváte např. dělnickou stranu?

R: To rozhodně. Já osobně mám trochu problém se spoluprací s komunistama, ale toho jednání se nebráníme, bereme je jako parlamentní stranu, takže jsme s nimi v minulosti jednali.

T: takže jednání se nebráníte, ale vy sám osobně jste řekl, že máte trochu problém?

R: já se těch jednání neúčastním, ale kdybych o tom měl rozhodovat, tak ne. (jako, že by s nimi nejednalo – poznámka tazatele).

25) Řídíte se v osobním životě nějakými etickými zásadami, přesvědčením? Ptám se na ty environmentální?

R: Jo, snažím se třídit odpad. Používám nějaké šetrnější prostředky na praní, mytí. Nejím maso. Snažím se moc nejezdit autem, kde to jde, tak využívám veřejnou dopravu.

T: Co kupování nějakých českých výrobků?

R: Jo to se nějak snažím, myslím, že podvědomě i.

T: nebo v bio kvalitě?

R: taky, když je to cenově zajímavý, tak s tím nemám problém. A možná trošičku víc upřednostňuji místní produkci, nejde mi ani o tolik o tu certifikaci, že to má bio, ale třeba, že je to místní, lokální.

T: Co fairtrade?

R: Taky, ale nedělám to nijak systematicky, to jsem trochu líný, ale když se k tomu dostanu, tak jo. Když je to vedle sebe tak kupuji samozřejmě to, co je fairtrade.

T: Co omezení vlastní spotřeby? Jestli si někdy řeknete, tak tohohle se vzdám, to fakt tolik nepotřebuji?

R: Jo asi jo. Tak ono to k tomu patří. To prostředí, ve kterém člověk pracuje, tak ho samozřejmě nějak ovlivňuje a přišlo by mi zvláštní, kdyby člověk po tolika letech v té organizaci byl imunní. Taky se přiznám, že mě to začalo víc seřtřovat, víc brát až po pár letech v té organizaci, to maso třeba nejm 4 roky, to není zas tak dlouhá doba, taky jsem k tomu nějak dospěl a určitě na to mělo vliv, to, že pracuji na Duze.

T: Chtěl/a byste ještě něco dodat? Na závěr, nějakou neodkladnou myšlenku?

R: Já jsem myslím dodával průběžně.

T: Tak jo děkuji vám za rozhovor.

Respondent č. 13

1) Jak jste se dostal do hnutí duha? Co vás k tomu motivovalo?

R: Bylo to v podstatě náhoda a bylo to na základě inzerátu v časopisu respekt, to si pamatuji přesně, kdy jsem chtěl opustit ziskovou sféru, kde jsem po střední škole pracoval v byznysu, potom jsem se rozhodl, že jednak změním svoji práci a druhák že si ještě dostuduji a budu studovat to, co jsem studovat vždycky chtěl, což byla politologie, sociologie. Šlo to ruku v ruce s tím, že jsem chtěl pozměnit některý věci a že to bude zrovna hnutí duha, to byla opravdu náhoda, chtěl jsem dělat něco, co bude mít z mého pohledu opravdu smysl. A objevil jsem ten inzerát. Hnutí duha mi byla sympatická takže jsem to zkusil.

T: A byla to ta environmentální tematika co vás motivovalo k tomu? Co vás vedlo k enviromentální tématice?

R: Já jsem v podstatě nebyl rozhodnutý, zda dám přednost organizaci, která se zabývá životním prostředím, anebo třeba lidskými právy, takže to byla v podstatě v tomhle náhoda. Lidská práva jsou mi blízká dodnes. V průběhu posledních let jsem externě spolupracoval s několika organizacemi od Člověka v tísní až po Nesehnutí hnutí, konec konců to bylo i trošku bližší mému vzdělání, nicméně náhoda tomu chtěla, že jsem zakotvil v hnutí DUHA a postupně zde vystřídal několik pozicí.

T: Měl jste nějaký zájem o enviromentální problematiku z předchozích let? Zajímal jste se o nějak?

R: Ano určitě zas taková náhoda to nebyla.

2) Vzpomínáte si na nějakou konkrétní událost, která ovlivnila, že jste se začal zajímat o enviromentální problematiku? Npř. událost, autor, člověk?

R: Asi si ne, nepamatuji si na žádný výraznější impuls, nějaký svůj vzor jsem dřív neměl, který by mě nějakým způsobem buď zprostředkovaně nebo přímo motivoval. Toto téma je pro mě důležité jako takové, postupem času se stalo ještě důležitější než bylo dřív, ale nepamatuji si na žádný výrazný motiv.

3) Z jakého důvodu si myslíte, že je důležité chránit životní prostředí?

R: Podle mě osobně je to hodnota sama o sobě, to jednak a druhak je to z pragmatického pohledu prostě nutné nějaké podmínky pro přežití jednak jako lidí a druhak společnosti v té podobě, jak jí dnes známe. Já si myslím proto, aby tady zůstaly některý věci zachované do budoucna, je to podle jedna z hlavních podmínek.

T: Takže je to jakoby podmínkou pro přežití, pro budoucí generace?

R: Pro budoucí generace, ale hlavně v té podobě, jak dneska známe, protože.. Asi lidé nějak přežijí, ale kdyby se nějak vyhrotily klimatické změny a nahrnuli by se do Evropy několik set lidí, milionů lidí z míst, které nebudou lehké obyvatelné, tak si nedokážu představit, co to udělá třeba s politickou stabilitou. A potom, těch důvodu je podle mého názoru více ale samozřejmě nejsem vyloženě antropocentrista, takže mi jde o to, že na této planetě mají právo žít i jiné druhy, jak živočišné, tak rostlinné. Člověk nemá právo zabrat si planetu a přetvořit si ji k obrazu svému. Nehledě na to, že to pro samotného člověka má v tom dlouhodobém hledisku ne vždycky příznivý dopad.

4) Jaké enviromentální problémy považujete za nejzávažnější?

R: Ač je to možná klišé, tak si myslím, že globální změny klimatu jsou potencionálně velmi vážný problém, který se těžko nahlíží, těžko se na něj dá šáhnout. Ať už se dá jednoznačně vidět, vnímám ho jako potencionálně velmi vážnou hrozbu a to asi tu největší. Potom ještě několik dalších, ale tohle je asi ta nejvážnější, podle mého názoru.

T: Ještě nějaké další?

R: ono to trošku s tím klimatem souvisí. Voda v krajině jako taková, která úzce souvisí s klimatem a je jednou z těch úplně nejnnutnějších podmínek přežití nejenom člověka v různých oblastech. Problém sám o sobě, který je spíš příčinou nějakého problému je automobilismus, který má nejen jako enviromentální nepříznivé dopady, ale vůbec na strukturu na fungování měst, zabírání místa atd., je to věc, s kterou se lidé budou muset nějak popasovat. Dalším problémem je ubývání rostlinných a živočišných druhů, je to

otázka, do jaké míry to může v budoucnu způsobit ještě nějaké vážnější problémy. Ty řetězce se nějakým způsobem zpřetrhávají a nevím možná to ještě bude způsobovat vážnější problémy než jenom to, že tady něco hezkého a hodnotného mizí. Asi bych takhle šel krok po kroku a těch věcí je celá řada.

5) Co nebo koho považujete za příčinu těch environmentálních problémů, jako obecně?

R: Myslím že neexistuje jedna jakoby hlavní příčina, je to způsob fungování lidské společnosti, která je dost expanzivní, která tím, že je na určitém stupni vývoje, tak si hodně věcí dokáže podmanit a ne vždycky dokáže dohlédnout těch negativních důsledků a věřím, že nezamýšlených důsledků svého jednání. Takže to je podle mě hlavní příčina těch změn klimatu, že lidem schází něco, co se dá nazvat předběžnou opatrností a že prostě hoť něco, co nemá bezprostředně nějaké drastické dopady, tak lidi nedokážou vyhodnocovat jako nějaké hrozby. Já si myslím, že tady tenhle genus, co v sobě člověk má nějak zakódován, tak je asi z mého hlediska tou hlavní příčinou.

T: Ještě něco nějaké příčiny problémů?

R: Ano, určitě by se toho dalo najít víc. Ale ty problémy, o kterých víme, které jsou objektivně nějakým způsobem pojmenovány, tak si myslím, že všechny vedou nějakým způsobem přímo k lidské činnosti.

6) Jak by se podle vás měly tyto problémy týkající se životního prostředí měly řešit?

R: Měli bychom více nad těmi všemi přemýšlet a do našeho rozhodování vtahovat více poznání, jak stávajícího, tak nějakého budoucího, v následujících letech a to já si myslím, že by hodně pomohlo. A ne jenom takové ty na první pohled funkční jednoduchá řešení, které většinou nebývají úplně ty nejlepší. Takže rozhodovat se tak, abychom schopni ty následky svého chování předem promýšlet. To si myslím, že se mnohdy už v tuto chvíli dá. Akorát, že se do toho rozhodování těch motivů promítá více než jenom to, co to udělá tedy s přírodou a potom potažmo s naším prostředím jako takovým. Tady prostě mnohdy vítězí motivy finanční, vítězí tam motivy velmi zištné a individuální atd. Takže na té úrovni rozhodování jak politické tak i jiné, tak rozhodovat opravdu na základě toho, co je pro nás nejlepší. Myslím si, že to by mnohdy v mnoha ohledech velmi velmi stačilo, nebo pomohlo, nevím jestli by to úplně stačilo.

T: Takže spíš řešení právě na této rozhodovací úrovni, než třeba ta osvěta?

R: To s tím souvisí, podle mého názoru. To Rozhodování by mělo být vyhodnoceno, na základě toho, co víme, co je nejlepší, a mnohdy to bývá i také nejšetnější, nejchytřejší.

7) Co si myslíte o udržitelném rozvoji?

R: Pro mě ten pojem je prázdný, já ho osobně nemám rád. Je to taková fráze, pod kterou si dokážu jen velmi těžko něco představit.

T: Nemyslíte si, že by mohl být efektivním řešením environmentálních problémů?

Tohle podle mého názoru spíš lidi používají jako frázi ve chvíli, kdy se chtějí zaklínit - jako my to děláme s ohledem na udržitelný rozvoj a přitom neví, co to znamená. Takže ve chvíli, kdy někdo podá nějakou definici toho, trochu konkrétnější, tak bych byl schopen s tím termínem nějak pracovat, ale jinak podle mého názoru se strašně zdevalvoval tím, že ho používá kdekdo a kdejak v kdejakém spojení a spíše bych já osobně udělal krok za tudle definic, i co to znamená v té které oblasti co to vlastně udržitelný rozvoj je, musí se nějak rozvíjet, musíme se někam rozvíjet, takže to je případ od případu, nejsme bijec v tomhle směru, to asi ne.

T: Takže je tady ten pojem dost dlouho a jaksi se vyprázdnil?

R: Vyprázdnil se, to je podle mého názoru jeho největší problém. Ne že bych ho nechápal, já vím, co chce sdělit, abychom se nějakým způsobem rozvíjeli, šli dál tak, aby to nemělo nějaký limity prostě v budoucnu, ale ten pojem jako takový prostě nemám rád, protože nadužíván a mnohdy i zneužíván.

8) Myslíte si že je ekonomický růst nezbytný?

R: Nezbytný není

T: Takže se to dá i bez něj?

R: Nezbytný není a navíc ekonomický růst my umíme velmi těžko měřit. To jak se měří pomocí HDP to už jako větší část ekonomů zpochybňuje, že je to ten ideální indikátor toho, jestli se rozvíjíme a nebo stagnujeme a nebo jsme v recesi. Mám dojem, že mezi ekonomický růst a kvalitu života se dává rovnítko, což podle mého názoru tak není, že je to falešný indikátor.

Kdysi jsem se ptal jednoho svého kamaráda, když zjistí, že ČR má vysoký/vyšší ekonomický růst, jestli se cítí šťastnější, a on mi řekl, že ano. A to mi na tom přijde úplně nejbizarnější. Já si myslím, že jsou mnohé jiné věci, kvalita života jako taková, což je taky do určité míry možná taky trochu prázdný pojem, ale ekonomický růst se měří HDP a to je podle mě nedokonalý indikátor. Je vůbec otázka, co to ekonomický růst je, ale určitě jako nezbytný není, nic není nezbytné.

T: protože vlastně do HDP se nezapočítává spousta věcí.

R: Přesně tak. To jsou věci, který ani nejdou nějak jednoduše změřit. Takže ekonomický růst by měl být jen jedou z částí toho, jak způsobem vypočítat to blaho společnosti, jestli to vůbec ale potřebujeme.

T: Myslíte si, že ekonomický růst je viníkem environmentálních problémů?

Ne nutně, sám osobě si myslím, že není špatný ani dobrý. Já si dokážu přestavit, že v určitých šetrných technologiích, které opravdu nemají nějaké vedlejší efekty neblahé, tak i ty můžou zapříčinit jakoby ten ekonomický růst. Takže ekonomický růst sám o sobě není špatný ani dobrý.

9) Myslíte si, že k řešení environmentálních problémů stačí současný trend implementování požadavků do politiky a průmyslu v rámci společenské struktury zavedené, anebo je to nutné strukturálně změnit?

R: Podle mého názoru nestačí, je vidět, že se implementuje kde co a kde jak, ale nestačí to. Takže já si myslím, že je potřeba hlubší strukturální proměny, v tomto případě hospodářství, energetiky, dopravy atd. Takže hlubší strukturální proměny jsou nezbytné.

T: A ty změny by měli být hlubší, ale asi zase ne nějaká radikální proměna?

R: Není potřeba, jako radikální revoluce, nebo proměny podobného typu mnohdy nadělají více škody nežli užítku, takže to určitě ne. Takže postupné byt' jako zásadní struktury proměny, přeměňování ekonomiky na takzvanou zelenou ekonomiku, snižování emisí, vývoj nových šetrných technologií atd. Ty možnosti prostě existují. Pod tím já si představuji tu hlubší strukturální proměnu.

T: Takže dneska je ten trend pomalý?

R: Dnešní trend je pomalý, uvidíme, jestli je to předzvěst nějakého rychlejšího, nějakých proměn. Já tomu věřím, my se o to snažíme, jestli se to povede uvidíme.

10) Co si představíte při slově příroda?

R: Něco, co já osobně, jak stárnu, tak je pro mě důležitější a důležitější v tom smyslu, že mě to nabíjí, příroda v jakékoliv podobě. Hlavně to je pro mě klid, klid jakoby je to pro mě únik, kde můžu čerpat, nejenom, kde mě to vysává, ale kde můžu tu energii i nabírat. Je to trochu abstraktnější, ten dojem z toho mám. Sednout si někam, kde je hezky, klid.

T: Takže spíš ten únik.

R: Přesně tak, je to únik, meditace, relaxace.

T: Představíte si konkrétní přírodu, co by to bylo?

R: Já mám třeba rád krajinu Vysočiny. Lesy, louky, nebo hory, místa, která mám rád, která na mě nějakým způsobem působí pozitivně. Takže to nemusí být nutně les, ale místa, která mám rád a to jsou většinou místa v přírodě, ne ve městě.

11) Jak se koukáte na roli technologií v naší společnosti?

R: Jak na které. Myslím si, že třeba atomové technologie možná v sobě skýtají ještě nějaký potenciál, zatím jsou velmi nedokonalé. Zatím nám prospívají pouze částečně, kdežto třeba technologie výroby elektřiny z větru nebo třeba ze slunce, byt' na určitých stupních vývoje jsou ještě někdy ne úplně dokonalé, tak tam se na ně dívám mnohem pozitivněji. Takže asi se na to dívám případ od případu. Snižování náročnosti, spotřeby aut, nejsem naivní, abych si myslel, že lidé přestanou ze dne na den jezdit auty. Já sám automobil vlastním, ale když technologie tady v tomhle půjde dopředu, tak to samozřejmě vnímám taky pozitivně. Je to případ od případu,

T: Takže ta technologie může být i pozitivní v některých směrech a i negativní, asi podle toho, jak se používá.

R: Ano i pozitivní, přesně tak. Ve chvíli, kdy chceme zachovat určitý standart společnosti, což já osobně chci, neříkám, že třeba úplně ve všech ohledech, taky je otázka, co je pro mě ten standart, možná je trochu nižší, než třeba pro někoho jiného, tak si myslím, že za určité technologické proměny, kdy si budeme moct dovolit něco podobného, jak teď, ale za mnohem menší vynaložené energie a podobě, tak holt technologie jako takové jsou potřeba.

12) Které technologie považujete za nejškodlivější a proč? Takový ten černý petr.

R: Výroba elektřiny z uhlí, v současné době je to podle mě jedna z nejživějších ukázek toho, jak se dá velmi plýtvat velmi cenou surovinou jako je uhlí a měnit ji na elektřinu, při velmi neefektivních, že se při výrobě mnohem více než polovina energie ztratí. Kromě toho má i další negativní efekt jako exhalace skleníkových plynů a únik jiných škodlivin, vůbec způsob získávání uhlí. Toto je pro mě ukázkou toho, jak si člověk počíná velmi nemoudře.

R: Setkala jsem se s názorem, že je to už zastaralá technologie, velmi stará

T: no on se to hlavně nikam neposunulo. Dřív se možná víc házelo do kotlů, jako na páru nebo na teplo, teď se z toho dá vyrábět elektřina, ale není to o moc chytřejší. Já si myslím, že jak ropa, tak uhlí jsou technologie nesmírně vzácné, z kterých se dají velmi moudře využívat. Spíš záleží zase jak nakládáme s

uhlím a nebo s ropou. Samo o sobě uhlí není dobrý nebo špatný. Samozřejmě potom jsou další věci, ve chvíli kdy nad nějakým ložiskem stojí nějaká vesnice a ty lidi tam dál chtějí žít, tak si myslím, že nemáme právo je odtamtud vystěhovat kvůli tomu uhlí atd. Takže to má mnoho rovin. Uhlí jako takový není špatná ani dobrý, ale to, jakým způsobem s těmito surovinami nakládáme, moc chytrý není.

T: Ještě nějaké technologie?

R: Já si myslím, že tohle je takový hezký symbol těch věcí. Ono záleží, jak se s tím nakládá s těma jednotlivými technologiemi, zase se dají využívat líp i hůř. Tohle je pro mě jeden ze symbolů toho, jak si počínáme.

13) Které technologie považujete naopak za šetrné?

R: Jsou to všechny věci, které snižují jak energetickou náročnost tak třeba jiné věci, od technologií jako pasivní dům, což není technologie nová, spíš návrat k jakýsi chytrosti našich předků, kdy bylo jasné, že existují sever, západ, jih a podle toho jak si člověk postaví dům a kde, tak podle toho taky to stavění s tím bude nějak hospodařit, kde vychází slunce a kde ne. Takž to je spíš takový jakoby návrat a chytřejší přístup k tomu. Od výroby elektřiny z větru, vody, slunce a využívání věcí a zdrojů, kterých tady máme téměř v neomezené míře k dispozici. To jak tyto zdroje využíváme a nevyužíváme zase svědčí o úrovni našeho vývoje. Až, já nevím, po technologie, které se využívají při těžbě dřeva atd, čím se vrací jakoby nazpátek, dozadu. Zemědělství, tam je to pěkně vidět, že zemědělství není nic jiného než návrat, jak se farmařilo a zeměděličilo dřív. Takže tady tyto věci, myslím, že to není nic překvapivého.

14) Myslíte si, že alternativní zelené technologie, spočívá v nich řešení ekologické krize?

R: Samo o sobě ne. Tyto technologie jsou nástrojem a musí být instrumentem nějaké proměny tzv. když si tady lidé, nebo aspoň ta elita řekne, tak chceme, aby to hospodářství vypadalo jinak, tak to je hlavním, bez tohoto nejde a potom to, že si zvolí nějakou technologii, která jim to umožní, tak to je nástroj. Já si myslím, že hlavně musí dojít k proměně myšlení lidí, kteří mají hlavní vliv na to, jakým způsobem (směrem) se společnost bude směřovat. To prostě holt nejsou všichni lidé, já nejsem v tomhle optimista. Když se podíváme na výsledky voleb, tak já ve většinové rozumné mínění veřejnosti nevěřím, takže spíš je to proměna u lidí, kteří mají vysoký vliv, a když bude ta proměna vynucená tlakem ze spoda, tak je to dobře, ale já poslední dobou nějakému většinovému rozumnému názoru opravdu přestávám věřit. Já si myslím, že těch tlaků musí být víc, když se člověk podívá do minulosti, tak samozřejmě nějaké velké společenské proměny ve chvíli, kdy se lidem nedařilo dobře mohly přijít i ze spodu, ale ve chvíli, kdy máte společnosti typu západního, kde lidi povětšinou netrpí hladem a mají nějaký docela vysoký životní standard, tak tady si myslím, že lidi k nějakým strukturálním proměnám nemají důvod a nevěřím, že by se taková masa lidí rozhodla, že by mohly být menší exhalace. V tomhle jsem docela skeptický. Ve chvíli, kdy se začnou prohlubovat klimatické změny, tak už to možné je, ale to bude pozdě. Takže spíše věřím na to, že ti chytřejší tady, a to nemyslím automaticky vysoké vedoucí politické představitele, ty mezi ně neřadím, u nich by mělo podle mě dojít k nějaké proměně a oni by měli zapůsobit na lidi, na lidi pod nimi nebo nad nimi, abych to ošklivě rozdělil. Ale já se trochu obávám, že když třeba mluvíme o ČR, tak ta schopná potenciální elita tady úplně není.

15) Jakou roli by měli mít ve společnosti experti?

R: To je zajímavá otázka, já si teď vzpomínám na nedávný fejeton v Novém Prostoru, který si z tohoto dělal trochu legraci z expertů v různých televizních studiích, kteří říkají, když přijede nějaká zahraniční návštěva, tak popisují, jak vystupuje z auta, co má k večeři a co ke snídani a v jakém pyžamu obvykle spává a tak. Takže to je na jedné straně taková posednost experty, kteří vykládají věci, který jsou docela banální. Na druhé straně si myslím, že bychom víc měli zvažovat naše vědecké poznání a to, jestli ty experty budem označovat akademici nebo nějak jinak, tak je podle mě přesnější, v tom vidím velký potenciál.

T: Jakou podobu by mělo mít expertní získávání poznatků? Protože v západních společnostech je velký důraz na expertní vědění a profesionalitu.

R: V určitých ohledech si myslím, že je to velmi potřeba, na druhé straně určité věci lze rozhodovat na základě velmi jednoduchého, banálního pozorování, znalostí. A možná bysme se měli vrátit k nějaké intuici. Ale třeba když před sebou mám globální změny klimatu, tak tam se už obávám, že tohle by nestačilo, byť ty úplně základní věci v tomhle problému jsou z 19. století a každý se je učí na základní škole, skleníkové plyny ohřívají a hotovo. Takže tam prostě jedna z příčin naše činnost je úplně zřejmá, ale to jakým způsobem, o kolik je potřeba snížit emise, jaké technologie nasadit a co to bude znamenat a neznámenat, am se obávám, že to bez nějakého expertního vědění nejde. Hospodaření v lese, tam si myslím, že už velkými experty být nemusíme, tam když se vykáčí velká část lesa těžkou technikou, tak je každému zřejmé, kdo párkrát byl v lese, co to s tím místem udělá a potom, co to může udělat s městem, který je pod tím lesem, protože les neudrží vodu a město, nebo ta vesnice bude zatopená, k tomu je

potřeba mnohem méně expertního vědění a stačilo by se spíš vrátit k něčemu, co naši lidi znali, aniž by měli počítače a já nevím co. Takže to jako jak kde. Ale myslím si, že obecně bychom měli při těch důležitých rozhodováních víc zohledňovat současné vědecké poznání, které mnohdy vychází z nějakých dávných pravd.

T: Mělo by být doménou expertů působících ve státních institucích?

R: Já si myslím, že akademická sféra, věda, výzkum je velmi důležitá a to jakým způsobem u nás je do velké míry podceňována, tak to může být také jedna z příčin toho, že to rozhodování je tady takový jaký je. Takže expert, spíš sázím na experty, kteří jsou mimostátní, v mimostátní sféře, tam si myslím, že by měli být kvalitní úředníci, kteří by se měli, apolitický, kteří by se měli naučit rozhodovat ne na základě toho, co vyprodukuje ten státní úřad, a potom vidím zas velký problém v korupci atd. a nevěřím v přílišnou neustrannost té odbornosti těch lidí, kteří tam působí.

16) Jakou roli by podle vás měli hrát envi. organizace v současné společnosti? Jakou roli byste jim přáli?

R: Já v nich vidím, v nás i v ostatních vidím zdravou součást společnosti, která může, někdy se jí to daří víc někdy míň přicházet s nějakými jinými třeba pohledy, něco tu urychlit, něco tu zbrzdit. Mělo by to být jedním z hlasů, který se potom střetává ve veřejném diskurzu a v případě, že je ta společnost zdravá, tak je mu jakoby nasloucháno nějakým způsobem. Takže to neříkám asi úplně jednoduše, ale ono to není úplně jednoduchá otázka. Myslím si, že svoje místo jako environmentální tak jinak zaměřené organizace ve zdravé dobré, nějakým způsobem fungující, potenciálně se rozvíjející společnosti mají. Ale neříkám, že jsou ti jediní, kteří mají pravdu úplně ve všem, že všechny ty organizace mají patent na rozum. Já si myslím, že by se právě v tom veřejném diskurzu měly střetávat názory různé a z toho plynout nějaké závěry, kam dál. Takže by měli být podle mého názoru respektovanou součástí veřejného diskurzu.

T: Jako taková poradní část?

R: To taky. Určitě, já si myslím, že mnoho organizací v české republice, environmentálních, je na velmi vysoké úrovni a je schopno do toho vstupovat jakoby tím expertním hlasem.

T: Jakou roli byste přál těm organizacím do budoucna?

R: Lepší než teď, lepší pozici, lepší zajištěnost, větší stabilitu, více lidí, kteří budou drobnými částkami přispívat na činnost, protože to je asi, to já považuji za základ, aby ty organizace třístit síly na získávání grantů, které mnohdy tu činnost potom odvádějí někam jinam, než kde by byla potom potřebná nejvíce. A je to nestabilní, nějaké granty nemusejí vyjít a co potom ta organizace budě dělat? Takže více lidí, kteří třeba budou tu potřebnost těch organizací umět přetavit v to, že jim nějakou tu padesátikorunu, stokorunu měsíčně budou schopni poslat, což snad doufám nikoho by nemuselo úplně zruinovat a přitom těm organizacím to velmi pomůže. Tak třeba tohle bych jim přál.

17) Plní environmentální organizace tuto roli v současnosti?

R: Jak které, nedá se to takhle paušalizovat, vidím tady organizace, které svojí činností ne mnohdy přispívají dobré komunikaci i dobrému jménu neziskových organizací jako takových. Takže nedá se to říct, nebo paušalizovat, vůbec ne.

T: Myslíte si, že jsou nějaká překážky, nebo problémy, které těm envi organizacím brání plnit tu funkci?

R: Jednak to neblahé dědictví ne jenom komunismu, ale prostě toho, že tady nebyla dostatečně dlouhá doba na to aby ta společnost někam vyžrála, někam se posunula a pochopila i důležitost toho, že, zase se vrátím k tomu veřejnému diskurzu, který má určitou kvalitu. Ve chvíli, kdy je otevřen těm hlasům zleva, zprava, zdola a to tady úplně není podle mého názoru. Takový ten pohled politiků, to jsou ti křiklouni, ty blokádničtí, kteří chtějí, abychom se vrátili na stromy a do jeskyní atd., to tady mnohdy živnou půdu má. Ve chvíli, kdy to říká člověk, zástupce politické elity, tak to není úplně dobře. Takže bych přál tohle ekologickým organizacím a nejenom jim, aby se to klima, které většinou, já si myslím, je velmi nakloněno a dobře chápe potřebu, ale není to sdíleno úplně tak, jak by mohlo.

18) Jak funguje Vaše organizace? Co je hlavním cílem? Zkrátka mi tu popište Hnutí Duha.

R: Hnutí Duha, to si můžeme přečíst skoro na všech materiálech, tak se snažíme, ono to souvisí trošku s tím, co jsem říkal předtím, přicházet s konkrétními řešeními, které zlepší prostředí v české republice pro život nejenom tady lidí, ale vytvoří zároveň dostatečný prostor pro přírodu nejrůznějšího charakteru. Takže to je úplně to nejesenciálnější představení, potom by se dalo mluvit o tom, jak pracujeme, o co usilujeme, jakou vizi o společnosti máme. Svobodné, demokratické, zase to, o čem jsem trochu mluvil před chvílí, ve které bude i ten důraz na kvalitu životního prostředí, tedy jako jeden z předpokladů kvality života, na prostor pro přírodu i tu divokou. Tak v tom já spatřuji určitou kvalitu té společnosti. Tímto směrem asi jakoby jdeme, nebo se snažíme tu společnost posunovat.

T: Představil byste mi organizaci po organizační stránce?

R: Takže Hnutí Duha je po formální stránce občanské sdružení, které vzniklo v roce 1989 neformálně, v roce 1990 bylo formalizováno u ministerstva vnitra, od té doby se tady konstituovalo postupem pět programů. Odpady, zemědělství, energie, lesy a něco, čemu říkáme veřejné finance a životní prostředí. Protože to je hlavní náplň naší činnosti, která je nějakým způsobem vměstnána do těch programů. Krom toho, aby těch pět programů mohlo fungovat tak tady musí být pro to vytvořeno nějaké zázemí. Od počítačového až přes funkce jako účetnictví, psaní grantů, vypořádání, tím, že nás je 40, tak má tady své místo někdo, kdo se stará o management, jednak to je té programové části, musíme někde sídlit, takže je tady malý oddíl, který se věnuje tomu, aby to dílo plnilo ty funkce, které má. Hnutí Duha je v tuto chvíli svého druhu největší ekologická organizace v české republice o 40 zaměstnancích, pěti programech a za rozpočtu zhruba 20 milionů ročně.

19) Co se týká činnosti organizace, jaké aktivity používáte při manifestování a dosahování požadavků? Ptám se třeba na protesty, institucionální postupy atd?

R: Naše práce, my ji vedeme skrze něco, čemu se říká kampaně, byť to mnohdy má negativní konjunkce tady tohle slovo, ale kampaň jako taková je nástroj euroatlantického vedení veřejných činností, iniciativ nejenom ekologických, ale i lidskoprávních. To znamená, vždycky si stanovíme nějaký cíl, který za rok až tři chceme dosáhnout. Stanovíme si nějakou strategii a taktiku, vybereme si nějaké nástroje, které se potom nějakým způsobem promítnou do aktivit, ale není to tak, že bychom některé z nich preferovaly, některé z nich jakoby zmenšovaly. Z těch legálních, nenásilných, to jsou jako ty základní pravidla. A neuvažují ani mimo tenhle rámeček. Třeba jako protesty jako takové jsou jedním z nástrojů, ale ne úplně tím, který bychom chtěli používat primárně. My třeba svoláme demonstraci jednou za uherský rok, ve chvíli, kdy vyčerpáme veškeré ty možnosti, které byly předtím, jednání, tlak lidí na osoby, které o tom rozhodují atd., ve chvíli, kdy není žádná jiná možnost, tak přistupujeme k veřejným demonstracím, v krajním případě k nenásilným aktům občanské neposlušnosti. Ale to už jsou opravdu ty poslední. To nás třeba trošičku odlišuje od greenpeace, které mnohdy tady téměř nástroji kampaně začínají. Já zas nehodnotím, co je dobře a co je špatně. Myslím, že své místo tady tyhle typy aktivit mají a může tak někdo svoje aktivity vést. Ale my postupujeme opačně.

T: Takže spíš nejdřív od těch institucionálních postupů, takže lobbying?

R: Ano, tou úplně nejzazší hranicí je jakoby násilí, popřípadě vyloženě jakoby trestná činnost, když to neničí majetek a neublíží lidem, zvířatům, prostě nikomu, tak to je ta hranice, blokáda tam ještě spadá.

T: Ale jinak se spíš věnujete tomu lobování a jiným?

R: Ano. Spíš expertní vedené kampaně s tím, že ale velmi zásadní část tam je zatahování veřejnosti, to znamená mobilizace, vytváření tlaku, vytváření poptávky po změnách, které, my nějakou změnu navrhneme, která řeší nějaký problém, který popíšeme, a snažíme se pro ten náš návrh získat maximální podporu mezi odborníky a hlavně mezi lidmi. Není to tak, že bychom ty věci prosazovaly, protože jsme nechtějí odborníci tady a pět vědců někde v akademii věd, snažíme se pro to získat podporu lidí. A to je úplně nekrucialnější část toho, co se snažíme dělat.

T: takže máte vždycky za nějakýma konkrétníma návrhama tyhle lidi, nebo lidi, co se vyjadřují nějakou peticí, mailem? Jako argument, který by je měl přesvědčit (politiky, nebo ty na, které se tlačí, tak jsem to myslela.

R: Přesně tak, petice, mailly atd. Ano.

20) Které z těchto aktivit upřednostňujete? Které považujete za účinnější? Vy.

R: Já mám rád, když se do toho zatahují hodně lidí, protože to potom nějakým způsobem zpětně působí na jejich myšlení v tom, že, třeba teď je to krásně vidět, že ještě před nějakým třeba třičtvrtě rokem, rokem stačilo mnohdy u těch největších prasáren vzít telefon a zavolat Martinovy Bursíkovi na ministerstvo a říct, hele Martine prosím tě, tam se děje tohle, tohle, můžeš na vládě zařídit, aby to zastavily? A ve většině případů se to prostě zastavilo. Ale dneska je situace taková, že se musíme vrátit k tomu, co jsme dělali dřív a ve chvíli, kdy jsou tady vyhlášeny lesní tendry, které potenciálně mají velmi neblahý, můžou mít velmi neblahý vliv už na tak dost zkušene české lesy, tak už tady tohle prostě nestačí, tak je potřeba vyvolat takovou vlnu poptávky po tom, aby se něco takového zastavilo. Že to je na jedné straně mnohem pracnější a na druhé straně to má jakoby efekt v tom, že lidé se o lesy začínají víc zajímat a ti lidi, co o tom rozhodují, cítí, že si nemůžou dovolit úplně všechno, protože nějaké zraky jsou na ně upřeny. Takže ono na jedné straně to někomu zavolat, ve chvíli, kdy ta možnost je, tak je asi nelogické to dělat jinak. Na druhé straně když ta možnost není, tak je potřeba vynaložit mnohem víc práce, peněz, času, ale má to potencionálně zajímavější výsledky, v tom, že se do toho zatahuje víc lidí. Nedá se říct, co mám radši, ale oboje dvoje má i svoje výhody a nevýhody a ve chvíli, kdy by třeba Hnutí Duha nebo ostatní neziskové organizace by nechtěli být opravdu jenom nějakou agenturou, která už má natolik dobré kontakty ve státní správě, že ty věci si zařídí sama, pomocí nějakých losovacích schůzek. Tak to by jako byla cesta do pekel podle mě, protože potom by ani veřejnost netušila, proč jako je taková

organizace potřeba, když by o jejich činnosti měla velmi kusé informace. Nebo když to teď pár stovek, možná pár tisíc lidí ví, že tady ekologické organizace pomohly zabránit něčemu, co by mohlo poškodit české lesy. A zas jako chápou jejich smysl fungování mnohem víc, než kdybychom to udělali pomocí jednoho telefonátu.

21) Jaké vztahy preferujete uvnitř organizace? Spíše profesionální loajalitu nebo kamarádské vztahy?

R: Zase prostě ani ne jedno, ani ne druhý, já dbám o dvě věci zároveň velmi otevřené a přátelské prostředí a zároveň jako se snažím vyžadovat od lidí profesionální přístup. To znamená, aby ty věci, který dělají, v nich byly dobří, aby jednali zodpovědně a pořádně. Takže oboje dvoje. Já si myslím, že to jde velmi dobře skloubit, lidé na jedné straně můžou být profesionální v tom dobrém slova smyslu, na druhé straně ten kolektiv můžou být k sobě otevřený a přátelský a to je takový ideál, ke kterému se snažím směřovat Hnutí Duha.

22) Já bych se v souvislosti s tím, jak je to tady v Hnutí Duha, jak by podle vás měla vypadat každá ta environmentální organizace? Jestli by měla být naprosto profesní po vzoru obchodních firem nebo by měla spíš nabízet alternativní síť?

R: Já si myslím, že to je na té které organizaci. Byť jsme jakoby velcí, tak přesto vůbec si netroufám říkat jací by měli být ostatní. Já si myslím, že každá organizace tady má nějak jakoby svoje místo a každá může přispět něčím jiným. A právě proto je dobře, že tady ekologických organizací víc a není tady jedna velká. Jo takže, i pro zapojení lidí, každému může být příjemnější něco jiného, nějaký jiný styl práce a k dosahování určitých věcí může být zase lepší jiná cesta nějaké jiné organizace, než třeba to, jak to dělá Hnutí Duha. My víme, že neumíme ekologickou osvětu úplně a my jsme se jí nikdy úplně nevěnovali, proto jsou tu jiné organizace typu třeba Lipky nebo Terezy, které to prostě umí a pracují zase úplně jinak. Na lokální úrovni v Brně mnoho dobrého dělá třeba Nesehnutí, pracuje zase trochu jiným stylem, organizačně i jinak. Než třeba Hnutí Duha, které zase umí víc něco jiného. Takže já si myslím, že tady v tomhle, v té rozdílnosti může být síla toho hnutí jako takového.

T: Takže ta diverzita a díky té diverzitě organizací, že jsou rozdílné může být fakt síla, jestli tady teda vůbec je nějaké environmentální hnutí v ČR.

R: Jako velmi malé podle mě, ale nějaké náznaky tady jsou. Že se třeba za poslední dobu nedařilo úplně rozvíjet, nebo zvětšovat, zmasivňovat to je věc druhá. Ale určitě tady minimálně náznak jakoby hnutí ekologického, které v sobě, myslím, že logicky má tady tyhle organizace, které se tomu věnují, tak tady něco takového určitě je. Mohlo by to být lepší, to je druhá věc. A že jsou tam málo vtáhnutí lidé, to je ještě další věc. To je na další debatu.

T: A snažíte se třeba vytvořit nějaký hnutí?

R: Chceme, aby nebo já osobně si myslím, že by bylo velmi dobré ty témata, která v tomto konkrétním případě nese Hnutí Duha, nebo otvírá nebo nastoluje, aby měli podporu v co nejširším množství lidí, která se potom samozřejmě může projevit v tom, že oni zase vytvoří nějaký tlak na někoho dalšího. Takže jako ano, snažíme se o to. Otázka je, do jaké míry se nám to daří a nebo nedaří a čím to třeba může být.

Nejsem s tím úplně spokojený, když se člověk podívá na západ, tak tam je to zase trochu jinak. Já nevím, do jaké míry to může být tím, že to neděláme úplně dobře, nebo tím, o čem jsem už taky mluvil, a to je nějakým způsobem taky tím možná menší vyzrálosti společnosti jako takové. Ale zase si na to nechci úplně stěžovat. Takže snažíme se o to, ale není to ještě v té fázi, jak bych si to představoval.

T: Tak máme jiné podmínky, historický odkaz.

R: Máme jiné podmínky, startovací a tak dál a tak dál. V tomhle je to, si myslím, u nás těžší.

23) Jaké vztahy máte s jinými nevládními organizacemi?

R: Já si myslím, že velmi dobré. Domnívám se, že velmi dobré, že se zlepšily za poslední roky. Hnutí Duha byla v 90 letech více uzavřenější organizací. Já si myslím, že tohle se podařilo velmi změnit a já třeba osobně se tady tohle snažím, je to jeden z mých cílů více propojovat práci a nejenom ekologických organizací v české republice, ale i na jiném jako tématickém půdorysu. Založily jsme koalici nevládních organizací, která se věnuje odstraňování překážek individuálního fundraisingu, kde jsme prostě zasíťovaly všechny napříč, ty největší i ty menší, různého zaměření. Ve chvíli, kdy hrozí, že se třeba přijme nebo naopak zruší i zákon, který pro nevládky bude dobrý, nebo špatný, tak se zase Hnutí Duha, jako jeden z těch aktivnějších, snaží vytvořit nějakou platformu a buď něčemu zabránit, nebo něco podpořit. Takže já si myslím, že v tomhle, jako my, se snažíme velmi přispívat tím dobrým směrem, aby ta spolupráce navzájem byla otevřená a co nejpřátelštější. Kromě toho, že já osobně mezi drtivou většinou těch největších nejenom ekologických organizací ve vedení i mezi ostatními pracovníky mám přátele.

T: S kterými spolupracujete?

R: V té ekologické oblasti jsou to přirozeně ti největší ekologické organizace, v energetických tématech

s Greenpeace, v tématech jiných zase třeba s jinými. Na té energetice opravdu ta spolupráce je napříč těmi ekologickými organizacemi asi největší. To nejenom tady greenpeace, ale centrum pro dopravu a energetiku, ... (něco, není slyšet co) ... , brněnská Veronika, Calla. U té energetiky je ta spolupráce asi nejintenzivnější.

T: A s jinými nevládními organizacemi mimo ty environmentální?

R: S Člověkem v tísní spolupracujeme poslední dobou víc a víc. Spolupracovali jsme s nimi na jednom světě letos, oni se připojili k naší výzvě iniciativy Velká výzva. Takže tam já vidím takový určitý potenciál, velký do budoucna. Takže třeba člověk v tísní, ale určitě by se našli další.

24) Měli by environmentální organizace spolupracovat s politickými stranami? Nakolik?

R: Určitě měli.

T: a s kterými?

R: Se všemi. Já si myslím, že, aspoň, takhle, budu mluvit za Hnutí Duha. Asi bysme nespolečovali třeba s dělnickou stranou. To si asi velmi těžko dokážu představit. Asi úplně nejzastší hranice jsou pro nás současná KSČM, která prostě holt je relevantní parlamentní stranou, takže tam já vidím určitou hranici a snažím se k ní přistupovat bez předsudků. S těch parlamentních spolupracujeme se všemi. To, že některá strana má agendu nám bližší, tudíž je tam ta spolupráce asi intenzivnější, jako to bylo se stranou zelených, je asi přirozený a nikdo se tomu asi úplně nediví. Není to ale to, že bychom stranu zelených otevřeně preferovali a nějakým způsobem jí nadřžovali. Snažíme se naší agendu, aby si jí adoptovalo co nejvíce stran a v co nejširší míře.

T: takže ta spolupráce je do takové míry?

R: My prostě předkládáme návrhy, které chceme, aby vzaly a prosadily je potom na tom jejich hracím poli. Takže já ctím tu hranici, která je mezi nevládníma organizacema, ekologickými stranami. My vytváříme nějakou agendu a snažíme se jí prosazovat, nebo něčemu zabraňovat a politické strany mají zase jiné hrací pole, snaží se získat co největší míru moci a tam uplatňovat svoje názory. A my se snažíme ty jejich názory ovlivňovat.

T: Jasně. Já si myslím, že je to taková ta spolupráce ne jako na nějakém konkrétním problému, ale spíš prosazení vašich nebo nabízení vašich.

R: No nabízení našich témat a potom spolupráce na jejich prosazování. Takže s některými stranami můžeme na některých věcech spolupracovat dlouhodobě, ve chvíli, kdy tam ten průnik té agendy je vyšší. Takže to si dokážu představit, ale je to tak, že všechny ty politický strany jsou pro nás stejně blízko asi a stejně daleko a to že některé agendy jsou blíže a některé dále tak to už je druhá věc.

T: Myslíte si, že by ty environmentální organizace měli obecně spolupracovat?

R: Já si myslím. Jsem pevně přesvědčen o tom, že by měli spolupracovat víc než dnes. Že ta roztržitost té činnosti mnohdy není úplně dobrá. Na té lokální úrovni to nevádí, tam prostě ve chvíli, kdy se člověk zabývá lokálními věcmi, tak je to v pořádku, tam si myslím, že není potřeba nějaká masívní spolupráce. Ale na těch, jak jsem se dotkl těch strukturálních proměn, energetiky hospodářství, zemědělství, lesní hospodaření, tam já se obávám, že to půjde hodně těžko, když ty organizace se nespojí a nebudou prosazovat nějaký jednotný cíl, protože ti, kdo mají v zájmy jiné, ať už jako profláklý ČEZ nebo velké dřevařské firmy, tak ty jsou mnohem silnější než ty jednotlivé organizace. To je, podle mého názoru, potřeba na těch nejzásadnějších věcech nutných k té proměně spolupracovat, než je tomu dnes.

T: To je takové poselství.

R: A to je to, co já se snažím dělat na Duze, nebo kam Duhu směřovat. Letos budeme chystat dvě setkání šéfů ekologických organizací a bavení se o tom, jakým způsobem by to šlo nebo nešlo dělat.

25) Řídíte se v osobním životě nějakými etickými zásadami? Nebo přesvědčení, co se snažíte dodržovat?

R: Tak jednak to, co všechno říká organizace, ve které dělám ředitele, tak si myslím, že snažím do největší míry aplikovat ve svém životě. O tom, jak jsem říkal, že mám auto, ale mám ho na jiný pohon, alternativní pohon. A kdyby jezdili všichni tak často jako já, tak jsou prázdné ulice. To, že se snažím preferovat biopotraviny a tak dále a tak dále, tyhle jakoby standardní věci, třídím atd., tyhle pro mě banální věci. O co se jakoby snažím, snažím se být aktivní v tom smyslu, že věci, které podle mě nejsou v pořádku, tak se je snažím změnit, tak jak umím a tak jak dovedu. Takže se nesnažím být k věcem, který se mi nelíbí, pasivní. Snažím se reagovat a něco s tím dělat, to je motiv můj i práce tady.

T: Taková občanská angažovanost.

R: Dá se to tak říct, že jsem člověk, který ve chvíli, kdy vidí, že něco není v pořádku, tak prostě ho to nutí se s tím pokusit něco udělat. Ale zároveň slovy, myslím, napsal to Jan Skácel v nějaké své básni, že.. dovede poznat, co člověk stačí. To potom nikam nevede, když člověk přecení své síly a toho, co může změnit, prostě musí být člověk pokorný.

T: Já se vrátím k těm environmentálním zásadám. Tam jste říkal, že preferujete výrobky s bio kvalitou?

R: Ano a nejenom, pro mě jsou důležité u těch potravin jednak ten certifikát bio a druhak lokální potraviny preferuji. Takže tam je to pro mě trochu promíšený, tady v Brně chodím na zel(e)ný trh a kupuji si tam od místních zemědělců, které už znám a tam pro mě není vůbec důležité, jestli mají certifikát bio nebo ne.

T: Ještě se zeptám jíte maso?

R: Byl jsem asi 8 let vegetarián, ale zjistili mi nedávno bezlepkovou dietu, takže čas od času si dám, ale nikdy to není živočišný výrobek, který by nebyl bio. Ale opravdu třeba od té doby, co mi to zjistili, jsem ho měl asi dvakrát, od té doby necítím právo se považovat za vegetariána, ale myslím, že jsem 99% vegetarián, který v tuto chvíli programově ví, že občas může zhřešit, aby se mohl najíst. Těch bezlepkových věcí zvláště když je člověk na cestách a já na cestách často jsem, tak tam sebou nese i nějaké další potíže a já teďka musím jíst pravidelně, aby to nešlo na úkor mého zdraví.

Na závěr:

Chtěl/a byste ještě něco dodat? Jestli vás něco napadá, něco důležitého, co jste třeba neřekl?

R: Já si myslím, že jsme se dotkli těch podstatných věcí, takže mě teďka nenapadá nic.

Respondentka č. 14

1) Jak jste se dostal/la do hnutí duha? Co Vás k tomu motivovalo?

R: V tom roce 2001 ona pořád Duha pořádá týdny pro les, takové tábory pro veřejnost, ve škole jsem se o tom dočetla, tak jsem tam jela a již předtím jsem vlastně spolupracovala s Českým svazem ochránců přírody, jezdila jsem na nějaké tábory a tak a chtěla jsem s tím pokračovat i na veřejce, protože jsem byla v 1. ve 2. na veřejce. Tak jsem si vybrala Duhu, protože mi to přišlo sympatický.

T: Aha, takže spíš šlo o nějaký konkrétní program, ten tábor, to se vám zamlouvalo.

R: asi jo. Mě předtím třeba zajímaly odpady, ale že bych dělala dobrovolníka na těch odpadech, v Praze fungovala tehdy jenom lesní skupinka.

T: Co vás motivovalo zajímat se o environmentální témata vůbec?

R: Já nevím mě to přišlo vždycky přirozený. Od začátku.

2) vzpomínáte si na nějaký konkrétní moment, na něco, nebo někoho, který vás v tomto ovlivnil? (události, autor, spisovatel)

R: U mě spíš jako ta příroda, že jsem vždycky měla ráda přírodu, i jsem vyrostla na vesnici, hodně jsem chodila do lesa jako dítě i tak teď. Zvířata jsem měla vždycky ráda.

T: Takže tam není nic konkrétního?

R: Ani ne, spíš jako za sebe.

3) Z jakého důvodu je důležité chránit životní prostředí a přírodu?

R: Že příroda je hodnota sama o sobě. Samozřejmě je to důležité i kvůli lidem, protože je to naše životní prostředí, na kterém jsme závislí. Jak jsem řekla především mi přijde, že ta příroda má hodnotu sama o sobě.

T: Ale zároveň

R: I pro lidi samozřejmě.

4) Jaké environmentální problémy považujete za nejzávažnější?

R: Teď asi ty změny klimatu. A ještě mi přijde, že věci spojené se spotřebou, jakože konzum a takové věci.

T: takže spíš nějaká nadměrná konzumace.

R: Životní styl, životní styl západní společnosti. Jo a ještě taky GMO.

5) Co nebo koho považujete za příčinu těchto environmentálních a sociálních problémů?

R: Asi celkové nastavení člověka, životní strategie, paleolitická životní strategie, která se nehodí do moderní společnosti, není to tak, že by to byla něčí vina, ale v tom množství lidí, které tady je, že to nemůže fungovat tak jako když tady bylo lidí pár desítek tisíc.

T: Ten problém je tedy počet lidí?

R: Asi jo.

T: Ještě nějaký problém kromě toho, že je nás hodně.

R: Asi moderní společnost, takové trochu vykořenění od té přírody, ty hodnoty, které jsou orientovaný spíš na užívání věcí nebo na věci než na hodnoty.

6) Jak by se měly tyto environmentální problémy řešit?

R: Mě přijde zajímavý směr hlubinná ekologie, neřešit ty následky, ale příčiny, jakoby v srdci lidí. Mě to přijde jako hezká myšlenka, nevim jestli to funguje...

T: Obrace ty lidi, nějakou formou osvěty?

R: to je určitě důležitý a určitě jsem proti nějaké ekologické diktatuře nebo něco takového, možná i legislativně řešit, to je taky důležitý.

T: takže formou změny lidí. Vy si myslíte že řešit následky nemá smysl?

R: Určitě taky, ale asi by to mělo jít jedno s druhým. Neřešit jenom ty následky, ale pracovat i s těma příčinami.

7) Co si myslíte o udržitelném rozvoji?

R: Já spíš myslím, že teď se už používá, nebo je mi spíš sympatičtější ten udržitelný život. Že možná ten rozvoj, to je takové složitější. Protože rozvoj možná není, protože v konečném prostředí, omezeném, které my tady máme, bych řekla, že nekonečný rozvoj není možný. Já spíš než na ty technologie sázím na dobrovolnou skromnost.

T: takže spíš ta dobrovolná skromnost, udržitelný život, praktický jednotlivých lidí než nějaký koncept.

R: Jako ta technika v současné době je to takové nějaké realističtější na to spoléhat, ale mě je sympatičtější spíš ta druhá stránka.

T: Takže O tom udržitelném rozvoji si myslíte, že je neadekvátní, že je to něco mimo?

R: Já myslím, že se to dokonce už ani nepoužívá v současné době. Určitě by se o tom dalo diskutovat, jakým způsobem to ti autoři toho termínu mysleli. Určitě by se to dalo zdůvodnit i tak, že by mohl existovat trvale udržitelný rozvoj za určitých podmínek. Mě přijde zkrátka lepší nebo šikovnější ten termín.

T: Takže ten udržitelný rozvoj je už trochu přežitý, už je to dlouho a když říkáte, že se to dnes už ani nepoužívá, tak jestli teda to můžu chápat takhle dle vašich slov?

R: No takhle to vidím.

8) Myslíte si, že ekonomický růst je nezbytný?

R: Tak nezbytný určitě není, ale myslím, že může kráčet a kráčí ruku v ruce s těma environmentálními hodnotami, s šetrností v přírodě, určitě to není tak, že by se to jedno s druhým vylučovalo. Že ekonomický růst neznamená rozhodně bezohlednost vůči přírodě nebo vyčerpávání zdrojů. Naopak spousta těch šetrných technologií umožňuje ten růst. Není to nic proti ničemu.

T: Takže si myslíte, že nezbytný není, ale že jsou různé druhy růstu?

R: no určitě může být ekonomický růst a neznamená to, že by byl, že ekonomický růst znamená bezohledně využívat přírodu, nebo drancovat, naopak.

T: Mohu se zeptat, jestli si myslíte, že ten ekonomický růst je viníkem environmentálních problémů?

R: Nemyslím si to.

9) Jestli si myslíte, že implementování environmentálních požadavků do politik a průmyslu v rámci zavedených společenských struktur, jestli to stačí?

R: určitě je to důležitý, ale není to samospasitelný, určitě různá ekovýchova, osvěta, jiný přístup k přírodě nebo k různým hodnotám tak je stejně efektivní, ale určitě jsou ty legislativní změny hodně důležité, žádoucí.

T: A myslíte si, že to jejich tempo je dostačující nebo jsou opravdu nutné nějaké ty strukturální změny?

R: Ne. Určitě by to tempo mohlo být větší.

10) Co si představíte při slově příroda? Co pro vás ta příroda znamená?

Tak třeba nejdřív co si představíte, když řeknu příroda, nějaký první moment?

R: Něco zeleného, asi les.

T: A co pro Vás znamená ta příroda?

R: pro mě je to zdroj nějaké energie, nebo když řeknu konkrétní případ, prostě tam potřebuji jezdit, abych tady mohla existovat, třeba ve městě. Odpočinek. Nějaká krása, harmonie. A síla, určitě, že příroda je něco, co je vždycky tady nějakým způsobem mocnější než člověk, když si to třeba neuvědomujeme.

T: Takže taky útek z města?

R: Já třeba teď žiji ve městě a bez té přírody bych to asi nevydržela. No unik z civilizace určitě. A hlavně ten můj život nebo ten život e městě je spojený s určitým hlukem, třeba s nezdravým prostředím, se zápachem a takovými těma věcmi. A člověk potřebuje na chvíli se z toho nějakým způsobem vymanit. I na delší dobu, když by to šlo.

11) Jak nahlížíte na roli technologií ve společnosti?

R: Určitě se tomu přikládá velká důležitost. Mě to moc blízké není, ale využívám je.
T: Takže si myslíte, že ten důraz by na ně neměl být tolik kladen?
R: Já bych to nechala na každém člověku, já se neodvažuji takhle někomu něco předepisovat.
T: Vy je používáte, ale zároveň si myslíte, že jsou zbytný, nebo nezbytný?
R: Určitě nejsou nezbytný. Někdo se bez nich obejde dobře a někdo je potřebuje.
T: A jakou roli v té společnosti celkově, kromě té individuální roviny mají?
R: jako v západní společnosti?
T: Třeba. Prostě celkově.
R: Já myslím, že se to trochu přeceňuje někdy.
T: A když to nevztáhnete jenom na tu západní společnost?
R: Jako že nějaký etnika v Africe? Tak ty se bez nich obejdou. Já si myslím, že člověk může být šťastný i bez toho. Myslím, že to vypovídají i různé průzkumy, že to příliš nezáleží na technickém stupni té které společnosti, ale spíš na tom prostředí, v kterém žijí.
T: Takže jestli to chápu dobře, tak jsou takové dvojité ty technologie, že někomu prostě přinesou pozitivní věc, ale někomu někdo je vůbec nepotřebuje.
R: Jo já myslím takhle. A že by se měli užívat s rozvahou.
T: takže záleží na tom, jak se používají?
R: Ano, jo.

12) Které technologie považujete za nejškodlivější a proč?

R: Já myslím, že jaderná energetika. Je tady problém toho jaderného odpadu, přes všechny snahy člověk není schopný se ho nějakým způsobem zbavovat. A přijde mi, že je to velká nezodpovědnost, vzhledem nejenom k nám, ale k těm, co přijdou po nás, odkázat jim tady něco takového.
T: Někaké další technologie?
R: Určitě v současné situaci všechno, co vypouští CO₂, to znamená uhelné elektrárny, energetika, neobnovitelná energie. Jak už jsem říkala ty GMO, jestli to jde používat k technologiím. Je toho určitě spousta, nedá se to tady vyjmenovat.

13) Které technologie považujete za šetrné k životnímu prostředí?

R: Tak to je asi opak toho, co jsem říkala, všechny ty, které využívají obnovitelné zdroje, které produkují minimum oxidu uhličitého.
T: Jestli můžete konkrétně nějaké jmenovat? Které technologie vám připadají, že nepoškozují to životní prostředí, nebo zmírňují ty dopady?
R: Já nevím jak technologie jestli třeba to všechno, co se používá pro zateplování. Pasivní domy, mi přijde úžasná věc a to je složitá technologie. Myslím si, že to je hodně důležitý. Pak vlastně mi přijdou dobrý ty technologie, třeba mobilní telefony a veškerá elektronika je čím dál víc šetrnější, čím dál spotřebává má méně elektrické energie. To mi přijde taky hezčí. Já už jsem teď viděla mobil se solární nabíječkou, to mi přijde taky dobrý. Jsem proti biopalivům teda, jako že je to problém, jako náhražka ropy, protože člověk tady potřebuje strašně moc těch paliv a třeba ta řepka, ve třetím světě je to problém, že se to tam pěstuje, že se tam tím pádem zvedají ceny potravin. Je to monokultura a přináší to spoustu problémů.

14) Tkví řešení globální ekologické krize v „alternativních technologiích“ ? těch zelených technologiích?

R: Určitě to není jediný řešení, ale může to pomoci. Asi je to realističtější než spoléhat na nějakou změnu v uvažování .
T: Takže nejdřív začít od těch technologií?
R: Myslím, že obojí. Snažit se využívat všechny možné cesty, který tady jsou. Dohromady to kombinovat. Myslím, že by ani nebylo realistický nějak proti technologiím protestovat, nebo snažit se tady zastavit ten vývoj.
T: To tedy ne, to je dle vás špatná cesta?
R: Myslím, že je to neproveditelný. Nerealistická představa.

15) Jakou roli by měli mít ve společnosti experti?

R: Poradní.
T: jak to myslíte?
R: Je to důležitý, že by měli mít důležitý hlas při rozhodování o různých otázkách a neměl by to být hlas jediný, nebo rozhodující.
T: měli by teda nějak dávat možnosti, jak se zachovat, ale rozhodování by bylo na lidech?
R: jo.

T: já bych se v souvislosti s tím zeptala, jakou podobu by mělo mít získávání expertních poznatků? Jestli by mělo být jenom doménou expertů, který působí ve státních institucích?

R: Určitě ne. Já bych to nijak neregulovala.

T: Já se na to právě ptám, protože to je můj osobní dojem, vidím v té společnosti, ale nevím, jak to funguje, ten co je považovaný za vědce ve státní instituci, je to člověk, který má na to papír a co řekne tak je pravda, svatý, protože ten vědec má na to to razítko, přičemž může být dosazený nějakým politikem, lobbyistickou skupinou..Zkrátka ten důraz na expertní vědění, na ty experty ve společnosti, který na to mají to oprávnění.

R: Já mám stejný názor, že by se to nemělo přeceňovat, nebo je nějak zbožšťovat, protože oni se taky mnohokrát spletli, není to tak, že by, to je prostě lidský, je tam určitá pravděpodobnost chyby a s tou by se mělo počítat, ale zároveň jsou ty jejich informace a výzkumy důležité. Takže, ne to nějak odsouvat.

T: takže asi taky nějaký kompromis mezi tím.

16) Jakou roli by podle vás měli hrát envi. organizace v současné společnosti? Kde je jejich místo, co je jejich poslání? Jakou roli byste jim přáli?

R: Já si myslím, že po boku těch expertů a legislativců jeden z těch poradní proudů. Měli by informovat společnost, dávat nějaký příklad, inspirovat.

T: Jakou roli byste jim přáli?

R: To asi záleží, pokud by to byla organizace, nějaká schopná, morálně na výši řekněme, tak určitě by bylo fajn, kdyby ty jejich možnosti nebo pravomoc, byly nějaké větší a aby mohli efektivněji prosazovat ty pozitivní změny ve společnosti.

T: takže i prosazují nějaké změny.

R: Já jsem jakoby docela spokojená s tím, jak je to teď s těma pravomocemi a vlivem těch nevládních ekologických organizací a zároveň jsou tady určitý snahy, jak to omezit, možnosti nebo pravomoci občanské společnosti tady regulovat, tak to určitě není dobře.

17) na to jsem se právě chtěla zeptat, jestli si myslíte, že ty teď tu roli plní v současnosti a jestli jsou zde nějaké překážky, problémy, které tomu brání?

R: Právě mám pocit, nebo to vnímám, že ze strany poslanců nebo ze strany politiků jsou tady určitý snahy to omezit tenhle ten vliv, ty pravomoci těch ekologických organizací.

T: takže ty klacky pod nohy jsou spíš ze strany státu, v jaké podobě?

R: Já už jsem udávala ten příklad, že přicházejí návrhy zákonů, které se snaží zásadně okleštit ty pravomoci, i ekologické zákony a další legislativou ve prospěch různých korporací, státních podniků, zároveň tady je právě i snaha korporací, nebo velkých společností, takže nejenom stát, ale i soukromá sféra, ale které se snaží právě skrze ten stát.

T: pomocí nějakého lobbingu?

R: takhle.

18) Jak funguje Vaše organizace? Co je hlavním cílem? Představte mi Hnutí Duha, kdybych vůbec neznala HD, tak mi ji ve zkratce představte, co to je za organizaci.

R: Takže je to ekologická nevládní organizace, která se snaží prosazovat nějaké pozitivní změny ve společnosti, které povedou ke zlepšení životního prostředí, prosazování ekologické legislativy a změny v myšlení lidí, to, o čem jsem tady mluvila. Funguje na bázi zaměstnanecké i dobrovolné.

T: Takže máte dva, i zaměstnance i dobrovolníky. A můžete mi nějak více představit tu organizaci po té organizační stránce?

R: centrum funguje v Brně, tam je většina zaměstnanců, ředitel a taková ta organizační složka typu účetní a tak, pak jsou místní skupiny, třeba v Olomouci funguje, jsou místní skupiny, které mají svoje zaměstnance nebo které fungují jenom na dobrovolné bázi a zabývají se jenom místními kauzami, které jsou důležité pro ten region. Praha je takový speciální případ, že je v hlavním městě, tady funguje parlament a všechny ty úřady, takže je to důležité mít pobočku v Praze. Je to speciální případ ta pražská kancelář, není to místní skupina. Je to spíš pobočka centra.

T: Teda kancelář, spíš jako zázemí?

R: taky.

T: A kolik máte zaměstnanců?

R: Okolo 30 si myslím. Já myslím, že to spíš jako že ty mé informace nejsou úplně přesné, myslím, že ředitel teďka říkal 40, ale ono se to pořád mění a taky hodně částečné úvazky duha hodně využívá.

19) Co se týká činnosti organizace, jaké aktivity při manifestování a dosahování požadavků používáte? tím mám na mysli protesty, přímé akce, demonstrace, blokády, petice...

R: Všechno. Přímé akce taky. V první řadě jde o nějakou komunikaci, informování veřejnosti, legislativní změny, vydávání různých infolistů.

T: vydávání, lobování, konzultace o legislativě, takže spíš institucionální postupy?"

R: taky, ale i ty přímé akce totéž. Snažíme se motivovat veřejnost, pokud dojde k nějaké kauze, ke které je důležité, aby se vyjádřila. Tak třeba posílali emaily poslancům, vlastně snaha aktivovat je tímhle tím způsobem.

T: Možná i nějakou osvětu?

R: určitě, spoustu letáků a informačních listů vydáváme.

T: A na které tyhle postupy nebo metody je kladen větší důraz?

R: Já myslím, že se Duha snaží, aby to bylo v rovnováze. Nebýt úplně nějaká nátlaková lobistická organizace a zároveň nebýt prostě nadšenci, že se snaží hodně dbát na tu expertní složku, aby ty informace, které podávám, byly nějakým způsobem podložené, kvalitní a založený na nějaké vědecké nebo věrohodné bázi.

T: Takže se snažíte o tu expertnost, aby ta organizace měla expertní vizáž?

R: já myslím, že určitě se o to snažíme a zároveň aby tam právě bylo to nadšení, dobrovolníci. Určitě se nesnažíme být jenom expertní agentura. Spíš nějak vyvážit všechny ty nástroje a postupy, co neefektivněji. A zároveň aby ty lidi byli spokojení v Duze. Pokud přijde dobrovolník, který chce pomáhat přírodě, tak určitě tam je pro něj místo a nevádí, že to není expert na lesní problematiku.

20) Které aktivit vy sama upřednostňujete? Které považujete za účinnější?

R: účinný jsou určitě obě (přímé i institucionální). Osobně upřednostňuji, nebo jsou zajímavější ty, co se týkají práce s lidma, přímé akce určitě mi přijdou, tahle ta dobrovolnická složka nadšenecká, přímé akce, myslím si že by se to nemělo podceňovat. To je důležité. Je mi to sympatičtější, ale samozřejmě ta expertní a profesionální složka je taky důležitá. A myslím, že je důležitý mít to vyvážený. Já osobně ráda jezdím do terénu, třeba na různé sázení stromků a podobné nebo když je potřeba někde nějaká demonstrace, pokud se tím něčeho dosáhne, tak taky je mi to sympatický. Myslím, že je důležitý nestát se jenom agenturou pro ochranu životního prostředí, ale zároveň umět taky aktivizovat se a i druhé.

21) Jaké vztahy preferujete uvnitř organizace? Spíše profesionální loajalitu nebo kamarádské semknutí jako v komunitě?

R: Určitě spíš ty kamarádštější, myslím, že je to to, co tady ty lidi drží, protože platy v neziskové sféře nejsou úplně na výši, spíš naopak, ale právě ty osobní úzký vztahy jsou to co ty lidi vlastně motivuje mimo jiné k té práci. Samozřejmě by to nemělo bránit nějakým profesionálním výsledkům. Ale myslím si, že je to hodně důležitá záležitost.

T: vy tady teda máte spíš kamarádské vztahy?

R: Určitě. U nás to, myslím, tímhle způsobem funguje hodně dobře. Myslím, že je to důležitý.

T: A ta profesionální loajalita asi ne?

R: tak taky, ale to je něco, co by mělo fungovat všude. A tyhle přátelské vztahy mi přijde jako určitá nadstavba, která je právě důležitá. Ty profesionální vztahy musí fungovat všude, aby se něco vytvořilo. Ale pokud mají lidi mít nějaký dobrý pocit z té práce, tak je potřeba, aby ty vztahy byly dobrý na té osobní úrovni.

22) V souvislosti s tímto, jak by podle vás měla vypadat environmentální organizace? Měla by být naprosto profesní po vzoru obchodních firem nebo by měla být více alternativní síť?

R: Já myslím, že je důležitá ta pestrost, aby tady byly organizace právě obojího druhu a všechno mezi tím a hlavně aby jejich práce byla efektivní, což myslím, že je, že tady je těch ekologických organizací hodně a myslím, že všechny odvádějí dobrou práci.

T: takže je to spíš kombinace různých druhů, že to dohromady dává celek?

R: Jo. Že to je důležitý, aby tady existovaly nejrůznější druhy, organizace, kdyby tady nějaká z těch složek chyběla, tak si myslím, že by to bylo na škodu, kdyby existovaly jenom expertní organizace tak určitě nezasáhnou, nebudou tak efektivní a nezasáhnou tu šíří těch různých názorových skupin obyvatel a tak, třeba nejsou schopný tak lidi mobilizovat, nebo je nadchnout, nebo je inspirovat. A zase zároveň kdyby tady byly jenom ty nadšenecký dobrovolnický organizace, tak je zase nebere vážně ta profesionální složka, státní správa a tak.

T: Možná i veřejnost.

R: určitě. Tak veřejnost je složená z lidí a na každého funguje něco.

T: teď ještě abyste se strefily co nejšířěji..

R: tak já myslím, že každý má být sám sebou, že ty ekologický organizace by neměly vznikat s tím, že jak mi teď budeme postupovat, aby nás veřejnost brala, ale spíš jak to cítí, že potřebují měnit ty věci a že by to měly dělat podle sebe.

23) Jaké vztahy máte s jinými nevládními organizacemi?

R: Velmi dobré. Zvlášť na tomhle místě se ptát, tady vidíte, že hodně spolupracujeme. (společná kanceláře pro z.kruh, automat, hd., csop a jiné tuším)

T: A s kterými spolupracujete?

R: nejvíc, tak třeba program energie hodně spolupracuje s Greenpeace. Určitě s Arnikou, pak s různými místními organizacemi, kořeny v severních Čechách, který bojuje proti bourání, za zachování limitů těžby. S těma se hodně spolupracuje. S Callou v Budějovicích o těch jaderných záležitostech.

T: měli by ty organizace spolupracovat s ostatními?

R: Určitě je to důležité. I kvůli té efektivitě práce, že se vlastně navzájem doplňují v těch znalostech, schopnostech a zároveň i by tak měli působit na venek, jako že usilují o stejnou věc.

T: Jednotnou věc. Jako že usilují o nějaké jednotné hnutí?"

R: no, že nám prakticky jde o stejnou věc, ne do detailů, ale jen tak jako obecně, že to není nějaká rozštěpená rozhádaná klika, která tady si tady bojuje o svoje na svém písečku.

24) Měli by environmentální organizace spolupracovat s politickými stranami? Nakolik, popřípadě s kterými?

R: tak určitě s kterýmikoliv, které projeví zájem, ovšem jde o to jakým způsobem, čili na nějaké poradenské úrovni, pokud budou chtít se dozvědět nějaké věci. Rozhodně by neměly spolupracovat na nějaké propagaci politických stran. Měli by si určitě zachovat tu nezávislost.

T: A s kterými stranami?

R: Já už jsem to říkala, se všemi, které projeví zájem o to prosazovat nějakou ekologickou legislativu, nebo nějaké změny ve společnosti.

T: A můžu se zeptat, jak to má Hnutí Duha? Jestli spolupracuje a s kterými?

R: Určitě, já myslím, že to jde napříč politickým spektrem.

T: A měli by spolupracovat s komunisty?

R: To je složitá otázka, já myslím, že je to hodně individuální, že to si musí každý rozhodnout sám.

T: A co Hnutí Duha, spolupracuje?

R: Já vím, co jednotliví vedoucí programů, že to není tak, že by se to zakazovalo nebo tak, ale pokud by s tím měl někdo etický problém, tak určitě ho nikdo nebude nutit spolupracovat. Zároveň to není tak, že by se to doporučovalo, ani se to nedoporučuje, ani nezakazuje.

T: A co spolupráce se stranami jako dělnická strana?

R: To si myslím, že určitě ne. Co prosazují tyhle ty, jak se to říká v tom zákoně, ty ultra pravicová hnutí potírající svobody člověka, tak tohle si myslím, že by nebylo dobré.

T: tak s těmahle zásadně ne, ale u ostatních tam je nějaká volnost, to záleží individuálně na člověku?

R: Ano.

25) Řídíte se v osobním životě nějakými etickými zásadami?

R: Tak snažím, protože člověk jakoby měl začít u sebe než začne někde někomu vykládat, jak by měl žít. Snažím se hodně to řešit a samozřejmě nejsem v tom dokonalá.

T: Chtěla jsem se zeptat, jestli jsou nějaké obecné a pak nějaké ty environmentální zásady.

R: Zásady pro mě osobně? Někaké ty spotřebitelský, snažím se omezit spotřebu, využívat biopotraviny, fairtrade, samozřejmě když to finance dovolí.

T: A co omezení jízdy autem?

R: Určitě, využívání hromadné dopravy a auto vůbec nemám a snažím se ho nevyužívat.

T: Snažíte se kupovat domácí výrobky?

R: taky. I vlastně já myslím, že co se týká takových těch nelokálních, dovozových potravin, to se snažím hodně omezovat. Člověk musí být ve střehu, snažím se, myslím, že to jde.

T: A recyklace?

R: Taky . jo, ale to je primární věc, zase není to samospasitelný, myslím, že je to důležitý, ale primárně by člověk měl hledět na to omezení spotřeby, ten odpad vůbec nevytvářet a pak teprve to, co spotřebujete, recyklovat. Třeba koupit si větší balení, místo sáčku ci vzít vlastní tašku a takové ty věci.

T: Jste vegetariánka?

R: No já jsem makrobiotička.

T: takže vy nejíte skoro nic, já vlastně nevím, co to obnáší makrobiotická strava, můžete mi to trochu přiblížit?

R: Já nejím mléčné výrobky, cukr, maso, vlastně jím ryby, občas. Je to něco jako veganka, kromě těch ryb. Ty ostatní věci jako cukr nejsou tak důležité z toho environmentálního hlediska, takže to odpovídá spíš tomu veganství z toho environmentálního hlediska. Omezujeme ečka, je to založený na to, právě co veganství neřeší, lokální potraviny, třeba tropické ovoce ve vanu jedí, ale makrobiotice to nejedí. Snažím

se jít to, co je z našeho pásma, hodně ty primární potraviny a ne třeba kupovaný různý produkty vyráběný právě z důvodů těch různých aditiv, chemikálií přidávaných do potravin a tak, což je z toho ekologického hlediska taky důležitý.

T: Já jsem se chtěla zeptat na závěr, jestli byste chtěla dodat něco k těm otázkám, jestli máte nějakou neodkladnou myšlenku, nebo co vás třeba zarazilo, něco doplnit?

R: Nic mě teď nenapadá.

Děkuji.

Příloha č. 3 – Zadání projektu

Fakulta humanitních studií UK

katedra magisterského oboru

Sociální a kulturní ekologie

U Kříže 8/661, 158 00 Praha 5-Jinonice

Projekt diplomové práce (DP) oboru sociální a kulturní ekologie

1. Jméno studenta, tituly: Lenka Rolcová, Bc.
2. Osobní číslo (UČO):
3. Rok imatrikulace na FHS (IZV) UK (bak. studium, jinak mag. studium): 2003
4. Rok imatrikulace na katedře sociální a kulturní ekologie FHS UK: 2007
5. Názvy všech předchozích bakalářských (magisterských) prací, škola, obor a rok, kde a kdy byly obhájeny:

Bakalářská práce: Dialog *Sofisté*. Západočeská univerzita v Plzni, Filosofická fakulta, Katedra filosofie, studijní obor Humanistika. Obhájena 6.6. 2006 v Plzni

6. Předběžný název DP: Poznávací zájmy Hnutí Duha
7. Obecný kontext (souvislosti tématu, širší rámec [zasazení „do světa“]):

Diplomová práce se věnuje problematice českého environmentálního hnutí, konkrétně se věnuje jedné nevládní organizaci působící v rámci tohoto hnutí.

Environmentální nevládní organizace jsou velmi významným aktérem v občanské společnosti, který stojí uprostřed mezi občany a státem, jako jakýsi prostředník. Environmentální organizace hájí veřejné zájmy (advokační činnost) v oblasti environmentálních politik na lokální i globální škále, mobilizují občany, vytváří kolektivní identity a především, na co většinou zapomíná veřejnost, státní aparát i teoretikové společenského soužití, produkují určitý specifický typ vědění, který se snaží najít recept na překonání současné ekologické krize. Pro všechny tyto důvody je důležité zkoumat environmentální organizace v našem prostředí jakožto fenomén sociálního hnutí, jakožto formu politického aktivismu a konečně, jak už bylo řečeno, jakožto aktéra občanské společnosti ČR, který se snaží najít řešení problémů současné globální společnosti.

8. Předmět zkoumání (vlastní předmět práce [zasazení „do vědy“]):

Předmětem Diplomové práce je zkoumání ideových konceptů, postojů, hodnot a zájmů environmentální organizace Hnutí Duha skrze kognitivní přístup k sociálním hnutím, vypracovaný Eyermanem a Jamisonem (1991). Kognitivní přístup přisuzuje sociálním hnutím nový zásadní rozměr a tím je kognitivní význam pro společnost. Sociální hnutí totiž produkují specifický typ vědění a skrze toto prisma by měla být studována. Environmentální hnutí má navíc ještě jednu velmi důležitou roli spjatou právě s celospolečenským procesem vědní. Environmentální hnutí a zvláště pak jednotlivé organizace představují prostředníka mezi každodenním věděním běžných občanů a expertním věděním odborníků. Díky organizacím dochází k vzájemné výměně mezi oběma typy diskurzů. Organizace mají roli překladatele, který umožňuje oběma stranám kontakt a porozumění.

V kognitivním přístupu jsou kvality, které hodlám zkoumat, pojímány jako kognitivní zájmy, respektive jako kognitivní praxe sociálního hnutí, z níž pramení nové vědění. Kognitivní zájmy jsou ale mimo jiné kategorií, operačním či empirickým pojmem, jehož studování přináší bohatší a rozmanitější vhled do problematiky identity sociálních hnutí, než nám poskytují jiné hojně využívané přístupy (teorie mobilizace zdrojů, teorie struktury politických příležitostí), které nabízejí generalizovaná zjištění. V českém prostředí je kognitivní přístup zatím poměrně neznámou teorií a v sociologickém zkoumání českých sociálních hnutí a organizací není mnoho využíván. Diplomová práce se nicméně inspiruje ojedinělou studií poznávacích zájmů českého environmentálního hnutí v první postkomunistické etapě provedené Jehličkou, Sarrem a Podobou v roce 2005. V diplomové práci aplikuji kognitivní přístup, na rozdíl od výše zmíněné studie, na část českého environmentálního hnutí, na jednu z nejvýznamnějších českých environmentálních nevládních organizací a detailně se věnuji její kognitivní identitě. **Vlastním tématem DP je tedy detailní zkoumání současných kognitivních zájmů organizace „Hnutí duha“ v rámci českého environmentálního hnutí.**

9. Hlavní vstupní hypotéza nebo hypotézy (2–4 na výběr); pro práci 1–2, možno však formulovat výzkumné otázky:

Výzkumná otázka: Jaká jsou poznávací zájmy hnutí duha?

10. Metodologický postup: metody a techniky, které budou v práci použity:

Diplomová práce je svým zaměřením případovou studií. Výsledky zkoumání kognitivních zájmů jedné organizace českého environmentálního hnutí nelze vztáhnout na jiné organizace či celé environmentální hnutí. Zjištění budou částí celé identity českého environmentálního hnutí. Studie nám poskytne ucelený a hluboký náhled na šíři a rozmanitost poznávacích zájmů Hnutí Duha, umožní nám je pochopit spíše než vysvětlit („kognitivní přístup je spíše hermeneutický“, Eyerman and Jamison 1991, str. 64).

Pro zkoumání kognitivních zájmů (neboli idejí, konceptů, postojů, hodnot) použiji kvalitativní přístup, konkrétně interview, metodu polostrukturovaných hloubkových rozhovorů s pracovníky Hnutí duha.

Východím metodologickým postupem teoretické roviny je analýza tří dimenzí kognitivních zájmů (kosmologická, technologická a organizační dimenze). Detailní prozkoumání těchto tří dimenzí mi následně umožní vyabstrahovat kognitivní identitu nevládní organizace Hnutí Duha.

11. Cíl DP (kromě ověření hypotéz a teoretického přínosu např. praktický přínos, vypracování metodologie, základ pro řešení problémů v praxi atd.):

Cílem je zjistit, jaké jsou poznávací zájmy organizace „Hnutí duha“ jakožto součásti českého environmentálního hnutí. Výsledky mohou být v budoucnu použity (a nejspíše budou) při mapování poznávacích zájmů celého českého environmentálního hnutí, což umožní pochopení těchto zájmů a nahlédnutí celé identity českého environmentálního hnutí v takové šíři, jak by to bylo žádoucí.

12. Čím budou rozšířeny dosavadní znalosti (vědecká „přidaná hodnota DP“):

Kromě toho, že práce bude sloužit k pozdější celkové studii kognitivní identity českého environmentálního hnutí, jejím těžištěm je detailnější analýza idejí, světonázorů a konceptů, což ve srovnání se zahraničím (hlavně EU) chybí v českém prostředí na poli výzkumů aktivismu, nevládních organizací a sociálních hnutí (převažuje totiž teorie mobilizace zdrojů a teorie struktury politických příležitostí). Studie tedy obohacuje tuto rovinu společenskovedního bádání. Rovněž kognitivní přístup nemá zatím v českých poměrech vybudovanou tradici. Jeho použití by tedy mohlo sloužit k rozšíření tohoto velmi přínosného přístupu.

13. Jaké bude (bude-li) jejich teoretické zobecnění a přínos:

14. Struktura DP (předběžný obsah – názvy oddílů a kapitol):

- I. Úvod
- II. Teoretická část
 - a. Vymezení pojmů
 - b. Kognitivní přístup
 - c. Hnutí Duha
- III. Metodický postup
- IV. Analýza
 - d. Kosmologická dimenze
 - e. Technologická dimenze
 - f. Organizační dimenze
 - g. Kognitivní identita
- V. Závěr
- VI. Abstrakt
- VII. Použitá literatura
- VIII. Přílohy

15. Předběžná bibliografie k tématu:

- Císař, O. (2008) *Politický aktivismus v České republice: sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury)
- Doherty, B. (2002) *Ideas and actions in the Green Movement* (London: Routledge)
- Eyerman, R., Jamison, A. (1991) *Social Movements. A Cognitive Approach* (Cambridge: Polity Press)
- Fagan, A. (2004) *Environmental and Democracy in Czech republic: the environmental movement in transition process* (Cheltenham : Edward Edgard)
- Fagan, A., Jehlička, P. (2003) „Counters of the Czech environmental movement: a komparative analysis of Hnutí Duha and Jihočeské matky“, *EnvironmentalPolitics*, 12:2, 49-70.
- Jamison, A. (2001) *The making of the green knowledge: Environmental Politics and cultural transformation* (Cambridge: Cambridge University Press)
- Jehlička, P., Sarre, P., Podoba, J. (2005) „The Czech Environmental Movement’s Knowledge Interest in the 1990’s: Kompatibility of Western Influences with pre-1989 Perspectives“, *Environmental Politics*, 14:1, 64 – 82.
- Znebejánek, F. (1997) *Sociální hnutí. Teorie, koncepce, představitelé.* (Praha: SLON)

16. Předpokládaný vedoucí DP: Mgr. Arnošt Novák

17. Důvod volby tématu (dosavadní znalosti, zázemí, praxe a zájem studenta):⁴⁰

Jinonice

diplomant

vedoucí DP

vedoucí katedry SKE

⁴⁰ nepovinné